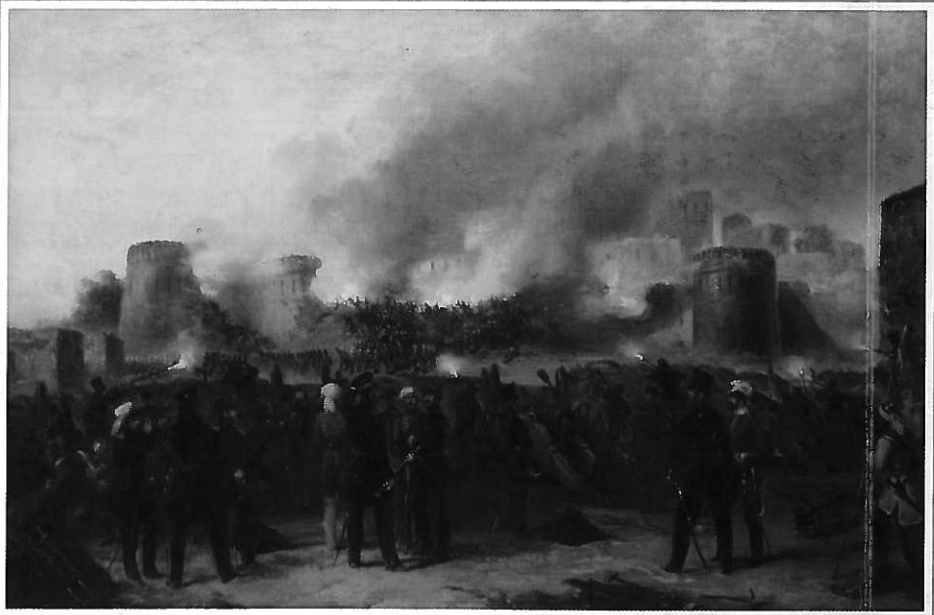

سرائیکی ٻولی تے لٹریچر دا جرنل

سُنجان

شعاره نمبر 12 اپریل-اگست 2015ء

- آمان ٻولی آتیں تعلیم وچیا
- مولراج ہلتمان تے انگریزی سمراج
- سرائیکی وسیب اچ اسطوری روایات
- اوم شانتی! شانتی! شانتی
- عزیز شاہد دی "اول"
- گنگا بشیر اتے تکی
- ڈنگ
- بادشاہ دا فیصلہ

سُچان سرانیکی جرنل

سُچان

پارہویں لڑی

اپریل۔ اگست 2015ء

ستھن ہار

شا کا ہاری، کامران کھوسہ

پانہہ پیل

اشوالل، احسن واگھا، زلفی، حبیب موہاڑ، رضوان عطا، مظہر نواز، محبوب تابش، شمیم
عارف قریشی، عاشق بزدار، رفعت عباس، سوچھل فقیر، ریاض سندھڑ، اعجاز خان
بلوچ، مظہر علی تابش، سعید پریار، صفدر کلاسہ، جہانگیر مخلص، اکرم میراٹی، انظر
لاشاری، انظر کلیاٹی، ارشاد لغاری

نکھ پناں: نلتان دی ہدہ گھیر دی ہک ہینڈنگ (رضوان عطا دے تھورے نال)

نل: 200 روپے

چھاپن ہار: سرانیکی لوک سانجھ، اسلام آباد

تیند

- 1 پہلی گلہ
- 2 اماں بولی اتیں تعلیم وچیا
- 9 احن واگھا
مول راج، نلٹان اتیں انگریزی سراج
شا کاہاری
- 67 عزیز شاہدی "اول
سعید اختر گاڈی
- 78 شاعر یک تخلیق کار
فدا حسین گاڈی
- 85 سرانگی و سید اچ اسطوری روایات
طارق اسماعیل احمدانی
- 94 اوم شانتی! شانتی! شانتی!
اوم آند

106	(کمانی) اشوالال	مُنگا بشیر آتے کملی
120	(کمانی) محمد حامد سراج (ہولی وٹار سعید اختر)	ڈنگ
140	(نانک) توفیق الحکیم (ہولی وٹار کامران کھوسہ)	باشاہ دافیصلہ
300		اہوکی شاعری

پیلی گالھ

میکنکو دا ہک لوک آٹھاں ہے: "ہنہیں ساکوں بھوئیں وچ پورے، او اے منن
 چاندے جو آساں ہک بیج ہاے۔" چاندے سرائیکی لوک سانجھ دا اے "سُچاں جرنل"
 وی ہک اہنھا ای قدیمی آدی واس بیج ہے جزیہا بھوئیں اچ پوریج کنیں وت پھھر
 آندے۔ اے پیلھوں 1980ء دے ڈہاکے اچ چھپدا ہئی۔ وت ڈو ڈہاکیں کنیں
 ودھ اے اسلام آباد کنوں چھپن لگیا۔ اگلے کئی ورہیں یارہاں کنوں ودھ لڑیاں نکھتیاں
 تے وت بھوئیں گار تھی گیا۔ ہن پورے چھ ورہیں پھوں اے وت چھپدا
 پے۔ سُچاں دی ایں چھپن تے نہ چھپن پھوں ایہا آدی واسیں دی تڈتے بے
 زوری ہے جزیہی کٹھے چلدی ہئی ہے۔ ایندے ساندورانہ نہ چھپن اچ ہک وڈا
 کارن کہیں وسیلے دانہ ہووٹ ہے۔ ایں وسیلے کنیں کھی مراد پیسے دی تھوڑنیں۔
 وسیب اچ سرائیکی لکھاریں تے ثقافتی رجھیے دے کرت کاریں دنی کئی سلماڑنہ
 ہووٹ وی ہے۔ ایں سلماڑنتوں کلبا "سُچاں" چھاپن اوکھانیں تھی ویندا، ایندے
 ونڈن اچ وی کئی اوکھ آندن۔ ایں ونڈاؤن دے کم کوں کجھ سوکھا کرن کیتے ہن اینٹوں
 سرائیکی لوک سانجھ دی ویب سائٹ www.siraikiloksa.com اُتے
 وی چاڑھا ویسی۔

اماں بولی آتیں تعلیم وچیا

احسن واگھا

اماں بولی اچ تعلیم وچیا پچھل سوال ہے۔ پہلی گالہ اے ہے جو اماں بولی آپ تعلیم ہے۔ اتلی سمرتی، یانی کانش سوجھ اچ اماں اے گالہ وساری ودے رہندے ہنیں۔ آساڈی پھلتے کاری، ورتن، اہرن، متھن اتیں کرن کرتن دی واگ اماں بولی، یانی اماں دی بولی ہونی، اتیں آگھی سکھانی ہونی دے ہتھ راہندی ہے۔

سکول وچ جیر ہلے ہک دم ہی بولی پال دے متھے لگہدی ہے تاں اوہک جھیرے نال سُچاؤ تھیندے: استاد نال جھیرا، قاعدے کتاب نال جھیرا، لفظیں آکھریں نال جھیرا، سکول نال جھیرا (سکول ڈراپس آؤٹس) داہک وڈا کارن ایسا اوپری بولی وچیا دا جھیرا ہوندے پر پاکستان وچ اے گالہ ڈسیندے نہیں) اے جھیراوت ساہ نال ویندے۔ اشلال دی اولادٹی موجب "اپنے نال وی ہمدوں جھیرا، پے دے نال وی جھیرا"۔

ایں گالہ کوں سانس دے لفظیں اچ آکھے تاں اے جو سکھا سکھاوت سگنل سنیے دا گھن ڈے ہوندی ہے۔ اوپری بولی اچ سگنل سنیے کئی دیر نال پھلتے توڑیں پچھن، کئی ادھورے پچھن۔

اماں ہولی آئیں تعلیم وچیا

سُجائ دینیں قومی موؤ منٹس وچ ہولی دے پائے اکھ نوٹی

پاکستان اچ ہئیاں، ڈاڈھیاں کئی قومی چوالاں تحریکاں ہوندل ہن، جیویں جو سندھی، سرانکی، پختو، بلوچی، بلتی آئیں ہتا جو پنجابی وی۔ پر سوا سندھی دے (آئیں پختو وچ پچھلے سالیں دی اے۔ این۔ پی سرکار دے کیتے کم دے) پیاں سجاں تحریکاں، توڑے جو ہولی دے لیکے ہونے ہنیں نقشیں دے اتے اسریل ہن، ہولی دے سوال کن اکھ نوٹی کریندن۔ سرانکی چول سین حن حیدرائی، میر حان حیدری چانڈیو اتیں انہیں دی سنگت ہولی دے ایرے تیں شروع کیتی ہائی۔ پر جیویں جیویں سرانکی چول اگونی تھیندی گئی، ہولی داکم کرنا پچھوہاں تھیندا گیا۔ سرانکی شاعر تے لکھاری سرانکی تحریک کول کھنیں جیندار کھی ریے۔ یونیورسٹی دے پبلک سیکڑ دے سرانکی ڈیپارٹمنٹ ڈھیر کم نہا کر سگن، اے گلہ تاں سمجھ آندی ہے۔ پر جیرھے ڈھنگ انھیں آپ کول لکھاریں تے وسیب کن انج پیج، یانی آپ کول گھیلو آیز کر گدھے، اے گلہ سرانکی لکھاریں دی ہک پکی مونجھ بن گئی ہے۔ وجہ وت وی سمجھ آندی ہے۔ پنجاب دی کالونیئل سرکار دے ہٹھلگ جیرھے نوکری کریندن، اے بڈورتی اوہے چانڈن۔ پر او چاھندے تاں ہتھ پیر مار سگدے ہین۔

اماں ہولی آتیں تعلیم وچیا

اماں ہولی وچ وچیا دی سوجھ اتیں کیتی کرتی دا چھوکر

پاکستان دے پیلے سال یانی 48-1947 (دسمبر-جنوری) وچ سکھا ہولی یانی ذریعہ تعلیم دے سوال تیں کانفرنس تھی۔ اماں ہولیں دے حق اچ بٹھاں تھیاں۔ پر ساریاں بٹھاں پاسے تیں سٹ کنیں ریزولوشن اے منظور کیتوئیں جو "اردو قومی تے تعلیمی ہولی ہوسی۔" سوا سندھ دے باقی سارے اہو کے پاکستان وچ اردو (اتیں انگریزی) لاگو تھی گئی۔ باقی ہولیں کوں رینجیل دا رتبہ ملیا۔ انھیں وچو کجھ وچ ایم۔ اے اتیں ادیب / منشی فاضل دے امتحان پاس کرن دی وتھ رکھیونیں۔ اے رتبہ چار صوبائی ہولیں کوں ملیا۔ سرانیکی شمار اچ نہ آئی۔ اصل وچ 1960ء دے ڈہاکے توڑیں سرانیکی ایٹھی سچاؤ دے پندھ کریندی ودی ہئی۔ 1970ء دے ڈہاکے وچ بھٹو سرکار دے بیٹھ تھیوٹن آئی 1975ء دی سرانیکی کانفرنس دے بعد سرانیکی اہر کاریں دی ڈوجھی پیرھی اٹھی تاں انہیں کوں ڈھیر سارے کم کرٹے پئے گئے۔ کجھ تھئے، کجھ رہ گئے۔ اماں ہولی وچ تعلیم وچیا دی گالہ ہوں گھٹ تھیندی ہئی۔ اسان اکثر لوکی ہولی دے وٹن کوں پاند کن رہاوٹن تے ٹنگریاں پورٹن داکم کریندے رہیوسے۔

آماں بولی آتیں تعلیم وچیا

ایدا سنا نتیجہ اے ہے، جو چیکر اگو نماں اندازہ لویجے تاں اے ہے جو ڈھیر بولیتی
 (لسانیاتی) والیاں بولیاں۔ ایرانی ٹولے دی پشتو، بلوچی، ہزارگی (اتیں اُجھے پاکستان
 دیاں بولیاں)۔ اتیں لینہ دکھرپ دی وجہ کن، یانی ورتارا تھولا ہووٹ، مارکیٹ دی
 بولی نہ بڑی سگن دے سوب پچھوہیاں تھی وین۔ جڈاں جو ہند آریائی ٹولے دیاں
 بولیاں۔ سندھی، سرائیکی، ہندکو، پنجابی۔ وڈے کھنڈار اتیں وادھو ورتارے دی وجہ
 کن دیر تکیل نکلن۔ پر اردو انہیں بولیں کول انت ہندی دے ہٹھلگ کر ڈا
 ہتھیار ہے، اتیں کچھ سرائیکی لکھاری اردو دے لوبھ کنیں حالی واندے نئیں پے
 تھیندے۔ اچ اے گلہ آگھ ڈیوتےجے جو ساڈیاں بولیاں جتلا ڈھیر اردو دے نیرے
 تھین، اٹلا تھنیں اردو دے پچھو آندی ہندی دی پھل وچ پڈن نکلن۔ ڈھیر پڑھیٹی
 اتیں میڈیا دی عزت کماوٹ دی سک کول جھٹلا بلکہ سوا کرٹا پوسی۔ گبریل گارشا آکھیا
 (انٹرویو، سرائیکی ترجمہ ساجد منصور قیصرائی، سُنجان) جو اسان جیرھلے اہٹی بولی اچ
 لکھن دامتھیا تاں اے طے کیتا توڑے جو ساڈیاں کتاباں کوئی نہ پڑھی اتے اے
 جالیں اچ لاکھیاں رہن، اسان وت وی اہٹی بولی اچ لکھیوں۔

اماں بولی آئیں تعلیم وچیا

ماہولی دے ہوکے۔ پنجابی سرکار اتیں پنجابی سوجھائیت
پنجاب وچ کافی مدت کن پنجابی وپارئیں دی سرکار ڈدی ہئی ہے۔ اوپارئیں دیاں
سرکاراں نظرئیں اتیں نظرئیں دی مخالفت کنیں واندیاں (آئیڈیالوجی نیوٹرل)
ہوندئیں۔ کچھ پنجابی لکھاری ہرورہہ ماہولی دا ڈینہہ نئیدن اتیں سرکار وچ اپٹا ہک ادھ
وزیر ہووٹ دے برتے تیں "ماہولی وچ منڈھلی تعلیم" شروع کراوٹ کیتے کھمبھ
کھڑدلیئدن۔ اگلے قدم دے طور تیں اے پنجابی سنگتی سرانیکیں اتیں کورئیدن جو
بھئی سرانیکیں دے وکھرپ دے ہوکے پارو طوبے وچ ماہولی وچ تعلیم داکم ڈکیا
کھڑے۔

ہنیں سرانیکیں آکی کار پنجابی لکھاریں (مشتاق صوفی، ہوریں) میڈے نال وی گالھ
چول کیتی۔ 2006ء دے سال میں انھیں دے سڈے تیں انھیں دے ماہولی
دے کھڈ پیکھن لہورہگیم۔ چوہدری فخر زمان دی عالمی پنجابی کانفرنس اتیں سائیں نجم
سیدی ٹولی انج کھڈ کیتے ہوئے ہئیں۔ فخر زمان ہوریں تال میڈو کن ای نہ ڈتا۔
نجم سید سائیں دے ہک ادھ ماٹھو نال گالھ تھئی اتیں میں اے تجویز ڈتی جو ماہولی
وچ تعلیم شروع کراوٹ وچ مسئلہ سرانیکی اتیں پنجابی دے ناویں اتیں انھیں بولیں
دے نصاب تیں پاڑن کھن دا ہے۔ ایں مسئلہ داعل اے تھی سگدے:

آماں ٲولی آتیں تعلیم وچیا

• پنجاب سرکار ڈائیکٹ بورڈ قاعدے کتابیں دامنه متھایانی آوٹ لائن انگریزی وچ بٹاؤے۔

• لینہ آوٹ لائن دے مطابق قاعدے کتاباں لکھن ڈاکم ضلع سطح تیں مقامی ریٹائرڈ ہیڈ ماسٹریں آتیں مقامی ٲولی دے لکھاریں دے ذمے لا ڈیوٹیجے۔

• قاعدے کتاب دے آتیں ٲولی دانان نہ لکھجے بلکہ مثال کیتے "ماٲولی دا قاعده ضلع جھنگ" لکھیا ہویا ہووے۔

ایں طرانج پنجابی ضلعیں وچ پنجابی قاعدے آتیں سرانکی ضلعیں وچ سرانکی قاعدے لکھج تے وریج ویسں آتیں بھیراوی مک ویسی۔

ٲر پنجابی لکھاریں دی میڈی ایس تجویز تیں تک نیسں ٲوندی۔ آتیں اٲوہک کراڑی گالہ اکھٹی ٲوندی ہے۔ پنجاب دے لکھاری اٲے سیاستدانیں کنیں ودھیک پنجابی ہن۔ اے غزنی کن گھن موہنؤدڑو توڑیں پنجاب ڈیہمدن (ریکارڈ تیں ہے) آتیں اسان سرانکیں دے منہ متھنیں تیں پنجابی دی موہر لاوٹ ٲاہندن۔

اماں ہولی آہیں تعلیم وچیا

کر بیجے کیا؟

اماں ہولی وچیا دا ساڈا آہر سرانیکی کول ہچاواں دے گل آہر نال جویا ہونے۔ ساڈی ہولی کول اے کرتن ر فیگنر مکیندے پینن:

- ہولی دے معاملے تیں سرانیکی سیاسی ور کریں دا "چل ویلھا" دارویہ
 - اردو میڈیا دی ناریلغار
 - سرانیکی میرھیں دا اردو دی پھوت گلیر دے اثر بیٹھوں ہوواں
 - ماہیو دا اردو کول اپنے پالیں کیتے فاندہ نمند سمجھن
 - سرکار دی پالیسی کول نواواں کیتے تن مارنہ کرن
 - اماں ہولی وچیا کیتے سرکار دوتکی رکھن اتیں پرائیویٹ سیکڑ دا فاندہ نہ چاواں
- کجھ تھی سگدے او اے ہے جو:

- اردو میڈیا کول نکیل گھتن کیتے پرامن پر زور دی تحریک پھول کرن
- اپٹا میڈیا پیدا کرن
- سرانیکی۔ انگریزی دا مواد۔ مورت قاعدے اتیں چارٹ بٹاواں
- سرانیکی وچیا مواد کول مارکیٹ اتیں سکولیں وچ ہچاواں

مول راج، نلتان آتے انگریزی سمرآج (سراسنکی وسوں دے اچو کے اتماس داہک زلیا پنپاں)

نولی

شاکا ہاری

"میں تیکوں پلو تے ڈیندی اپنے آپ کوں مار سٹیاں۔ یا توں مُاندارا تھی
تے ونج بھیدی بھرد۔ جے توں اے ننیں کر سگھاتاں میکوں ایٹی شکل نہ
ڈکھاویں تے وت اے بھیدی میں آپ بھردساں!"

(نلتان دے دیوان مول راج دی ماء جوگ مانی دا اپنے پتر نال 1848ء اچ انگریزی
نال بھیدی ہلن کنیں کچھ پیلوں داہک بھیرا)

جڈاں پارہو دھاروں دھاڑ مار ہووے، بھاء دے بھانہر ہلدے پے ہوون،
ہر پائیلوں رت ای رت ڈسے، قدیمی شاہر نلتان دے لوک گھاہرے
اپنے پتر نال اینجھا ہوئے بھچدے ودے ہوون تاں ہک کھتری رائی ماء دا
بھیرا مہا بھارت دی کہیں کھتا کمانی یا نانک داہک درشن پاپدے۔ تھی
سگدے جوگ مانی جڈاں اپنے راج پتر نال اے بھیرا بھردی ہی ہووے
تاں اوندے چور جیلے اچ کھتائیں مہا بھارت گھدی کھدی ہووے۔ یا
اونکوں مہا بھارت اچ ہارے ہیٹے تھے سندھو دیش دے راجہ جیادرتھ دی

زندگرائی 'دہشالا' دی آرچن پانڈونال کیتی پھیکوی گلہ دی وس پئی ہووے
 جو "کھشتری تھی جنن ہک مندا کرم ہے۔" (میچو، بیٹورام، صفحہ 18)
 مہا بھارت جیتن پچھوں پانڈویں داوڈا ویرتا آرچن ہک رات کھتا کارواس
 کول آہدے: "جو کجھ ساڈے نال (مہا بھارت اچ) گزری ہے اوندی پڑو
 اچ وی میڈے اندروں گونجی رہ ویندی ہے۔ لگدے اے سہ جیویں
 ہوں پیلھے کنیں تھیندا آندے تے اہاں تائیں تھیندا اُجھدے۔ اسان
 جیڑھے دگ تے چلے ہسین، اوندے اتے اسان جیوں پیلھے کئی لگھ
 چکن۔ اینویں چا پدے جیویں ایں سہ متوں پیا کوئی راہ رستہ ای نمی بچا۔"
 (میچو، بیٹورام)

مہا بھارت ہمیش کنیں تھیندی آندی ہے تے اچ وی تھیندی پئی
 ہے۔ جے تائیں بندے داہک پے نال ڈر بھو ہے، اہنسا ہے، میڈے
 تیڈے داوکھرپ ہے، کھس کھوہ ہے، آہم کارا تے لوبھ ہے، کوڑے
 پچے تے ڈاڈھے پیٹے دا سوال ہے تے ایں سہ کنیں ودھیک جے
 تائیں کھتا کھائی تے قصہ دی لوڑ ہے، اوں ویلھے تائیں مہا بھارت وی
 ہمیش ہے تے ان کھٹ کرت کارنویں روپیوں ناویں نال اہٹی اہٹی
 مہا بھارت کھڈیڈی ایں کرم بھومی تے آندے رہن۔

مول راج، نلتان آئیں انگریزی سراج

ہر ننوں مہا بھارت اہتہاس دا وماندرا ہوندی ہے²۔ جیوں آپ مہا بھارت اچ پانڈویں دی کوریوں کنیں جیت ہک پورے اہتہاس دا وماندرا ہئی، راج ریت تے سمسکرتی دے دھارے دا وادی سندھ کنیں گنگا جمن وادی پاسیوں پھر وچن ہئی³۔ ایندے نال کھشتریں (اچو کے کھتریں) دی آن زوری تھئی۔ ہا ہمن دا وڈپ تے ڈڈھپ نواں زویا تھیا۔ یوگ، چین تے بدھ مت جہیں ننوں دھرم تے وچار اپٹے پاریں سودھا بیچ گئے قصہ کھاٹیاں تے کھٹائیں کہیں وسوں دے اہتہاس دا موہری روپ ہوندن۔ اے اہتہاس کون اچو کارنگ روپ تے نواں آر تھ ڈیندن۔ ہڈیاں کوئی وڈی گھمبیر تاتے اوکھ وسوں دی کھٹا کھاٹی ننیں بن سگدی تاں او اہتہاس دے گھیرے کنیں ہاہروں نکل ویندی ہے۔ کہیں وڈی گھمبیر تیا ہار دا وسوں دی کھٹا کھاٹی نہ تھی سگن اوندے ہارن دا ہک اہنجا اگلا درجہ ہوندے جیندے اچ وسوں دی چھیکڑی تڈوی نک ویندی ہے⁴۔

چاپدے مول راج دی تخت لہور دے سکھ دربار تے ننوں پھمہر دے انگریزی سراج نال 1848ء دی بھرداند تے نلتان شاہر دے لگ بھگ ست مہینے دی بدھ گھیر نال وی کجھ لینویں تھئے۔ ایندی نہ کھٹا کھاٹی ہے نہ سہرا نیکی اہتہاس اچ کوئی نساہر جاہ، توڑے جوایں اہتہاس کارن سہرا نیکی وسوں آنجھی ڈبھاگی تھئی جیندے اچ آج تانیں کنی وتھ ننیں⁵۔

مول راج، ملتان آئیں انگریزی سراج

سرائیکی وسوں دا اچوکا وڈا ڈکھ لیں اتھاس سانگے اپنی سنجائے تے اپنا راج نہ
 ہووٹ ہے۔ آیں ڈکھ داہک دارو لیں اتھاس دی نمبوں سروں آہنجی گول
 پھرول ہے جیندے کیتے ساکوں اپنی اکھیں تے چاڑھے کالونئیل
 ہسٹاریوگرانی دے کھوپے لماوٹے پوسن۔ اے کالونئیل ہسٹاریوگرانی
 پاہرے راج کول ادھیکارٹ بناوٹ کیتے ساکوں اپنے آپ دے کجھ نہ ہووٹ
 دا وسواس ڈیندی ہے۔ جیوں ماڈرن ازم، پراگرس تے سولائزیشن ہمیں
 نمبوں پچھادی وچاریں کنیں پیلھوں ساڈھی اے وسوں کنیں اندھیر گوری پاتال
 اچ رہندی ہئی ہئی۔

مول راج تے ملتان شاہر دی انگریزی سراج نال لیں بھراند تے ایندے
 پچھوکردی سوچھ بوجھ تے چاکاری کیتے ساکوں اول ویلے دی سرائیکی وسوں
 دی راج ریت، لوک کرت تے پولیٹیکل جیوگرانی کول ڈیکھٹا پوسی۔

مغل تے انگریزی سراج دے وچالے ویلے دی سرائیکی وسوں
 اورنگ زیب دے مرٹ پچھوں تے اٹھارہویں صدی دے آوٹ سیتی
 مغل سراج پیٹا پیٹا تھیوٹ لگ پیا تے اگلے چار ڈہاکیں اچ اوندی جاہ
 نواں علاقائی ریاستاں تھیج گیاں۔ پورا ہندوستان انگریزی سراج دی ہلکی پکڑ
 اچ آوٹ کنیں پیلھوں ہک تیکھی جیوں پولیٹیکل ڈی۔ سنٹرلائزیشن لچوں

مول راج، نلکان انہیں انگریزی سراج

گذرا۔ اے نواں علاقائی ریاستاں جیرھاں جو یورپ دے نمونے وانگ
نیشن۔ سٹیٹ تاں منن پر مقامی تے و سببی راج دی جھلک انہیں اچ
چنگی نُشاہر ہئی۔ انہیں ریاستیں لہٹی آمدن و دھاواں کیتے رُہ واہی تے
اچارے دی زمینداری کوں اگوہناں کیتا۔ دریائی سیلابی نہراں دی کھٹائی
تے جنگل شگافی کرائی۔ خانہ بدوش تے مال مویشی پال لوک وڈی تعداد
اچ انہیں ننوں و سوں تھے جاہیں آن ہسہ لکائے کیتے۔ ننوں قصبے، بازار،
منڈیاں تے شاہرہ پھمچن لگ پئے^۶۔ آڑھت تے وپار اچ کئی وانگ دی
چھوٹ ملی تے ساہوکاری تے ہنڈی داکم چکن لگ پیا۔ اٹھارہویں
صدی دے ہندوستان دی پورے جگ جہان نال جوت ہئی تے جگت
و پار اچ پین پچھوں اے ڈوجھا وڈا پردھان ہئی۔

آبدن جیرھی شے دوا ہوندی ہے اوکھیں ویٹھے پیرھا بن ویندی ہے۔
ہندوستان اچ جیتلا سونا چاندی تے مال بڑی آندی گئی تاں اوندے نال
اتھاں باہر لے نلخیں دے وپاری تے سپاہی و دھدے گئے^۷۔ اٹھارویں
تے ادھ اُنموویں صدی تاہیں ہندوستان ڈوپاسیوں انجواںج دھانڈیل وات
آیا۔ انگریز تے پے یورپین وپاری تے سپاہی ہند سمندر راہیں لے پوادھی
ہندوستان پچن تے بٹھم تھیواں لگ پئے تے ابھی پچھا دھی پاسیوں احمد شاہ
ابدال دی ننوں بادشاہت بیٹھوں کٹھے تھے افغانیں دا ڈڈھپ تھیا۔

مول راج، ملتان آئیں انگریزی سمر اج

وچالوں پہلے مرہٹوں تے پچھیں سکھیں دا زور پدھچا۔ ایں تئ ماڑاج چلمیں
چلمیں ادھ اٹھویں صدی تائیں انگریز سارے ہند سندھ دے سمر اٹھ بن
جکے ہئیں۔

اٹھارویں صدی وادی سندھ تے سرانگی و سوں کیتے کئی سو وڑھیں پچھوں
تل و طئی 'راج' دا ہک بھلا راگھن آئی۔ وادی سندھ اچ اے اٹھارویں
صدی ہئی جڈاں سندھ اچ کلہوڑیں دا راج جمیا، بلوچستان اچ قلات
ریاست پدھچی، اتلے پنجاب اچ سکھ تے خالصہ اپٹا زور چاواں لگ پئے
تے سرانگی و سوں اچ ملتان تے بہاولپور انجوانج ریاستاں بٹیاں۔
اٹھارویں تے ادھ اٹھویں صدی دی سرانگی و سوں اچ ملتان تے بہاولپور
دیاں ڈوانج ریاستیں ہووئیں نال ہک گالھ دا تاں پکا پک تھیندے، جواتھاں
ایتلی دھن دولت تے مال بڈی ہئی جو ڈو فوجاں انجوانج پالیاں ورنج
سگھیاں ہن تے راج دربار دے خرچے وی چلدے ہن۔

ایں دھن دولت دے کئی وڈے کارن ہئیں۔ اول پہلے سرانگی و سوں
افغانستان تے سنٹرل ایشیا نال پرڈیسی و پار دی ہک وڈی راہداری بن
جکی ہئی۔ دیرہ جات کنیں کوہ سلیمان دے ذریں راہیں غزنی، کابل، قندھار
تے آگوں سنٹرل ایشیا و نجن دے کئی رستے ہئیں۔

مول راج، نلتان انیس انگریزی سراج

ایں راہداری داہک وڈا ورتارا گھوڑیں دے وپار داہنی۔ پورے ہندوستان
 اچ ننویں ریاستیں دے پدھجی نال انہیں دے فوجیں کیتے گھوڑیں دی
 لوڑہ ہوں ودھ گئی۔ افغان رختون وپاری ترکانستان تے پوادھی روس
 دے درگھے سٹیپ کنیں آنے گھوڑیں کول بلج، بخارا تے بہرات دے
 منڈیں بازاریں اچوں ستائل گھن، انہیں کول ہک ڈومینے قندھارتے
 کابل دے میدانیں اچ چنگی تراویں پڑا تے موٹا تازہ کر، کنیں منگھر (اکتوبر،
 نومبر) اچ پونیدیں نال قافلہ باشی کریندے پیلھے وادی سندھ تے وت
 اگول گنگا جمننا وادی وچن گھن آندے ہین۔ دیرہ جات اچ ابھی پچادھی
 پاسیوں گومل تے درزندہ درے راہیں اے قافلے دراہن (دیرہ اسماعیل
 خان) آون ہا۔ دراہن ہک ترانے میل استھاں ہئی۔ اتھوں وپاری تے
 پے پاندھی ترانے اچ رستے گھن سگدے ہین۔ اولے تے سبگھر
 (تونس) تے دیرہ غازی بھگیندے، کوٹ مٹھن داپتن ٹپ بہاولپور کنیں
 جیسلمیر یا بیکانیر تے اگول ہندوستان لگے وچن ہا۔ جیرے نلتان دے رستے
 ہندوستان وچن چاہندے ہین تاں او دیرہ فتح خان تے لید داپتن ٹپ
 تھل داپندہ کرن ہا۔ لہور تے امرتسر وچن آلے دیرہ اسماعیل خان کنیں
 دریا خان داپتن ٹپ دے ابھی پواہدی پاسیوں لہور لگے وچن ہا۔

مول راج، نلتان آئیں انگریزی سراج

لمی پچھا دھی پاسیوں قندھار کن آون آ آے قافلے بلوچستان دے درہ بولان کنیں تھیندے، کوہ سلیمان پدے دیرہ جات آون ہا۔ اتھوں کنیں اونلتان لگے ونجن ہا یاوت سدھا کوٹ مٹھن کنیں سندھ دریا پ بہا وپور آونیدے ہن۔ چیز وساخ آون سیتی گھوڑیں دے اے وپاری تے پے نال دے پونڈے ولدا دیرہ جات آن کٹھے تھی اگوں کابل، غزنی، قندھار، بلخ، بخارہ، سر قند، کاراباغ (آذربائیجان) تائیں لگے ویندے ہین۔

انہویں صدی دے ترمجھے ڈہاکے جڈاں کابل ویندیں الیگزینڈر برنیز دیرہ جات کنیں گڈرے تاں اوندی پٹنر ہئی جو ہر ورہہ ایں درے کنیں وپار دی بڈی نال لڈے 24000 اٹھ گڈردن جنہیں دی کل مالیت 50 لکھ روپے کنیں وڈھ ہے (میچو، الیگزینڈر برنیز، صفحہ 78)۔ ایں راہداری نال اتھوں دے ریاستیں کوں چنگی بھلی راہداری تے چنگی ڈھیندی ہئی۔ کشمیری پامن موہن لال جیرہا جو 1839ء اچ ایسٹ انڈیا کمپنی دی پاسیوں کجھ مدت کیتے بہا وپور اچ پولیٹیکل ایجنٹ رہا، اوندی پٹنر ہئی جو کلا بہا وپور ریاست کوں راہداری دی چنگی کن ہر ورہہ نو لکھ روپے آمدن تھیندی ہے۔ (میچو موہن لال، صفحہ 412-398)۔

لہنویں نلتان، بہا وپور تے دیرہ غازی خان ریشم دے کھیں تے لنگیاں بٹاؤن دے وڈے گروہ ہین۔ اتھال ریشم سنفرل ایشیا کنیں منگایا ویندا ہا

مول راج، ملتان آئیں انگریزی سراج

چھرا ملتان اچ ہرورینہ ست سو (700) من ریشم منگایا ویندا ہی۔ (میچو جی۔ ٹی ونج، صفحہ ۱) اتھوں بٹائے ریشم دے کھیں تے لنگیاں لہور، امرتسر، دلی تے ممبئی ونج وکدیاں ہین۔ جڈاں جو اتھوں دے سوتی کپڑے دی مانگ تے کھپت افغانستان تے سنٹرل ایشیا تائیں ہی۔

الیکزینڈر برنیز لکھدے جو دیرہ غازیخان دے بازار اچ کل 1600 ہٹیاں ہن جنہیں اچوں 530 ہٹیاں کپڑے دی وٹت تے وپار دیاں ہن۔ اوندی پٹنٹر نال دیرہ غازی خان کون چھرا ریشم تے سوتی کپڑے دی ایں کھپت کنیں لگ بھگ ڈو لکھ روپے دی بہمت تھیدی ہے۔ (میچو الیکزینڈر برنیز، صفحہ 356)

اوں ویلھے دی پولینکل جیوگرافی اچ کجھ ایہو جہیں وماندرے آنے جیندے نال سرانیکی وسوں دی اے راہداری وڈھ ورتیجی لگ ہی۔ اٹھارویں صدی دے پیلھے ڈپاکیں خیبر کنیں لہور تے وت اگوں دلی دا پندھ پیلھے سکھیں تے مغلیں تے پچھیں افغانیں تے سکھیں دی آپت دی بھیری تے لٹ مارکارن قافلین کیتے اوکھا تھی گیا۔ جڈاں جو دیرہ جات، ملتان تے بہاولپور دے راہ رستہ اچ اہنجا کوئی اوکھ نہی۔ (میچو جی ڈبرنیٹ، صفحہ 75)

بہاولپور تے ملتان کن دلی تے اہجے پچا دھی یا لے پوادھی ہندوستان ڈوہیں پاسیوں ونجی دے رستے ہین۔

مول راج، نلتان آئیں انگریزی سراج

ڈوجھا وٹاندرا افغانستان اچ احمد شاہ ابدالی داقندھار کول اہٹی مولدھائی
 (کینیٹیل) بٹاواں ہئی۔ ایندے نال بلوچستان، درہ بولان، اتلا اجماسندھ تے
 دیرہ جات دی ودھیک گھوڑ پدھجی اتے اے ہک وڈی راہداری بن
 گئے۔ قندھار تے درہ بولان دے ایں رستے اچ شکار پور اپنے وپارتے
 ساہوکار کیتے جگ مشہور تھیا۔ آکھیا تے لکھیا ویندے جو احمد شاہ ابدالی کئی
 واری ہندوستان اتے اہٹی چڑھائی کیتے شکار پوری ساہوکاریں کنیں ادھار
 چاتے۔ اچ قندھار اچ پچھے کچھے 'سرائیکی ہندو' اول دور دی ڈس ڈیندن
 جڈاں اچو کے کالونیل نقشے تے حد نہیں منن بے۔

افغانستان، سنٹرل ایشیا، لے روس تے ایران تائیں کھنڈے پنڈے ایں
 دریگھے وپار کیتے کراڑ ساہوکاریں تے وپاریں ہک نوکیلی سلماڑ سلماڑی
 بیندے اچ شاہ۔ گماشتہ دا سنگ تے ہنڈی داکم کار اتم تھی گیا۔ ایندے
 اچ وڈا ساہوکار جیرھا شاہ سڈو بند اہئی، او انجوانج جاپیں تے اپنے گماشتے
 رکھدا ہئی جیرھے مال گھنن پچاواں، ادھار ڈیوٹن تے ہنڈی دی ادائیگی دا
 کم کار کریندے ہئیں۔ اے گماشتے وت اگول شاہ بن اپنے گماشتے وی رکھ
 سکدے ہئیں۔ ایں سلماڑ اچ وستی دے ہئی چلاواں آلے کراڑ کنیں
 قصبیں شاہیں دے وڈے آڑھتی وپاری تے ساہوکار کراڑ سبے کہیں نہ
 کہیں وانگ آت اچ گنڈھے جوے ہئیں۔ شکار پوری کراڑ ساہوکاریں

مول راج، نلتان آئیں انگریزی سمران

دریگھے وپار تے اوندی سلماڑ اچ سہ توں اگوں ہین ۵۔ انہیں دی اے
 سلماڑ استر خان کنیں گھن کلکتے تائیں کھنڈی ہوئی ہئی۔ پوتھیاں ڈسیندن جو
 انہیں دے گکاشتے مسقط، بندر عباس، یزد، یارقند، بخارہ، قندوز، خولوم، قندھار،
 غزنی، کابل، حیدرآباد (سندھ)، کراچی، سون میانی، قلات، دیرہ غامی خان،
 لہ، اسماعیل خان، بکھر، نلتان، بہاولپور، اچ، امرتسر، جے پور، جیسلمیر، بیکانیر،
 منڈیوی، ممبئی، حیدرآباد (دکن)، مرزاپور تے کلکتے تائیں کھنڈے ہوئے
 ہین تے اے کڈاہیں نہی تھیا جو انہیں دی لکھی ہنڈی نہیلجے ہا۔ (پتھو
 لیوی سکاٹ، 102)

وپار اچ ایں ودھارے نال جے ہک پاسیوں نلتان تے بہاولپور ریاست
 کوں چنگلی کنیں ودھیک آمدٹ تھئی تاں ہئی پاسیوں مقامی کراڑ آڑھتیں تے
 ساہوکاریں کنیں وی ڈھگ ڈھن دولت کھٹی تھئی۔ ایں ودھیک آمدٹ
 کوں ریاست تے کراڑ وپاریں رڑھ واہی دے ودھارے تے ننوں دریائی
 سیلابی نہریں دے کھنڈ اچ ورتیا۔ ایندے کیتے انہیں دی مقامی
 زمینداریں نال ہک ننوں ساجھے داری بیٹی۔ انہیں کیتے رڑھ واہی تے
 ننوں سیلابی نہریں دے کھنڈ اچ پیسہ لاوٹ ہک چنگا لہست داکم بن گیا۔
 ایں ساجھے داری نال رڑھ واہی تے سیلابی نہریں اچ اول ویلے جیرھا
 ودھارا تھیا، اوندی ہک مثال بہاولپور ریاست ہئی۔ جڈاں ہک انگریز افسیر

مول راج، نلتان آہیں انگریزی سراج

1871ء میں بہاولپور و داد پور لینڈ کے ماں اور لکھنؤ جو دریا ستلج کے سندھ کنٹین
چھوٹی وڈی پینٹالیہ (45) نہر انکلن جنہیں دی کل لمبائی 2176 کلومیٹر
بڈی ہے۔ جے راجواہیں دی پگنٹری کریمجے ماں اے لمبائی 4800 کلومیٹر

وئج بڈی ہے۔ (میچو جے۔ ڈبلیو بارن، صفحہ 408-390)

ایسوحال نلتان تے دیرہ جات داہی جھتال پیلوں نواب مظفر خان تے
وت دیوان ساوٹن کل مقامی سرداریں، زمینداریں تے ساہوکاریں دی

ساہجے داری نال کئی ہزار کلومیٹر لمبیاں دریائی سیلابی نہر

کھنائیاں۔ انہیں نہریں دے کھنڈ اچ جھتال دریا دی ویند، اوندے لڑیں
میلیں، ڈھنڈوں تے چھل بوڈدی ہوں ڈونگھی چانگاری چاہیدی ہئی تاں

اوندے نال ٹھنڈی سول انجینئرنگ دی ٹیکنالوجی اچ وی منارت

چاہیدی ہئی۔ انہیں نہریں کنٹین وت پائی جھلاریں نال کڈھ راجواہیں کول
ڈنیا ویندا ہئی۔

سیت پور تے راجن پور دے و بے اچ مخدوم راجن شاہ دی پاسیوں 1740

اچ کھٹی ڈھندی نہر ساکولیں انہیں ساہجے داری دی ہک جھلک

ڈیندی ہے۔ نہر کھنڈ کنٹین پیلوں اونکوں کئی وکیں (حصیں) اچ ونڈا

گیا۔ کچھ دک دریشک مزاری سرداریں کول ڈتے گئے جو او کھنائی دے

پورے کیتے اپنے قبیلے برادری دا ذمہ پھیلن۔ جڈاں جو نہر دی کھنائی کیتے

مول راج، نلٹان آئیں انگریزی سراج

ہک لکھ روپے ذی نقد لاگت کراڑو پارئیں تے ساہوکاریں کنیں پوری کیتی
گئی تے ایندے ونک انہیں کول دھندی نہر دے کنی دک ڈتے گئے۔
(میچو منشی حکم چند، صفحہ 518)

ایں ساہجے داری اچ ہک ہی ریت کراڑو پارئیں تے ساہوکاریں دی
پاسیوں ننویں دریائی نہریں دی کھٹائی اچ اڈھلا پا کرٹ یا وت نہری
راجو ایں تے رڑھ واہی کول گائے رکھٹ ہئی۔ رڑھ واہی اچ لائے ایں
وادھو سرمائے نال نیل، کنگ، کپاہ تے ہنہیں بہوں سارے اجناس دی
پیداوار تے انہیں کنیں بہت ڈوہیں ودھ گیاں۔ ولیم ہوغ لکھدے جو
چھرا بہا و پور اچ کاشت کیتا نیل جریھا نلٹان دی آڑھت منڈی اچ اُن
وکدا ہئی، اول کن ہر ورہہ چھ کنیں ست لکھ روپے دی بہت تھیندی ہئی
جڈاں جو اونڈی پیداواری لاگت ترائے کنیں چار لکھ روپے ہونڈی ہئی۔
(میچو ولیم ہوغ، صفحہ 12) لال موہن جڈاں 1835ء اچ دیرہ غازی خان
پہچاتاں اونڈی پگٹت ہئی اتھاں ہر ورہہ 13000 من نیل دی پیداوار
تھیدی ہئی۔ ایندے اچ کجھ اتھوں دے لساہیں دی مقامی کھپت اچ
آندا ہئی، جڈاں جو پیا افغانستان تے سنٹرل ایشیا بھیج دینا ویندا ہئی۔
(میچو، موہن لال، صفحہ 404) اینویں زمیندار، ساہوکار تے سرکار دی اے
ساہجے داری کھوہ کھٹاؤں تے چاہی رڑھ واہی اچ ودھ چل ہئی۔

مول راج، نلتان آئیں انگریزی سراج

این تل وطنی راج اچ کلما رڑھ وای تے وپار اچ ودھارا نہ تھیا۔ ایندے
 نال نال اتھاں ننویں سمکرتی تے وپاریں دی پھل پھپھوٹ وی تھئی۔
 ایندی ہک مثال بابا فرید دے کئی صدیاں پھپھوں سرانیکی وسوں اچ ہک
 واری ول "چشتی ریت" دے پیار محبت دے بوٹے دار میچہ تے ودھن
 پھلن ہئی۔ سائیں نور محمد ماروی آجودھن (پاکپتن) کنیں ستلج پار چشتیاں
 شریف و سایا تے خواجہ قاضی محمد عاقل، حافظ جمال نلتانی، خواجہ شاہ سلیمان
 تونسوی تے خواجہ نور محمد ناروال جہیاں ہستیاں این ریت دے ودھارے
 اچ ہانہ بیل تھیاں۔ (میچو کارل ارنسٹ تے بروس لارنس، صفحہ --)
 این چشتی ریت کارن اتھاں پیار تے سانجھ سہد دے درس ڈتے گئے۔
 گاؤں۔ موسیقی تے سماع دیاں چولیاں لگن پئے گیاں۔ خواجہ غلام فرید
 این چشتی ریت دی پاسیوں سرانیکی وسوں کول ہک انجھا وڈا دان ہین
 جنہیں دے 'وحدت الوجود' تے 'ہمہ اوست' دے ڈتے درس دی پڑو
 انہیں دے کلام تے کافیں سانگے اچ وی اتھاں گونجی ہی ہے۔
 سرانیکی وسوں دی این چشتی ریت دے سوہد دی چنگی سچاؤ اوں ویلے
 تھیی جے اساں اینکوں اوں ویلے دی، روہیل کھنڈ (اچوکا اتر پردیش)
 تے ہمار بنگال دے مسلمانیں اچ ودھدے پھلدے شاہ ولی اللہ دے
 وپاریں تے نقشبندی مجددی ریت نال اُسرے طریقہ محمدیہ نال میچوں

مول راج، نلٹان آئیں انگریزی سمران

جیندے وڈکے شاہ اسماعیل، سید احمد بریلوی، مظہر جانان تے مومن
ہئیں۔

اوں پلھے ہئی پاسیوں سرانگی وسوں دے ہندو کرائیں اچ لال جی، شام
لال آتے کیول رام دے مہا بے کرشنا بھگتی دارنگ چوکھا تھیا۔ شام لال
بنگال اچ چیتن مہا پر بھودی آساری رادھا کرشنا بھگتی دی ریت نال جریا
ہویا ہئی تے اوں نلٹان کول اپٹا جاہ لکھا بٹایا۔ لال جی دا چاندرو ناں نلٹی
داس ہئی تے اوہک سرسوت پاہمن ہئیں۔ اوندی جوت گجرات تے
راجستھان اچ کرشنا بھگتی دی پستی مارگ ریت نال ہئی۔ ایں ریت دے
آسارٹ پارو ٹھل ناتھ اونکوں گوپی ناتھ جی دی مورتی ڈے سندھ بھیجا تاں جو
اتھان پستی مارگ دی اٹھویں کدی پدھیچے۔ لال جی سندھ وادی اچ اے
گدی دیرہ غازی خان آن بٹائی۔ ایں گدی کول اوندے پوتھرے کیول رام
ہوں ودھارا ڈتا۔ ستی کیول رام دا تھلا اچ وی پلوٹ (دیرہ اسماعیل خان)
کہیں نہ کہیں وانگ وسدا رسدا پے۔ ایں گدی دے مندر تے گوسوامی
ساری سرانگی وسوں اچ کالا باغ کنیں گھن بہا و پورتا تیں کھنڈے ہونے
ہئیں۔ (میچو ایلن انٹوسٹل، صفحہ 32)

ایں سموزی گلہ نال میں اے ڈسٹ ڈکھاوٹ نہیں پیا پاندا جو سرانگی وسوں
تے وادی سندھ اچ مغل تے انگریزی راج دے وچالے دا اے دیلھا

مول راج، نٹان آئیں انگریزی سمران

کوئی سونے ورگا ہسی یا اوں ویلے شانتی ای شانتی ہسی۔ ہر ویلے تے سے
 واہٹا ڈکھ سکھ ہوندے۔ بنیوں جو اٹھارویں تے ادھ اُنہویں صدی اِج
 سرائیکی وسوں اِج پہلے کابل دے ڈرانی بادشاہیں تے وت مہاراجہ
 رنجیت سنگھ پاروں تھیاں دھاڑیں اوں ویلے دی وڈی ڈکھنت ہسین۔ پر
 اے گردوہال، ماراماری تے لٹ پٹ ایں صدی دا پھردا ہک بکھ ہے
 پینکوں کالونیلٹ ریت دے لیکھاریں ہوں ودھا پڑھا کنیں ڈکھانے۔
 وادی سندھ دے اتھاس اِج تھیوٹ آلی ایں مار دھاڑ تے لٹ پٹ اِج
 چیزھی گالھ کنیں اکھ نوٹی کیتی ویندی ہے، او بے انگریزی سمران دی بٹانی
 اُنھی ستراند جیندا وڈا ارتھ اتھوں دے لوکیں دی آپت دی بھڑاند کوں
 ودھاوٹ تے چلدڑ رکھن ہسی۔

انگریزی سمران، مہاراجہ رنجیت سنگھ، افغان فرٹیر تے وادی سندھ

"دریانے سندھ اتے افغانیں، سکھیں تے سندھیں دے وچالے طاقت دی وڈ
 ساڈا ہک اہمجا سوچیا سمجھیا بندوبست ہے جیندے کارن دریا سندھ دی پاسیوں
 ساڈے اتے کوئی دھاڑنیں تھی سکھی۔"

(سیکٹ پولیٹکل کمیٹی، ریکارڈ آف ایٹ انڈیا کمیٹی)

مول راج، نلتان آہیں انگریزی سراج

برٹش ایسٹ انڈیا کمپنی 1757ء اچ بنگال ہتھیکا کیتا تے اتھوں دی مالے
 تے لگان دی سرکاری آمدن نال برٹش انڈین آرمی دی بٹیا درکھی
 جیندے نال اگوں پورے ہندوستان اچ انگریزی سراج پدھیجا۔ بنگال ہتھیکا
 کرن پچھوں انگریزیں پہلے 1764ء اچ بکر دی مشہور بھڑاند اچ مرہٹیں کول
 ہراکنیں بہارتے اڑیہ اچ کمپنی دی سرکار بٹائی۔ وت نظام دکن نال
 زل 1797ء اچ میور دے ٹیپو سلطان کول ڈھویا تے اگوں روہیلیں تے
 مرہٹیں کول ہرہندے 1803ء اچ ایسٹ انڈیا کمپنی تے انگریز پوری گنگا
 جمننا وادی تے مغل دربار دی مولدھائی دلی دے مالک بن چکے ہئیں۔
 مغل بادشاہ کول پنشن ڈے ڈتی گئی۔

دلی نال گانڈھویں پنجاب (صوبہ لہور) اچ اوں پہلے خالصہ سکھ تے انہیں
 دیاں کئی مسلاں رنجیت سنگھ دے بیٹھوں کھے تھی ہک وڈی تہڑی چکے
 ہئیں۔ رنجیت سنگھ لہور کول 1799ء اچ ہتھیکا کیتا۔ اوں 1802ء اچ
 بھنگی مسل کول ہراکنیں سکھیں دے مقدس شہر امرتسر کول اپنی سرکار اچ
 زلایا۔

اوں پہلے انگریزیں مہاراجہ رنجیت سنگھ دے پنجاب تے وادی سندھ کول
 ہندوستان تے افغانستان (سنٹرل ایشاء) دے وچالے ہک 'بفرزون' سمجھ
 اپنی فوجی تے سفارتی کھیڈ ستری۔ اپنی تکر دی نیوی دی تہڑ نال پورے ہند

مول راج، ملتان آئیں انگریزی سمرج

سمندر آتے انہیں دازور چلدا ہستی تے ہندوستان اچ کھپنی دی سرکار کوں
 اول پاسیوں کہیں وڈی پڑھائی دا ڈر بھونہی۔ جڈاں جو افغانستان تے
 ایران راہیں او پیلے فرانس دے نیپولین تے وت زار روس دی پڑھائی
 دے ڈر بھونچ ریے تے جیندی انہیں ہر تراویں دی فوجی تے سفارتی
 ڈک ٹھل کیتی۔

افغانستان دی ایں ڈک ٹھل اچ مہاراجہ رنجیت سنگھ تے سکھیں دی پریتی
 جاہ ہستی۔ انگریزیں جیڑھی شطرنج دی کھڈی ستری، اوندانکھ مماندر اکھج ایں
 ہستی۔

1۔ انہیں رنجیت سنگھ کوں 1805ء اچ ہک معاہدہ کر کنیں ایں گلاہ
 دا پدھیل کھیتا جو او مرہٹیں تے روہیلے نال کوئی سانجھ سہدہ نہ
 کر لسی جیڑھے جو اول ویلے بچے کچھے فرانسسی جرنیلے نال دلی
 دے چودھاروں انگریزیں نال بھڑدے پئے ہین۔ ایں بھڑاند
 اچ مرہٹیں تے روہیلے رنجیت سنگھ تے افغانستان دے
 بادشاہ شاہ شجاع کوں انگریزیں دے خلاف ہک وڈا کٹھنٹاواں
 دی ست کیتی ہوئی ہستی۔ پر مہاراجہ رنجیت سنگھ انگریزیں نال
 سانجھ سہدہ کوں اپنے کیتے ودھیک فیہہ مند تے محفوظا جاتا۔

مول راج، ملتان آئیں انگریزی سراج

2- ہک پاسیوں انگریزیں رنجیت سنگھ کوں دلی نال گاندھویں ماہجھے دے راجن (راوی تے بیاس دریا دے وچالے دا اٹلا پنجاب جیندے وڈے مرکز امرتسر تے لہور ہینین) اچ تکرار کرن کیتے سکھ سرداریں کوں اوندے بیٹھوں لگن دی تلی ڈتی (میچو خوشونت سنگھ، صفحہ 31)، تاں ہی پاسیوں رنجیت سنگھ تے سکھیں کوں اپنے کنٹرول اچ رکھن کیتے جھناتے ستیج دے وچالے، اتلے پنجاب دے تلوار تین کوں 1809ء اچ اپنے ہتھیکے کیتا تے لدھیانہ اچ ہک وڈی آرمی گیرین بٹائی۔ تلوا سکھیں دی وڈی وسوں ہئی تے اتھاں کئی نامی گرامی سکھ سرداریں اپنی انجانج سرکار بٹائی ہوئی ہئی۔ تلوا ہتھیکا کرن پچھوں انگریزیں اتلے سکھ پنجاب کوں ونڈ ڈینیا۔ مہاراجہ رنجیت سنگھ جیتلا وی ڈاڈھا ہئی پر او نڈا پنجاب ہک ونڈا ہوسیا پنجاب ہئی۔

3- انگریزیں تے مہاراجہ رنجیت سنگھ وچالے اتلے پنجاب دی اے ونڈ کمیں بھڑاند متوں تھئی۔ لگ بھگ ہک پورا ورہہ کمپنی دے ایجنٹ چارلس بیڈکالف تے رنجیت سنگھ تے اوندے ساتھیں آپت اچ گلہ مہاز کیتی رکھی جیندے اچ ڈوہیں دھونس دھکی کنیں گھن لوبھ ڈیوں، جہیں سارے سفارتی سندر سلو

مول راج، نلتان آئیں انگریزی سراج

ور تے۔ چھیکو اچ رنجیت سنگھ ایسٹ انڈیا کمپنی کول کہیں بھرانڈ
مُتوں 1809ء اچ ہک معاہدہ راہیں پنجاب اچ ستلج دے پوادھی
لمی پاسیوں داتلوار تگن ڈے ڈتا۔

4۔ پنجاب دی ایں کٹر ویتڑ پگھوں انگریزیں مہاراجہ رنجیت سنگھ کول
پوری پٹھئی ڈے ڈتی جو اوسرائیکی وسوں (نلتان، بہاولپور، تھل،
دیرہ جات)، کشمیر، پشاور وادی تے افغانستان تائیں کیل
کھیڈے۔ اے سارا علاقہ انہیں دا انڈس بفر زون 'ہی جیندے
اچ انہیں اگلے تریسہ چالیس ورہیں ہر پاسیوں آنجھی چو مکھی
بھرانڈ کروائی بنیندے اچ سکھ پنجابی، افغان، سرائیکی، سندھی تے
بلوچ آپت اچ گتھم گتھنارہین۔ ایں بھرانڈ کول چالور کھن تے
افغان فرنٹیر اچ ہک تگدی ہر اہی سکھ سرکار کھن کمپنی دی
پالیسی رہی۔ ایں کیتے پڈاں 1815ء اچ رنجیت سنگھ دی نلتان
اتے ہک دھاڑیلھے نواب مظفر خان کمپنی کول نلتان دا قلعہ
مفت ڈیوٹ دی گلاہ کیتی تاں کمپنی ایں کنیں انکاری تھی۔ ایہو
کجھ اول ویلھے کشمیر دے افغان صوبیدار دی ہک آنجھی درخواست
نال تھی۔

مول راج، ملتان آئیں انگریزی سراج

5- این شرح دی بازی یا گریٹ گیم اچ کمپنی دا وچارتے من
 اے ہئی جو پنجاب و نڈاریہوے تے افغانیں کول ہر بک سنگھ
 نال بھرایا ونجے۔ (میچو خوشونت سنگھ، صفحہ 31)۔ این بازی اچ
 انہیں پڈنڈا تے لوبھ پڈیوں جہیں پڈویں ہتھیار ورتے۔ کمپنی دا
 ایجنٹ چارلس میدکالف رنجیت سنگھ نال 1809ء اچ مدے
 تاں اونکوں شانہ پڈندے جے او افغانستان تے چڑھائی کرے
 تاں کمپنی دی پاسیوں چنتا دی کنی لوڑھ نہیں۔ چڈاں جو اوں
 ویلھے کمپنی دا ایجنٹ ایلفنسٹون افغانستان دے سیالے دی
 مولدھائی پشاور اچ شاہ شجاع نال فرانس، روس تے ایران دے
 خلاف ہک معاہدہ کریندا پیا ہئی۔ ایسٹ انڈیا کمپنی لہورتے
 کابل وچالے ایں بھراند کول چلدر رکھن چاہندی ہئی۔

6- این گریٹ گیم دا کلاسیکل روپ اوں ویلھے سامنے آندے چڈاں
 انگریز وائسرائے آکلینڈ دارنجیت سنگھ دی سرکار نال 1838ء اچ
 معاہدہ تھیندے جو اوکھے مل بھگوڑے شاہ شجاع کول کابل
 دے تخت تے بٹلین۔ ایں کم کیتیے انگریزیں نوکیلی برٹش آرمی
 آف انڈس بٹانی جزیہی سندھ تے درہ بولان دی پاسیوں قندھار
 کنہیں تھیندی کابل اتے چڑھائی کیتی۔ ہئی پاسیوں رنجیت سنگھ

مول راج، نلتان آئیں انگریزی سراج

دی فوج پشاور کنیں کابل پہنچی۔ کابل ہتھیکا کرک پھچھوں برٹش
انڈین آرمی دے نال مل کنیں رنجیت سنگھ دی فوج کھٹی پریڈ
کیتی۔

انگریزی سراج تے رنجیت سنگھ دی آپت دی سانجھ سپدھ دے ڈوہیں کوں
کئی فیدے تھے۔ جتھاں رنجیت سنگھ تے اوندالور دربار انگریزیں کیتے
افغانستان دی پاسیوں کہیں دھاڑ کیتے ہک ڈک ٹھل ہئی تاں ہئی پاسیوں
ایں سانجھ تے سپدھ نال رنجیت سنگھ کیتے نلتان، کشمیر تے پشاور ہتھیکا کرک
سوکھا تھی گیا تے جنہیں دی لٹ پٹ نال اوندے خزانے بھرچ گئے۔
ہک گالہ جیندی ساکوں اتھاں سُچاؤ دی لوڑھ ہے، او رنجیت سنگھ دی
سرکار دایسی ہووٹ ہے۔ اوندالوڈا ارتھ اپٹے آپ کوں سراج بٹاؤن تے
اپٹا خزانہ بھرک تاں ہئی، پر اوندی پھیتے کاری اچ انگریزی سراج وانگ
سوشل انجینئرنگ تے پولیٹیکل کالونائزیشن دا کوئی ایجنڈا نہی۔ جے کہیں
علاقے کنیں اوندی مرضی دانذرانہ تے شکرانہ ملداریہوے ہاتاں اوں
علاقے کوں کھل چھوٹ ڈیوٹ اوندامسلہ نہی ہوندا۔ نلتان اچ ساوٹ مل
دی سرکار ایندی ہک مثال ہے۔

مول راج، نلتان آئیں انگریزی سراج

سکھا شاہی، لالہ ساوَن مل، نلتان تے کراڑ

جنناں دے ترٹے دھاگے ساہ دے، وت کیرا گڈھے

گنجیاں میڈے پیٹ وچ، کوئی پاڑ کے کڈھے

(نواب مظفر خان دا سکھیں کول وُلدا۔۔۔ پوڑی نواب مظفر خان، لیچک شاہ عظیم،

جھگ)

اچو کے اتھاس اچ نواب مظفر خان تے نلتان دی رنجیت سنگھ دے
تخت لہور ہتھوں 1818ء اچ کھادی ہار ہک آہنھی ڈُبھاگی ہے جیند ارووٹ
ہر سرانیکی روندے۔ سرانیکیں کیتے سکھا شاہی ڈُڈھپ، زور، بے انصافی
تے زبردستی دا ہک روپیک ہے۔

نلتان دے نواب مظفر خان تے رنجیت سنگھ دے لہور دربار وچالے اے
ہک آہنھی دریگھی بھیردی ہئی بھیردی 1802ء کنیں 1818ء تائیں پورے
سولہاں ورہیں اچ اٹھ لنگ بھردی گئی^{۱۰}۔ ایں بھیردی اچ نواب مظفر
خان تے نلتان دی ویرتا منی منائی ہے۔ 1818ء دی چھیکدی سکھ دھاڑ
اچ جڈاں نلتان دا قلعہ سکھیں دے ہتھیں آوٹ دے کولہ ہئی تاں
رنجیت سنگھ دے پتر شہزادہ کھرک سنگھ آپے قصور دے ہتھان قلعے دار نواب
قطب الدین دے ہتھوں نواب مظفر خان کول سندیلہ بھیجا جو او بھیردی

مول راج، نلتان آئیں انگریزی سراج

کنیں بیچ و بچے تے قلعے دیاں چابیاں ڈے ڈیوے۔ نواب مظفر خان
اونکوں ولدا بھیجا جو نلتان قلعے دیاں چابیاں اوندے پیٹ اچ ہن جینکوں پاڑ
کنیں اے کڈھیاں وچ سگدن۔ وت او اپنے سمورے سگنیں ساتھیں تے
سکھیں سویرں سودھا میدان اچ دو بدو بھڑن مرٹ کیتے باہر ونکھتا۔ نلتان
قلعے کوں ہتھیکا کرن پھجوں جڈاں رنجیت سنگھ نلتان آیاتاں او نواب مظفر
دے مقبرے وچ اوندی ایں ویرتا دا منٹ ہار تھیا۔ (میچو جی۔ ٹی وچ صفحہ
14)

سکھیں ہتھوں ایں ہار نال نلتان شاہر دی آٹھی لٹ پٹ تھئی خیرھی
غزوی، غوری تے منگول دھاریں دی یاد ڈویندی ہے۔ سکھیں کروڑیں
روپے دی بڈی لٹی تے بہوں سارے سکھ فوجی ایٹلا مالا مال تھے جو انہیں
اگول اہٹی نوکری چھوڑ ڈتی۔ (میچو احمد نبی خان، صفحہ 141) جنیں ویٹھے مہاراجہ
رنجیت سنگھ کوں نلتان قلعے تے شاہر ہتھیکا تھیوٹ دا پتہ لگاتاں اوں ایں
جیت دی ڈس ڈیوٹ آ لے چوہدار کوں سونے دے ڈوہار تے ہک مانگی
کلا بتن ڈتی۔ سور شاہر ہاتھی تے چڑھ جلوس کڈھیا تے لوکیں اچ سونے
چاندی دا بینہ وسایا۔

نلتان شاہر رنجیت سنگھ دے ہتھیکے تاں آیا پر اوندنا بندوبست سکھیں کیتے
گھٹ اوکھانسی۔ اگلے ترانے ورمیں اچ نلتان صوبے دا ناظم ساندوراند

مول راج، نلتان آئیں انگریزی سراج

وٹیندارہا۔ چھیکڑ اچ 1821ء کوں نلتان صوبے دی دیوانی ہک ہندو
اروڑے کھتری لالہ ساوٹ مل کوں تریسہ لکھ روپے دے ٹھیکے اچ ڈٹی
گئی۔ دیوان ساوٹ نلتان صوبے دا اہنھا سترابندوبست کیتا جیندے منن ہار
اوندے سبے سنگی ویری ہسین۔

لالہ ساوٹ مل دے ایں سترے کار سرکار تے بندوبست پاروں رنجیت
سنگھ تے امور دربار دی نلتان پاسیوں چٹنا تک گئی۔ انہیں دی وڈی غرض
لکھیں روپے دا موٹکھ (ٹھیکہ) گھنن ہی جیڑھی ساوٹ مل کھنیں ڈچک
موتوں پوری کر ڈیندا ہئی۔ دیوان ساوٹ مل دے اے سدھ سرکار تے
سترے بندوبست کوں ڈیکھ کنیں سکھ دربار پاسیوں دیرہ اسماعیل خان، دیرہ
غازی خان، مظفر گڑھ تے جھنگ کوں وی 1830ء اچ نلتان صوبے نال
رلا ڈٹا گیا۔ ایں کنوں پیلھوں دیرہ غازی خان دی موٹکھ یا دیوانی نواب
بہاولپور نو لکھ روپے اچ رنجیت سنگھ کنیں مل گیدھی ہونی ہئی۔ جھنگ احمد
سیال دے ہتھیں پٹیا ہویا ہئی جڈاں جو منکیرہ (سندھ ساگر دو آب)، دیرہ
اسماعیل خان تے نانگ دے افغان نواب انجوانج رنجیت سنگھ کوں
موٹکھ ڈیندے ہسین۔ جڈاں دمان تے تھل کوں ساوٹ مل دی سرکار
بیٹھوں ول نلتان صوبے نال رلایا گیا تاں ایندے نال سراسیکی وسوں دی
ایکتا ودھی تے وسیبی راج داوت ہک واری تل پدھیچن لگا۔

مول راج، نلتان آئیں انگریزی سراج

ساوٹ مل جڈاں 1821ء اچ نلتان دی دیوانی سمجھالی تال اوں بیٹھے نلتان،
 دان تے تھل دے مسلمان تے کراڑ ڈوہیں ہک دریگھی بھڑاند پاروں
 نٹارے مارے پئے ہسین۔ اگلے اکوی ورہیں دیوان ساوٹ مل دی
 سرکار بیٹھوں اتھاں ہک وارول امن تے خوشحالی آئی۔

اوندی سرکار دے سوہ تے پھل ہووٹ دے کئی کارٹ ہسین۔ راج
 پاٹ دی سمجھ بوجھ دے نال نال اوہک پڑھا لکھیا بندہ ہئی، جیڑھا فارسی
 تے عربی چنگی تراویں سمجھا ہئی۔ ہک یکتا وپاری ہووٹ پاروں سرکاری
 آمدن تے خرچ دی چنگی کھاتہ داری رکھ سکدا ہئی۔ اوندے اچ پرائے
 جاگیر داریں آ لے چونچلے کانیں منن۔ توڑے جو امیریں تے ڈاڈھیں نال
 اوند اورتا اوکھا ہوندا ہئی پر او غریب تے ہٹے کول انصاف ڈیوٹ اپنی سرکار
 دی بنیاد سمجھا ہئی۔ ہک لنگ اوندے دربار اچ چٹ آئیں شکایت
 لائی جو ہک امیر اوندی ہکی رٹھ اچ اپنے گھوڑے چرٹ چھوڑ ڈتن۔ دیوان
 ساوٹ مل چٹ کول آکھیا جو او دربار اچ بیٹھے بندیں لہوں سنجائے جو انہیں
 لہوں تال کئی بندہ نہی۔ چٹ جیڑھے بندے دو انگل کیتی او ساوٹ مل دا
 اپٹا پتر رام داس ہئی جنیں اپٹا ڈوہ من گیدا۔ ساوٹ مل اونکوں اگلے کئی
 ڈینہہ کیئے ڈھک ڈتا۔ آکھیا ویندے جو اونکوں اپنے ڈھیکجی دا ایتلا ارمان ہئی
 جو چھٹن پچھوں او ایں ارمان اچ مر گیا۔ (میچو ایڈورڈ ہربٹ، صفحہ 405)

مول راج، ملتان آئیں انگریزی سراج

ساوٹ مل دے میں سو بھرتے سہل ہووٹ داہک سہ توں وڈا کارٹ
 سرائیکی وسیب اچ اوندی جات برادری دا تکرہ ہووٹ ہئی۔ توڑے جواو
 آپ اکال گڑھ (گوجرانوالہ) دا ہک ہندو اروڑہ کھتری ہئی پر جات برادری
 سانگے اتھوں دے سرائیکی پولٹن آ لے اروڑہ تے بھائیہ کرائیں نال ودھ
 سانگا رکھدا ہئی¹²۔ اروڑے تے بھائیہ ہک چھوٹے زبے دے کھتری
 ہئیں جیرھے سرائیکی وسوں تے اتے اچھے سندھ (پریتی شکارپور) ڈھگ
 وسدے ہئیں۔ انہیں دا وڈا کم ہٹ، آڑھت تے وپار ہئی۔ او سرائیکی
 وسوں دی ہر وستی گوٹھ تے قصبہ شہر وسدے ہئیں۔ نال نال افغانستان،
 سنٹرل ایشیا تے ہندوستان نال وپار تے آڑھت راہیں انہیں دا آونج ہئی۔
 گڈرے کئی سوویرہیں پچھوں سرائیکی وسوں اچ پھیلی واری مسلمان امیریں
 دے ر لے اروڑے تے ہئیں کرائیں کیتے سرکاری کارداری (سول
 ایڈمنسٹریشن) دے دروازے کھلے۔ سرکاری کارداری ملٹن نال انہیں
 کیتے وپار ودھاوٹ دے نال نال نیل، کپاہ، تمباکو، کنگ، گنا، جوار، پاجھرہ
 جہیں رڑھ فصل اچ لبھت کیتے پیسے لاوٹ سوکھا گیا۔ لہنویں ننویں نہریں
 تے کھوہ کھٹاوٹ اچ او اگول تھئے۔

ساوٹ مل پرائی جاگیر اداری کنہیں نار کھاندا ہئی جیندی بٹیا د فوجی خدمت
 ہئی۔ پرائے مغل ملھے دے ہر جاگیر دار (منصب دار) کیتے اے لازم

مول راج، نلتان آئیں انگریزی سمرج

ہی جو اس سرکار دی پالیوں ڈتی جاگیر دی آمدن نال سپاہی تے گھوڑے
 پالے تے لوڑھ ویلھے مفت فوجی خدمت ڈیوے۔ جڈاں جو ساوٹ مل کوں
 ایں پرانی جاگیر داری دی کئی لوڑھ نہی، جو او برٹش ایسٹ انڈیا کمپنی وانگوں
 اپنے سپاہیں، افسرین تے ہنیں سرکاری کارداریں کوں ہر مینے نوکیلی تنخواہ
 ڈیندا ہی۔ رڑھ واہی اچ او اجارے دی زمینداری دامن ہار ہی۔ اجارے
 دی زمینداری کوں مغلیں پچھوں اٹھارہویں صدی دے ہندوستان اچ
 ودھارا ملیا۔ اجارے دی زمینداری اچ ہک وڈا وسبہ سہاٹوں ودھوہلی ڈیوٹ
 آلے زمیندار کوں سرکار دی پالیوں پے یا ٹھیکے تے مل ویندا ہی۔ او
 لگان کٹھی کرڻ دے نال نال چک داریں تے راہکیں کنیں حق زمینداری
 دی گھندا ہی¹³۔

جتھاں ہک پالیوں دیوان ساوٹ مل دے ویلھے پرائے نلتانی پھٹاں، سید
 تے گدی نشین اے پے گھندے ہین تال ہی پالیوں اول اتھوں
 دے قدیمی وسندڑھٹ قومیں کوں ودھیک اجارے (پے) ڈتے۔ جتھاں
 ساوٹ مل دی سرکار آپ انہیں چٹ تے پے زمینداریں کوں کھوہ
 کھٹاوں، ڈاند تے بیج مل گھنن کیتے ادھار ڈیندی ہی اتھاں اے ہندو
 ساہوکاریں کوں وی مجبور کریندی ہی جو او زمینداریں کوں رڑھ واہی کیتے سستا
 ادھار ڈیوں۔ ساوٹ مل تے اوندے کارداریں دے رڑھ واہی اچ ایں

مول راج، نلتان انہیں انگریزی سراج

سُترے تے چنگے بندوبست دی ہک مثال نلتان داسردارواہ ہئی۔ چڈاں
 جو نواب مظفر خان دے ویلے سردارواہ کنیں نیل دی ہار ڈوسو من کنیں
 کڈاہیں نہی ودھی پر ساوٹ مل دی سرکار اچ اے نوسو کنیں ہک ہزار من
 تائیں پچ گئی۔ (میچ مورس، صفحہ 165)

لالہ ساوٹ مل دی سرکار دے کجھ اتھھے کجھ ہن جیڑھے ودھیک گا لیسہن
 منگدن۔ ہک تاں اے جو نواب مظفر خان چھوں تے ساوٹ مل دی ایٹھی
 سرکار اچ نلتان دی پرائی اشرافیہ نال کیا بیٹی؟ ایں اشرافیہ اچ جاگیر دار
 تے ملٹری کلاس دے نلتانی پھٹاٹ تے روایتی گدی نشین پیر اگوں اگوں
 ہئیں۔ ڈو جھا دین دھرم دے اوں ویلے کیا رو لے جھیرے ہئیں تے
 ساوٹ مل سرکار دی ایں پاسیوں کیا پالیسی ہئی؟

نواب مظفر خان دے راج اچ سدوزئی پھٹاٹ اتھوں دے وڈے جاگیر دار
 تے فوجی جرنیل ہئیں۔ اے تھی نہی سگدا جو انہیں دے راج ملکن
 پچھوں اے سبھ کجھ انہیں دے ہتھیں ریہہ ویندا تے انہیں دی پرائی سچ
 درج اونویں رہندی۔ ایں کیتے انہیں دی پرائی جاگیر داری تاں نہ ریہی پر
 ساوٹ مل دی سرکار انہیں کوں زمینداری دے پے ڈتے۔ ایہو کجھ سیدیں
 تے گدی نشینیں نال تھیا۔ پیلھوں گدی نشینیں کوں لگان کنیں نکلت
 جاگیراں پٹیاں ویندیاں ہئیں۔ ساوٹ مل دی سرکار اچ انہیں کوں وی

مول راج، ملتان آئیں انگریزی سمرج

پٹے تے ٹھیکے آتے زمینداریاں پٹیاں گیاں۔ ساوٹ مل ملتان پٹھانیاں تے
ہنیں پراٹے مسلمان امیریں کول اپنی فوج اچ ودھیک بھرتی کیتا تے افسر
بٹایا۔ اوندی فوج دے ڈاہ رجمنٹس لچول اٹھ ملتان پٹھانیاں تے مسلمانیاں دا
رجمنٹس ہین۔ ایہویں ہندو کرائیں دے رے اول ملتان پٹھانیاں تے
مسلمانیاں کول ہوں ساریں تعلقیاں اچ سرکاری کاردار بٹایا۔ (میچو جیمز
روزبری، 87)

جے تائیں اول میلے دین دھرم دی گلاہ ہے تاں ساوٹ مل آتے اے
دروہ دھرم دے جو اوندی سرکار اچ مسلمانیاں کول عبادت دی کھلی چھوٹ
نہی۔ اے گلاہ درست ہے جو اوندے میلے کھلے عام آذان ڈیوڈ دی
ہنک ہئی۔ اے تحت لور دے سکھ دربار پالیسیوں لاگو کیتی پالیسی ہئی
جیں کنیں او انکاری نہی۔ پر مسلمانیاں دے نماز پڑھن تے ہئی کنیں
وانگ دی عبادت دی کئی ہنک ہوڑ نہی۔ دین دھرم بارے اوندی
سرکار برداشت تے رواداری دی پالیسی تے چلدی ہئی¹⁴۔
اے گلاہ وی ساکوں پھینے اچ رکھٹی چاہیدی ہے جو اے پچھوں آندے
انگریزی سمرج تے اوندی کالونیل ہسٹاریوگرافی ہئی جنیں اول میلے دے
دین دھرم دے وکھرپ کول ڈونگھا تے نشانبر کر کنیں ساکوں دکھایا تے
اونوں اچوکی سیاسی سچاں تے رنگ روپ ڈتا۔

مول راج، نلتان آئیں انگریزی سراج

جڈاں 1839ء اچ مہاراجہ رنجیت سنگھ مویاتاں ساواں مل نلتان صوبہ کول ہر
 تراویں ہک آزاد سرکار بٹاواں دارادہ پدھ گیدھا ہئی¹⁵۔ موت اونکول و تھ نہ
 ڈتی جو او اے کم کریندا۔ ستمبر 1844ء اچ او ہک ایتھھے بندے دے ہتھوں
 ماریا گیا جیندا پوری دا مقدمہ اوندے دربار اچ سٹیڈ اپیا ہئی۔ (میچو لیلپل
 گرین، صفحہ 277) نلتان اچ ساواں مل دی پدھی ستری سرکار دی تڈ ڈیکھ
 کر ایں تخت لور دے سکھ دربار اوندے پتر دیوان مول راج کول صوبیداری
 تاں ڈے ڈتی پر ایندے نال ہک ایتھی چمک تاں پمی جیدھی نلتان صوبہ
 دی اپریل 1848ء اچ سکھیں تے انگریزوں نال بھرداند دے روپ
 سامنے آئی۔

مول راج، کمپنی نال بھرداند تے نلتان دی پدھ گھیر

"نلتان شہر دی ہر جاہ تے چوک اچ موئے بندیں دے سرے گلین لاشیں دے
 ڈھیر ہین جنہیں کول کتے کھاندے تے گھلیندے رہیں۔ ہر پاسیوں ہنگھاں،
 نلتاں تے سر کھنڈے پئے ہین تے شہر اچ کروڑاں مکھیں دی بھنہناہٹ
 گونجی پئی ہئی۔"

(جان رائڈر، فوراز سرورس ان انڈیا، 1853، صفحہ 134)

مول راج، نلتان آئیں انگریزی سراج

نواب مظفر خان دی سکھ فوج نال بھیردی دے اکوی سال پچھوں نلتان
شاہرہک واری ول اینویں لٹیا تے برباد تھیا جیندی برٹش انڈیا اچ اوں
پیلے گھٹ مثال مندی ہئی۔ ایسٹ انڈیا کمپنی دی مول راج تے نلتان
دے خلاف ایں بھرانہ دی چانکاری کیتے ساکوں ایندے پچھو کراچ و نچٹا
پوسی۔

رنجیت سنگھ دے مرٹ پچھوں چھ ورہیں اچ ای لہور دربار ایسٹ انڈیا کمپنی
دے ہتھیں ہئی۔ پیلھی لینگو۔ سکھ وار (46-1845) راہیں جتھال لہور
دربار کوں کشمیر، ہزارہ تے جالندھر دو آب کنیں ہتھ دھوونے پئے تاں
ایندے نال ای لہور اچ کمپنی داریزینٹ پہا پٹیا گیا جیندا وڈاکم دربار دے
خرچ تے فوج گھٹاؤں ہئی۔

انگریزیں تے سکھ دربار کوں نلتان تے دیوان مول راج دی کھل پھٹ
سرکار سروں چنگی نہی لگدی۔ جان لارنس برٹش انڈین گورنمنٹ کوں بھیجی
اپنی ہک رپورٹ اچ لکھدے جو دیوان مول راج دی سرکار اتیلی کھلی
ڈھلی رہی ہے جو او اپنے ہک تابع دار ہوون دی گالھ بھل چکے۔ جڈاں او
کہیں حکم کنیں کھلا انکاری نہیں تھیندا تاں اوندے پورے کرن اچ دیر
لیندے تے ڈچکدے۔" (میچو جیمز رائل روز بری، صفحہ 20)۔ انگریزیں

مول راج، نلتان آئیں انگریزی سراج

کوں نلتان دی کھل چھٹ ایس کارن نہی بھاندی جو اوسارے پنجاب تے
افغان فرنٹیئر کوں رلاہک سنٹرل امپیریل ایڈمنسٹریشن جوڑن پدھن چاہندے
ہئیں بیٹیکوں او تخت لہور ہسہ کنیں کنٹرول کر سگن۔ انہیں دی دیدار
نلتان، سندھ ساگر دوآب (تھل) تے دیرہ جات دے مالہ لگان دے
نال نال افغانستان تے سنٹرل ایشیا دے وپار کوں ہتھیکا کرن وی ہئی¹⁶۔
چڈاں جو لہور دربار تے سکھ سرداریں دی چاہ ہئی جو دیوان مول راج کنیں
نڈانے تے شکرانے اچ لکھاں کروڑاں روپے وٹھن۔ دیوان مال راج
کولوں ڈیھن متوں پیا کوئی چارہ نہی بچا۔

لنڈی گالہ کر بچے تاں مول راج انگریز ریڈینٹ دے آکھن تے سکھ دربار
نال کہیں نک مکا کیتے 1847ء اچ لہور بچا۔ دیوان مول راج دی اتھال
کوئی گالہ نہ ہئی۔ دیوان مول راج دی وڈی مانگ اے ہئی جو اوندی
نلتان دی سرکار کوں کھل چھٹ ڈتی ونجے۔ اوندے تے اوندی سرکار
دے کیتے فیصلیں دے خلاف لہور اچ کورٹ کیس نہ کھولے ونجن۔
جئیں ہیلے انگریز ریڈینٹ جان لارنس ایس گالہ کنیں انکاری تھیا تاں دیوان
مول راج نلتان دی صوبیداری چھوڑن دی گالہ کیتے۔ برٹش ریڈینٹ جان
لارنس دے آکھن نال اے متیجا جو مول راج خریف دی لگان کھٹی کر
کنیں اگلے ورہہ صوبیداری چھوڑ ڈیلی۔

مول راج، نلتان آتیں انگریزی سمران

سور دربار دی پاسیوں خان سنگھ کون نوال صوبیدار بٹایا گیا جیرھا ڈو انگریز افسریں
ایگنٹو تے اینڈرسن نال گورکھا تے سکھ رجمنٹس کون گھن 16 اپریل 1848ء
اچ نلتان بجا۔ انہیں قلعے دے باہر وں عید گاہ اچ اپٹا ٹھکانا بٹایا تے
اگلے ڈو ڈیہنہ او نلتان دے قلعے، فوج تے نہیں شیں دی جانچ پرتال
کیندے ریمے۔ ایں ساری ہلچل نال مول راج دی صوبیداری چھوڑن
دی گلہ ہر پاسیوں کھنڈ چکی ہئی تے نلتان دی فوج تے افسریں اچ کاؤر
تے ڈر بھٹو ڈو میں ودھ چکے ہین 17-18 اپریل کون جڈاں انگریز افسر تے
خان سنگھ مول راج دے ہمراہ پل موج پیدے پے ہین تال ہک ان
چاٹ نلتانی سپاہی انگریز افسر ایگنٹو کون اتھی تلوار دے وار نال گھوڑے بنیں
ڈھواڈتا تے وت آپ ہوا تھی بچ گیا۔ کجھ ای دیر پھول نلتان دی فوج
دے سپاہی کٹھے تھیوٹ لگ پے تے بھرداند دی حالت بن گئی۔ مول
راج ایں حال کون ڈیکھ اپٹا گھوڑا محل دو بھجایا جڈاں جو پھٹل ایگنٹو، اینڈرسن
تے خان سنگھ اپٹے سپاہیں نال رل نلتان دے سپاہیں نال
لردے بھردے تے، پھول تھیندے اپٹے لکائے عید گاہ ونج مورچہ بند
تھی گئے۔

نلتان دی فوج باغی تھی چکی ہئی۔ اوندے مسلمان، ہندو تے سکھ افسر
ہنیں سرکاری کارداریں نال کٹھے تھی دیوان مول راج کولوں بچ

مول راج، ملتان آئیں انگریزی سمرج

گئے۔ انہیں داکو اکھنٹی ہی جو دیوان مول راج ڈٹ ونچے تے کہیں
 تراویں ملتان داقلعہ تے شاہر لہور دربار تے انگریزیں کول نہ ڈپوے۔ ایں
 کنیں کچھ دیر پیلھوں دیوان مول راج جڈاں انگریز افسر اینگلتو تے اینڈرن کول
 ملن دا تڑلا کیتا تاں ملتان دی فوج اوندا راہ روک ڈتا۔ ایندے نال ہی ملتان
 سپاہیں تے ہوں سارے شاہریں کھٹے رل انگریز افسریں دے لکائے
 عید گاہ کول چودھاروں گھیرا پاڑھ ڈتا۔ دیوان مول اپنے ہک قریبی تلمسی رام
 کول چوری چوری انگریز افسریں دواے سنیا ڈے بھیجا جو اوندا ایں سارے
 وگاڑاچ کوئی ہتھ نہی۔ ڈوہجھے ڈینہہ 19 اپریل 1848ء کول ملتان دے
 سپاہیں تے شاہریں انگریز افسریں اینگلتو تے اینڈرن کول مار ڈتا۔ ایں کم اچ
 لہور دربار کنوں بھیجے گورکھار جمٹنٹس دے سپاہی تے شاہری وی انہیں
 دے رلے ہئین۔

ایں بھرداند نکلن پچھوں اگلے کئی ورہیں تانیں لہور تے انڈیا دی انگلش
 سوسائٹی اچ اے گلہ زور شور نال چلدی رہی، جو انگریز افسریں دے مارن اچ
 دیوان مول راج کینٹلا ڈوہی ہئی؟ اتہاس ڈسیندے جو مول راج دے دل
 اچ کوئی کھوٹ نہی۔ بے اوندے دل اچ کھوٹ ہوند اتاں او انگریز افسریں
 تے لہور دربار کنیں بھیجے سپاہیں کول ملتان شاہر تے قلعے ورن نہ ڈیندا۔
 اول اینگلتو تے اینڈرن کول سنیا بھیج اپنے آپ کول ایں بھرداند کنیں اچ

مول راج، نلتان آئیں انگریزی سمران

کرن دا ترلا وی کیتا۔ اے مڑ منڈھو نلتان دے سپاہیں، سرکاری کارداریں
 تے شاہریں دی ہک سانجھی لاہر ہئی جنیں ایں بھرانند دی بنیاد رکھی
 تے وت مول راج ایں لاہر دے نال رل مل گیا۔ جڈاں ہک وریرہ اگوں
 مول راج تے نلتان شاہر دی ایں دریگھی بھرانند اچ ہار تھئی تاں مول
 راج تے انگلش کورٹ اچ مقدمہ چلایا گیا۔ اوں مقدمے اچ ہک گواہ
 قطب شاہ، جیرھا جو انگریزیں تے سکھ دربار دے سپاہیں دے کٹھے لوہر تھیں
 نلتان آیا ہئی، او اپنے بیان اچ آہدے: "جیرھے لوکیں دے کٹھے انگریز افسر
 ایجنٹوں کوں عید گاہ اچ ونج ماریا اوندے اچ سپاہیں دے نال ہندو، مسلمان،
 سکھ، پھٹان، مذہبی (چھوٹی ہندو تے سکھ جات برادری) سبھے رے ہونے
 ہئیں۔ اے ہک ہر پاسیوں کھنڈی ہوئی لاہر ہئی۔" (میچو سینتارام کوہلی،
 صفحہ 53)۔ لہنویں ہک ہئی گواہی اچ آندے جو "انگریز افسریں دے مرتبگی
 نال نلتان شاہر اچ ہر پاسیوں جوش تے خوشی داسماں ہئی بیندے اچ
 ہندو، مسلمان، پھٹان، مذہبی، دکان دار تے بے سارے اگوں ہئیں۔"
 (میچو سینتارام کوہلی، صفحہ xiii)۔ تلسی رام جیرھا ایجنٹو دو مول راج داسنیا
 گھن گیا ہئی او اپنے بیان اچ ڈسیندے جڈاں او انگریز افسر کوں عید گاہ اچ
 مل کنہیں پچھوں مول راج دے دربار آیا تاں او ڈیہدے جو پھٹان قران تے

مول راج، نلتان آئیں انگریزی سراج

سکھ گرتھ اتے قماں پانکھیں مول راج کول اپہٹی وفاداری دا پک کر ویندے
پئے ہین۔

انجھاں بیاں کئی شانداں ملدن جو انگریز افسر نلتان شاہر دی پوری ہک لاہر دا
شکار تھے تے ایں لاہر اچ دین دھرم دی کوئی وڈی ونڈیا ڈل نہی۔
سو بھا شجاع آبادی نلتان دی ایں بھرانہ سانگے لکھی اپہٹی واراچ کجھ ایں
ڈسیدے¹⁸:

پکے تھی ہمراہ گور کھے
روہیلاں بھارا پاپا
ہندو سنگھ توپاں دے اتے
پدھ کھر کر آیا

توڑے جو ایں گلاہ اچ کوئی شک نہیں جو روہیلے (ہٹھاں)، ہندو، سکھ،
مذہبی، شاہر دے دکان دار تے ہنر مند سبھے کہیں نہ کہیں وانگ ایں لاہر
اچ مڑ منڈھوں آپت اچ کٹھے ہین پر ایں بھرانہ دے ہک وڈے کرت
کار ہندو کھتری تے اروڑے ہین۔ اے سرائیکی وسیب دے انجھے
وسٹیک ہین جیرھے اول ملے دے ہندوستان، الیٹ انڈیا کمپنی تے
انگریزی دی سہ توں اگونی پانکاری تے سنجائ رکھدے ہین۔ اے وپار
تے ساہوکار اچ ہوں سارا انگریز سنوں ہین۔ پورے ہندوستان، افغانستان
تے سنٹرل ایشیا اچ اپہٹیں وپار راہیں اے ڈیکھ جکے ہین جو کینوں انگریزیں
اپہٹی کمپنی دی سرکار مال تل وطنی وپار دا پرہ غرق کیتے۔ مرشد آباد تے

مول راج، نلتان آئیں انگریزی سراج

دُھاکہ دیاں کھڈیاں تے، جولا ہے کیرھے وانگ رُل وِچ بگین تے لگان
 مالیہ دی وصولی کیتے کینوں کمپنی قحلا بٹان^{۱۹}۔ او ایٹلی دهن دولت وی
 رکھدے ہئیں جیرھی پورا ہندوستان ہتھیکا کرن آلی وڈی تکروری برٹش انڈین
 آرمی دے مقابلے کیتے فوج بٹاواں تے گولہ بارود مل گھنن دے کم آسکدا
 ہئی۔

ریکارڈ ڈسیدے جو نلتان دی ایس نوہینے توں ودھ دریکھی بھراندا اچ شجاع
 آباد دے ہک ساہوکار مول راج دے سپاہیں کوں ڈوہینے دی لگاڑا پٹے
 پلوکنیں ڈتی۔ جھنگ دے کرائیں اپٹیاں مڈیاں وِچ تے پیسے کھڑے تے
 جیندے نال مول راج وادھوں توپاں تے ہتھیار مل گیدھے۔ لہنوں لہ
 تے دیرہ غازی خان دے ہندو کراڑہر وانگ مول راج دے ہانہ ہیل
 تھے۔ دیرہ غازی خان اچ لاٹگال جڈاں بھراندا پھوں پکڑیا گیا تے وت
 اونکوں پھاسی لانی گئی تاں اوں پھندہ اپٹے ہتھیں نال ہگل اچ پاتا تے
 مول راج نال اپٹی وفاداری دی قسم چائس۔ (میچو جیمز رائل روز بری، صفحہ
 ---)۔ توڑے جو وڈے ہندو ساہوکار تے وپاری بھراندا ہلن نال ای
 نلتان چھوڑ شکار پور لگے گئے تے انہیں اپٹے آپ کوں انج منج رکھن دا ترلا
 کیتا پر کرائیں دی چوڈی آبادی ایس بھراندا اچ اگوں اگوں رہی۔

مول راج، نلتان آئیں انگریزی سمران

نلتان دی ایس بھرداند اچ مول راج نال وڈی رلت نلتان دے عام
شاہریں دی ہئی۔ نلتان دے لوہار، سنا، درزی، جولاہے، موچی، ملنگ
فقیر، غرض ہک کب تے قسم دے نلتانی شاہری مول راج دی فوج اچ
بھرتی تھئے تے پھیکو دی ہیلے تائیں شاہر دے بچا کیتے بھردے رہے۔

(مچو جیمز رائل روزبری، 88)

نلتانی ہٹھاں، روہیلے تے پئے کئی نلتانی مسلمان امیر مزمندھو مول راج
دے نال ریے پر اگوں ونج اے انگریزیاں نال رل گئے۔ فوجدار علی زئی
جیڑھا مول راج دالہیہ دے تعلقے دا کاردار ہئی اوتاں بہوں پیلھوں انگریزیاں
نال مل گیا تے وت اوندے سانگے نلتانی ہٹھاں دی انگریزیاں نال ٹھہری
تھئی۔ مول راج جڈاں لہیہ اچ انگریز افسر ایڈورڈ ہربرٹ نال گالہ مہاڑ کیتے
اپنے مہاندے ساتھی مصطفیٰ خاکواٹی کوں بھیجیا تاں فوجدار علی زئی اونکوں
انگریزیاں نال رلن دی چاہ ڈتی۔ اگوں ونج کنیں مصطفیٰ خاکواٹی انگریزیاں
کیتے مول راج دی جاسوسی کرینداریہا تے جڈاں جون 1848ء اچ پنجاب
دی پوادھی کندھی مول راج تے انگریزیاں دی پیلھی وڈی تے آئے
سامنے دی بھیردی تھئی تاں اوندے اچ نلتانی ہٹھاں دے گھوڑسوار
دے مصطفیٰ خاکواٹی دی وٹی سازش اوجب اپنے آپ کوں بھرداند کنیں

مول راج، نلتان آئیں انگریزی سمرج

انج پیج کر گیدھاتے اگوں انگریزی فوج نال زل مول راج دے خلاف
بھڑدے ریے۔

جیتے تائیں سکھیں دی گلہ ہے تاں او ونڈے ریے۔ پیلھوں لہور دربار
تے انگریز مول راج دے خلاف آرت اچ کٹھے ہین تے ایں کیتے لہور
دربار دی دیرہ اسماعیل خان تے ہوں اچ چھاوٹی دے سکھ فوجی انگریزیں
نال ملے ریے جڈاں جو ہوں سارے سکھ جنہیں کوں انگریزیں نتواں نتواں
لہور دربار دی فوج کنیں کڈھیا ہئی، انہیں کوں مول راج اپنی فوج اچ بھرتی
کیتا۔ اگوں ونج جڈاں شیر سنگھ اناروالہ ستمبر 1848ء اچ انگریزیں دا باغی تھیا
تاں سبے سکھ مول راج کوں چھوڑاوندے نال ڈوجھی لینگو۔ سکھ وار بھرن
کیتے اتھوں لگے گئے تے مول راج نال کوئی سکھ نہ پچیا۔

ایں پوری مدت اچ انگریزیں دی پاسبیوں کیا تھیں اریہا، اوندی ہک لنڈی
ڈساوٹی اے ہے:

جہیں مٹھے ایکنو تے اینڈرسن دے مرچن دی ڈس تھئی تاں الیٹ انڈیا
کمپنی دا پولیٹیکل آفیسر ایڈورڈ ہربرٹ اوں مٹھے سکھیں دی ہوں دی
چھاوٹی اچ رہندا پچا ہئی۔ اوندے نال ہک پیا سکھ دربار دا انگریز افسر کارملیڈ
دی ہئی۔ جہیں مٹھے انہیں کوں نلتان اچ انگریز افسریں دے مرچن دی
ڈس ملی تاں ایڈورڈ ہربرٹ ہوں، نانک، لکی مروت، وزیرستان، دیرہ

مول راج، نلتان اتیں انگریزی سراج

اسماعیل خان، کلاچی، پرواتے نہیں نالونال دے جاہیں کنیں سپاہی
 بھرتی کرن دے کم اچ لگ گیا۔ او اتھاں کچھ مدت کنیں رہند لپیا ہئی تے
 انہیں جاہیں دے ملکیں سردارن نال اوندے گاندھے بن گئے ہین۔
 لنوں کارٹلینڈ ہنوں اچ سکھیں دی فتح پلٹن دی کمانڈ سمبال گیدی۔
 اے ڈوہیں انجانج دیرہ غازی خان دوروانہ تھے۔ ایڈروڈ ہربرٹ پیلھوں
 دیرہ فتح خان گیا تے اتھوں پتہ پدا لیا۔ لیا دا کاردار فوجدار علی زئی
 اوندے نال پیلھوں رلیا ہوسیا ہئی۔ اتھاں انہیں کوٹ سلطان دے مقام
 تے اپنی ہک فوجی چوکی بنا ڈتی۔ مول راج دی فوج نال انہیں دیاں کنی
 ہک جھڑپاں تھیاں۔ اے کنیں ویلے پچھا دی تے کنیں ویلے پوادھی کندھی
 لگے ویندے ہین۔ ایں دوران ایڈروڈ ہربرٹ دا قیصرائی سردار منخان
 نال میل ملاپ تھیا جینکوں اوں انگریز افسر کارٹلینڈ تے اوندی سکھ فتح پلٹن
 نال کر کنیں سنگھ (تونسہ) اچ منگروٹھے دا قلعہ ہتھی کا کرن دا کم ڈیا۔
 منگروٹھے دے قلعے اچ اوں ویلے جیتن مل مول راج دی سرکار دی پاسیوں
 کاردار ہئی۔ اوں دیرہ غازی خان دے کاردار تے اپنے چاچے لانگال
 دے اکھن تے قلعہ چھوڑ دتا تے آپ دیرے لگا گیا۔ اسد خان تنکاٹی جیرھا
 جو اوں ویلے منگروٹھے تے تنکاٹیں دا سردار ہئی اووی لانگال نال ونج
 ملیا۔ ایں تراویں منگروٹھے دا قلعہ وڈے سوکھ نال انگریز دے ہتھی

مول راج، ملتان آئیں انگریزی سراج

تھیا۔ ایں بھگی تے بھرانہ اچ ایڈورڈ ہربرٹ دا کھوسہ سردار کوٹا خان نال
 ساگا بٹیا جنیں اونکوں دیرہ غازی خان ہتھیکا کرک دی راہ دکھائی۔ دیرہ
 غازی خان اچ اوں ویلے لانگا مل کاردار ہئی تے اتھوں دے لغاری سردار
 اندے نال ہنیں۔ ایڈورڈ ہربرٹ دی مٹی تے کوئی چار سو کنیں ودھ
 کھوسے کھٹے تھے جنہیں ابر غمتی دھاڑ کر کنیں لانگا مل تے لغاریں کول ہرا
 پٹیا۔ چیتن مل دیرہ غازی خان دی ایں بھیدی اچ ماریا گیا جڈاں جو لانگا مل
 پکڑیج کنیں بندی بن گیا جینکوں اگوں پھاہی پاڑھا گیا²⁰۔ ہرند دا قلعہ ہسوں
 تکر دا ہئی تے اے اوں ای مول راج دے کاردار حکم چند دے کولوں رہیا

ایڈورڈ ہربرٹ تے کارٹلیینڈ دی اے بے قاعدہ فوج دیرہ جات اچ اگوں
 پچھوں نکلیاں سکیاں چڑھائیاں تاں کریندی رہی پر اے مول راج دی فوج
 نال آئے سامنے دی کوئی وڈی بھیدی نہی کر سگدی۔ لور اچ انگریز
 ریڈیٹ تے کمپنی دے وائسرائے دا خیال اے ہئی جو ایڈورڈ ہربرٹ
 تے کارٹلیینڈ دریا نے سندھ دی پچادھی کندھی ملی رہوں۔ بے مول راج
 انہیں تے وڈی دھاڑ کرے تاں او پچھوں دیرہ اسماعیل خان تے وت
 ہوں اچ سکھیں دے قلعے پناہ ونج گھنن۔ ریڈیٹ تے وائسرائے

مول راج، نلٹان آئیں انگریزی سمرج

موجب ایسٹ انڈیا کمپنی سیالے کنیں پیلھوں لہٹی وڈی فوج نلٹان نئیں
بھیج سگدی 21۔

بڈیاں جو ایڈورڈ ہربرٹ این بھراندا ہک نوکلا پلان بٹایا جیہا کچھ مدت
پچھوں لور دے ریزیدنٹ تے وائسرائے دی پاسیوں من گیدھا گیا۔ این
پلان دا وڈا نلکھ ماندار کچھ لیتویں ہی:

1۔ ایسٹ انڈیا کمپنی نواب بہا دلپور کول آکھے جو او نلٹان چوہائی
کرے۔ نواب بہا دلپور دی این دھاڑ نال مول راج دریا تے
سندھ دی پوادھی کندھی کھرائی لہٹی پھ ہزار توں ودھ فوج کول
نلٹان سڈ گھنسی تے ایڈورڈ ہربرٹ تے اوندی فوج کول پوادھی
کندھ ٹیٹن دارستہ مل ویسی 22۔

2۔ مول راج دی فوج دے نلٹان وچ نال پوادھی کندھی سندھ
ساگر دو آب (تھل) اچ لور دربار دے کاردار لگان وصول کرڻ
جوگے تھی وین تے اول پیسے نال ودھیک فوجی مکیہ،
خوشاب تے پنہیں جاہیں کنیں بھرتی کر بھیجے ونج سگن۔

3۔ ایڈورڈ ہربرٹ لہٹی فوج سودھا پوادھی کندھی ٹپ نواب بہا دلپور
نال مل ویسی تے اے ڈوہیں کٹھے تھی نلٹان دی ہدھ گھیر کر
گھنن۔

مول راج، نلتان اتیں انگریزی سراج

4- ایڈورڈ ہریٹ دا وچار ہئی جو مول راج تے اوندی فوج کوں
نلتان کنیں باہروں نہ و نچن پتا ونچے۔ بے مول راج دی کھلی
ڈلی ہلچل ہو سی تاں اولگان وی گھنڈا رہی تے نال نال ننوں
سپاہی اہٹی فوج اچ بھرتی کریندا ہلسی۔ ایں تراویں اے بھرانڈ
کھنڈ ویسی تے جیرے مول راج دے نال ننیں اووی کچھ
ندت پاروں اوندے نال مل ویسں۔

5- جنیں ویلے سیالا آسی تے کمپنی دی فوج شاہر تے قلعے دی ہدھ
گھیر دے سامان نال نلتان چکھی تاں مول راج کوں ہراون سوکھا
تھی ویسی۔

وانسرائے تے ریڈنٹ ایں پلان اچ چھڑی اے ونا پھیر کیتی جو کمپنی
دی فوج دے نال نال لور دربار کنیں انہیں سکھ سردار شیر سنگھ تے شیخ
امام الدین دی کمان اچ ڈوا انجوائنچ فوجاں وی نلتان بھیجاں۔ پڈاں کمپنی
دی پاسیوں جرنل ویش تے سکھ دربار کنیں شیر سنگھ نلتان بچ گئے تاں ستمبر
1848ء اچ انہیں نلتان شہر دی ہدھ گھیر کر گیدھی۔ ایں وپالے مول راج
اتے کمپنی تے نواب بہاولپور دی فوج وپالے چناب کنارے کنی بھیجیاں
تھیاں۔ نال نال نلتانیں شہر پناہ تے قلعے کوں ودھیک پکا کرنی کیتے ہوں
مونٹی چوڑی کندھ بٹائی تے اپنے بچا تے رکھ دے ہئے انجھے کنی کم کیتے۔

مول راج تے انگریزی فوج دی پیلیھی بھڑاند

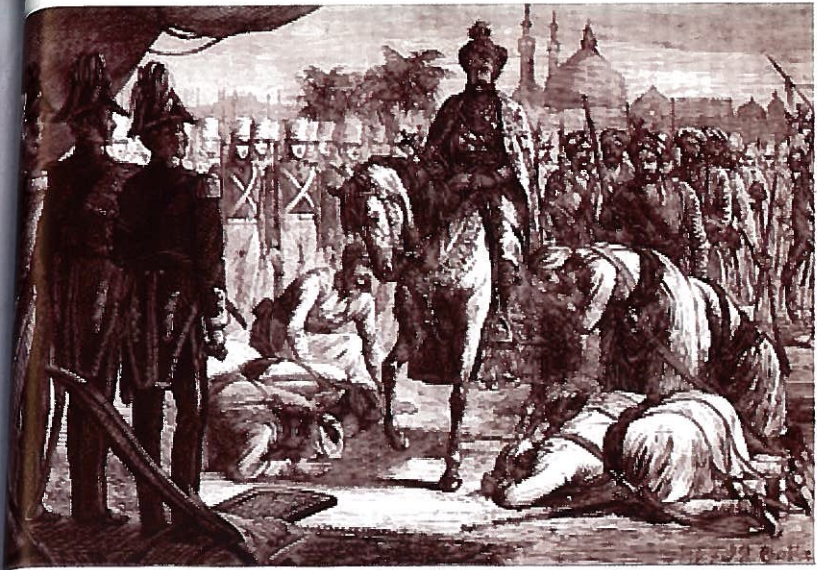

انگریز افسر میجر ایڈورڈ ہربرٹ

مول راج دا ہک پورٹریٹ

(اے برٹش پینٹنگ انٹرنیٹ کنس گیدھیاں گھین)

مول راج تھپیار سٹینڈیں ہوئیں

ملتان شاہرتے چڑھائی
(اے برٹش پیپٹنگو انٹرنیٹ کینس گیدھیاں گئیں)

مول راج، نلتان انہیں انگریزی سراج

ایں ہدہ گھیر کول اہاں کچھ ڈیسہ نہ گذرے ہوسن جو شیر سنگھ دا بیوہ پڑٹ سنگھ ہزارہ
 اچ انگریزی نال بھراندا اچ پے گیا جیندے نال ڈوجھی لینگو۔ سنگھ وار چل
 پئی²³۔ چرٹ سنگھ اپنے پتر شیر سنگھ دو لکھیا جو او دیوان مول راج نال کھٹا تھی
 نلتان اچ انگریزی نال بھروسے۔ دیوان مول راج شیر سنگھ تے بھروسہ نہ
 کیتا تے اونکوں نلتان قلعے اندرول وڑن نہ ڈتا۔ ایں بھروسہ نہ کرن اچ
 ایڈورڈ ہربرٹ دی پاسیوں ہک چالاک وی کم کریندی پئی ہئی۔ اوں ہک
 مقامی ڈیل ایجنٹ پیرھا نلتان تے انگریزی فوج دیاں خبراں ہک پے
 کول ڈیندا ہئی، اونکوں شیر سنگھ نانبوں ہک کوزا لکھیا پتر ڈتا تے اونکوں ہاسے
 کارچیٹ کیوٹس جو اے پتر مول راج دے ہتھیں نہ لگے۔ جڈاں جو اوںدا
 وچار ہئی جو اے ایجنٹ انعام دے پکر اچ اے پتر مدھا مول راج دے
 ہتھیں ونج رکھسی تے لینویں ای تھیا۔ (ایڈورڈ ہربرٹ، صفحہ 678) مول
 راج تے شیر سنگھ دی نہ بیٹی تے پھیکر اچ شیر سنگھ اپنی فوج گھن اپنے ہوس
 دی پاسیوں لگا گیا۔

شیر سنگھ دے ونجن پھول انگریزی دی فوج دازور تڑٹ گیا۔ ڈوجھا او
 سکھیں نال نویں بھیدی اچ زدچ گئے تے ایں پاروں انہیں شاہر تے
 قلعے دی ہدہ گھیر ڈھلی کر ڈتی۔ دسمبر 1948ء اچ کمپنی دیاں نواں رجمنٹس
 بچیاں تے شاہر تے قلعے دی نویں سروں تادی ہدہ گھیر تھئی۔ توہیں

مول راج، ملتان آئیں انگریزی سراج

تے سرنگیں نال ہک مہینے توں ودھ شہر پناہ تے قلعے اتے ان گھنٹت بارود
 ماریا گیا۔ جڈاں شہر پناہ دے کندھیں اچ سوراخ تھی گئے تاں انگریزیں
 کیتے ملتان شاہر ہتھیکا کرن سوکھا تھی گیا۔ مول راج اپنی فوج سودھا قلعہ بند
 تھی گیا۔ جڈاں قلعہ وی بھن تڑ گیا تے اوندے اچ وڈے سارے
 کھوتے پئے گئے تاں ہی مار دھاڑ روکن کیتے پھیکڑاچ مول راج اپنے
 آپ کوں انگریزیں دے حوالے کر ڈتا۔ کجھ مدت اوندے اتے لوراچ
 کورٹ کیں چلا کنیں اونکوں کالے پائی دی سزا تھئی۔ جڈاں او اے سزا
 بھگتن ویند اپیا ہی تاں بنارس اچ بیمار تھی اگلے جانوں تڑ گیا۔

ملتان شاہر تے قلعہ ہتھیکا کرن پھکھوں جیدھی گھسماں دی بھرانہ تھئی اوندنا
 پرستی حال ہک انگریز فوجی افسر جان رائڈ اپنی یادداشتیں دی پو تھی اچ کھول
 کنیں لکھیا ہونے۔ ہک ہک چوک، گلی پاڑے، مندیریں مسیتیں ہر جاہ
 مول راج دی فوج تے شاہری (جیندے اچ ہال تے تریہتیں تانیں
 دی زلت ہئی) کمپنی دے سپاہیں نال دو بدو بھردے ریہے۔ اول مہلے
 وڈی مدت دی گولہ باری پھکھوں ملتان شاہر ٹوٹے ٹوٹے تھیں لاشیں دا
 ڈھیر بن چکا ہئی جنہیں کوں کتے، ہلیاں تے پاہروں جنگل کنیں آون آ لے
 گیدڑیں کھا دا ہونیا ہئی۔ کمپنی دے انگریز تے دیسی سپاہیں کھل کنیں شاہر

مول راج، ملتان آئیں انگریزی سمرج

دی لٹ پٹ کیتی۔ ایٹلا سونا لٹیا گیا جو ہوں سارے سپاہیں تانبے دے
سکیں کوں چاواں ای پسند نہ کیتا۔ جان رانڈ ڈسیندے جو اوندے سامنے
کئی ترینتیں دیاں عزتاں لٹیاں گیاں تے کئی بندیں اوندے اگوں اپنٹے
آپ کوں مار سٹیا۔ (میچو جان رانڈ، صفحہ 8-131)

چھیکڑی گالہ

آہٹی نگری آپ وساتوں پٹ انگریزی تھانٹے

(خواجہ غلام فرید)

مول راج تے ملتان شاہر دی ہارہک پورے اتھاس دا وماندار ہئی۔
ایندے پچھوں ملتان دی جیردی جھنی تڑٹی، پٹی کھچی راہیت ہئی، ادنک
ہگئی۔ ملتان اپٹی قدیم زویکی انتظامی سُنجان و نچائی۔ اے پیلھی واری تخت
لور دی پچھونگری برن گیا۔ ہولیں ہولیں بھونیں ہار بھونیں گار تھیندے
گئے۔ ننوں وانگ دے برٹش کالونیلزم بیٹھوں انگریزی تھانٹے، کچری،
مال پٹوار تے ریکارڈ دی ہک آہٹی سلماڑ پدھیجی جیندا ڈڈھپ تے دود اراج
تائیں لیں وسوں کوں ورہیاں ماری پئے۔ دین دھرم دی آہٹی ڈل ہئی جو
ایں وسوں دے قدیمی وسٹیک ہندو کراڑیں کوں سنٹلی اراج ڈیس نکالا تھیا۔

مول راج، نلکان آئیں انگریزی سمر اج

سرائیکی وسوں دا ہک وڈا پوڑا ایندی افغانستان تے سنٹرل ایشیا مال وپار تے
پے آونج کھیتے رابداری ہووے ہئی۔ گریٹ گیم تے کولڈ وار دے کھنڈار اج
اساں ہک آتھھی فرنٹیر بٹے جیندے اج ساندرو راند قلام تاں ہے اسی پیار
ایندے مال اتھوں دی خوشحالی وی نک گئی۔ اے فرنٹیر اج ملاوڑی دی
جاہ ونداوٹی بن گئی ہے۔

سرائیکی وسوں ایں اتھاس سانگے لہٹی سُچاں تے اپٹا وسیبی راج کچھ ایں
ونچایا جو ساڈے بالین کول سرکاری نصاب راہیں ایں دھرتی اُتے مار دھاڑ
تے چڑھائی کرن آلیں کول تاں دیر تا بٹا دکھایا پڑھایا ویندے پر او نواب مظفر
خان، دیوان مولراج تے اتھوں دے شاہریں تے و سٹیکیں دی تہدی
کئیں کھٹا کھائی کول نہیں پائندے۔

ایں اتھاس سانگے کوئی تاں ہووے چڑھا نئیں ہکل مارے تے لہٹی
نگری آپ وساوٹ دے سدھ سنیے ڈیوے۔

نوٹس

- 1- دیوان مولراج دی ماء جوگ مانی اپنے پتر مال اے جھیرا اوں صلے لیدی ہے جڑاں
نلکان صوبہ دی فوج دے کچھ سپاہی 19 اپریل 1848 دے ڈیہاڑے اُنہیں ڈو انگریزی

مول راج، نٹان آئیں انگریزی سمر اج

افسرین کول مار ڈیندن خیرے لور دے سک دبار دی پاسو دیوان مول راج کول ہنڈا خزانے تے قلعے دیاں پاپیاں گھنن آئے ہین۔ لور دبار اوں ہیلے رنجیت سک دے مران پچھوں تے پہلی لہنگو۔ سک وار (1845-1846) راہیں الٹیا کمپنی دے کنٹرول اچ ہئی جیڑی ڈڈھپ تے فریب نال چارورہیں جیلوں تاپوریں کول ہنڈا سندھ ہتھیکا کر چکی ہئی تے ہن لور، نٹان، پشاور تے وادی سندھ دے ہنیں علاقیں کول انگریزی راج بیٹھوں گھن آوں پانہندی ہئی۔ دیوان مول راج گوگواچ ہئی تے اپنے آپ کول لیں جیڑی کنیں بچاؤں پانہندا یا۔ جڈاں جو جوگ مانی نٹان راج راہیں انگریز نال بھران پانہندی ہئی۔ جتتاں جوگ مانی بکتے واراں کھیاں جھین اتھاں ادنا ذکر مول راج اتے چلانے گئے انگریزی کورٹ کیس اچ وی تمیندے۔ (میچو سنیا رام کولہی، 1935)

2- شہد اتھاں دامنڈھلا آرتھ سرائیکی دالٹ ہا بٹھنے۔ ریت ڈسیندی ہے جو گڈری وہائی جڈاں کھتا کھائی یا نانک دے روپ ڈسی کھیدی ونچے ہانناں او اتھاں پاتی ویندی ہئی۔ اچو کے آرتھ اچ لیکوں انگلش دی ٹرم "ہسری" تے "ہساریوگرافی" نال وی میچا ویندے بیٹھنے اپنے گودھال ہن۔

3- مہا بھارت دی جیڑی دے ڈو وڈے فرین پانڈو تے کور و ہین۔ پانڈوں دیاں سہ سہمی راجدھانیاں گنگا جھنا وادی دی وسوں کنیں ہین۔ انہیں اچ جچالا (اچو کے آتر پردیش تے آتر کھنڈا وچلا وسیب)، کاشی (اچو کا واراناسی یا بنارس)، گدھ (بھارت تے پٹنہ)، کوشالا (اودھ)، چدی (مدھیہ پردیش) دا بدل کھنڈا وسیب)، مید واس (مغربی اچو کا آگرہ دے نالو نال دا وسیب)، اندرا پرتھا (اچو کا دلی) شامل ہین۔ جڈاں جو کور دے سہمی راجدھانیاں اچ اچو کے پاکستان دے علاقے ودھیک ہین۔ انہیں اچ گدھارا (اچو کا نیکیلا، پشاور، چارسدہ، سوات تے قندھار)، سندھو (سندھ ساگر دو آب یا سندھ۔ جہلم دا

مول راج، نلتان آئیں انگریزی سراج

وچلا وسیب)، شی (اہو کا سی جیندے راج اچ اول ہٹے پوادی بلوچستان، ٹیٹلا سرائیکی تے اٹلا سندھ دا وسیب آندے ہین)، کیکا یا (پرائے و تستا تے چند بھاگی یا اہو کے جلم تے چاب دا وچلا وسیب)، مدرا (پرائے اروتی تے وپاسا یا اہو کے راوی تے بیاس دا وچلا وسیب)، ہملیکا (پرائے چند بھاگی تے اروتی یا اہو کے چاب تے راوی دا وچلا وسیب) تے سرتوکی یا پاکوہ وادی اگوں آندن۔

4۔ افریقی کمانی کار ہوا ایکیجے آہدے "اے کلما راج ڈڈھپ (پولیٹیکل پاور) نتیں جیندے نال کھتا کمانی وٹیدی ہے، کھتا کمانی دے ونا پھیر نال آپ راج ریت وی وینج ویندی ہے۔ اے ڈو میں یکے پے نال گاندھوں ہن۔ " جنہیں دی کوئی کھتا کمانی نتیں بڈی او نجان تے تہڑ متوں ہوندن تے راج ریت تے اتھاس دے گھیرے کنیں وی باہرول ہوندن۔ شاید سرائیکیں نال وی کجھ ایہو جہیاں تھیا کھدے۔

5۔ لیں اتھاس کنیں بے پروائی دی ہک ڈس مناندے سرائیکی سوجھوان ستیں اکرم میراٹی دی اپنی کتاب "سرائیکی ڈیس" اچ لکھی لیں گلہ مال بلدی ہے: "در اصل اے لروائی نلتان دے لوکاں تے انگریز فوج دی نہی، پس کجھ سکھ فوجی تے امیر ہندو اپنے مفاد کیتے لودے پئے ہین۔

اچھری سرائیکی وسوں دی گلہ کر بے تاں مظفر گڑھ، خانپور، شجاع آباد، بہاولنگر، بہاولپور تے پئے ہوں سارے نتوں شاہر ہدیجے۔

6۔ چھری سرائیکی وسوں دی گلہ کر بے تاں مظفر گڑھ، خانپور، شجاع آباد، بہاولنگر، بہاولپور تے پئے ہوں سارے نتوں شاہر ہدیجے۔

7۔ نتوں کھوج ڈسیدی ہے جو ستارہوں تے اٹھارویں صدی وچالے (ڈوسووریہیں دی مدت) اچ ہندوستان اچ اوندے بگت وپار کارن اٹھادی (28) ہزار ٹن چاندی

مول راج، ملتان آئیں انگریزی سمران

ڈھیندی ہئی جیڑھی جو اوں مٹھے دی پورے جگ جمان دی گل پاندی دا ہنجال حصہ ہئی۔ اے پاندی یورپ دے ٹریڈ کمپنیں دی پاسیوں ودھیک آندی ہئی جنہیں دے شیں دی ہندوستان اچ گھٹ مانگ تے وکری ہئی تے انہیں کون ہندوستانی سوت دے کپڑے، مصالیں تے نہیں وکودنک شیں دے مل گھنن کیتے پاندی ڈپوٹی پوندی ہئی۔ اے پاندی او امریکہ، افریقہ تے نہیں جاہیں کنیں گھن آندے ہئیں۔ (میچو پراسنن پارتھاسارتھی، 2011)

8۔ موہن لال دلی داہک کشمیری ہاہن تے ایسٹ انڈیا کمپنی دا ایجنٹ ہئی جیکوں 1835ء اچ ڈیرہ غازیخان تے شکار پور کنیں قدھار و نچن آلے دس رشتیں دی ہانکاری تے بہاولپور، ملتان، ڈیرہ جات تے سندھ دے وپار دی جاسوسی کیتے بھیجا گیا ہئی۔ او جہاں شکار پور پہنچے تاں لکھندے: جنہیں مٹھے میں وڈے بازار ہنجاں تاں اے لوکیں نال کچا کچھ بھرا پیا ہئی۔ میں کوئی آنجھی ہئی نہیں ڈنھی جتھاں ادھ درجن کنیں گھٹ کھتری وپاری نہ ہوں۔ او ایٹھے اپنے کم اچ زورے پے ہئیں تے وپار اچ ہنجا کھپ ہئی جو انہیں کواہوں اپنے گاہکیں نال وادھوں گالہ کرک دی کوئی فرصت نہی۔۔۔ میکوں اے سہ ڈیکھ اے وپار آتے جو انہیں شکار پوری کھتریں دا امر تر کنیں وی ودھیک دھن واد ہوں دا وڈا کارن ایہو سنرل ایٹھیاں تائیں کھنڈیا پنڈیا انہیں دا وپار ہے۔ (میچو موہن لال، صفحہ 438)

9۔ پنجاب دا تلوار بگن جیڑھا ستیج دریا دی کھی کندھی تے کمی پاسیوں ودھیک ہئی، اوندے اچ فیروز پور، فریدکوٹ، موگا، بھنڈا، لدھیانہ، برنالہ، منہ، فتح گڑھ صاحب، پنڈالہ، روپ نگر تے اجیت گڑھ دی وسوں آندی ہئی۔ اے ستیج دریا راہیں قصور تے بہاولپور نال گاندھواں تھی ویندا ہئی۔

مول راج، نلکان آئیں انگریزی سراج

10۔ رنجیت سنگھ دے انہیں انھیں دھاڑیں اچ کڈائیں نواب مظفر خان بہاولپور دے داؤد پوترا جوڑے نال سانجھ تے کھنڈ نال اونداسا مٹا کیتا تے اونکوں نلکانوں کڈھیا تے کڈھیاں نذرانہ تے جرمانہ بھر لہٹی جان تے سرکار پھرائی۔ 1818ء دی لہٹی چھیکڑی دھاڑ اچ رنجیت سنگھ قلعے تے شاہر کوں ہتھیکا کیتے متوں ہی کہیں گالھ تے راضی رضا نہی۔ چھیکڑیاں جمیدی اچ نواب مظفر، اونداجھگا تے ساتھی سنگھی سبے مارے گئے۔

11۔ وسیلی راج دی گالھیں پاروں جو کجھ ورہیں اچ کشمیر وانگوں نلکان صوبہ وی رنجیت سنگھ دے دربار داباج گزار ہوندر ہوںیں ہک آزاد سرکار بٹن لگ پیا ہی۔ کجھ سو سپاہیں کنیں ہٹ ہی ساری سکھ فوج اتھوں ہٹ گئی۔ دیوان ساون جیڑھی لہٹی اچ نورس بٹانی تان اوندے اچ اتھوں دے وسندڑ مسلمانیں (خاص کر نلکانی مٹھان) تے ہندوویں کوں ودھیک بھرتی کیتا۔ لنہوں سول ایڈمنسٹریشن واکم کار اتھوں دے ہندو تے مسلمان کاردار کھنے کریندے ہین۔ رنجیت سنگھ دے مرگ پھچھوں اوندرا ارادہ نلکان کوں پوری آزاد سرکار بٹاؤں ہی تے لیں کم کیتے اول نلکان دے قلعے دی تہ وودھاؤں کیتے نکھال روپے دی لائے پر جیون اوکوں لیں کم دی وتھ نہ پٹی۔ (پچھو جمیز رائل روز بری، صفحہ 60)

12۔ اروڑے تے بھانے کراڑ سرائیکی وسوں تے اتے اُجے سندھ دے مد قدی آدی واسی ریسہ بگین۔ او آپے آپ کوں کھتری منیدے تے سڈھیندے ہن۔ اروڑہ نال دیاں کئی روایتاں ہن۔ ہک روایت رایتیں اسے راجہ ڈاہر دی مولدھائی 'اروڑ' دے وسٹیک ہین تے لیں کیتے انہیں کوں اروڑہ آکھیا ویندا۔ ہی روایت ہے بیڑاں پانڈویں دے ویرنا پر شورام کھتریں دی جات کشی کیتی تاں اسے بچ کنیں سرائیکی وسوں تے سندھ آگئے تے اپنے آپ کوں 'اور' سڈھاؤں لگ پئے۔ 'بھوش پرائن' اچ انہیں کوں 'ارو۔ وت' لکھیا گئے۔ سندھ اچ 'با' دے لاقے نال جیڑھی جات برادری ہے اونداسا گاروڑیں نال

مول راج، ملتان آئیں انگریزی سراج

وچ جوڑے (لیں سانگے مال تاں خواجہ غلام فرید کو مچا ہمیں تے انہیں کول اردوہ آکھیا
 وچ سگدے)۔ اردوئیں دے سرائیکی وسول دے قدسی آدی واسی ہووڻ دی پائکاری
 انہیں دے گوتریں دی ونڈ کنیں تھیندی ہے جیرے زناوریں پکھیں تے وٹیں بوئیں
 دے نانوں اُتے ہمیں۔ انہیں گوتیں اچ گابا، پجیرا، گیدڑ، گھوڑا، بٹس، انگر، لومبڑ،
 ناگ، سپرا، ہمیں زناوریں تے پکھیں جڑاں جو وٹیں بوئیں لہوں چاولہ، جیرا، گھیا،
 چنڈواٹی، اکتوریہ، منگی، سوی کنانی، سیلا سنوں ناں ودھ ہمیں۔ آسٹریلیا تے ہمیں
 بلخیں دے آدی واسیں دی کاراے لہٹی گوت دی رکھ کیتے شادی بیاہ دے لگے
 پدھ ارتھیں اُتے چلدے ہمیں۔

13۔ ٹھیکہ یا اجارہ گھنن آلا زمیندار جے راہیکیں کول آپ وسیدراہتی تاں انہیں کنیں حق
 زمینداری دے مال مال وساوڻ دے پیسے وی گھنداہتی۔ ایووک وٹ چکدار مشور کسر
 دے حساب مال گھندے ہمیں جنہیں کول پاردا چالی لہوں ہک حصہ ملداہتی۔ کھتائیں
 سرکار آپ زمیندار ہوندی ہتی تے راہیکیں کنیں آپ لگان تے حق زمینداری گھندی
 ہتی۔ لگان ہر ورہہ رُہ تے پار دے حساب مال وٹیندی ریہہ ویندی ہتی۔ جے رُہ
 بیٹہ، تناورں یا کوئی ہتی آفت مال خراب تھی وچے ہاتناں لگان دی جھوٹ مل ویندی
 ہتی۔ بارغ تے پھل دار وٹیں تے لگان دا اچ کھاند ہونداہتی۔

14۔ پارلس مین جڑاں جون 1831ء اچ ملتان شاہر دا پھیرالیندے تاں او لکھدے جو
 ساوڻ مل 'ہک ہوں پسند کیتا وچن آلا حاکم ہے۔ دین دھرم دے معاملے اچ اوندے
 کھلے پن تے معافی تلافی ڈیوں بارے کئی قصے کہائیاں اتھاں مشورہن۔ (پچھ پارلس
 مین، صفحہ 94)

مول راج، نلتان انہیں انگریزی سمران

15- لیپل گریفن موجب اے چاہدے جو ساواں مل لور دے سکھ دربار نال اپنی وفاداری مکا جاہی ہیلے ہک آزاد سرکار بناوڻ دا ارادہ رکھدا ہئی۔ ایں کم کیتے ہک تال اول سکھیں کول چھوڑ نلتان کنیں مسلمان سپاہی اپنی فوج اچ ودھ بھرتی کیتے۔ ڈوجھا اول نلتان دے قلعے دی رکھ ودھاوڻ کیتے لکھیں روپے دا کم کرایا۔ (میچو لیپل گریفن، صفحہ 276)

16- انگریزین 1846ء اچ دیوان مول راج کول ہیلے ایں گالھ دا ہدھیل کیتا جو او جھنگ، دیرہ اسماعیل خان تے میکیرہ چھوڑ ڈیسی۔ ایندے نال انہیں کمپنی دے پولیٹیکل آفیسر ایڈورڈ ہرٹ کول ہنوں اچ سکھ رہمنش نال بھیجا تال جو دریائے سندھ دی کالا باخ، دریا خان تے لیہ دے پتھ کنیں افغانستان تے سنٹرل ایشیا نال تھیوڻ آلے وپاردی راہداری تے کسٹ ڈیوٹی کول کمپنی دے کاروباری فیدہ سنواں سترے۔ جڈاں جو انگریزین لور دربار دی کسٹ ڈیوٹی ہکو سنوں بنا اوند اہلی لنگ بھرن لازمی کیتی جڈاں جو اول ہیلے نلتان صوبہ دی کسٹ ڈیوٹی جتھان تھولی ہئی تال اوندے نال ہر ہک جاہ انجوائج بھرتی پوندی ہئی۔ لنڈی گالھ کر سبجے تال نلتان صوبہ دی راہداری تے کسٹ ڈیوٹی لور دربار کنیں لگ بھگ ڈوروپے گھٹ بندی ہئی تے پرڈیسی وپاری نلتان دے راہ رستے کول ودھیک چنگال سمجھیندے ہئیں۔ (میچو جیمز رائل روزبری، صفحہ 20)

17- نلتانی سپاہیں داہک وڈا ڈر بھنوتے کاڈ اپنی نوکری چھنڈ داہئی۔ اول ہیلے پورے پنجاب اچ انگریز لور دربار دے خرچ گھٹاوڻ دے نال تے وڈی بھگت اچ سپاہیں کول نوکری کنیں کڈھی آندے ہئیں۔ وت انگریز افسر تے خان سنگھ اپنے نال تیرہ سو سپاہی لور کنیں گھن آتے ہئیں۔ نلتانی سپاہیں کول اے پکا ڈر تھیا جو انہیں کول کڈھ انہیں لور دربار دے سپاہیں کول رکھیا ویسی۔ ایں کنیں ہیلوں مول راج صوبیدرای چھوڑن دا۔ مرقیا نال اووی چھ ہزار دی فوج لہوں چار ہزار سپاہی ہیلوں کڈھ چکیا ہئی۔

مول راج، نلتان آئیں انگریزی سراج

18- سو بجا شجاع آبادی دی اے وار لہٹی الاوٹی اچ دین دھرم دی سُچاٹی تے بھیرے دا ودھیک پرچار کریندی۔ جیویں جو مول راج دے نلتان ہارن پچھوں او لکھدے جو دھوتی بن کراڑو نچایا۔۔۔ آندے اہل کتاب دی سیں۔ لہٹی لیں الاوٹی کنوں اے وار انگریز افسرں کوں ایتلی چنگلی لگدی ہئی جو انہاں اینکوں نلتان دے گزینتر اچ چھاپ کنیں ایندی مشہوری کیتی۔ سچ آہن اتھاس پیتے دے نال ہوندے۔

19- ایسٹ انڈیا کمپنی دا کشمیری ہائمن ایجنٹ موہن لال 1836ء اچ جڈاں شکار پور پچدے تاں اتھوں دے کراڑو پارنیں بارے لکھدے: "اے دیا سندھ راہیں کمپنی دے وپار کھولن کوں سروں چنگا نہیں سمجھدے تے انہیں کھٹے رل مہنی اچ اپنے ٹگاشیں کوں انگلش کچرا مل گھنن کنیں ہنکا ہونے۔" (میچو موہن لال، صفحہ 437)۔ اوں ویلے ایسٹ انڈیا کمپنی تے اتھوں دے مقامی کراڑو پارنیں وچالے پلڈر چمک تاں کئی لکی پچھی گالہ نہی۔ ایں سانگے الیگزینڈر برنیز اپنے سندھ، نلتان تے پنجاب دے لائے پھیرے اچ جو کچھ لکھے او اکتھیں کھولن کیتے دریے ہے۔

20- لاٹکال تے اوندے ساتھیں کوں ہراکتیں کھوسیں جی بھرکتیں دیرہ غازی خان دے ہندو کراڑوں دی لٹ پٹ کیتی۔ اے لٹ مار کچھ ایتلی ودھنی جو ایڈورڈ ہربرٹ کوں لہٹی لکھی یادداشت اچ اینکوں براہملا اکھٹا پئے گیا۔ (میچو ایڈورڈ ہربرٹ، صفحہ 201)

21- سیتارام کوہلی، خوشونت سنگھ تے پئے ہوں سارے سکھ لکھاریں دا اے زوار ہے جو انگریز پورے پنجاب کوں ہتھیکا کرڻ کیتے نلتان دی لیں بھڑاند کوں دریکھا کرڻ چاہندے ہئیں۔ جڈاں جو انگریز کمپنی دی فوج نہ بھیہن اچ نلتان دے گرم موسم کوں وڈا کارن ڈیسیدن۔

مول راج، ملتان آئیں انگریزی سراج

- 22- نواب بہاولپور الیٹ انڈیا کمپنی مال پرائیویٹ لیمیٹڈ نے اوندی 1831ء آج انگریزی مال پہلے اسی لکھت پڑھت تھی جلی ہی جو کمپنی دا باج گزار رہی۔
- 23- ہڈٹ سنگھ دا انگریزی مال اے بحیرا اول پہلے تھیندے ہڈاں میجر لیٹ (میںدے) مال تے اہو کالیٹ آباد ہے (اوندے اتے باغی تھیوں دا دروہ لایا۔ ہڈٹ سنگھ دی میجر لیٹ مال ہزارہ اچ پہلے بھرانہ تھنی تے وت اولہٹی فوج گھن کنیں لور دی پاسیوں چلیا جو انگریزی مال سکھیں دا ہک ہکرا تھیوے۔ اول پورے پنجاب دے سکھیں انگریزی دے خلاف کھٹا تھیوں دا اکھیا۔

بیبلسوگرافی

Adward Herbert. 1851. *A Year on the Punjab Frontier in 1848-49*, Schulz, London.

Ahmed Nabi Khan. 1983. *History and Architecture of Multan*, Islamic University, Islamabad.

Alexander Burnes. 1835. *Travels into Bokhar and Narrative of a Voyage on the Indus*, Philadephia, London.

Allan E. Entwistle. 1993. *The Rasa Mana Key Pada of Kevalarama*. Egbert Forsten, Gronengen.

Carl Ernest & Bruce Lawrence. 2002. *Sufi Martyres of Love: Chishti Sufism in South Asia and Beyond*. Palgrave, London.

Charles Masson. 1842. *Narrative of Various Journeys in Balochistan, Afghanistan and the Punjab*, Richard Bentley, London.

Girja Kumar. 2013. *The Indus people: Saraiki Saga and Sufi-Sant Renaissance*, Vitasta, New Delhi.

James Royal Roseberry. 1977. *The Administration of Multan, 1818-1881: A Study of Local Society and Imperial Rule in Punjab*, p. 12 (An unpublished thesis submitted to the University of Wisconsin-Madison, USA)

John Ryder. 1853. *Four Years' Service in India*, Leicester Publishers, Northampton (England)

J.W. Barns. 1872. Notes on the Physical Geography of Bahawalpur State, *Journal of the Royal Géographical Society*.

Khushwant Singh. 2001. *Ranjit Singh: Maharaja of the Punjab*, Penguin Books, New Delhi,

Lepel Henry Griffin, W. L. Conran and Henry Craik. 1993. *The Punjab Chiefs*, Sang-e-Meel, Lahore.

Mohan Lal. 1846. *Travels in the Punjab, Afghanistan and Turkistan to Balk, Bokhara and Herat*, W. H. Allen & Co., London.

Rajmohan Gandhi. 2013. *Punjab: A History from Aurangzaib to Mountbatten*. Aleph, New Delhi.

مول راج، نٹان آئیں انگریزی سمران

Richard B. Barne. 2007. Ripping Yarns and Rippling Dunes: State Building in Early Modern Cholistan, in Saeed Shafqat (ed), *New Perspectives of Pakistan*, Oxford University Press, Karachi.

Sita Ram Kohli. 1971. *Trial of Mulraj*, Punjab University, Lahore.

Scott Levi. 2000. *The Indian Diaspora in Central Asia and Its Trade, 1500-1900*, University of

Wisconsin, Madison. - سرائیکی ڈیس، 1987 اکرم میراٹی۔

نگارشات، لاہور۔

نفسی حکم چند - 1876۔ تواریخ ضلع ڈیرہ غازیخان، کٹوریا پریس، لاہور۔ صفحہ

عزیز شاہد دی "اول"

سعید اختر گاڈی

We are the children of an ancient band broken
between the mountain and sea.

ترجمہ: پہاڑیں تیں سمندر دے وپالے نکھرے، آساں کہیں پرائے جتھے
دے پال ہئیں۔

پہلی گالہ تاں اے ہے جو اے کوئی مضمون کا بنی۔ علمی مضمون پرکھ
پرچول دے پیمانے تیں ہوندے اتے شاعری کوں اوندی ورتی قدریں نال
پرکھا ہندے یا ول نمون قدر دی گول داناں ہوندے۔ ایں مضمون اندر
کہیں قدر کوں سامے رکھ "اول" دی پرکھ پرچول نہیں کیتی گئی۔ دراصل
ایہہ سطران "اول" کوں اپنے واسطے سمجھنی کیتے لکھیاں بگین۔ ول خیال
آئے جو اینکوں گالہ ساڑ بٹا گھنوں متاں کوئی گالہ اگوں ٹردی ہووے۔
ایندے نال بے "اول" اتیں کوئی گالہ اگوں ٹرہتی تاں میں چپ چپاتے
اپنے آپ کوں شاباش ضرور ڈیساں۔

کئی ورہیں پہلے دی گالہ ہے جڈن اے کتاب پہلی واری چھپی ہئی تیں
میں اینکوں پڑھن شروع کیتا پر کوئی گالہ جھلتے وچ نہ آئی۔ کجھ سطران چنگیاں

عزیز شاہدی "اول"

محسوس تھمیاں پر گالہ نہ بیٹی۔ کچھ ند بعد عزیز شاہد نال ذاتی پاڻ سُنجاڻ تھسی پر
 ول وی "اول" دا کھلار نہ تھیا۔ ایہہ گالہ تاں سمجھ آگئی جو ایں کتاب نال
 جیوڻ دے بعد ہی کوئی تہہ ہتھیں آسی۔ عزیز شاہدی شاعری دی تقسیم
 دے ہوں دَر دروازے ہن۔ اوندی شاعری اوندے اپنے کار کھلے دل
 دی ہے۔ ہر کوئی اینٹکوں اپنی عقل، اپنے تجربے نال پڑھدے اتے اپنی
 گھنڈ پاتی بیٹھا ہوندے تیں او بھوں ٹھیک ہوندے۔ اگر کہیں قدر دی گالہ
 چاکروں تاں اے وڈی شاعری دا وصف ہے۔ تیں ول "اول" میڈے
 نال گالہ کیوں نہ ہئی کریندی؟ اے میڈی تقسیم دامنہ ہوسی لیکن ایہہ
 کتاب تاں کُلاج ہے۔ کُلاج دے فن دا کمال اے بے جو تصویر ہوں
 سارے کاغذ دے ٹکڑیں تیں کچڑیں دے ٹکڑیں کول جوڑ جوڑ بٹانی ویندی
 اے۔ ہر ٹکڑا جزوی ہوندے اتے کل دا مکمل حصہ وی ہوندے۔ پر تصویر
 کول پر کھن واسطے کل اتے عرق ریزی کرن ضروری ہوندے۔
 "اول" دی جزیات (فرض کروٹساں کتاب کھولی اے تیں ہک نظم
 تہاڈے سامنے آگئی ہے) تہاڈے سامنے اپنا پورا اظہار کر لین:

لینویں تاں او نہیں ملدا

ہل دے پروں دھول

چھن چھن کے اپنے کولوں

عزیز شاہدی 'اول'

دل ول نکھرنا پوندے

لینویں نئیں وسوں تھیندی

پس آپ بھوک بن کے

دل ول اچرنا پوندے

پر چینوں چینوں ورق چھو ليو اے نظم اپنے کل نال زلی کھڑی ہے تیں او
پے معنی وچ گل دی تفہیم کریندی ہے۔ پس میڈی گلہ ایسہ ہی۔
شاعری کول پر کھنٹ اوکھی گلہ ہے۔ شاعر جادوگر وی تاں ہوندے۔ لینویں
تاں کالرج نہ اکھیا یا:

"سارے شور مچیندن، خبر اور، خبر دارا

اوندیاں چمکدیاں اکھیں، اوندے ہوا وچ

لہرائدے وڈے وال!

تیں ہک مقدس خوف دے بھونکنیں اپٹیاں اکھیں میٹ گھنوں

کیوں جو او ما کھی دی پٹیاں تیں پلا ہونے

اول جنت دا کھیر پیتا ہونے"

شاعر دا مقدس خوف وی ہوندے تیں قاری کول اپنے مندر تکلی دا بھونوی

ہوندے پر شاعری کلما جادوگری دا ناں وی نہیں۔ شاعری سماجی تاریخ

وی ہے، لوک لہجہ دی کہانی وی ہے، ہک فرد دی کھتا وی ہے تیں

عزیز شاہدی "اول"

سماجی سوڈ (سپریشن) دے ہوندریں ہونیں وی ول جیوٹ دی داستان وی ہے۔ چھیکڑی صنف کول اسال عام لفظیں وچ وچھوڑے دی شاعری آکھدے ہنیں۔ وچھوڑے دی شاعری کڈاپیں ذات دے وچھوڑے دی گالہ نہیں کریندی۔ شاعری وچ وچھوڑا سماجی تجربہ ہے اتے اوں سماجی تجربے وچ ذات دا گل و نچن وی کار ہے۔

وچھوڑا سماجی تجربہ ایں ہے جو ایہہ تجربہ سماجی تبدیلی دے ابتدائی مراحل دے وچوں گذرک دے کرب دا تجربہ ہے۔ ہر شے نال رشتہ تڑدا پئے۔ ایں تڑت بچ وچ انسانی رشتے وی ظاہر اے لہٹی نویں سماجی آساری (تشکیل) کریندن (ایہہ گالہ تہاکول اوپری لگسی) اتے سماجی تبدیلی دے ابتدائی مراحل دے وچ غرق بندہ کہیں اوپری گول وچ گل ویندے۔ اے ذات دا وچھوڑا ہے۔ بندہ کہیں گالہ کول یقین نال نہیں آکھ سگداتیں نہ ہی او کہیں شے کول یقین نال ڈیکھ سگدے۔ انسانی رشتیں اتیں یقین کرک نال اصولوں مجال ہے:

سفر ہے کہیں اندھارے توں ولاہک پئے اندھارے تیں

امر ہے سو جھلا پل دا

ابد کیا ہے، ازل کیا ہے

(اول)

عزیز شاہدی "اول"

سماجی تبدیلی دے عمل ووج بندے کوں پناہ اہٹی ذات ووج نظر آندی ہے
 ۔ ہیل دا سو جھلا اوندی ہیل دی حقیقت ہوندے۔ اگلی حقیقت دی گول دا
 دل نواں سفر شروع تھیندے:

کہیں گچھری بند اوج بند اسان اووی گچی مٹی تند اسان
 کئی بند بھلا کیا کھلٹی ہئی ہس اپے آپ تے کھل گئے ہیں
 (اول)

شاعر بے معنویت تیں افراتفری کوں معنی ڈیوٹن پانہندے۔
 ویس سٹیونسن آہدے جو بدلے سماجی قدریں دے دور دا شاعر
 Connoisseur of chaos وی ہوندے۔

(معذرت جو ایس اصطلاح دا سرائیکی ترجمہ میڈے وس ووج کائنی)
 ایس کیفیت ووج ذات تیں کھل و نچن دا وی گمان ہوندے۔ بندہ اے سمجھ
 گھندے جو "ہک سچ" انجھا ہے جو صرف اوندے کول ہے۔ جیڑھا اول
 حیاتی دی گول پھول کر کے لبھا ہوندے۔ اونکوں اوکائی راہندے۔ پر
 ہک ڈینہ اونکوں لگہدے اووی کوڑھا:

او آخری ونگ وی ترٹی گئی
 نہ ونگ رہ گئی نہ سک رہ گئی

(اول)

عزیز شاہد دی "اول"

"اول" دی پہلی نظم "ما من موہٹی ما" ہے۔ اے نظم کتاب دادیباپہ وی ہے۔ مادے نال رشتہ ول ہال بٹن کے حیاتی کنیں لکرن داساراوی ہے۔

مادی جھولی وچ اونکوں اپنے درشن، اپٹا آپ تڑندا نہیں لگدا چاہے اے وی واہمہ ہے پر ہک جذباتی آسراتاں ضرور ہے:

ما من موہٹی ما

دل ہک واری سکدیں نئیں

اپٹی جھولی پا

کئی اسمانوں نندی لے وچ

لول وینٹ سٹا

اندر نیلے تھیندے ویندن

گھٹی گھول پلا

سہرتیں ہاڑ بھر دا کھر گئے

پگل بیٹھنکا

(اول)

بدلے معاشرتی آتے سماجی قدریں وچ حیاتی کلیپے داسفر ہے:

ازل دی اندھی ادھور مارے

عزیز شاہد دی "اول"

نکھر دیگے ہنیں نہ مل سیگے ہنیں
اساں تاں کھل کے
نہ رو سیگے ہنیں نہ کھل سیگے ہنیں

(اول)

بندہ گل گئے۔ اونکوں چپ لگ بگنی ہے۔ او کمیں نال کیا گالہ کرے؟
نکھرے ہال دی کوٹ سڈے۔ جیرہا اوندی گالہ سمجھے ہا او تاں کمین ویران
جھوک تے کوکدا پئے:

کمیں ویران جھوک تے

اپے تن دی ریت وچ

غالی پیر پا کر انیں

کون بیبا ہے کوکدا

کوٹھی کوٹھی پک پو

واہینہ آنداہنی

تھوڑی ترتیب دی آگول پچھوں دی معذرت تھی بگنی۔ کون ذات وی
ہے آتے او سماجی ویرہا وی ہے جتھاں ابلاغ تھیندا ہا۔ 'کوٹھی کوٹھی پک
پو واہینہ آنداہنی' صرف لوک سطران نہیں اے پورا سماجی ابلاغ ہے۔ اول

عزیز شاہدی "اول"

سماج دی تاریخ ہے جتنا اے سطران ورتیاں ویندیاں ہن۔ اوکھیڈ
جیاتی نال جرت دا کھیڈا۔ پر ہن :

کئی ہزار سانوٹیاں

کئی کروڑ چاندٹیاں

ان پٹنتر کوٹھریاں

وہن نال ویسہ گیاں

اندھیں کھوہیں لہہ گیاں

کینکوں یاد رہ گیاں

جھوک پُرانا سماجی رشتہ ہے۔ اے کٹھے رل جیاتی گزاراں دانال ہا پر اوں
سماجی رشتے کوں اسال کہیں وراں جھوک تیں چھوڑ آئے ہیں :

اوکون ہا

جینکوں روندیں اکھیں نال

جھوکیں تیں چھوڑ آئے ہیں

او کینجھا رشتہ ہا نال اوندے

جو تروڑ آئے ہیں

اے کون اے

عزیز شاہد دی "اول"

شہریں دے شور وچ

اساڈی کھل دا شریک راہندے

ایں سارے عمل وچ اساں اپنی ذات دے تھی ویندے ہئیں۔ اپنی ذات کول اپنے ہووٹا دا سبب سمجھ گھندے ہیں۔ تحلیل نفسی دی تنقید وچ اینکوں شاید انا (ایگو) دی بھن ترور اکھوں۔ اے اپنی ذات دی گول نہیں تیں نہ ہی اپنی ذات کول چاٹن دا عمل ہے۔ اے تیں بھو دا عمل ہے۔ اے بے یقینی دی کیفیت ہے۔ اے واہے دی دنیا ہے۔ ساڈی اپنی ذات، ساڈا اپٹا سانول تھی ویندی، گواساں سانول کول ہک معروضی شے سمجھ ہندے ہئیں۔ کہیں ریلے رشتے دی گول وچ ہک رشتے دا واہمہ بٹانوں ہے۔ اساں کجھ لکھ کیتے اوندے نال جوے، اے نہ چاندے ہوئیں جو اتناں اپنی ذات دا پرچھاواں ہے جیندا عکس پائی تے پوندا پئے۔ اے کلیپے دا منظر ہے۔ پر منظر چوڑویں دی رات دے صحرا دا منظر ہے جو اردگرد لہنیں لگدے جینویں اساں اونکوں ڈیکھن چاہندے ہئیں:

اساں تاں سانولا تیڈی رضا دی موج تے ٹھل پوسوں
پر اپنی ذات اپنے آپ کو کتنا دلا ساڈیوے۔ سمجھ وی تاں نکلا ہوندے۔ باہر
ذات دی خواہش موجب تاں نہیں بدلا باہر اوترے دی کوڑتاں اکھیں

عزیز شاہدی "اول"

رواڈیندی ہے۔ باہر داڈرول ذات دوپھک ڈیندے۔ اے تبدیلی مہول
گذر دے سماج دی سوڑے جیڑھی اونکوں ولا ذات دی گوروج پاء ڈیندی
ہے:

میڈے اندر وچ
اے کینجھی زوہتی گھدی اے
کئی ویرن منگلن ناگلن جھیں
میکوں ساری رات ڈینگیندی اے

ول جھدی اے

اوندے زہر کنوں

میں انت نساہ تھی مروینداں

ول رونمیں ہونیں

میڈی لوں لوں کوں ہسہ چھدی اے

ذات داسماجی کلیسا ذات دا اظہار نہیں تھیوٹ ڈیندا۔ اے المیہ ہے میڈا

ہوون کوڑ لگھدے۔ جیڑھے سماجی رشتے ذات دے اظہار وچ نوٹھیدا کرن

تاں پچھیں ول سچ کینناں تے جمان کیمیاں:

لا حاصل دی گول

حاصل سکھٹیں ڈھوڑ

عزیز شاہدی "اول"

پالیں کھینچو نہی

تھی گئی دھوڑاڑوڑ

ہو کا آندا پئے

ہن دیاں بٹیاں کوڑ

پس ایسہ گلہ مہار تہاڑے نال ہئی۔ میں کولاج دے کجھ جڑ جوڑ کنیں گل
 کول سمجھن دی کوشش کیتی ہے۔ پئے جڑتساں ڈیکھو۔ اللہ کرے تہاڑی
 گلہ کوئی ننہیں گلہ ہوسی۔ ہک آخری گلہ کنٹیکسٹ (Context) متوں
 ذات (سیلف) کوڑ ہے۔ بغیر کنٹیکسٹ دے ذات دا ازادگردنال رشتہ کوڑ
 ہوندے۔ اے صرف کنٹیکسٹ دے پیرائے وچ ہی ممکن ہے جو:

میں اپنے آپ ایج سمجھ ہئی

بڑی سائیں اپنا خواب لتھے

میں آپ آپ تے کھلدی گئی

میڈے اپنے نال حجاب لتھے

(اول)

شاعر ہک تخلیق کار دی حیثیت وچ

فدا حسین گاڈی

زبان مجموعہ ہے لفظیں دا جڈاں جو لفظ اشارہ ہن کہیں شے دا۔ کہیں شے دا لفظ دے طور اور اک کیتا ونجے تاں لفظ اول شے دا اشارہ بڑی ویندن۔ ڈوجھے لفظیں وچ اے وی آکھیا ونج سگدے جو اشارہ ہک شے دے تصور کرن دا ذریعہ تھیندے۔ ایں لحاظ نال لفظ کہیں شے دے طبعی وجود دا فوری احساس ڈیندن۔

اشارہ آتے سگنل دا فرق

لفظ اشارہ دی حیثیت وچ ہک شے کیتے مخصوص تھی ویندن۔ ایں واسطے اشارے آتے سگنل وچ کجھ ملن جہن آتے یک رنگی پاتی ویندی ہے۔ اشارہ وی ہک شے واسطے مخصوص ہوندے، سگنل وی ہک شے واسطے مخصوص ہوندے۔ فرق اے ہے جو سگنل جھتال ہک شے لو مخصوص ہوندے تاں اوندے نالوں نال او جامد ہوندے۔ ہک شے دا سگنل لہٹی اے حالت نہیں بدل سگدا جڈاں جو لیندے برعکس اشارہ متحرک ہوندے۔

شاعر ہک تخلیق کار دی حیثیت وچ

اشارے کوں ہک کنیں زیادہ گالھیں آتے واقعات واسطے ورتیا وچ
سگدے۔

سکول دی ماضی دی گھنٹی پتھر ماضی دا سنگلن ہوسی۔ ایں کنیں ڈوجھا
کوئی مطلب نہ گیدھا وچ سگسی۔ ایندے خلاف چندر ہک لفظ ہے 'ہک
اشارہ ہے۔ ایں کنیں آسمان دا چندروی تھی سگدے 'محبوب وی تھی
سگدے، ہک خوبصورت شخص وی ایں کنیں مطلب گیدھا وچ سگدے،
کیوں جو اشارہ مقرر ہے۔ اے اپنا مفہوم آتے مطلب بد لیندے۔

اشارہ آتے استعارہ

استعارہ دے لغت وچ معنی تاں کہیں کنیں کئی شے کجھ وقت کیتے مانگیوں
گھنن ہے۔ شاعری دی اصطلاح وچ جڈاں کوئی لفظ اپنے لغاتی معنی دی
بجائے کہیں مجازی معنی وچ ورتیا ونچے آتے ایں لفظ دے لغاتی آتے
نویں مجازی معنی وچ کوئی مشابہت آتے تعلق وی ہووے تاں اے
استعارہ ہوسی۔ چندر کوں جڈاں آساں آسمانی چندر دے معنی وچ ورتیوں
تاں اے ورتار لغاتی ہوسی 'اشارہ ہوسی۔ جے چندر کوں محبوب یا
خوبصورتی دے مفہوم وچ ورتیوں تاں اے استعارہ تھی ویسی۔ لفظ یا
اشارے وچ لیندے معنی زبان دے اندر بنیادی طرائح نال مقرر ہوندا

شاعر ہک تخلیق کار دی حیثیت وچ

جڈاں جو استعارے وچ کہیں لفظ کوں ننویں معنی ڈیوٹے پوندن۔ اشارہ
 آتے استعارہ زبان دے ڈو مستقل جز ہن۔ اشارہ مفرد معنی گھن کنیں
 آندے، استعارہ مرکب معنی وچ ہوندے آتے ایندے معنی دیاں
 کئی سمتاں آتے پنتاں ہوندن۔

کہیں زبان دی شعری لسانیات ایں اشارے آتے استعارے دے ہک
 پے دے تعلق دی بنیاد آتے اُسردی ہے۔ اشارہ آتے استعارہ اصل
 وچ لفظیں دی او حیثیت ہوندن جیڑھی حیثیت وچ اے ورتیے ویندن۔
 جیوں جو پہلے اکھیا گئے جو استعارے وچ لفظیں کوں اُنہیں دے سیاق و
 سباق وچ ننویں معنی ڈیوٹے پوندن جیندے نتیجے وچ زبان وچ پھیلاؤ
 آندے آتے اوند اودھارا تھیندے۔ جیوں آج پال شیں دے امچ کنیں
 لفظیں تیں ہچدے، لنویں ہی ابتداء وچ آدمی شیں دے امچز کنیں
 لفظیں تیں ہچے آتے اے استعارہ ہے۔ نارتھ اوبفرائی دے مطابق
 جیڑھا حقیقت داتل (fabric) تیار کریندے آتے ایندی معنویت
 ایندے سیاق و سباق آتے لفظیں دی جوت آتے تعلق نال ایام گھندی
 ہے۔ ایں واسطے اشارہ تشریحی نہیں تشکیلی ہے۔

شاعر ہک تخلیق کار دی حیثیت وچ

شاعر ہک تخلیق کار

شاعر لفظیں دے ورتارے نال لفظیں کول اشارے دی حیثیت کنیں اچا
کر کے استعارہ دی حیثیت وچ ورت کنیں، لفظیں کول نواں ابلاغ، نواں
مفہوم ڈے کنیں معنی دی نویں دنیا تخلیق کریندے۔ مثال کیتے عزیز
شاہد دی ایں نظم کول گھنڈے ہنیں۔

پیریاں ساڑ سوا کر چھوڑن

کچھ نہیں چھوڑیا پلے

کیا ونگاں کیا وال والا ننگے

کیا مندیریاں کیا چھلے

ویرہ سوا کول لوزہ ڈتا اے

وہندی سیرہ دے رلے

کون چھوتے ولے

ہنٹاں ہک بے انت طلب دا

تھل اے پیریں تے

کون چھوتے ولے

شاعر ہک تخلیق کار دی حیثیت وچ

ایں نظم وچ پیریاں ، ونگاں ، مندیریاں ، پھلے آپے لُغاتی معنیں وچ
 نہیں ور تینے گئے، نہ وہندی سیرہ آتے تھل دا او مفوم ہے جیرھا انہیں
 دالغات وچ ڈتا گئے۔ پیریں ، ونگیں ، مندیریں ، پھلیں کنیں مراد
 اسباب ہے آتے وہندی سیرہ کنیں مراد ایں اسباب ، ایں سامان دی
 تباہی آتے بربادی ہے۔ اے بھ کچھ ہک عزم ، ہک ارادہ ، ہک طلب
 واسطے کیتا گئے آتے طلب دے وچ ثابت قدمی کیتے ایں سامان کنیں
 جی پھر دایا گئے۔ تھل دا دکھ کشالے جیرھے جو شاعر ایں عزم واسطے
 برداشت کرن لوتیار ہے۔ ایں نویں انداز وچ لفظیں کول ورت کنیں
 خیال دی ہک نویں دنیا خلق کیتی گئی ہے۔ لہنویں عزیز شاہد دی ہک ہی
 لائن ہے:

ساوڻ مینگھ تلہاراں موسم

جنگل پیلے وسوں

آسا نول ول وسوں

ساوڻ ، مینگھ ، تلہاراں ، موسم ، جنگل ، پیلے بے آپے لُغاتی مفوم وچ ورتے
 وچن ہاتاں اے لفظ اشارہ دی حیثیت رکھن ہا۔ ہن اے لفظ شادابی ،
 خوشحالی دا استعارہ ہن۔ ساڈے کلچر وچ ساوڻ ، مینگھ تلہاراں تے جنگل پیلے
 کول قدیم کنیں ہک خاص حیثیت رہی ہے۔ اے لو کچھ ہے چڑاں

شاعر ہک تخلیق کار دی حیثیت وچ

ساوڻ وچ بینہ تھیون ہا ' دریا چوہن ہا ' کانہہ پیلے وچ ساوے ہوں ہا
 آتے مہاگاں چھر کے کھیر دے لوٹے ڈیون ہا آتے اے کھیر مکھن لوکین
 دی خوشحالی دا موجب بنن ہا۔ انہیں لفظیں دے پچھوں جیڑھی روایت
 ہے اے جیوں پہلے شاعری وچ ورتیندے آئن۔ اونداسارا گھن کے عزیز
 شاہد انہیں کول استعارے دے طور ورتیے۔ لفظیں دا اے جذباتی آتے
 تصوراتی رویہ انہیں دے استعاراتی استعمال دی وجہ کنیں پیدا تھئے۔ آتے
 ساڈے اندر خوشی آتے خوشحالی دی سک آتے سدھر پیدا کر کے سانول
 نال ول وسن دی خواہش پیدا کیتی ہس۔ لفظیں دا ایہو ورتار شاعری
 تخلیق کاری ہے۔ ایہا تخلیق کاری زبان کول وسعت ڈییدی ہے۔
 دراصل گالہ کنیں ہٹ کے استعاریں دی لہٹی ہک روایت ہندی ہے۔
 بدلیں صورتیں وچ روایت دی صورت وی بدلٹی پوندی ہے۔ وقت
 لفظیں کول نواں تناظر ' زبان کول نواں لب و لہجہ ڈیندے۔ اے لب و
 لہجہ استعاریں دے ورتارے دا نتیجہ ہوندے۔ جے استعارے ننوں وقتیں
 وچ پراٹے ورتیے وچن ' وقت دے خیالات نہ جذب کیتے وچن ' ن
 نویں خیالیں دے مطابق زبان کول نواں آہنگ نہ ڈتا وچے تاں زبان دی
 ترقی رک ویندی ہے۔ وت مدتیں تئیں کھنڈر ' کھنڈرای رہندن۔ پر اے
 تاں نشان ہوندن جو اتھیا میں کڈا میں آبادی ہندی ہئی۔ آج دی آباد کاری

شاعر ہک تخلیق کار دی حیثیت وچ

دا موجب نہیں ہوندے۔ خیر اے تاں گا لہ ہی جو بے زبان کول وسعت
 نہ ڈتی وچے تاں زبان پڑھدیں پڑھدیں مرویندی ہے۔ اے نہ جیواں ووت
 ہوندی ہے نہ مرک ووت۔ بے سرے کنیں کنیں زبان کول نہ دنیا
 ونجے 'نہ لکھیا ونجے' 'نہ پڑھیا ونجے' اول زبان دا کیا
 بڈے؟ زبان دے بولن آ لے شاید کجھ ڈس سگن یا صحیح جواب تخلیق کار
 ڈے سگن۔

سرایکی وسیب اچ اسطوری روایات

طارق اسماعیل احمدائی

سرایکی وسیب اچ اسطوری روایات دے پس منظر تے بحث کرن توں
پہلوں اسطوری بشت داتھولا جیہاں جائزہ گھنن ضروری ہے تاں جو ایندا
مطالعہ تاریخی پس منظر وچ کیتا ورنج سگے۔

مفکرین ایندی بشت کوں اپے اپے زاویہ نگاہ نال ڈٹھے۔ کہیں اینکوں
تمثیلی انداز فکر نال جوڑیے آتے کہیں اینکوں 'غیر ذی روح' نال ورنج
رلائے۔ جینوں جو بھاء تے پائی ہن۔ پر بعد وچ اے 'غیر ذی روح'
شئیں دیوی دیوتائیں دی شکل اختیار کرجئے۔ آتے کجھ مفکر ایندا آیرا
خواہش، تمنائے ہدھے آتے کہیں مفکر اینکوں 'نامعلوم فطرتی قوانین'
آکھئے آتے کجھ مفکرین 'مظاہر فطرت' کوں اسطوری بنیاد بنایا۔ آتے کہیں
اینکوں 'تضادات' نال جوڑیے۔ جینوں جو چنگانی / مندائی یا سوجھلا /
اندھارا۔ آتے کہیں ایندی بنیاد 'خواہیں تے بھارتیں' تے رکھی۔ آتے
مختلف مفکرین دے نقطہ نظر ہن جیرھے اسطوری دی بشت کوں پدھرا
تے نشاہر کریندن۔ لیکن انھیں اسطوری وچ مذہب وی ہک کلیدی کردار

سرائیکی وسیب دیاں اسطوری روایات

ادا کریندن۔ ایں سلسلے وچ مذاہب وی ونڈیے کھرن۔ ہوں ڈھیر سارے
 مذاہب اسطوری روایات کوں رد نہیں کریندے۔ آتے کجھ انھاں روایات
 کوں شدت نال رد کریندن۔ کجھ دانشور "رد کرٹ" کوں وی اسطوری رویہ
 آکھن۔ جینویں رشید ملک انہی کتاب "انڈالوجی" وچ لکھن:
 "بعض دانشوروں کا خیال ہے کہ اساطیر کے بطلان کی روش بذات خود
 ایک اساطیری رویہ ہے جس کا تعلق قیامت اور معاد سے ہے دیگر
 مذاہب جو مقدس کتابوں پر مبنی ہونے کے مدعی ہیں جیسے ہندومت میں
 اساطیر کو رد نہیں کرتے۔" (میچو، رشید ملک، صفحہ 167)

بعض مفکرین دے نزدیک اسطوریں دی بڈیاد "ڈر بھو" تے ہے ایندے
 وچ جیاتی مکن دا خوف وی شامل ہے۔ ایندے نال نال سوچ، فکر سمجھ،
 وہم ڈیکھن بھالن دا عمل، تخلیقی اظہار آتے جالیاتی شعور کوں وی
 اسطور اکھیا گئے۔ ڈاکٹر نصر اللہ خان ناصر وی ساگی ایسوں نظریہ رکھیندن۔ (میچو
 ڈاکٹر نصر اللہ خان ناصر، صفحہ 11)

سرائیکی وسیب وچ وی اوہے اسطوری روایات ان جیرھیاں ایں خطے
 برصغیر پاک و ہند نال تعلق رکھیندن۔ انھیں اسطوری روایات وچ ہندو
 میتھالوجی دا ہوں وڈا اثر ہے جیرھا اچن تئیں کہیں نہ کہیں حوالے نال موجود
 ہے۔ وادی سندھ وچ مذہب اسلام دے آوٹ نال اسطوری روایات وچ

سرائیکی وسیب دیاں اُسٹوری روایات

بالکل ہک نویں شعوری تبدیلی آئی ہے۔ البتہ ایں خطے دی وند دے بعد
 تاں ڈھیر ساری تبدیلی آئی ہے۔ ول وی ایں وسیب وچ ساگی او ہے
 اسطور ہن پے جنھیں دی بٹت کہیں نہ کہیں شے نال جوڑی گئی اے۔
 بھاء کون ڈیکھوں تاں اچڑ تئیں سرائیکی وسیب وچ ایہو جھنیں گھر ہن
 پے جیرے پلھ دی بھاء کون پائی نال نئیں وسیندے۔ آہن ایں عمل
 نال اُن مہانگا تھی ویندے اتے کال پے ویندے۔ اتے ہک پی رسم
 جیرھی بھاء پائی (اور ڈیل) دے نال مشہور ہے ایں عمل (سوٹ) تے
 انھیں دا پک ہے جو اے عمل چ کوڑ کوں بالکل نتھار ڈیندے۔ (مچو
 طارق اسماعیل احمدائی)

جے اگر خواہش دے حوالے نال گلہ کروں تاں جیرے علاقے تریہہ کریمہ
 دے ماریے ہونے ہن اتھوں دے واسی بارش دی خواہش لیوں ڈھیر
 سوٹ سوتر (عمل) کریندن کیوں جو بارش یعنی پائی انھیں دی حیاتی دی بقا دا
 مسئلہ ہے۔ خصوصاً زرعی سماج وچ تاں "پائی" کون ہک اولیت حاصل
 ہے۔ پائی دی اہمیت تے ضرورت کنوں کون سونماں کائینی؟ آوہن ذرا
 "پائی دی خواہش" کون کجھ اسٹوری حوالیں نال ڈیکھوں تاں جے کہیں
 موسم وچ بارش تھیون کون ہوں مد لنگھ گئی ہووے تاں نکرے نکرے پال
 ٹولی دی شکل وچ اے اسطور آہدے و دے ہوندن:

سرانگی و سبب دیاں اسطوری روایات

اللہ سینیں آن مینہ وسا
ساڈے پلے کیا گناہ
ہے نکے پالیں دی دعا

پال معصوم ہوندن ایں ایقان نال اے اکھیا ویندے جو پالیں دی دعا ہک
نک ہوندی اے۔

ہک پیا اسطوره پال ہک خاص طرز نال آہے ودے ہوندن:

کالی پکری کالا شینہ
سٹوداٹے وسے مینہ

کالی پکری آتے کالا شینہ کنوں مراد اے ہے جو ایں وسبب وچ عدل و
انصاف داراج اے۔ سب چھوٹے وڈے، امیر غریب ہکو جھیں ہن۔
انہیں وپال فرق کانین۔ پکری ہٹپ آتے شینہ طاقت تے ڈڈھپ
دی علامت اے۔ ہکو جھیاں رنگ برابر ہی آتے مساوات دی علامت
اے۔ حالانکہ شینہ دارنگ کالا کانین ہوندا۔ اسطوری دے ڈو جھے حصے وچ
ایقان تے عقیدے دی گلاہ اپٹے بھر پور انداز نال کھدی اے۔ جنیں
ویلے ای پکری آتے شینہ کول داٹے سٹیواول ویلے مینہ وسٹ پے
ویسی۔ (حالانکہ شینہ داٹے نہیں کھندا)

ایں اسط
سانوئیں
کانین۔
شیر پکری
انہیں
وسٹ
اتھا
کچھ
ہتی۔
وسٹ
انداز
کال
ای
جیر
گاز
ڈو

سراپکی وسیب دیاں اسطوری روایات

این اسطورے کنوں اے معلوم تھیندے جو ایں وسیب دے واسی سب سانوں ہن۔ کئی چھوٹا وڈا کائینی۔ یعنی ایں وچ استحصالی طبقہ بالکل کائینی۔ آتے ڈوجھی گالہ اوندے پچھوں اے یقین کھڑے جو جنیں ویلے شیر پکری برابری دی سطح تے ہوسن آتے کوئی کمیں داتق نہ کھوسی تاں پیا اینجھا سبب کائینی میندی وجہ توں بارش نہ تھیوے۔

انھیں اسطوریں کنوں علاوہ کچھ اتھھے سوٹ سوتر وی ہن پے جنھیں کول مینہ سوٹ دا سبب چائیا ویندا ہا۔ اے سوٹ سوتر وی اسطوریں دی علی شکل ان اتھال صرف ہک سوٹ دا ذکر کریاں۔

کچھ عرصہ پہلوں تائیں اے سوٹ سوتر کرٹ وچ کوئی ویاں وسیتر نہ سمجھی ویندی ہئی۔ میندی بھیٹ نہ ہووے اوں چھوہر دے منہ کول کالوٹ تل تے وستی ویرھے وچ پھوایا ویندا ہا۔ جیرھا کچھ دان پن دے طور تے کھٹا تھیونے ہا اندا بھت پکاتے ایں یقین نال ونڈیا تے کھادا ویندا ہا جو مینہ وسی آتے کال کریہہ مکی۔ اے تاں بارش وساوت دے اسطورے ہن۔ لہنوں اسی بارش کول روک تے جھلٹ دے اسطورے وی ہن پے۔ او بارش جیرھی نقصان دی حد کنوں ٹپ ونجے۔

گاج تے کھمٹ بارش دا حصہ ان آتے گاج دا گجکار تے کھمٹ دا چمکار ڈوہیں ڈرا کالے ہن۔ انھیں دا ڈر بھنو عجیب طراخیوں دا ہوندے۔ گاج

سراپنگی و سبب دیاں اسطوری روایات

تے کھمن نال کڈاہیں کڈاہیں جانی تے مالی نقصان تھیدن۔ ایں ڈر کنوں نکلن سانگے کیا کجھ نہیں کیتا ویندا۔ کجھ لوک تاں وسدی بارش وچ پاہروں نہیں نکلدے۔ جے نکلن نال اپنا سر کجھ تے نکلن۔ اے وی ہک اسطورا ایقان دی حدتیں مشہور ہے جو سرور اہٹے تے بجلی ڈھاندی اے۔ آسمانی بجلی دایین تے ڈھاہٹے آتے اوندے نتیجے وچ تھیوں آ لے نقصان کنوں بچن پھول ہک جگ مشہور "اسطورا" کجھ ایں اے:

حضرت باوا شیخ فرید

آوی

پاوی

استا وے وچ

شکر گج

آتے وسیب دے کجھ علاقیاں وچ اے گالہ مشہور اے جو ایں اسطورے دے پڑھن نال آسمانی بجلی بھوئیں تے نہیں ڈھاندی۔ ایں اسطورے وچ ایقان تے عقیدہ بالکل واضح تے نشا بر کھڑے۔

بارش ڈھیر تھی گئی ہووے۔ ایندا کنی حد پناں نہ ہووے۔ فائدہ تھیوں دی بجائے نقصان دا خطرہ پیدا تھی ونجے یا ڈو جھے لفظیں وچ رحمت دی بجائے زحمت دی شکل اختیار کروئجے۔ ایں ویلے بارش کول جھلن لیاں

سرائیکی وسیب دیاں اسطوری روایات

ہوں ڈھیر سَوَک سوتر (عملیات) کیتے ویندن۔ اَتے سَوَک سوتر دے نال
نال مختلف اسطورے (دعاہیں تے ارداس دی شکل وچ) پڑھے
ویندن۔ بارش کوں جھلن داہک اسطورا کجھ ایں طرائحیں ہے:

شاہ شمیل بودلہ

جھردکپ کریندا سو جھلا

جھرد آڑے واڑے

ایں اسطورے دے مطالعے نال اے ایقان نشابر تھیندے جو "شاہ شمیل
بودلہ" ناں دے مرتاض کوں بارش تے کان حاصل اے۔ او بارش آن
وی سگدے اَتے بارش کوں جھل وی سگدے۔ ایں گالہ داثبوت اچ وی
ہے پیا کہ ڈھیر سارے مرتاض (جیرھے اپنے آپ کو سفلی تے غیر سفلی
علوم داماہر آہدن) لوکائی دی حاجت روانی لیوں اپٹے اپٹے بھیکے نجانی
بیٹھن۔

اے کجھ اسطورے اَتے سَوَک سوتر ہن جیرھے صدیں کنوں گھن کر اینیں
اچو کے دور توئیں، عام لوکائی ذہن وچ (میٹھے خیال وچ وراثتا) محفوظ
تے موجود ہن پئے اَتے ہک نسل کنوں گھن کر اینیں ڈوجھی نسل تک آپو
ہاں منتقل تھیندے آئین جیندے وچ بھاء (جنیں انسان کوں تہذیب
یافتہ بٹانے)، خواہش، تضادات اَتے ڈر بھنودا واضح ثبوت ملدے۔

سرائیکی وسیب دیاں اُسٹوری روایات

آتے اے سماجی رویوں کوں بالکل واضح کریندن۔ سرائیکی وسیب وچ فوک
اور مختلف شکلیں وچ بے پناہ موجودان۔ انھیں لوک ریتیں دے تہذیبی
آتے ثقافتی رویے کہیں نہ کہیں اُسٹورے نال جوئے کھرن۔ اے لوک
ریتاں تہذیبی آتے ثقافتی سٹپ دا خزانہ وی ان جیندے نال اساں اپٹے
قدیم ڈوونج سگدوں۔ انھیں دی تقسیم نال اول دور دی پرکھ پھول کر
سگدوں جتھال تاریخ نہیں سچ سگدی۔

سرائیکی وسیب دیاں اَسْطُورِی روایات

حوالہ جات

- 1- رشید ملک، انڈالوجی، فکشن ہاؤس ۱۸ مزنگ روڈ لاہور، 2002ء،
- 2- نصر اللہ خان ناصر، ڈاکٹر، سرائیکی ادب وچ اساطیری حوالے
(مضمون) مشمولہ رسالہ سوبیل 2، شعبہ سرائیکی اسلامیہ یونیورسٹی
بہاول پور، 1997
- 3- طارق اسماعیل احمدائی، آس آف (بے گناہی جانچنے کے لیے
بلوچی تہذیب و ثقافت کا پیمانہ)
- 4- ایں کھوج اچ ڈتے سوئ، اسٹورے تے پیا فوک لور دامیٹریل
میں ڈاڈی سین امیر تیمور خالد اتیں ڈاڈی سین محمد بلاول شیر
چاہ موچی والا جام پور کنیں کھٹا کیتے۔

اوم شانتی! شانتی! شانتی

اوم آند (لاڑکانہ، سندھ)

آتما دے جل نال بھریل شریر دا ٹھیکر آلا تھاں آج بھلج کے ٹوٹے تھی
 گیا۔ ترٹ گیا۔ پائی پورا تھی گیا۔ ویہہ گیا۔ شریر دے ٹھیکر آے تھاں
 وچوں جاتی داخل انت (بے انت) دے ساگر وچ وچ کرے۔
 اماں اکھیا:

"نیرج ہن اپنے پائی وچ نہیں رہا۔"

نیرج ہک وڈے وھیکرے دے وکڑیں وھیریں دی سمجھ آلی لالی نال رنج
 گیا۔ جیون دا وھنوار (کاروبار) لہنوں ہی چلے۔ ہکڑا ویندے، پیا آندے۔
 بھگوان جیوں جو کئی کھمبار ہووے۔

کھمبار جیہا بانو بان دے بندیاں دے روپ ورگے تھاں بٹیدے۔ ٹھما
 کنیں بھنیدے۔ ایں مایاوی (دھوکے نال بھریل) سنسار دا کنارہ خبر نہیں
 کتھاں ہے۔ انت رنجیں دی جیون دی رنگولی وچ کتنے انیک رنگ اپٹا
 اپٹا واس وجھ کے ہک پل کیتے ابھر کے ولا ہک گچھا وچ گم تھی ویندن۔

اوم شانتی! شانتی! شانتی!

شریر دے تھال ٹھہریدے وی بھاء وچ ہن آتے ترندے گلدے وی
بھاء وچ ہن۔

اوم شانتی! شانتی! شانتی!

انتم سنکار (تدفین دنیاں چھیکڑی رسماں) دے چھیکڑی رسمیں داسے
تھی گیا اے۔ شمشان گھاٹ دی ہک موت مونی کڈ وچ لاتھیاں
کاٹھیاں ہک ڈوہجے دی پاسوں یا ترا ابھیلاشی (خواہشمند) نگاہیں نال
ڈیہدیں ہونیں آکھیا:

"پلٹن دا ویلھا تھی گئے۔ چلٹا پوسی، دھرم دا پالٹن کرنا پوسی۔ یوجنا (سفر) دی
تیاری پکڑو۔ ساڈی منگتی داسے نیرے آگئے۔"

کاٹھیاں چھیکڑی واری ہک ڈوہجے دو ڈٹھا آتے ہک اواز تھی کنیں ایکنڈیا:
"اتم ہے اوھا ایٹوری ندی جیندے پرلے کنارے ساکوں چلے۔ اوھانڈی
سنت (تکھیری) نیرے آون آلی ہے۔ تکھیں کرو۔ اگنی کون سڈو، کیوں جو
اگنی ای اوھا پیری ہے جیندے وچ ہمہ کے اسال اوں پارلسوں۔ ہوا وچ
نلے اگنی دے ان ڈٹھے اے پیلے کنوں بے تاب ہین۔ روپ وٹھن
کیتے تہجیت (آناوے)، تجیسوی (چمکے) روپ۔ بھاء داروپ۔ سونا۔

گرمی پد دی سمپدا (دھن) نال بھریل روپ۔ پکٹی دی پراپین
(پرائی) پرم پرادے پالٹن داروپ، پکٹی دی پرم پرا! ہوا وچ پنڈر، اہاں

اوم شانتی! شانتی! شانتی!

اوکیٹ (لکھیں) شعلیں ہک ہے دے کنیں شوکاٹ زواٹ کریندیں
آکھیا!

"اچ جی بھر کے بھو جٹی کریوں۔ اچ جی بھر کے پائی پیوں۔ شریر دی
ساگر می (کھاج) پچ گئی ہے۔ پر بھو دا آدیش (حکم) آگئے۔ گنگا اپٹا
سونے ورگا اتے مکتی روپی سنیہا بچانے۔ ایٹور دا آمنترا (سڈ) آگیا
ہے۔ وسمیل وستی چھڈن دا سے آگیا ہے۔ ماس، ہڈتے سکی ہونی رت
اپے حصے دا پائی پی چکن۔ ہن جَلن دا جلتنگ وچسی۔

اوم شانتی! شانتی! شانتی!

ہک تپوئی، تیگی پوجاری کول سڈا آگئے۔ پوجاری دنیاں آکھیں جیرھاں اندر
کھلیاں اتے باہروں بند ہین، سکلے کیتے کھلین۔ کجھ آکھن لگیاں۔ کجھ
گھپت۔ مہم، پوت وی صاف۔ انتر (اندر) دے آجاس آلے
شانت سجاو اچ وڑھیاں ہونیاں، کئی بھید گلیندیں ولا بند تھی گیاں۔ آکھیں
کیا آکھے؟

آکھیں آکھیا:

"اٹ ہوند دے دریا دی چھک دا کئی کنارہ کالے نیں۔ پورے لچول آیا ہونیا
پورا تھی گئے۔ پورا پورے دوو نچن کیتے تیار ہے۔ پورٹنا، جیرھی پورٹنا دے
تھاں اچ رھندی ہی ہی۔ اوندی انتم گھدی پچ گئی ہے۔ اچ پورٹنا دا

اوم شانتی! شانتی! شانتی!

جشن منایا ویسی۔ کر میں دے بے دھاگیں کنیں نکت تھیوڻ داسے آچکے۔
پریم دے سمندر دیاں چھولیاں رانجھاٹ پیاں کریندین۔ چھولیاں آئین اپٹا
پاٹی گھنن کیتے۔ اے پے پرائے واس وٹھن کیتے۔

اوم شانتی! شانتی! شانتی!

آپے آپے پاٹی اچ سمر تھ کجھ پرائی (بندے) چتا کیتے کاٹھیاں کھیاں کرڻ
لگے۔ کاٹھیاں، جو آد جگاد (ہمیش) کنیں اپٹی پرائی کرت، پرائی کلا، جلن
دی کلانیں بھلنیاں۔ کاٹھیاں، جنہیں کول پرائین بھارت اتے سندھ
دے گیانی رشی منی (گرو گیانی) یگن (پوچا) کیتے ہالے گئے اگنی گنڈا اچ
سیندے ہین اتے انہیں کول سدھا آہدے ہین۔ سگندھت کاٹھیاں۔
کاٹھیاں، جیڑھیاں پرتی پل (ہر پل) بلیدان ڈیندن اے پے پرائے
(ساہیں) دا۔ کاٹھیاں، جیڑھیاں آپ ہل کے ڈوبھیں کول جیوڻ دان
کریندین۔ کاٹھیاں، جیڑھیاں جیوڻ دے سچ کول پکاوڻ دا پرائانم کریندین۔
کاٹھیاں، جیڑھیاں چھاں، میوہ اتے بھو جٹ ڈیندین۔ کاٹھیاں، جیڑھیاں
برکشیں (وٹیں) دیاں لاڈلیاں ہوندن۔ پکشیں دیاں سکھیاں ہوندین۔
کاٹھیاں، جیڑھیاں بھونیں دے ہاں کول چیر کے، اپٹی ماتر بھومی کول چھوڑ
کے، اوندے اتے وٹن رہوڻ آ لے بندیں کیتے پاڑیں دی کھتاواں دے
جھول بھر کنیں باہر آندین۔ کاٹھیاں، جنہیں دے شری کنیں نکھتی چھایا

اوم شانتی! شانتی! شانتی

تھکے ہوئے یا تریں کیتے سکھ دے چھٹ گھن آندی اے۔ کاٹھیاں دا کیتلا
وڈا اچار (احسان) ہے۔ کاٹھیاں کول بندیں اتے کیتلا وشواس ہے! بھلی
انہیں کول کپ سٹوپروت وی اونکھیاں نئیں ہوندیاں۔ کاٹھیاں بھاگواں
ہوندین۔ کاٹھیاں بھاگوان ہوندین۔ کاٹھیاں دی کھتا جیوں، مرتیو (مرک)
اتے پریم دی کھتا ہے۔ کاٹھیاں دی یا تراوی آتلی ہی اہم ہے جیتلی
نش دی یا ترا۔

اوم شانتی! شانتی! شانتی!

جیوت (جیندے) پرائیاں دے کیتے پلنگ داروپ ونیندین، کاٹھیاں۔
مولے ہوئے بندیں کیتے اپنا آپ وچھیندین، کاٹھیاں۔ کاٹھیاں بندے دا
پر تھم (موہری) وی اتے انتم بستر وی ہوندین۔ کاٹھیاں لہولہ بٹن
ننڈھڑے ہندورے، ننڈھڑے پیگھے جنہیں اچ لڈ لڈ کے بندے وڈے
تھیندن۔ ونکو ونک دے پتیریں نال سنگھاریل پیگھے۔ بھانت بھانت
دے رنگیں دی رنگیاں آلے ہندورے۔ ہال اوستھا (پلپن) کنیں گھن
بردھ اوستھا (پڈھیپا) تک بندیاں نال چلدیاں ہونیاں کاٹھیاں۔ کاٹھیاں
دے پیگھے۔ کاٹھیاں نش دا پر تھم اتے انتم پیگھا ہن۔ اچ ہک چھیکر
ی پیگھا ٹٹے۔ ہک ہنجا پیگھا جیرھا آپ وی بندے نال سرویسی۔ اگنی
دے الیں اچ لڈ دے لڈ دے مولے ہوئے نش کول سنار دے اروار

اوم شانتی! شانتی! شانتی

کنیں پا کے اوپار گھن ویسی۔ جیوٹ داہی بیگھا مریو دے پیگھے نال ملی۔
 انتم پیگھا جیرھا رام نام ست ہے، رام نام ست ہے دی مٹھدی لولی
 نال نش کول آنجھی ابدی نندر سمیسی جیرھی ہک جاگرتا داروپ ہے۔
 ہک آنجھی جاگرتا جیرھی نش کول اروپ (بے روپ) دی اوستھا
 (حالت) اچ جگیندی ہے۔

اوم شانتی! شانتی! شانتی!

کریا کرم دا سے نیرے آگئے۔ تریمتیں دے برہا بھرے برلاپ (وین) نال
 نال آکاش گونجا پئے۔ برہا دے برلاپیں دے کاویں دی کاں کاں نال
 سارا آکاش گونجا پئے، کالا تھی گئے۔ کینتلی آگیا نی ہے نش دے جیوٹ
 اچ۔ ہک نش وراثھ (بے انت) نال مل کنیں ہک تھیوٹ ویندا پئے
 پروت وی پچھوں جیوت پئے ہوئے پرائی اینکوں وچھوڑا سمجھن لگ
 پین۔ پر شنتیت اے وچھوڑا وی ایٹور دی کنی دین ہے۔ ایٹور دا ہی کوئی
 اپکار تاں جو جیوٹ دی مٹھپورٹ ہووٹ آ لے اد بھت مجید کول سمجھیا ونج
 سگے۔ سٹیا ونج سگے۔ ڈٹھا ونج سگے۔

اچ ایٹور دے اپکار دے ودا تھیوٹ دا پھر آگئے۔ سے سماپت
 (ختم) تھیوٹ دی چوکھ تے آن کھرے۔ میراج (اڈرائیل) کہیں بکھے باز
 وانگول بھنوائیاں کھرا پیندے۔ میراج، جیرھا ساہویں دار کھوال ہے۔

اوم شانتی! شانتی! شانتی!

میراج، جیرھا ساہوں دا پُرانا چوکیدار ہے۔ میراج، جیرھا ایٹھور دی رچانی ہونی
 لیلدا دا انتم راکش، انتم دیوتا، انتم نائیک ہے۔ میراج، جیرھا چھیکودی اوتار
 ہے۔ میراج، عیندے اول پار ایٹھور دے ہووٹ دی اوہا اٹھ اوستھا ہے، جو سہ
 کول اتے سہ کچھ کول اپنے آپ وچ سماوٹ دی چھمتا، شکتی رکھیندی
 ہے۔ میراج، دنیا دا سہ تول پراچین، سہ تول جوان اتے سہ تول کراڑا
 اہمینیٹا (ویس دھاری) ہے۔ میراج، انتم نرت (ناچ) پاوٹ آلے شیو
 شکر داہک روپ ہے۔ میراج نٹ راج (ناچ دا بادشاہ) ہے۔

اوم شانتی! شانتی! شانتی!

وید، منتریں داروپ وٹھ کنیں پرگٹ (نشاہر) تھیوٹ دی لپھا
 (خواہش) دے بادلیں نال بھریج کے آئین۔ وید، جیرھے نش جاتی
 (انسان ذات) دی سہ کنیں پراچین بھاشا ہن۔ ویدیں دی بھاشا نش
 جاتی دی پراچین بھاشا نہیں (احاسیں) اتے انو بھوتیں (تجربے) دی
 بھاشا ہے۔ ویدیں دی بھاشا نش جاتی دے پراچین اتھاس (تاریخ) دی
 سگندھ نال بھرے ہوئے پٹھیں (پھلیں) داہک گلدستہ ہے۔ وید
 اوہے پراچین پٹھل ہن جیرھے اپنے بھیتیر (اندر) ایٹھوری رنگ روپ،
 سگندھ اتے ست (سچ) دا واس رکھیندن۔ ویدیں دا وینتار (حوال) نش
 دی آتم کھتا دا وینتار ہے۔ وید اوہے گدام ہن جنہیں اچ نش جاتی اپنے

اوم شانتی! شانتی! شانتی

جیون داسمورا (سارا) ست سمجھال رکھیے۔ ہک انجھاست جیرھا سمرن ،
شردھا (ایمان) ، پریم اتے پرنگیا دے سوا کہیں کون وی اپنے نیرے آوٹ
نہیں ڈیندا۔ وید، سرشٹی (کائنات) دے پراچین پیننگھے ہن۔ وید ہک
پراچین آجھاس ہن۔

وید اوہے پراچین پکھے ہن جنہیں دی ٹھڈی مٹھی ہوادے جھو کے ماء
دے ٹھڈے مٹھے شوکاریں جھیاں سواد رکھیندن۔ وید، پرائے گیت ہن۔
وید پرائے ساز ہن۔ اتنھے ساز جنہاں دے وہن کیتے اول پراچین راگ
دے آلاپ پدھن اچ آندے ہن جیرھے انھناد (لاحد دی اواز) دی
مرلی لچوں نکلدے پین۔ وید، ایٹوری آکاش دی واٹی (ہولی) ہن۔ وید
جھینٹی ہولی ہن۔ ویدیں دا واہٹ لیں سنسار کون، سنسار دے پرائیں کون
جیون دان کریندے۔ ویدیں اچ سادھنا (عبادت) دے پرائے ساز رکھے
ہون۔ ویدیں اچ اوہا سائن (پرائے، کڈاھیں نابدلن آل) ویدا (علم) سبائی
ہوئی ہے جیرھی نئش کون آتم سرتی، اہٹی یاد ڈویندی ہے۔

وید اپنے آپ دی یاد ہن۔ آتم سرتی۔ وید نئش دی اہٹی پراچین یادیں
نال بھرے ہونے اوہے ست ہن جنہیں اچ کوئی پھندیا پھیر کائینی۔ وید
سدھے سدھے ہن۔ نہ ایں پاسوں نہ اول پاسوں۔ بس سدھے سدھے۔
اڈول، اتھر، سچل (کامیاب)، سمپورن (مکمل) وید۔ ویدنتیہ (ابد)

اوم شانتی! شانتی! شانتی!

دیاں اوہے پُر اٹیاں بھٹیاں ہن جنہیں ارج ایشوری ست دیاں سلسلیاں
 مچدیاں ہن۔ اوہے سلسلیاں جیرھیاں نش دا اصل آتے پراپین اجھا تے
 جھگا ہن۔ ہک انجھا جھگا، ہک انجھا پراپین جھگا جینکوں مرتیووی نہیں ڈھا
 سگدی۔ وید انو بھومی (تجربہ) گیان دے بھنڈار ہن۔ وید ہک کلیان کاری
 (آندناں بھریل) وائی ہن۔

اوم شانتی! شانتی! شانتی!

چتا دیاں کاٹھیاں اپنے پیر درگھے کرن شروع کر ڈتے ہن۔ ویدیں دے
 منتر ہولیں ہولیں ہوا ارج بھن پئے پگین۔
 پورٹم آدہ پورٹم ادم پورٹات پورٹم اڈ پتے،
 پورٹسیہ پورٹم آدایہ پورٹم اے واوسیتے۔
 [اووی پورا اے وی پورا، پورے پورے لچوں پورا اکھنتا۔

پورے لچوں پورا کڈھ کنیں وی پورا ای پچیا]

اگنی دی چنگ ہلی ہے۔ اگنی دے شعلے اٹھن لگے ہن۔ اگنی دیوی
 ہے۔ اگنی، جیرھی نش دی سبھ توں پُر اٹی سکھی ہے۔ اگنی ہمیش توں
 جوان، سبھ توں ودھیک جوان ہندی ہے۔ وایو منڈل (فضا) اگنی دا انترناد
 (اندر دی آواز) ہے۔ اگنی اتم سمپن ہے۔ اگنی اپورن (نامکمل) کوں
 پورا کرن آلی شکتی ہے۔ اگنی سبھ توں پراپین اتے سبھ توں وڈی سمپتی

اوم شانتی! شانتی! شانتی!

(دھن) ہے۔ اگنی دیوی ہے۔ میں اگنی دی سیداکریندا ہاں۔ اگنی دی
 پوجا کریندا ہاں۔ اگنی دے دواراں (ذریعے) ای منش آتمک
 (روحانی) سمپتی پراپت (حاصل) کریندا ہے۔ اگنی پورن (مکمل) پلیدان
 ہے۔ اگنی اپورو (اعلیٰ) پیلدان ہے۔ اگنی ہک اسر (اعلیٰ توں وی
 اعلیٰ) پلیدان ہے۔ اگنی داست انگیرس ہے۔ اگنی اندھاری رات کوں
 بھچھیندڑ ہے۔ ہن اگنی موئے ہوئے منش دے شریر کوں لگے ہوئے
 جیون دی کالی رات دے چٹیں کوں مٹیسے۔ ہن اگنی موئے ہوئے منش
 کوں اپٹے ساہواں نال پرکاشت (سو بھل) کر لیسے۔ اگنی دی بے ہوا اگنی
 دی بے ہوا

اوم شانتی! شانتی! شانتی!

اگنی سبھ پلیدانیں دی سرائھ (بادشاہ) ہے۔ اگنی ستان دھرم دی
 رکھوالی کریندی ہے۔ ہے اگنی! توں ساڈے نیرے آ۔
 اچ اگنی نیرے آسی۔

اچ اگنی سبھ شریتریں (برائیں، ظلمیں) داناش کر لیسے اتے اساکوں
 سارے ڈکھیں توں نکلت کر لیسے۔ اوڈیکھو! اگنی دے اُلیں کوں ودھا کے
 وٹ کرڻ بکھیتے ہوانیں دادیوتا، سندر وایو ابھٹی تکھی تے طوفانی چال اچ
 المست آندا ہے۔

اوم شانتی! شانتی! شانتی

ساکوا
اوم

آ! سندر وایو! آ! جو تہاڈے کیتے ای اے سوم رس دے پھر دے تیار کیتے
گئے ہن۔ آگنیں انہیں کول پی۔ ساڈے سڈ پدھ۔ اگنی اپنے گھر دے
انگن اچ بیٹھی تہاڈی واٹ پئی نہاریندی ہے۔ آ! آگنیں اگنی دی اور جا
(شکتی) کول ودھا۔ اگنی تہاڈی راہ پئی تیکیندی ہے۔

اگنی ہو لیں ہو لیں چتا دے کاٹھیں کول وکوراں شروع کیتا ہے۔ منتریں دا
اپار ہوا اچ تکھاتے تکر داپیا تھیندا ویندے۔ شیر تے آتماک پئے کنوں
نکت تھیوٹ دی تیاری پئے کریندے ہن۔ رام نام ست ہے دا چپ
جاری رکھو۔ رام نام ست ہے! رام نام ست ہے! رام نام ست ہے!
مہا مرتیجے دے منتر دا چپ شروع پیا تھیندے:

تریمیکم یجھے،

سگندھنم پشٹیور دھنم ارور کمو،

بندھنان مرتیور مکشی ممرت۔

[اے تری نین (ترے اکھیں آلا)، سگندھ بھرے ہوئے تے شکتی

ودھاوٹ آلے بھگوان شیو شکر!

اے منش جاتی کول اہیت (ماضی)، ورتمان (حال) اتے بھویش

(مستقبل) اچ جاری رکھوٹ آلے،

اساں نتومت (روز بروز، پل پل) تہاڈی پوچا کریندے ہاں،

اوم شانتی! شانتی! شانتی

ساکوں کھتھوری دی سگندھ وانگوں مرتیو دے پنہن اچوں نکلت کر۔]

اوم شانتی! شانتی! شانتی!

گنگا بشیر اتے کلی

اشوالل

(1)

وستی تان نہی جنت دا کوئی ٹکڑا ہئی، چودھار ساولیں، امباں دے باغ،
 نجیاں دے کھوڑے، نیلے ساوے پانٹی، ڈھنڈیں ڈھورے۔ اے او وستی
 ہئی جتھاں ہر شے دا ہک ناں ہا۔ ہک ہک امب اتے ہک ہک
 کھوڑے دا ناں ہا۔ توتا امب، ٹاہلی امب، ساوا امب، بدامی امب، بہھ
 نجی، چوسکے، پڑے، تپاشیں۔ بہھ نجی دا پوترا گل ایچ بدھن نال ست
 ڈینیاں پچھوں کن پیرے، سورک اتے پیر لیکر دا جیہاں بیماریاں ٹھیک تھی
 ویندیاں ہن۔ ہروٹ دی ہک عزت ہئی۔ وستی ڈیکھن ایچ لیتوں لگدا ہا
 جیوں اٹھ دے پلاہن تے بیٹھی ہووے۔ ہک پاسوں چڑھدے ہوئے
 گھر، ڈوجھے پاسوں لہندیاں ہونیاں سابلہیں ہک ڈوجھے دو مونہہ کیتی
 کھرتیاں ہن۔ اے او وستی ہئی جتھاں کتا وی کہیں ہک گھر دا نہی بلکہ
 پوری وستی دا کتا ہوندا ہا۔ اتے پوری وستی دا بھورا بھورا کھا کے پوری وستی
 دی رکھوالی کریندا ہا۔ پوری وستی کول بغیر کہیں استاد دے پتہ ہا جو سالہ

گنگا بشیرا آتے کئی

کینوں جوڑی اے، ایندا مونہ کنتے رکھے۔ ڈو ترے سنو ایکواں دی ایں
 وستی اچ سنو ایکوا صرف منولی احمد بخش دے ہنیں۔ منولی صاحب دا چھوٹا
 بھرا حٹ میاں لہیہ ہائی سکول وچ انگلش دا پچھرا۔ پر ڈوہائیں دی آہت
 اچ بلکل نہی بڈی۔ منولی صاحب شریعت لہول الیندا ہاتاں حٹ میاں
 وستی ہول، تموں وستی دے سارے لوک حٹ میاں دا وڈا احترام کریندے
 ہن۔ منولی صاحب تازہ تازہ درس نظامی پڑھ کے، تونے ہول وستی واپس
 ولینے ہن۔ اتے وستی اچ انقلاب آگیا۔ وستی دے سارے پاسوں کالو
 ملک دا گھرا۔ ڈو پلے، ڈو سالہیں، ڈو کنال دا ویرا، پنج ست بندریاں،
 حک ادھ واڑا، ڈو ترے گائیں بھیداں پکریاں کالو ملک دا وڈا پتر الہی
 سنبھلیندا ہا۔ چھوٹا پتر اوند گنگا بشیرا گوڑے گوڑے کیتی رھندا ہا۔ ماء
 فاطمہ اوندی اوکوں بشیر خان سہندی ہی۔ پر وستی اونداناں گنگا بشیرا پکا
 ڈتا۔ الا سگدا ہا پر الیندا نہی، پتر نیس اوکوں ہول کھتائیں اے النام تھی گیا
 ہا جو زبان بندے دی سہ توں خطرناک ایجاد ہے جیڑھی مشین وانگوں فیہ
 گھٹ تے نقصان ڈھیر کریندی ہے۔ ڈو ترے لفظاں اتے پنج ست
 اشاریاں نال پوری حیاتی سودھی گزر سگدی ہے۔ ماء دے عیندے جی گنگا
 بادشاہ ہا۔ ماء اوندی کئی کوں وی اونوں چوہرے کے روٹی کھویندی جیوں
 اچھے بشیر خان کوں۔ اووی حک ترٹی منجی تیں سیالے دی رات گنگے

ال
 غ
 ستی
 ا
 لہ
 ت
 نہی
 ا
 لے
 بتی
 لکہ
 تی
 مالہ

گنگا بشیرا آتے کلی

نال کالو ملک دی سالہ اچ گزیندی هئی۔ پتہ نہیں کھلی کوں گنگا کھتوں نپ
 آیا هئی۔ شنییت سوزاں دے کھوہ توں۔ گھر دے تمام پھاٹ پھوڑ کر دے،
 رنگ برنگیاں لیر لیر ایاں گنگے کلی کوں پدھ پتیاں۔ پچھ نال کچھ پدھا ودے۔
 کناں نال پھنڈے تے ہن پے۔ کلی هن کھتائیں و نچن جوگی نہی ریبہ گئی۔
 وستی دے کتے اوکوں ڈیکھ تے پرے توں بھونکن لگ پوندے هن۔ وستی
 دے لوک اوکوں ڈیکھ تے کھلن پے ویندے هن، جیوں اوکوئی بیرو پیا
 ہووے۔ کلی هن کتی نہی رہ گئی بلکہ گنگے بشیرے داسر کس بن گئی هئی۔
 اوندے گل اچ گنگے اہٹی بھید دی پلٹوئی وی پدھ ڈتی۔ گنگے کوں جو بھاندا
 ها اوکلی نال پدھ ڈیندا ها۔ شاید کلی وی اہٹی کوئی غالی جاہ پر کرن چاھندی
 هئی جو اوں گنگے بشیرے اگول سر سٹ ڈتا۔ کلی لہنیوں لگدا ها جیوں کہیں
 جتم وچ بھید رہی ہووے۔ نا کاوڑ ناکت، ناغر کارنا بھونک بازی۔ بلکل
 بھید دی بھید هئی۔ اوندا ناں کلی وی وستی دے تمام لوکیں مل کراھیں از
 خود رکھیا ها۔ ہر کوئی اوکوں کلی آھدا ها۔ جتھوں کاوڑ نکدی هئی اتھواں کلی
 شروع تھیندی هئی۔ اونوں تاں آھدن ہال اتے کتے داد ماخ هکو۔ ہمیں
 ہوندن۔ پر کلی کوں وچوں وچوں کھتائیں پتہ ها جو اوندا داغ گنگے دے داغ
 توں ڈھیر ایڈوانس تے چاک وچو بند اے۔ تہوں او گنگے دا خیال اوندی ماء
 وانگول رکھدی هئی۔

گنگا بشیرا آتے کلی

(II)

کالو ملک پنج بھیڑیاں آتے ہک گال دے عوض آدو پاولی دی بھیڑ
 سہرو نال گنگے دی ماء فاطمہ دے مرڻ توں باد شادی کر گھدی۔
 سہرو گھر وڑی تان اوندا پہلا ناکرا گنگے آتے کلی نال تھیا جیڑھے ہک پے
 نال گلستا مار کے کھٹ تے تے پے ہن۔ ماء دے مرڻ پچھوں گنگا ہن
 اکڑھا کلی نال ستا پیار ہندا ہا۔

"اے شودا کھلا ہے"۔ الا سگدے پر الیندا نہیں، کالو ملک ذال کوں ڈسیا۔
 الہی ہن تریہہ سال دا ہا۔ اون مترائی ماء کوں بد معاش اکھیں لچوں ڈٹھا
 آتے دل اچ سوچیس "نہ لیں بھیڑیاں پاڑدی ہفیم مکھی اے نہ ساڈی
 شادی تھیوئی ہے"۔ کے تیں کھوتیاں تے گزارا کریوں "الہی دے
 ذمے پورے اجردی کھل پدھ آتے وہی ویبا ہا۔
 آتے کالو ملک دے صرف اے شوق ہن۔

ہفیم کھاوڻ،

ذال نال جفتی کھاوڻ،

آتے نجیاں ہلاوڻ۔ او بلا دا پاڑھا ہا۔ ڈنگی توں ڈنگی نجی تے وی کمند نال
 بچ کے چڑھ ویندا ہا۔ ہال ہیلٹوں جھولیاں اڈ کھردے آتے دُعا کریندے جو
 کالو ملک شالا روز نجیاں ہلیندا راہوے۔

گنگا بشیرا اتے کلی

کالو ملک دے گھر نال لموں ہک نجیاں دا کھوڑا ہا میندیاں جستاں اچ کلی
وی تھا نولا مار کے ہنالے دے ڈیمیں گزیندی ہئی۔ لیں بھت اچ
منگلی نانگ دا ہک جوڑا اتے پنج ست وٹھو نہیں وی کلی دے نال امن
امان نال راہندے ہن۔

گنگے دی متری گنگے نال وڈا کریر کریندی ہئی۔ نہ مویا دھاندے، نہ نموں
نہ پائی نہ وال۔ پس سارا ڈینہہ گوڑے، گوڑے گوڑے گوڑے اہدا
رہندے۔ اتے اے سُن کے کلی وڈی پلاں اپنی جھ لڑکیندی گنگے
بشیرے کوں چٹٹی لگ پوندی جیوں اوندنا مونہہ ہئی دھوندی ہووے۔
سہرو پیلے تاں کلی دی کھٹ ساہ لہوں کڈھ کے باہر بھکا سئی اتے اوندی
روٹی وی بند کر ڈٹس جو متاں لیں طراں او کہیں پے دا پوہا ونج ملے۔ پر
کھتاں، گنگے اپنے حصے دی ڈورونیاں لہو ہک روٹی کلی کوں پاوٹ شروع کر
ڈتی۔ اتے اپنی ساہ کوں چھوڑ کے کلی دی گھرل اچ راہوں لگ پیا۔ کالو
ملک لکھ سمجھایا پر کھتاں۔ ہن گنگے ڈینہہ رات کلی نال بھت اچ راہن
شروع کر ڈتا۔ تاریخ اچ لینویں کڈاھیں نہیں تھیا کوئی بندہ الا سگدا ہووے
تے اپنی زبان ترک ڈیوے۔ گنگے کلی اگوں اپنی زبان ترک ڈتی اتے کلی
وی "گوڑے گوڑے گوڑے گوڑے" وچوں گنگے کوں پورا پڑھ گھدا۔ زبان

گنگا بشیرا آتے کھلی

دے فساد توں دور او انجھیں ڈوجی ہن جنہاں کول ہک ڈوجھے دا نام تھی
گیا ہا۔ او ڈو نہیں ہک تھی گئے ہن۔

بھینٹ چود، مایاوا، کنتے دا پتر، ہمیں زبان اگول وستی ہک ڈوجھے دا سر روز
پاڑی رکھدی۔ کہیں ویلے زبان مقدس تھی کھر دی، کہیں ویلے ہک

ڈوجھے نال بھیرے اچ بدل ویندی۔ جڈوں دے مولی صاحب درس
نظامی پڑھ کے وستی ولینے ہن وستی دی زبان تے ہک نواں اثر پوون
شروع تھی پکلیا ہا۔ پر "گوڑے گوڑے گوڑے گوڑے" دا مطلب صرف کھلی
سمجھیندی ہی۔ پوری وستی لکھ سوچیندی جو گنگے دے انہاں لفظاں دا کیا
مطلب ہے۔ انوں گنگا لہنوں لیندا آتے انوں کھلی اوندے پیریں ٹھک
آن لگدی۔ جیوں اھدی ہووے:

"علم میڈے آقا

جن ماضراے"

کوئی اھدا پتہ نہیں گنگا بشیرا اگڑ منگدے۔ پتہ نہیں حیدر ملنگ دے گوڑے گکو
دا مطلب گھندے، خبرے شبیر و گورماٹی دے گھوڑے انوں

لگھند۔۔۔۔۔ انہاں کول کجھ اھدے۔ پر کوئی وی نہ چاٹ سگیا جو "گوڑے

گوڑے" توں کیا مراد ہے۔ کہیں تے وی ایں گال دا بھیت نا کھلیا جو گنگے
آتے کھلی وچ کیرھا علاقہ، کیرھی زبان آتے کیرھی نسل سانجھی اے۔

گنگا بشیرا آتے کلی

(III)

چوڑا دے مولیٰ صاحب لہٹی پنجوی سال دی تربیت، جیڑھی انہاں درس
 نظامی تونے وچ حاصل کیتی هئی، عربی فاضل تھی کے وستی ولینے هُن
 انہاں آندی سیت بھانپ گھدا جو وستی تقریباً گمراہی دا شکار تھی کجی اے۔
 فقیر و میاں جیڑھے وستی دے وڈے حکیم هُن آتے مولیٰ صاحب دے
 سوتر هُن لہٹی اولاد سمیت امباں ہیٹھوں سارا ڈینہہ تاش کھیڑون یا وت بھ
 کتے دی بھیر کیتی رکھدن۔ کھوہ دے نال وستی دے لموں کجی مسیت
 دے اگوں بھت دی دیگ ہئی پڑھدی اے، دول کھرا و ہندے۔ کوئی ہتھ
 کھول کے نماز کھرا پڑھدے، کوئی پدھ کے کھرا پڑھدے، کڈاھیں تہور ہئی
 تھیندی اے، کڈاھیں جھنڈ ہئی لہندی اے۔ کھوہ دے نال اے کجی
 مسیت کہیں کول نہی روکیندی لوکیندی۔ وستی دیاں تریمتیں لہٹی منت
 لہندیاں، گھروآں کول گانے پدھندیاں، ڈیوے پلندیاں۔۔۔ اتے وستی
 دیاں رسماں ریتاں کجی مسیت نال جڑیاں راہندیاں، اپنے کجی کیتے
 تریمتیں ڈیوے دی کلوا حٹی مسیت لہول وچ لہندیاں۔ مولیٰ صاحب
 اے ڈیکھ کے شدید کاوڑاچ آگئے، جو اے سہتاں خلاف اسلام پیا

گنگا بشیرا آتے کھی

تھیندے۔ سوانہاں وستی دے اہیوں پکی تے رنگیل مسیت آسارن دا
 اعلان کر پتا۔ وستی دے چھوہر چھٹیکر بھاجی روٹی اتے مکھن تھیندے،
 مستریاں نال مسیت جوڑن لگ گئے۔ ڈینہاں ڈینہاں اچ رنگیل مسیت
 آسر کھری۔ ہن مسہ ہا متولی صاحب دے ہونڈیں ایندے وچ
 وڑے کون؟ بلکہ وستی آتے تاں اے گالہ کھل کھل کے اہدے ہن جو
 ایندے اچ تاں خود اللہ سائیں وی نیں وڑ گدا۔ متولی صاحب پاکی،
 طہارت، بدت شدت دا خاص خیال رکھدے ہن۔ تہوں متولی صاحب
 کلھے رنگیل مسیت اچ بانگاں کھڑے ڈیندے ہن۔ کالو ملک اتے
 آوندے چھوٹے بھرا حافظ ڈاڈے توں علاوہ وستی دے کہیں بشر کون مسیت
 اچ وڑن نصیب نہ تھیا۔ یا کڈاھیں کڈاھیں حن میاں دے یار دوست
 استاد جیرھے کوٹ پتلون پیندے ہن، لیہ توں ممان آٹ تھیوٹا ہاتاں
 رنگیل مسیت اچ نماز وچ پڑھدے ہن۔ متولی صاحب حن میاں دے
 سخت خلاف ہا۔ پوری وستی کون آکھی رکھدا ہا پر ویزی اے اوترا، بے
 دین اے۔

پر وستی ساری حن میاں دے آندے نہال تھی ویندی ہی۔ سوہتاں،
 جھمریں، دول دماے، لطیفے کھل ہس، یاواگوئی۔۔۔ پوری وستی وچ جن
 ہوندا ہا۔ متولی صاحب دی لکھ کوشش دے باوجود رنگیل مسیت دی

گنگا بشیرا آتے کلی

مہر شپ پنج ست توں اگاں نا ودھ سگی۔ ہک پُہنیں اپنی چونک تے
 منولی صاحب کتیاں دے سخت خلاف تھیا بیٹھاھا۔ اتے کالو ملک کوں
 وارنگ ڈٹونے جوتیڈے گھراچ گنگے اتے کلی دا غیر اسلامی رہن سہن
 میکیوں بلکل پسند نہیں۔ جیرھے گھراچ کُتے ہوون اوندے اچ رحمت
 دے فرشتے داخل نہیں تھیندے۔

"کیوں ڈردن؟" کالو ملک وچوں منولی صاحب کوں چونڈھی ماری۔ "میریں
 اوترا۔۔۔ فرشتے ڈردے شردے تینیں ہوندے۔۔۔ پس میں جو آہدا
 بیٹھاں اوکوں دماغ اچ رکھ۔" منولی صاحب کالو ملک کوں دڑکا ڈتا۔ "تساں
 منوساں کوں دین دی خبر آخر کیوں نہیں پوندی، نہ حلال دا پتہ اے نہ حرام
 دا پتہ اے۔" اتے فورا فتاویٰ عالمگیری کھول گھدوونے۔ مسدہ حلال اتے
 حرام کوں بیان کرٹاھا۔ اتنی وڈی کتاب ڈیکھ کے ادھی وستی حیران تھئی
 بیٹھی هئی۔ کجھ اووی ہن جہاں چھوٹی وڈی کتاب کڈاھیں نہی ڈٹھی۔
 "سوچو کئے لوکو۔۔۔ سوچو" جواب ڈیو، جیکر پکری اتے کتے داملاپ تھی
 پووے تاں بیزھی شے جسمی او حلال ہوسی کہ حرام۔ ساری وستی ہک
 ڈوبھے دو مونہہ کر کے حیران تھئی۔ کجھ اووی ہن جیرھے ایں حیرانی توں
 ٹپنے ودے ہن، او کھل پئے۔ وٹ منولی صاحب خود ٹھٹھا مار کے کھلیئے

گنگا بشیرا آتے کھی

اتے اکھنیونے "نیں پتہ ناں؟۔۔۔ مرواوترے" سادہ بھسیں گال
 اے"

"جے اوپائی لکیندی اے تاں حرام اے" جے اوپائی پیندی اے تاں
 حلال اے"

"جے اوگھاس پردی اے تاں حلال اے"

"جے اوماس کھاندی اے تاں حرام اے"

ایسوجہیں سینکڑے مسے روز بیان کریندے اتے وستی دل ای دل ایج
 کھدی جو منولی صاحب کھنائیں کھسک تاں نہیں گیا۔ ہنجا جانور آخر کھتوں
 گول گھن آوں؟

انہاں آندیں سیتی وستی لہوں حیدر ملنگ، جھوکی راں اتے اپے بھٹویے
 غلام کوں لا تعلق کر ڈتا۔ اوترے ہتھوں خوش تھے۔ شکر اے، نا کوئی آسی
 تے نا کوئی مسہ تھیدی۔ ساوی ساڈے تے نہیں کھدی۔ حیدر ملنگ
 ساوی آلی چال ہیٹھ پینہ آکھے ہا۔ ول وی وستی دے کھی نو جوان حیدر
 ملنگ دی چال ہیٹھ پنیے ویندے ہن۔ منولی صاحب انہاں دی ڈاڈھی
 آتھر چھنڈ کریندا تے اپڈیاں نعمتاں دا ولا ولا ذکر کر کے انہاں کوں تھجیندا۔
 اووی بنی اسرائیل وانگول روز تو باں کر کے روز توڑ ڈیندے ہن۔

گنگا بشیرا آتے کھلی

"کہیں گھراچ کوئی دریں نہ تھیںسی، نہ ڈھولک وچڑی ڈیساں۔ شیعاں دانغارہ
جیں وی وہایا لیں وستی اچ نہیں رہ سگدا۔" وت وی غلام دانکا بھرا قادر
دھڑے نال محرم دانغارہ وپیندا آتے وستی اچ رہندا رہیا۔ منولی صاحب
کوں لگیا جو انہاں دی اصلاحات دانظام فیل ویندا تھیندے۔

وستی لہوں کالو ملک آتے حافظ ڈاڈے دے پُردا آہاں وی منولی صاحب
نال اونچھا۔ باقی دی ساری وستی کوں منولی صاحب کافر قرار ڈے چکینے
ہن۔ وستی چاندی وی تاں رنگیل مسیت اچ نہی وڑ سگدی۔ ہک ڈیفیہ
کیا تھیا۔ گنگا بشیرا وی بیو دے نال مسیت دوآن نکھتا۔ جو پہلی نماز پڑھٹی
اے۔ منولی صاحب اوکوں پرے کنوں دھر دھر کیتا۔

"پرے پرے۔ نماز کھلیاں بھولیاں تے فرض نہیں ہوندی۔" گنگے بشیرے
کا وڑ نال زور داگوڑے، گوڑے، گوڑے کیتا۔ اتے ڈو جھے لھے کھلی بھک
آن لگی اتے منولی صاحب کوں بھونکن کھر تھنی۔ اے پہلی دفع تھیاھا۔
کھلی کہیں کوں بھونکن کھر دی ہئی۔ کالو ملک کھلی اتے گنگے کوں بچا چتا
اتے منولی صاحب توں معذرت کیتس۔ "جواے نا سمجھ ان۔ انہاں کوں
دین دا کیا پتہ۔۔۔ تساں عالم لوک ہوے انہاں کوں ماون کر ڈیو۔" اتے منولی
صاحب حافظ ڈاڈے دے مشورے نال انہاں کوں ماون کر چتا۔

گنگا بشیرا اتے کلی

"کالو ملک" تریجھے نمازی طور باقاعدگی نال مسیت اچ آنداریہا۔ کڈھیں
 کڈھیں "الہی" دی آن نکداھا۔ پراوند آونج کھی مسیت آلی مجلس نال ڈھیر
 ھا۔ رنگیل مسیت دا کاروبار منولی صاحب دی سختی اتے بنیاد پرستی دی
 وجہ توں ناچل سگیا۔ پر منولی صاحب اتے امیر ہن جو اورنگیل مسیت نال
 کلھے رہ سگدے ہن۔

(IV)

ہک ڈینوار کلی چھتے کتے وانگوں گھر چھوڑ گئی اتے کئی ڈینہاں باد گھر ول۔
 گنگا اوندے حصے دی روٹی گھور اچ پیندا رہیا۔ متری لنگے دی ہوں خوش
 تھئی۔ شکر اے جان چھئی کلی توں۔ انوں لنگے کھٹ مل گھدی اتے کالو
 ملک فکر مندھا جو آخر کلی کن گئی ہوسی۔ ہفتے کھن پچھوں کلی آندیں
 مسیت اپنی جھت دو گئی اتے کوڑی موڑی غرکی اتے پھنبرے پھنبرے
 پیراں نال لنگے کول پرے رکھن دی کوشش کیتس پر کیتاں۔ گنگا نہال تھی
 گیاھا جو کلی ول آئی اے۔ وت ہک ڈینہیہ اوویاہئی اتے ہک گلر
 چائیں۔ اتے وستی دی این بھارت کول غلط ثابت کر ڈتس جو "اٹھ اٹھیلے،
 پارھاں پیلے، چار پنیکوں، ڈوڑھیلے"۔ اول اٹھ دی جاہ ہک گلر چایا۔ گلر کیا
 ھا ہو۔۔۔ کلی دی کاربن کاپی ھا۔ پر تھیا کیا، کلی دی نرمی دی وجہ توں
 وستی دے بالان کلی دے گلر کول پٹیاں بدھ بدھ کے اتے بھجا بھجا کے

مار گھتیا۔ کئی ڈینہہ تئیں کلی کجھ نہ کھا دھا پیتا اتے لنگے نال اپنی جھت اچ چھتھی رہی۔ ول ہک ڈینہہ او دیگر مٹھے جھت لہوں نکھتی اتے وستی دے تھوڑا پروں تھی کے وستی دو مونہہ کر کے بھونکن کھر تھی۔ اے ہن اوندا معمول بن گیا ہاروز دیگر دی نماز مٹھے او وستی دو مونہہ کر کے نماشاں دی بانگ تئیں بھونکدی راہندی۔ منولی صاحب کول لگیا جیوں او پاٹ بچھ کے مسیت دو مونہہ کر کے بھونکدی اے۔ منولی صاحب کلی دی این بھونک بازی توں تنگ ہن اتے اندروں اندروں اے طے کر چکینے ہن جو کلی دے خلاف ہن فتویٰ ڈیوں ای ڈیوں۔ انوں کلی وی شنیت اے سوچ کے نماشاں دی بانگ تئیں بھونکدی راہندی جیوں پچھدی ہووے "منولی صاحب آ۔۔۔ ڈساتاں سہی کنتی داہک کیوں چنگاں ہوندے؟" اتے ہک ڈیمیں منولی صاحب کالو ملک کول آکھتیا جو پہلی ہن وقت آ گئے۔ جو کلی دے گل اچ گھڑا پدھ کے ایوں دریا بردر ڈوسجے۔ باوجود کالو ملک، الہی اتے حافظ ڈاڈے دی مخالفت دے۔ منولی صاحب فتویٰ جاری کر ڈتا۔ کالو ملک رو کے آکھتیا "میڈی جو مجال اے منولی صاحب۔۔۔ گنگا شودا مر ویسی" پر منولی صاحب دا جلال نہ نلیا۔ اتے ست ڈینہہ بعد منولی صاحب اپٹے پیلیاں دی مدد نال کلی دے گل اچ گھڑا پدھ کے اوکوں دریا بردر ڈتا۔

گنگا بشیرا آتے کلی

پوری وستی ڈیکھن آئی۔ سوائے چال آئے فقیراں دے۔ اول ہک ادھ
 اباہی گھدی۔۔۔ جیوں اچاں وی اور نگیل مسیت دو مونہہ کر کے بھونکن
 چاہندی ہووے۔ اتے ول دریا دے گھاٹ اچ اندری اندر کھٹایس لہ
 گئی۔ ایں واقعے دے ست ڈینہاں بعد دریا جیرھا ہک مدتوں کلی دی
 جھت نال خموش واہندا پیاھا۔۔۔ مست اٹھ وانگوں پرکیا۔ اوندیاں لاہراں
 اسان تئیں بلند تھیاں اتے پہلے پہلے اول سدھا رنگیل مسیت کول چٹیا
 اتے پوری وستی کول تلی تے چاء کے آموندا غرق کر ڈتس۔ اتے ایں
 واقعے دے ولا ست ڈینہاں بعد گنگا بشیرا وی مرستا۔

ڈنگ

محمد حامد سراج (کنڈیاں)

بولی وٹار سعید اختر سیال

بشارت احمد وستی خانقاہ سراجیہ دے ہک کھوکھے توں درجن کھن مالٹے
گھدے۔ اوند دل آہدا ہئی جو مونگ پھلی تے نیچے وی گھنے چا ناں سہ
تے کیلے وی ہوں پئے۔ بھلا مالٹیاں کوں ڈیکھن سیدی اوکوں آہٹی اچڑی
پچڑی وستی وچ پھٹی ہوئی لٹ پلائی مالٹیاں نماشاں یاد آگئی۔ جیندی پلانڈ
لکر دے وٹاں کوں ولھیدی کھڑی ہئی 'اوه نماشاں ہئی کہ قیامت ہا اوندے
گھراج اونوں متام ہئی جینویں وستی دے ہنھاں گھراں اچ ہئی۔ کھتائیں
سامان کھیندا پیا ہئی 'کھتائیں ٹریکڑاں ٹڑالیاں تے ریڈھیاں تے لڈپندا پیا
ہئی۔ وستی دے ہر ماٹس دامونہ جینویں سیتا ہويا ہووے 'ماندزہ جنتے
وات سبھ کہیں ان ڈٹھی واٹ دے پنڈھیرو مین۔

اوں ہک واری ول مالٹیاں کوں نجھا کے ڈٹھا۔ انہاں دارنگ وٹید پیا
ہئی۔ پہلے او پیلے پھٹک تھی گئے جینویں اوند اماندرا ہئی۔ وت انھاں

ڈنگ

دو دن رت سمن لگ ہی ساگی اوندیاں سکاں وانگوں۔ اوندا دل تھیا جو
مانڈیاں کوں بھکا ڈیوے۔

گھر پہنچ کر امیں مالے میز تے رکھیونس۔ اوندے پھلتے دی گھری اچ آن
نک سوال جراثیاں وانگوں پلدے پے ہن۔ او سر نپ کے کھڑے تے
ہسہ گیا۔ سوچن لگا جو میڈی وستی دی پھیکری نماشاں میڈے اندر کیوں نہیں
وسدی۔ پیارے مرویندن تاں انھاں دیاں یاداں بگڑے وات ڈتی
رکھن۔ کیڈا چنگا ہووے ہا جینویں مونے لوک نہیں ولدے لہنویں یاداں
وی ناں ولدیاں۔

انھاں یاداں لہولہک وکیل دی جناح کیپ اوندے پھلتے اچ چھت
وانگوں پڈی کھڑی ہئی۔ جی ہاجی ہا وستی دا جھڑی چھانڈ وکیل۔ شریف
قد آور پو لھے مونڈھے مماندر اڈڑھی آلا سرتے جناح کیپ مٹھ واتزا
تے وستی واسیاں دا ہمدرد۔ اوہو وکیل نماشاں ویلے اوہو وکیل اوندے گھر
آیا اوندی ماء اوندے بابے اگول نگر پوڑ رکھا۔ ڈڈیاں دا پوڑ ہئی۔ اوندا
بیوہ بھکا کئی تے رکھ کر امیں پھیرا کھاندا بیٹھا ہا۔ اول بیوہ کوں ڈسایا جو وکیل آیا
کھردے۔ اوندے بیوہ آگھیا۔

”پترا وکیل صیب کول بیٹھک اچ پلہا میں نگر کھا کے آیم۔ بشارت
ڈٹھا جو بابا اہالے سہالے گھر انہ پیا کھاندے۔ بابے کول کیرھی اہالہ پے

ڈنگ

گئی ہے۔ کئی گالھ تاں ہوسی 'اول سوچا۔ ہنڑے ویلے اوندا ابویوہ پیٹھک اچ
آیا تاں اوندا ماکردا لتھا ہویا ہی تے منہ پگھر و پگھر۔
”وکیل صیب! کیرھی نویں تازی ہے؟“

وکیل جناح کیپ بھولی اچ پاتے 'سر سٹ کے دڑوٹی بیٹھا ہی۔
”وکیل صیب! چا تھیا ول“

”ملک صاحب! سر کار دا اکھن ہے جو وستی خالی کرانی ونچے۔ سر کار کوئی
ہوں وڈا پر اچیکٹ ستر ہے 'جیرھا شروع تھیوٹن آلا ہے ساڈی وستی ڈنگ
تے نال آلا شہر کھولا وی خالی کرایا و ہستی“۔ وکیل صیب رووٹن ہاکا تھی گیا۔

بشارت احمد دا ابویوہ گھر آ کے کھڑے تے بھی تھیا۔ کھڑے دی ایویں
چکاٹ نکھتی جیویں کھڑے تے داہ آن ڈٹھی ہووے۔ کئی گالھیں
بشارت دے سرتوں لنگھ گئیاں۔ حالے اوندی عمر پھل کھردے ڈیکھن
تے اوندے رنگاں نال کھینڈن دی ہی۔ بھلا کچے سن دا تھی کے وی
اول رو لے دی بوچا گھدی۔ اوہ سمجھ گیا جو تھیندا کیا پئے۔ پوری وستی چننتے
وات ہی۔

اگلے ڈینہ اوہ جو آپے کوٹھے لچوں نکھنتاں ڈٹھس۔ جو چھپر تے مدھاٹی سکی
ہی ہی۔ ”اماں اچ چھاء کوئی؟ بھینڈن جواب ڈتا۔“ اماں تاں اچ منجھیں
وی نیں ڈدھیاں۔ ”ہک پاسوں منجے تے اماں چننتے وات پئے پاسوں

ڈنگ

منجھیں دے رنگھاٹ بینوں اے گنگدام وی چاٹ گئے ہوں جو وستی
وانڈھی تھیندی پتی ہے۔

اہن چیت اوندے پھیتے اچ کئی گالہ آئی۔ اوں گھر دے کندھیاں تے
تاکاں دو ڈٹھا آتے سوچا ہواے گھر میں آپٹے اندر کیوں ناں اُساراں
چا۔ اتھاں تاں کئی سرکاراں کوں ناں ڈھا سگی۔ پس ایہ سوچن ہا جو اوں
پہلے سارے گھر دے کوٹھے آپٹے داندر اُسارے، ویہڑے لچوں تلسی داہونا
تھڈ کر اہیں آپٹے اندر لائیں، ہک چھپر بٹائیں تے ول اوندے بیٹھوں
منجھیں تے گائیں پدھیاں، پکریاں دیاں اُکھراٹھیاں سدھائی اچ
رکھوئیں۔ لکر داؤٹن لاوٹن تے چنگا پورھا کیتس، لکر دے ہک موٹے لوہے
نال رسا گھت کے پینگ لڑکانیں، جینکوں اوہر عید تے جھیندا ہی۔ اتی
تئیں اوہ گھر اُسریندا رہا جتی تئیں اوکوں پک نہیں تھی گیا جو کئی شے باقی
نہیں رہ گئی۔ ویہڑا پاڑا اُسار کے اوشانت تھیا تے ول گھروں نکھتا۔
گلی اچ چدھے کھڈ دے، ہونے پالاں کوں اترا دھوں ڈیہدا اوہ زمیناں دو
ٹپ گیا۔ بورنگ ڈنگھ کے دل تھیوس جو اچ تاں رنج کے
دھانواں۔ دھاندے ویلے اوکوں وت خیال آیا جو وستی نم اُساری۔ آپٹے
اندر وستی اُسریندا ہاں۔

ڈنگ

مالے اوندے اگول پے ہن اوہ مالے تیں پھوک دی کیں حویلی اچ بند
 ہئی، اوں سوچا جو آپے اندر میں آہٹی وستی بے کر اساراں چا۔ تاں تھی
 سگہ نے جو اتھوں بے تڑ تھی کر ایں کیں ہئی جاء تے ایہو جسیں کئی ہئی
 وستی اسار گھناں جٹے معجزہ یا کر امت۔ بورنگ تے دھاء کے اوہ پچھے
 وستی دیاں گلیاں اچ پھرن لگا۔ ایں راز دا انھاں گلیاں کول پتا ہئی۔ ایں
 محبت کول گلی دے کچے کوٹھے ڈس سگدن۔

چنٹا ہکی گالہ دا ہئی۔ جو ککائیاں کھتاں ونج جوڑنا ہے۔ لوک دلیلاں وات
 مین۔ اوہ چانڈے مین جھتاں جو ونج تھبو اڈوں اوہ جاء ڈنگ تاں وت وی ناہ
 ہوسی۔ او سندھو دی ڈبھاری من تاں وت وی ناں ہوسی۔ کئی ہئی
 جاء ہوسی، اوندا وت نواں تاں تے وت اوندی سچاں کیتے سے ورھیاں دا
 پنہ

بشارت پھر دے پھر اندے ماہراں دے دیرے تے ونج اپرا۔ جھتاں
 ماہرا آہٹی ست سڈھی بیٹھے ہن۔ فجر دین وڈکا بڑی کے اچا اچا البیند اپیا ہئی۔
 بابو دین کول آہٹی ہئی دا چنٹا ہئی نال اے فکر وی جو ماہراں دی نویں
 وستی دا کیرہا ناں رکھیں۔ فجر دین تھتر چائی۔

گاؤں کے نام کی پھکر ناں کریو۔ ہمارے پوتے کے ناؤں پہ طاہر آباد رکھ
 لیو۔ جروہ بڑا آدمی بزے گا۔ گاؤں کا ناؤں روشن کرے گا۔ مکانوں کا

ڈنگ

ملبہ اور کاٹھ کباز بھی سنبھال لیو۔ یو ہے سوچنے کی بات۔ یو کون لے گا
جاوے گا۔ اچڑ گئے تو سارے ایک ہی جگاں پا جا کا پس جانوینگے۔ نہیں تاں
آپندی پچھان کھو دیواں گے۔”

ساری برادری مل کے آگھا۔ ”جرور جرور پچھر دین نے ٹھیک بات
کری۔”

بشارت احمد انھاں دیاں گالھیں سڈا رہیا تے اندروں کوڑینداریہا۔ ٹالھی بیٹھ
پے ہوئے مٹ لہوں اوں کنورا پڑکا کے پاٹی بیٹا۔ بھلا اوندے اندر دا
تاء مٹھا نہ تھیا۔ جیویں سنی کاٹھی اندر وکی بھرنک پئی ہووے تے اوندا
ڈھونماں پیا دکھاوے۔ ماہراں کول وستی دے اچوٹ دازرہ وی ڈکھ کونتاں
ہئی۔ اے تاں نویں وستی وساوٹ دا ہٹیں لا سوچی بیٹھیں۔ اے کل دی
گالھ ہے سندھو دی پوادھی منٹ تے گھوڑیاں اتے کلا چڑی تھئی۔ فخر دین
تے بابو دین وی کلے چٹائی وچ ودے ہن۔ گھرو وکیل ’قریشیاں داہر‘
جائے خیل دی پوری برادری ’امیر تے غریب یکے ودے ہن۔ کلا
چٹائی بشارت احمد کول ہوں بھاندی ہئی۔ ہڈن کلا چڑی ہووے بھنوں
مراٹی ڈنگ دیاں گلیاں اچ ڈھول وھیند اپنے وی سنی نال چڑی دا
ڈھنڈورا وی ڈپوے۔ ولدے ڈپنھ وستی دے گھوٹ گھوڑیاں تے ہمہ
پٹکیاں کول ڈوہاں ہتھال نال بھلیندے پردو آندے پے ہوں۔ گھوڑے

ڈنگ

دلکی ٹور پئے ٹرن 'سنہ زمین تے مارن تے مئی پئے اڈاؤن۔ گھوڑے
 گھوڑ ہسواراں کون نپ نپ سانگھاں پئے ڈیون۔ پڑ دے ادھ اچ کاٹھی
 دی چپڑی ٹہی ہوئی 'بھنوں مرانی ڈھول کھڑا وچا وے 'ماما پھتو مرانی غلابی
 طرہ پدہ شرناہ پیا وچا وے۔ جانو مرانی ڈھول تے شرناہ دے سراں نال آہٹی
 پین دے سرہیا رلا وے۔ ڈنگ دے پنڈال اچ ہر مائس دامند پیا
 مسکا وے۔ سب دیاں دیداں گھوڑ ہسواراں تے ہون۔ گھوڑا ہولے
 ہولے اگلے سنہ زمین تے پیا مارے 'گھرو ہسوار سگھولے چاتے ہزاراں
 لوکاں دیاں اکھیں دے سامنے گھوڑے دی واگاں پئے کٹن۔ گھوڑا بھجے
 پیا 'بھنوں دے ڈھول 'پھتو دی شرناہ تے جانو دی پین دی الاء گھوڑے
 دی بھچاند نال اچھی تھیندی ونجے۔ گھوڑا ہر بلانگ نال اندھاری وانگ
 نکھا تھیندا ونجے۔ گھوڑ ہسوار چپڑی آلے پاسے جھکواں تھی کر ایں آپٹیاں
 اکھیں تے سگھولے دی بچ کون نجی دی کاٹھی نال بیٹی ہوئی چپڑی دے
 پاسے کر ڈیوے۔ لوکاں وچ ڈنڈ تے تازیاں دا کار مچ ونجے۔ گھوڑ ہسوار
 تلواں تھی کے سگھولا چپڑی دے ہاں اچ کھیندا چپڑی کون سگھولے
 نال ہوا اچ پیندا اللہ داناں "الول" آہدا پر تے تئیں بھجدا ونجے۔ پنڈال اچ
 لوکاں دی ڈنڈ تک تار تھی کر ایں ہولے ہولے گھوڑے دی اڈائی ہوئی
 مئی نال ہسہ ونجے تے چواں پاسوں خوشی سر می دے پھلاں وانگوں کھلن

ڈنگ

لگ وپئے۔ چہڑی کھیڈ کے گھوڑہوار سوں پنج نال ڈنگ دیاں گلپیاں
 دھول پئے لنگھن تے جیتن آ لے گھروآں کوں تریمتیں بوہے دے
 ویلکاں اچوں پیاں ڈیکھن۔ گھراں تے چونک وساخاں اچ کئی ڈیہاڑاں
 تیں چہڑی دے قصے پھرمے راعون۔

بشارت احمد خیالاں اچ کئی وار گھوڑے تے ہوار تھیا 'دھول دی ڈھک
 اتے بانسری دی تان تے تاڑیاں دے کڑکار اچ سگھولے نال کئی واری
 چہڑی پختی تے جھاتی پھنڈا کھروتا چہڑی؟

طاہر آباد اچ چہڑی کون کھیڈی؟

بشارت احمد خیالاں اچ گم رُدے رُدے اول کچی وسوں دو ویند پیا
 ہئی۔ جھتاں اول بھنوں مراٹی دے نال مل کے آپئے ڈکھ دا حال کرنا ہئی
 ۔ اوہ کچے کوٹھے اچ وڑا۔ بھنوں مراٹی حقے دی نزدکی منہ اچ گھت سونا
 چھک کے کھنگدا بیٹھا ہئی۔ شیو ودھی ہونی 'اکھیں لال انگارہ

بانس۔ بشارت احمد چرتیں اوندے کول مکاٹیاں وانگول بیٹھا رہا۔

”چاپا بھنوں کئی گالہ تاں کر پا۔“ اول چپ دے بوہے توں کنڈا لمایا۔

”پترا میں چا آگھاں؟ الاون کیتے کے شے بیچ گئی ہے۔ ساکوں کچے

کوٹھیاں دے ڈکھ گال سٹاے 'پکے گھراں آلے تاں آپئے نال سلھاں

گاڈر'ئی آرنن 'نیلاں سہ پٹ کے گھدی ویندن۔ ساڈا تاں سب کجھ

ڈنگ

سواء تھی گئے۔ مٹی دیاں کندھاں کھتاں پٹ گھن ویسوں پھتاں وی تاں
چوکے دیاں ہن اووی نے پٹ سگدے، پیا نویں گھر کیتے کھتاں زمین
وی دھارٹی پوسی، اللہ چائے کھتاں ونج سر بکیوں۔

”چاچا پھتا ناں کر، اللہ سوہٹا مالک ہے۔“

”اوتاں ٹھیک ہے پتر، اکھیں نوٹن نال بلال تاں نہیں ٹل ویندی۔ نویں
جاہ تے ساڈا کم کار کینویں چلی۔ پتر نہیں کئی سجاؤسی وی سی ساکوں کہ
نہیں۔“ بھنوں مرانی ولدی ڈتی۔

لہڑن چیت بھنوں دیاں اکھیاں وچ امید لکی۔ ”بشارت پتر، ڈی ایس پی
ملک خان محمد صیب نال پنڈی گلہ نہ کروں چا۔ متاں اوساکوں ایں وریانی
کن بچا گھئے۔“

”ہوں مشکل ہے چاچا۔ ہوں اتوں کن اے فیصلہ تھے۔“ بشارت احمد
آکھا۔

بھنوں مرانی کوں اتے لوکاں دا پتر کونا ہئی۔ اوندی امید دا ڈیوا مسم گیا او
چھیندارہ گیا جو سر کار کیڈے سوکھاں نال ند قدیم دے واسیاں کوں بے تز چا
کیتے۔ ایڈا وڈا جوگ تے اوہ وی کیں ڈوہ متوں بشارت احمد بھنوں دے
مونڈھیاں تے ہتھ رکھ کے اٹھی کھرا تھیا تے ٹھڈا ساہ بھر کے

ڈنگ

’آکھیں‘، ’چنگا‘۔ ول اوہ کیں اے جنیں واٹ تے ٹرپیا جیرھی کتھائیں نہی
مکدی۔

اوہ ہوں مونجھا ہئی اوندے اندر سوالاں دا ہک جنگل ہئی بیندے وچ
بھاء لگی ہوئی ہئی۔ او سچنیدا رہیا۔ لوک نویں وستی دی گالہ تاں کریندے پین
’ڈنگ‘ دا ماتم نہیں کریندے۔ جیوں موئے لوک ولا نہیں ولدے ایوں
’ڈنگ‘ وی محکمہ مال دے کا وذاں وچ پریج ویسی۔ چلو! قیامت دے ڈنڈ
لوک تاں ولا جیندے تھی پوسن میڈی وستی ’ڈنگ‘ اچ کون ساہ پئیسی۔ میں
اندھ سوھے کول آگھساں ہک واری پس ہک واری میڈی وستی ’میڈی
’ڈنگ‘ کول ولاں جواوے چا۔ میں ایندیاں گلیاں اچ ولا ٹر پھر گھناں۔ بکر
کول گلہتا ماراں ’بورنگ‘ تے دھاواں چا ’کلا چڑی‘ ولا ڈیکھاں۔ احمد تصانی
دی دکان توں بابے دے آکھے تے ماس گھن آواں۔ پس ہک واری
میڈا اللہ ہک واری میڈی وستی! میں چاچے ممدونائی کن بودی بٹواؤنی
ہے۔ اوندے پتر خنوں نائی کن میکوں ڈر لگدے ’حالے تاں اونکوں سندھ
چاوٹ دی ڈاء وی نہیں آندی۔ میڈا اللہ میں آپٹیاں گلیاں اچوں دیگر ویلے
ولدے ہونے مال مہاگاں دی ہونگ طوار تے بگل اچ ہدھے ہونے
ٹلیاں تے گھنٹ دے گھنکار ولا سٹ گھناں۔ پس ہک واری میڈی
وستی اچ ولا جند گھت چا۔ میں تنور اے تے روٹیاں لیندی اماں سبھو اگول روٹی

ڈنگ

چا کے بھج پوواں۔ میکیوں گوہیاں دی بھاء اتے کرھدے کھیر دی خنبو دل
 اچ ولا وساوں ڈے ڈیکھ توں دعائیں داہچالوں ہار میں۔ سنس لوکاں کوں ولا
 جواوں آلاں میں۔ بس ہک واری ول میڈی ڈنگ کوں آباد کر چا۔ میڈی
 ایما ارداس ہوئی مولا میں ہتھ جوڑی کھراں میڈے سگنے ہتھال دو ڈیکھ چا۔
 بشارت احمد رات کوں سُم کے چھت دے ولھے تے کریاں گن دا
 رہا۔ نویں وستی وچ ہک اٹچاں گھر دے بھونال اوندی جد کنب ویندی
 ہی۔ اونکوں ڈو چار ڈیہاڑے پہلے ڈنگ اچ تھیوں آلی ہک شادی دا خیال
 آیا۔ اے ریت رواج وی تاں مک وین۔ او آپے قد آور پیو ملک فتح شیر
 نال ملک سکندر مستی خیل دے گھر پہنچا تاں چھپر تلے کوندرو چھی پی ہی
 جیندے اتے لوک پلتھی مار کر امیں بیٹھے ہن۔ منی دیاں کٹویاں اچ پکا ہویا
 چولا بوڑا نماں دے اگوں رکھا گیا کپ اتے پھتو کھمارتے میراں کھمبھاری
 دے پکے ہونے مانے جوان چھور گھنگھوٹی اچ پاتی ودے ہن۔ تے
 مانے لوکاں اگوں رکھیندے ودے ہن۔ لوکاں دے اگوں طلوے دے
 پتروٹے وی رکھونے۔ اورنچ اچ سچیدارہ گیا جو اے یکے لوک کھتال ونج
 راہن۔ پتہ نہیں ول آیت اچ مل پاعسوں کہ نہیں۔
 ”اے مالے ہالاں کیتے گھن آئے وے“۔ بشارت دی زال پچھا۔
 اوں پھر کی بھری، ”نہیں آپے کیتے گھن آیاں“۔

ڈنگ

”کے مطلب؟“

”اچ میں ڈنگ ویندا پیا ہاں نال گھن ویساں۔“

”اول سچ دو؟“

”ہا اول سچ دو جتھاں وسوں ہے۔“

”وسوں؟ جتھاں نانگ، وٹھوئیں تے کن کونیاں ہوندن۔ میں تساکوں ناں

ونچن ڈیندی، متاں اول لگب اچ دشمنیں تہاکوں ہتھ لگ ونچے۔“

”کچھ نہیں تھیندا۔“ اول مالے چاتے تے ٹپیا۔ ڈنگ آلے ٹل دے

اخیر تے فوجی کھرے مین انھاں بشارت احمد کول ڈک گھدا۔

”کتھاں ویندیں، جوان؟“

”سائیں! اوہ میڈی اچڑی وستی ہے نکلے لادیاں یاداں تراوٹی ویندا پیا

ہاں۔“ فوجیاں اونکوں ونچن ڈتا۔ اول چوکی کن ڈو فرلانگ اگوں ڈنگ دی

لٹھ شروع تھی ویندی ہئی۔ پہلا گھر سکندر مستی خیل دا ہئی۔

ڈو فرلانگ ویلا اوندے اگوں کندھ بٹ کے کھر دو گیا۔ مالٹا دا بھار ودھ

گیا۔ اوندے مونڈھے ڈکھن لگب پے۔ پنجویہ ورہیں وہا کے اوہ سنوئیں سچ

لاہندے سمجھ دی اودھپ گولن آیا ہئی جیڑھی اوندے لکر اچ آڑ گئی

ہئی۔ اوکوں تاں اے وی پتہ کونا ہئی جو لکر جیندا وی ہوسی کہ نہیں۔

اچاں لٹھ تے اوندا پیر پیا ہئی جو اونکوں غلام علی ہلالی ملا۔

ڈنگ

”کن بھلی پیا ودا میں بشارت؟“۔

بشارت اہلہ اچ ولدی ڈتی۔ ”یار ڈنگ ویندا پیا ہاں۔“

”اتھناں تاں دیسہ پھر گیا ہے۔ ہک ڈیہاڑ میں وی گیا ہم ’اتھناں ساڈے جھگے کوئینی لکر ہی لکر ہن۔“

”غلام علی! تیڈا گھر سکندر مستی خیل دے گھر دے نال آئی بھی گئی اچ ملک عطا محمد جالے خیل دے گھر کن تھوڑا پہلے کھپے پاسے ہئی ناں؟“۔
 ”ہا بھلا اتھناں چے کریسیں؟“۔

”اتھناں میں تیڈی اماں سیٹن دے اتھناں دی کھرکی ہوئی سی پیساں‘ تیڈے بابے نال ویہے دیاں گالھیں کریساں۔“

”بشارت احمد دل آاوہ وستی ہن دھوڑا اچ نوی لہدی ہن تاں اسان ہلا لیاں دے گھر ساڈیاں سوچاں وانگوں کھنڈ پینڈ گین۔ قاسم ہلالی دا گھر ریلوے

اسٹیشن دے لے پاسوں ورا کھن گھراں دے وچالے اچ وین کھیندا

کھڑے۔ اوند ایوہ گھٹیا دا مریض ہے۔ اوہ شادا منجھے نال لگ گئے تے

جیاتی دے باقی ڈنڈ ڈنگ دی یاد اچ لگھیندا پئے۔ خانقاہ سراچیہ دی نویں

وسوں اچ ساڈے گھر دی وی کئی سچاؤ کوئی۔ ملک حیات مرزے خیل

جیرھا چاہ مرزے آا وسایا ہے اتھناں وی ہلا لیاں دے کجھ بے نانویں گھر

ہن۔“ غلام علی دے اکھیں لچوں ہنجوں تر آئے۔

ڈنگ

بشارت احمد ڈرے ڈرے سکندر مستی خیل دے گھر دے سامنے ونج
 کھڑا۔ ہنڑا ہن لکراں اچ لکا ہویا ہئی۔ اوں جینویں اٹھ دا پڑکار سٹا ہووے۔ اوہو
 اٹھ جیندے نال سکندر خان مستی خیل ویبیا کریندا ہئی۔ ہن تان کنی اٹھ وی
 نہیں ڈسدا اتھاں چوکھر کتھاں پھٹ بگین او آپے نال الاٹا۔ لگندام مال دا
 تان نانواں وی نہیں بچا۔

ساڈی برادری جیدھی اگے وی کانوکان ہئی ڈنگ اچ مسائیں ہک تھئی
 ہئی ہن پتہ نہیں کیں کتھاں ونج جھوک لڈائی ہو سی۔ کتی بھرا مین کتی
 ؟ بشارت یاد کریندا رہ گیا ساڈے پر کھے تر نے بھرا مین انہاں بھراواں
 لچوں تلوکر اس دا ہن چنگا ودھان سرا۔ کنی تان انہاں دا شجرہ بن گھنے ہا۔ او تان
 چھرا محکمہ مال دے کا وڈاں اچ رہ گیا۔ اوندے ہنوں تر آئے۔ بشارت احمد
 دے اندر واچھر شروع تھی گئی۔ اوہ واچھر جیدھی کچے مکان نکل ویندی
 ہے تے پکے مکاناں دے ایرے گال ڈیندی ہے۔ بشارت احمد دے
 اندر اوہا واچھر شروع تھئی۔ جیندی کھوٹن اچ اوہو لے ہو لے کھدا ویندا
 ہئی۔ اوندے جیلے اچ نانواں دی ہک ماہ ہئی جیدھی تڑٹ گئی۔ ملک
 مستی خان 'ملک مرزا خان' ملک ہستی خان ترے لڑیاں بھاگ وند
 تھیاں۔ ملک مستی خان دی اولاد مستی خیل اکھو بیجی۔ این لڑی لچوں احمد
 خان نقشبندیاں دا ولی بٹاں 'مولوی ابوالسعد احمد خان ریلوے اسٹیشن دے

ڈنگ

ڈبھاروں ہک وستی وسائی تے آپے شیخ خواجہ سراج الدین دے ناں نال
 وستی داناں خانقاہ سراجیہ رکھا۔ ہستی خیل ایں وستی دے ڈبھاروں نہردی
 پری من تے ونج آباد تھے۔ اسان مرزے خیل ڈنگ واسی ہاے۔ اسان
 کھنوکھیر تھی گئے۔ میڈا چاچا عطا محمد، غلام محمد، محمد شبیر تے ماما محمد افضل
 بڈی موڑی ٹالیاں تے لڈکرا ایں خانقاہ سراجیہ ونج وے۔ دوست محمد چاہ
 مرزے آلے ونج دیر الایا۔

بشارت احمد ہک مالٹا پھلا اوتار مخ پڑھا ہئی۔ بھلا تلو کراں دے نہردی تزک
 تھاس، لوک اتے انھاں دے کم، اوکوں یاد آون لگے۔ او سچی گلی دو ٹرا
 ہک نول کھڈ لہوں بگی کڈھ کے اونکوں ڈیکھے پیا۔ او کھلا اے او ہونول ہوسی
 جیرھا ساڈے گھر دے لکر تے پڑھ کے گالھر دو ڈیہدا ہئی۔ پنجویہ ورھیں
 پہلے بشارت احمد جیرھی وستی آپے اندر آساری، اوندا دل تھیا، اوں وستی
 دیاں کندھیاں کول گتھے پاپاروونے۔ اوں آپے مر کھنڈے چاچے ملک عطا
 محمد دے چوہارے کول تر تر ڈٹھا۔ اوکوں لہینوں لگا جینوں اوندا چاچا کھٹ
 دے پاوے نال بترا تھیلد لڈکا کے تتردی کنڈھ تے ہتھ پھریندا بیٹھا
 ہووے۔ مالمی تلے تاس دے پترے کھنڈے پے ہن۔

آپے گھر دو ونج توں پہلے او، ڈیرا فقیراں آلا، دو ٹر پیا۔ ڈیرا فقیراں آلا،
 ڈنگ اچ بھاگاں آلی جاء ہاتی ویندی ہئی۔ او ایں بھاگاں آلی جاء کوں

ڈنگ

کیوں و سر سگدا ہئی۔ او ڈنگے ڈوڑے زتے چیندا رہیا۔ اوندے پھیلتے اچ
 ڈنگ دیاں گالھیں، پوہے کندھیں، بھگے، وٹی، زناور، پکھو، مسیت آلا
 لاؤڈر سپیکر، آئے آلی چکی دی ڈھک ڈھک دی الاء سب اباد مین۔ اتی
 تیں جو کندھیاں اتے تھے ہونے گوہیاں دے نشان تیں نہی و سرا۔
 اوندے پیراں اچ سے ورہیاں دا تھکیرا ہئی۔ بھل اوندے اندر بک جہاں
 آباد ہئی او رُدا رہیا۔ اُن ڈٹھے پاسے پیراں دے دیکار متوں۔ او سرینھ
 گلیندا ودا ہئی جیندی چھاں ڈو کنال کن ودھ ہئی۔ ایں سرینھ دی گھاٹی
 چھاں بیٹھ لوکاں دے ٹول فقیر محمد کول ملن آندے ہن۔ نوکیلی جنیں روحانی
 کش وت ہئی جیڑھی دل دے ترسلے کیتے لوکاں کول ایں سرینھ دوچھک
 گھن آندی ہئی۔ فقیر محمد دی چھاں سرینھ دی چھاں کن وی گھنیر
 ہئی۔ ٹھڈی تے مٹھی چھاں۔ لوک اوندی دعا گھن بھاگ وند تھی ولدے
 ہن۔ اُس تس تے مزمانی ایں گھر دی نشانی ہئی۔ بشارت احمد پرتے
 پر پڑے تیں ڈٹھا۔ اوکول سرینھ تاں نہ ڈسا بھلا ہوا اچ پھیل دی خشبو
 اونویں ملی۔ ہک فقیر دی خشبو واں دی کھت تے پلتھی مار کے بیٹھا فقیر
 محمد امیر تن تے ملل دا کرتا، منجھ دھوتی، مہاندر اُور بھرا، سادہ سودا مائس
 جینویں پرانے زمانے دا کئی ولی۔ مزمانی ایں ترانویں جو لوکاں دے ہتھ آپ
 ڈھواوے۔ اُن پائی انھاں دے اگول آپ بجاوے۔ انھاں دے مسئلے

نال

دی

ساں

ل

مد پاہ

ترک

رُا

وسی

تی

عطا

ڈنگ

سُے 'ڈنگہ' ونداوے، سچے ہتھ نال کمیں آوے تے کھبے ہتھ کول پتہ نہ لکے۔

بشارت احمد چھپر بیٹھ بہہ کر انہیں سہینہ دی چھاں کول خیالاں اچ سرکدے ڈیھدا رہیا۔ چھاں تاں کونتا ہئی ویلا ڈھلدا پیا ہئی یا وُل او آپ پیا ڈھلدا ہئی۔ لوک ہک ہک تھی ولدے ویندے ہن پچھوں اوہ تے فقیر محمد لکھے رہ گئے یاداں دا منکھا جھولا سب کجھ او اویر تھی گئے۔ او پچھو دا ولا 'اوندی جھولی دعاواں نال بھرتج گئی۔ اوندے پیرا اچ سے ورھیاں دا تھیکر داتے دھوڑ ہئی۔ اوہ ٹردا رہیا ٹردا رہیا۔ اوں سوچے آپنے گھر اوں ویلے ویساں جہڑے ویلے ڈنڈھ لاٹ پلاٹی تھیں۔ مالٹانی دھپ بہڑے ویلے لکر کول ویرہ گھنسی۔

سرکار ہزاراں ایکڑ زمین وانڈھی کروا گھدی بھلا کارخانے ڈلا ہی پاسوں کتھ پرتے ونج اسارے۔ سوچا نولا کے ڈیندیاں رھیاں، او ٹردا رہیا۔ جیکر ڈنگ اچ کجھ ناہے اسارٹاں ڈنگ اچوں لوکاں کول بے تزکیوں کیتا ہئے۔ او مولے موسماں دے ایں ٹھیردو کڈاپیں ناں آوے ہا۔ بھلا جنہیں ڈیہماڑ اے خبر آئی، جو خانقاہ سراجیہ تے ایندی گوانڈھی وسوں 'چاہ مرزے آلا' سیفین پل 'مانی آلا' لال آلا 'سعید آباد' مدنی دا ڈیرا تے اوندی او انڈھ گوانڈھ کول کارخانیاں دی زہر یاد کن بچاواؤ کیتے ولا خالی کروایا ویندا پے 'تاں

ڈنگ

بشارت احمد ہک واری ولا اندرون ٹوٹے ٹوٹے تھی گیا۔ وت او ہو گرا ووسایا
وہیسی۔ سرکار دا آکھا کون ٹلیسی۔ ہر بندہ بے وس تے پچار ہئی۔ بمھنوں
مرائی وانگنوں کیں کونومی اتلے زور اور انداپتہ کونتا ہئی۔

بشارت احمد سوچاں دی وٹ ویزھ لہوں پاہر آیا، ڈیرا فقیراں آلا ”توں تصدیندا
آہٹی گلہی اچ آیا۔ اوندے پیر من من تے تھی گئے۔ اول مکاناں دے
ایرے نجھا کے ڈٹھے۔ مکاناں دی جاء لکر جیرھے سرکار ٹھیکے تے ڈتے
ہوئے ہن۔ میں ویلے اوہ بورنگ تے پنا تاں ڈنگ انگرے رُی گھن
کے اوندے اگوں ولا ابھر کھرا۔ بورنگ چلدا پیا ہئی۔ خشخشی ڈاڑھی آلا ہک
اچا جیاں بلوچ، میں زمین ٹھیکے تے گھدی ہئی، زمیناں کوں پائی لیندا کھرا
ہئی۔ بشارت احمد دے وت ہنوں تر آئے۔

اول بورنگ دا ٹھڈا پائی پیتا تے گھر دو لنگھ گیا۔ ڈھینگریں کولوں نچرے
چکیندا ہنچھنہ ورھیں ہا کر ایس او آپے گھر دی حویلی اچ ونج کھڑوتا۔ ویلا
پتھر بیج گیا۔ اڈدے پکھٹوں کھڑ گئے۔ اوہ آپ کوں ڈک نہ سگا۔ ہکریاں دیاں
اکھراٹیاں او میں بییاں میں۔ اتوں سیمنٹ دا پلستر بیج گیا ہئی۔ سلھیں کوں کلر
کھا گیا ہئی۔ پھپر دے تل دو ڈٹھس تاں اتھاں تر اے آلا گلاس پیا
ہئی۔ اوندہاں مٹھ اچ آگیا۔ گلاس چائس، آپے بابے ملک فتح شیر کوں یاد
کیتس۔ اے اوہو گلاس ہئی جیندے اچ بابا چھا پیدا ہئی۔ اماں کوں سامان

ڈنگ

اچ رکھن وسر گیا ہوسی۔ اوندابا اوں کوں نکے لاکن اکھاسٹ گیا
 ہئی۔ اوں گلاس چاتا جیوں کوئی ہمانی بھ گئی ہووس۔ حالے گلاس اوندے
 ہتھ اچ ہئی جو اوں کوں مامے ملک محمد افضل دے گھردیاں رنگیل شیٹے
 آلیاں کھردکیاں یاد آتیاں۔ لال پیلے ساوے شیٹے 'ساریاں یادیاں رنگیل
 تھی گیاں۔ اونداماملوک جیاں مائس ہئی 'ملل دا چاکرتا اوں کوں ہوں
 ٹھاندا ہئی۔ الیندے ویلے انگوٹھے تے شہادت آلی انگل نال مونڈے
 تے چھاتی دے سامے کرتے کوں اچا کر کے پھوں تے سنن اوندی
 عادت ہئی۔ رنگیل شیٹے کھتاں بین؟ اوندے مامے آلی کار پھلے زمانے دا
 قصہ بن گئے۔

اوں لکر دے منڈھ تے ہتھ رکھتاں رسیاں نال پینگھ اڈیج گئی۔ اوندادل
 تھیا جو پینگھ رساوے 'بابے کن عیدی گھنے' وسی دی ہئی تے ونج کے
 ریوڑیاں تے مانگریاں گھن کھاوے۔ ڈنگ دیاں گلیاں اچ رنگ برنگی
 کپڑے پاتے یالاں نال عید مناوے 'پوگرم کھیڈے' والی بال دا بیچ
 ڈیکھے 'کلا چرپی دا ڈھنڈورہ سٹے تے ول سندھودی من تے میدان دو
 ٹرپوے۔

ڈنگ

اوہ لکڑناں ٹیک لا کے کھڑا رہا۔ ہک واری ولا اچوٹ دا ڈر۔ کیں ویلے
 کچھ وی تھی سگدے۔ اول سوچے جو ولا اتھانیں وس پواں۔ ڈنگ دے
 ایں ٹھیراچ۔ لکڑ دی چھاں بیٹھ کنی گلگی اڈا چھوڑاں۔
 او ڈنگ دی ہک عمراں کول ہک پل اچ کجھ کراہیں گھر دو ولد اپیا ہئی
 تے اکوں ڈو جھاپل اوندی راہندی عمراں تئیں کھنڈا ویندا ہئی۔

بادشاہ دا فیصلہ

توفیق الحکیم

بولی وٹار: کامران عزیز

مملوک بادشاہیں دا دور۔ شہر دا چوک۔ پرہ پاکھ تھیون

توں پہلے دا ویلھا۔ اتے چارے پاسے چپ ای

چپ۔ پک سزایافت مجرم آدھی چوک ایج کھڑے۔

ہتھ پیر منارے نال پدھے ہو پٹے نس۔ نال ای جلا

ندر دے جھوٹے بیٹھا گھنڈے۔

مجرم: (جلا دو ڈیکھ کے)۔ ڈاڈھی زور دی نندر پتی آندی اے تیکوں؟

ہا میاں توں بے چنت سُم سگھیں۔ تیکوں کیڑھا بھنوں ہے جو ندر نہ آوے؟

جلا: چپ

مجرم: پس پھیکوی وار پچھدا پیاں۔ کڈاں؟

جلا: تیکوں آہا پیاں چپ کر کے ہمہ۔

مجرم: تیکوں تیڈے بھے پیاریں دا واسطہ ہے۔ ایہو گالھ ڈس چا جو کڈاں

تھیسی؟

بادشاہ دا فیصلہ

جلاد: تے توں ایٹلا ڈس چا جو کڈاں میڈا منگر کھاوٹ تو پس کر یسین؟

مجرم: معافی چا ہندا۔۔۔ پس ایہو ڈساو چا جو او کم کڈاں تھیلی جیڑا
تہا کوں نہال کر ڈیسی؟

جلاد: تیکوں ڈاہ واری ڈسیم جو سویلے تھیلی۔ جیڑے ویلے تیڈی سزا تے
عمل تھیلی۔ ہن لحظہ آرام نال ہن ڈے۔

مجرم: سویلے؟ پرہ پاکھ کوں تاں حالی دیر ہے۔

جلاد: میکوں نہیں پتہ۔

مجرم: پتہ ای کائینن تہا کوں؟

جلاد: بانگے کوں پتہ ہو سی۔ او جیڑے ویلے منارے تے چو بانگ ڈیسی

تاں میں تیڈا گانا لئا گھنساں۔ ایہو حکم ہے تیڈے کیتے۔ پس؟ ہن کھرا

ہسین؟

مجرم: انصاف متوں سزا؟ عدالت دا مونہہ نہیں ڈٹھا میں اتے توں آہدیں

سزا ملی؟

جلاد: میں چکراں ول؟

مجرم: ٹھیک آہدیں میاں۔ تیڈا کم تاں میڈا گانا لئاوٹ جو تھیا۔ تیکوں کیا؟

جلاد: ہا سویل دے ویلے۔ بادشاہ سنیں دے حکم دے مطابق۔

مجرم: کبڑے ڈوہ اچ؟

بادشاہ دا فیصلہ

جلاد: ڈوہ جیڑا ای ہووے میکوں کیا؟

مجرم: بس میں آکھ جو ڈتا ہئی؟ ایہو ڈوہ ہے میڈا؟

جلاد: شش۔ چپ۔ میکوں اے حکم ہے جیکر توں آپٹے ڈوہ راہیں کوئی گلاہ
دی کریں تاں اول ویلھے تیڈا گانا ما گھناں۔

مجرم: وہم ناں کر، میں کجھ نہیں آہدا۔

جلاد: ایں ویلھے چپ رہن اچ ای تیڈا بھلا ہے۔ چپ کر کے ہسرتے
میکوں نندر دے جھوٹے گھنٹے ڈے۔ میکوں چنگی نندر آگئی تاں تیڈا ای
بھلا ہے۔

مجرم: میڈا؟

جلاد: ہا۔ میڈا چیتا تے شریر پورے سکون اچ نہ ہوون تاں کم ٹھیک نہیں
تھیندا۔ میں بھور وینداں تے ہتھ کنب ویندے میڈا۔ تیڈے کیتے چنگاں
ایہو ہے جو میں آپٹاں کم پورے ہوش اچ تے سکون نال کراں۔

مجرم: پر تہاڈے کم دامیڈے نال کیاں تعلق ہے؟

جلاد: وے کلا تیکوں سمجھ نہیں ہئی آندی۔ میڈا کم تیڈے گائے تے
تھیوئے۔ اے کم چنگاں ناں تھیا تاں تیڈا گانا سرت نال نہ لسی۔ ایں کم
کیتے پکا ہتھ تے شانت چیتا چاہیدے تاں جو میں کی سٹ اچ تیڈا گانا
گھناں تے تیکوں پیر ناں تھیوے۔ چیتے اچ آئی ہے گلاہ ہئی؟

بادشاہ دافیصلہ

مجرم: ہا سیں سمجھ گیاں۔ ٹھیک آہدے آو۔
جلاد: تیکوں ساری گلاہ دی سمجھ آگئی ہے تاں؟ جو پہلی میڈا بے چہنت سمٹ
میڈے حوصلے کیتے کیتلا ضروری ہے؟

مجرم: تہاڈا حوصلا؟

جلاد: ظاہر ہے۔ ہن جیکر تیڈی جاہ تے میں ہوندا۔۔۔۔

مجرم: کاش میڈی جاہ تے تاں ہوندے۔۔۔۔

جلاد: چا آکھی؟

مجرم: میڈا مطلب ہے جیکر اے خوشی تے انعام میڈی جاہ تیں تہا کول
مل پونداتاں تاں چکرو ہا؟

جلاد: میں تیکوں ڈسینداں جو چکراں ہا۔ روکھرا ہے تیڈے کول؟

مجرم: اچھا۔ روکھرا۔ ہا بالکل۔ کیڈی چنگی سوچ ہے۔ روکھرا بے انت
ہے میڈے کول۔ سارا شہر چاٹدے۔ تیکوں وی پتہ ہے جو میں ایں شہر دا
مہان تاجر تے بردہ فروش آل۔

جلاد: نا۔ تول غلط سمجھدا پھیں۔ میں رشوت نہیں منگدا پیا۔ ایں کم دے

نیرے اسی لکڑاھیں نہیں گیا میں۔ ایں واسطے ناں جو پہلی میں کھیر دھوتا
ہاں۔ بھل، ہن تیڈے کول کیا کاناواں یار، گلاہ اے ہے جو تیکوں بچا نہاں
سگدا۔ میں تاں پس تہوں آہدا پیا ہم جیکر کئی شے کھواوٹن پلاوٹن تیں روح

بادشاہ دافصلہ

ہووی تاں نہ ناکریاں۔ اووی جیکر توں آپ ستھ کریں تاں۔ ہک ادھ جام
کول رشوت تاں نیئیں آہدے۔ بلکہ کہیں دی ستھ کول نامنق تاں مندی گالہ
ہوندی ہے۔ او ڈیکھ مئے خانہ سامھے کھرے۔ دھمی تئیں کھلیا رہندے
جو کجھ گاہک اتھوں اول سامھے آک ناچن دے گھر ویندن۔

مجرم: پس پھر واہک جام؟

جلاد: ہا بس ہک۔

مجرم: میڈے من اراج تاں اتھوں وی چنگا خیال آندا ہے۔ کیوں ناں میں
تے تساں کٹھے اتھاں چلوں تے لفظ پھر اوں سوہٹی دے مہان چل
تھیوؤں؟ میں اینکوں ڈاڈھا سچاںداں۔ لیندی جاہ تیں اوہ چس آوٹی ہے توں
سوچ نہیں سگدا۔ تہا کون چس ای آویسی تے حوصلہ ای ودھسی۔ کیئوں
وت چلوں؟

جلاد: ناں بھرانان۔

مجرم: تہاں ہک جام دی ستھ تاں من گیدھی ہے پرا تھو دی دعوت
ٹھکریندے پئے او جتھاں شراب، شاب، جھرتاڑی تے سارے شغل
ہوسن۔

جلاد: او ناں مجرم بھرا۔ اول گھر اراج ناں۔ چنگا لہو ہے، جو توں بس اتھائیں
بیٹھا رہے۔ فجر تئیں۔ زنزیریں اراج پدھیا ہویا۔

بادشاہ وافیصلہ

مجرم: ارمان ڈتے وے۔ تہا کوں ایٹلا اعتبار کائینی میڈے آتیں۔ جیکر میں وعدا کراں جو بانگ نال ول آکے زنزیراں ولا پا گھنساں تاں ول؟
جلاد: پھاتا کھی چھٹ کے ولا چال دو آندے؟ اینوں تھی سگدے تیڈے خیال اچ؟

مجرم: ہا۔ میکوں میڈی عزت دی قسم ہے ول آساں۔

جلاد: عزت دی قسم۔ قسم تاں کراڑی چاتی وی۔

مجرم: تہا کوں اعتبار کائینی میڈا؟

جلاد: اعتبار ہے۔ جیر لے تیکر توں اتھائیں پدھا بیٹھیں ہتھکڑی نال۔

مجرم: ول پچھیں ایں حالت اچ تہا کوں جام شراب دی سٹھ کینوں کر سگدیاں؟

جلاد: اے کیرا مسئلہ ہے؟ میں آپ مے خانے ونج کے مے فروش کوں آہداں جو ودھائی شراب دے ڈو جام گھن آوے۔ جیر لے گھن آسی آساں اتھائیں ہسہ کے پی گھنوں۔ کینوں آہیں؟

مجرم: پ۔۔۔

جلاد: متھج گیا ول؟ میں آپ وینداں۔ توں تکلیف ناں کر۔ بس میں گیا تے آیا۔

(جلاد چوک دی ہک چنڈاچ مئے خانے دا درونج کھرکیندے۔ مئے فروش
 پاہر آندے۔ اے اوندے کن اراج ہولنیں ہولنیں کجھ آہدے، ولا سٹیج دے
 پچھوں اپٹی جاہ تے ول آندے۔ مجرم کوں آہدے)
 جلاد: آ مجرم بھرا! ڈیکھیں تیکوں لیندا ہوں فاندہ تھیںسی۔

مجرم: کیرھا فاندہ؟

جلاد: اوہو میڈے کم آلا۔ ہن ڈیکھیں ہک جام پی کے اپٹاکم انہجی صفائی
 نال کریساں جو توں تیجینداریسہ ویسیں۔ پیوں لو کجھ ناں ملے تاں لگہدے
 اناری دے ہتھ استرا آگئے۔ تیکوں حال ڈینوال۔ ہک واری کہیں بندے
 دا گانا لہاؤنا آگیا پر اُون ڈیہیں پیوں لو ہک گھٹ ناں لہا۔ پتہ ہی میں
 کیا کیتا؟ میں اُون متوس دے گائے تے پٹھے ہتھ نال انہجی سٹ ماری جو
 اوند اڈھ کپیا سر پرں ونج پئے۔ اتھو ہوں پرں۔ ایں لوکری اراج نہ۔ اُون
 موچی دی لوکری اراج۔ ہئی ہس پروں مئے خانے دے نال۔ خدا چاٹدے
 جو اسان کیتلا اوکھنیں کھنیں تے پراریں دے وچوں ونج اوند اکپیا ہویا سر
 گڈھیا۔

مجرم: موچی دی دوکان اراج کیڈی ڈراکلی جاہ ہے۔ خدا واسطے میڈا سر کہیں
 انہجی جاہ تے ناں بھکلیں۔

جلاد: وہم ناں کر۔ تیڈی گلہ ہی ہے۔ اوتاں اصلوں شوم داسر ہی۔

(مئے فروش مئے خانے توں پاہر آندے۔ ہتھ لہج ڈو جام ہنس)
 مئے فروش: (مجرم دو پیکھ کے) اے تیڈے کیتے ہے۔ تیڈی آخری
 لہجھا۔

مجرم: اکا کائینا۔ اے جلا د کیتے ہے۔ لیندے من دی لہجھا ہے۔

جلا د: (مئے فروش کوں) اے لیندا دل وندا لوں کیتے ہے۔

مئے فروش: تئساں ڈو لہجوں لیندے پیے کیرھا ڈلسی؟

مجرم: ظاہر ہے میں ڈلیساں، تاں جو لیندا من نہال تے مست تھی ونجے۔

جلا د: تہاڈی سٹھ منن میڈے کیتے لازم ہے۔

مجرم: تے میڈا فرض ہے جو خان کوں نہال رکھاں۔

مئے فروش: واہ، ڈاڈھی کراڑی یاری ہے تہاڈی۔

جلا د: اے یاری تے محبت ڈوہائیں پاسو ہے۔

مجرم: مطلب ہے، سویل دی بانگ تیکر۔

جلا د: سویل کوں ناں یاد کر۔ حالی ہوں دیر ہے۔

جلا د: تیڈی حیاتی دے ناں اے جام۔

مجرم: مہربانی سین۔

جلا د: ہن تیڈی واری ہے دوست۔

مجرم: بس ہوں تھی گئی ہے۔ جیہڑی پتھی ہے او وی میڈے پاروں تئیں
آپ ہیو۔

جلاد: خوشی نال آہدے پئے او؟

مجرم: اے اول جوان دی اچھا ہے جیندے ساہمئے اوندی موت کھردی
ہے۔

جلاد: چلوول اے جام۔۔۔

مجرم: ہک تاک کلا کار دے نال۔

جلاد: خدا ساڈی خیر کرے۔۔۔ میں تیدے وڈے دل تے خوش مزاجی دے
نال پینداں مجرم بھرا۔

مئے فروش: (جلاد دے ہتھوں نالی جام گھن گھندے) پر لیں پڈھے بردہ
فروش کیتا کیا ہے؟ ڈوہ کیا ہے لیندا؟ اینکوں تان سارا شہر بنچاں دے۔

اے قاتل نہیں، پچور نہیں، دھاڑیل نہیں۔

مجرم: وت ای پرہ پاکھ ویلھے میڈا گانا لگا گدھا ویسی۔ انویں تھیلی جینویں
قاتلین تے دھاڑیلیں نال تھیندے۔

مئے فروش: پر کیوں ڈوہ کیا ہے تیدے؟

مجرم: ڈوہ بس ایہو ہے جو میں آکھ ڈتا ہی جو۔۔۔

جلاد: خبردار ہک لفظ نال کڈھیں مومنہ اپو۔ سی گھن اپنے تھوڈ۔

بادشاہ دافیصلہ

مجرم: سی گھدن سیں میں۔

جلاد: تے توں ای ورنج اپٹاکم کر۔

مئے فروش: پر سیں شراب دے تل دا کیا بٹنسی؟

جلاد: او میں لیندی ستھ تے پیتی ہے۔ ہن لیتلا ای نامراد نمسی جو لیندی ستھ
ونچانواں۔

مجرم: سولھاں آنے سچ آہے۔ ایں میڈی ستھ من کے میڈا ماٹ

ودھائے۔ پیسے میڈی چیل نال پدھے ودن تے تساں اپٹی شراب دا
تل انہیں لہو چا گھنو۔

جلاد: اے کم میکوں کرن ڈیو۔ (اگواں تھی کراہیں مجرم دے ہٹوئے لہو

پیسے کدھ تیں مئے فروش کون ڈے ڈیندے۔) اے گھن آپٹے پیسے

بھل کجھ ودھیک ہن۔ اساں وڈے دل آے لوک ہیں۔

(مئے فروش پیسے گھن کے مئے خانے دوڑ پوندے۔ تے جلا دہولا ہولا

گاؤں پو ویندے۔)

مجرم: (اک تھی کراہیں) ہن کیا بلا ہئی یار۔

جلاد: ہن اساں گاؤں گا سوں تے موج میلہ کریسوں۔ پتہ ہوی مجرم بھرا،

میکوں چنگے گاؤں دانشہ ہے۔ من بھانوٹی سرتال تے خزلاں سنٹن دا

جنون ہے میکیوں۔ اے شیئیں میڈے دل کوں نہال کر کے میکیوں جیوٹ
دی طلب نال بھر پُندینین۔ کنی شے گا کے سٹا اچ۔

مجرم: میں؟ گاؤں سٹا نواں؟

جلاد: ہا کیوں ناں۔ تیکوں کون روک سگدے؟ تیڈا گلا آزاد ہے ایندے اتے
کوئی زنزیر کاہینی۔ پس آلا کدھن دی دیر ہے تے مدھ بھرے گاؤں میڈے
کنیں اچ سُرےں دارس گھولن پئے ویسن۔ گا کے سٹا کجھ۔۔ میڈا دل

وندلا۔

مجرم: یا خدا یا۔ یقین نہیں آندا، توں ای کوئی صبر پُڑے۔

جلاد: ہاں ہن سٹا میکیوں گاؤں۔

مجرم: تیڈا خیال ہے ایں حالت اچ میں تیکوں گاؤں سٹا سگدیاں؟

جلاد: ہٹیں تیں وعدا نہی کیتا جو میڈے دل کوں خوشی نال بھر پُڑیسیں تے

میڈیاں مونجھاں مکا پُڑیسیں؟

مجرم: اچھاتے سیں، ہویریں مونجھے تصدیندے پئیں؟

جلاد: ظاہر ہے۔ خدا واسطے میڈا دل وندلا۔ خوشیاں اچ پور پُڑے میکیوں،

اتے گاؤں تے سُر تال دے تحفیاں نال بھر پُڑے میکیوں۔ من بھاوٹیں

گاؤں تے چیتا اڈاؤں آ لے سُرےں دا ہک ہر آوے جریھا میکیوں آپٹیں نال

لوڑھی ونچے۔ گلہ سن، میکوں ہک گاؤں یاد آندا پئے جیرھا میں ہک
جگارے آلی تے منجھاری رات اچ لکھیا ہی۔

مجرم: آپ ای گا گھنودل۔

جلاد: میڈی آواز چنگی کائینی۔

مجرم: تے تناکوں کینیں ایتھینے جو میڈی آواز چنگی ہے؟

جلاد: ہنیں سارنیں دیاں آوازاں میڈے کیتے چنگیاں ہن، کیوں جو میں

انھیں دو دھیان ای ننیں ڈیندا، خاص کر جیرھے ویلے نئے اچ ہونوال۔

اوں ویلے بس ایہو ای ڈھیر ہوندے جو میڈے چدھار سر وگدے پئے ہون۔

چار پدھار خوشیں دا، جھمردا احساس میڈے دماغ کول شانت کر ڈیندے۔

کدھائیں کدھائیں تاں میڈا آپٹا من وی کریندے جو گاؤں اگھاں پر اوندی

ہک شرط ہے جو کوئی چنگا سٹن آلا مل پووے۔ تے جیکر کوئی انجھامل

پووے تاں او ہرو بھرو واہ واہ وی کرے۔ ناں تاں میں لچی تھینداں تے

شبد میڈی انڈتے ننیں چدھدے، دل میں کاوڑ نال بھرتج وینداں۔ اے

شرط ہے میڈی۔ تے ہن وی توں میڈا گاؤں سٹنیں؟

مجرم: جی ہا سیں، بسم اللہ کرو۔

جلاد: اتے توں سن کے واہ واہ کریں؟ داد ڈیسیں؟

مجرم: ہا

جلاد: وعدا؟

مجرم: ہا وعدا

جلاد: تاں ول میں سٹانواں او گاؤن؟ توں سٹئیں؟

مجرم: میں سٹئیں وی سہی تے داد وی ڈیساں۔

جلاد: داد آخرتے ہوندی ہے، ہالی پس توں لحاظ نال سٹئ۔

مجرم: چنگا سٹئیں، میں سٹئیں۔

جلاد: اچھا ول، توں تیار ہئیں؟

مجرم: کیوں؟ گاؤناں تاں تئیں ہے

جلاد: ہا، ظاہر ہے پر توں سٹئ کیتے تیار ہونوں۔

مجرم: پر میکوں تاں سٹئیں ای پوسی۔ تاں میکوں پدھ کے میڈے کن

ازاد چھوڑ ڈتن، یقینن ایہو سٹاؤن کیتے۔

جلاد: اچھا تے ول شروع کریندے ہئیں۔ ایں گاؤن داناں ہے پھل

تے مالی لیندی دھن میں بٹائی ہے۔ ہا میں آپ بٹائی ہے۔

مجرم: میکوں پتہ ہے

جلاد: تیڈی اکھی آئی، تیکوں کنیں ڈسائے؟

مجرم: تاں، تاں آپ تے ڈسائے ہئیں۔

جلاد: نکلی؟ اچھا، نکلی؟ ہن کیا آھدیں میں شروع کر ڈیواں؟

بادشاہ وافیصلہ

مجرم: جی ہا، کرو۔

جلاد: اچھاتے اے گھن سُن۔ پرتوں سُنڈا کا بیٹنویں پیا۔

مجرم: میں سُنڈا پیاں۔

جلاد: تیکوں پورے دھیان نال سُنٹاں چاہیدے۔

مجرم: سُنڈا پیاں۔

جلاد: دھیان کریں اڈے اڈے ڈیکھ کے یادھیان وٹا کے لُجی ناں کراویں

میکوں۔

مجرم: میں دھیان ڈتی بیٹھاں۔

جلاد: تیار این ول؟

مجرم: میں تیار ہاں۔

جلاد: پر میں ڈیہدا پیاں جو توں آکا گرم جوشی نہیں ڈکھیندا پیا۔

مجرم: او میں کیوں ڈکھا سگداں؟

جلاد: میں چاہنداں توں جوش دے شعلتیں اچ بھر نکدا پیا ہونویں۔ تے میڈا

گاؤں سُنٹ کیتے اُنڈا پیا ہونویں۔

مجرم: میں اُنڈا پیاں۔ ہوں بے چین آں۔

جلاد: پر اے گالہ توں مونے مونے لہجے اچ تے بے دلا تھی کے اھدا

ہیں۔

بادشاہ دا فیصلہ

مجرم: موئے ہونے لہجے ارج؟

جلاد: ہا۔ میں چاہنداں اے گالھ توں دلواکھیں۔

مجرم: میں اکا دلوا آھدا پیاں اے گالھ۔

جلاد: پر میکوں ایندے ارج خلوص دی تپ نئی پئی نظر دی۔ بندے دے

آلاتوں اوندے اصل جذبات ڈس ویندن اتے تیڈا لہجہ مونیاً ہونیا ہے۔

مجرم: ہن گاوٹ اکھوای سہی یا کایتنا؟

جلاد: میں ہن نہاں گاندا۔

مجرم: چلو شکر ہے۔

جلاد: اچھاتے توں ہن میڈے نا گاوٹ تے خدا دا شکر کریندا پئیں؟

مجرم: سنیں میں تاں ہر گالھ تے خدا دا شکر کرینداں، تہاڈے گاوٹ تے

وی تے نا گاوٹ تے وی۔ ہن لیں گالھ تے کیلنکوں اعتراض تھی

سگدے جو میں سبھے حال ارج خدا دا شکر کرینداں۔

جلاد: اندری اندر تیڈا دل آھدا پئے جو میں نا گانوواں۔

مجرم: اندری اندر؟ اندر دے حال خدا دے سوا کون چاٹ دے؟

جلاد: تے توں چاھندیں جو میں گانوواں؟

مجرم: جیوں دل آکھے تہاڈا۔

جلاد: اچھا دل میں گانداں۔

بادشاہ دا فیصلہ

مجرم: بسلا کرو۔

جلاد: ہک شرط ہے میڈی۔ توں پہلے رورو کے آرداس کر میڈے آگوں۔

مجرم: میں آرداس کرینداں۔

جلاد: آرام نال آگھ۔۔ آرداس کر۔

مجرم: میں آرداس کرینداں، تماکوں منت کرینداں، تہاڈے آگو ہتھ پدھداں،

خدا واسطے، سرشتی دے بٹاوٹ تے وگاڑٹ آ لے دے واسطے، اوں پاک

تے عزت آ لے خدای درگاہ ایچ اے آرداس کرینداں جو او تہاڈے

کرائے دل کوں کولا کر ڈیوے تے تسان میڈی آرداس من تیں میکیوں

اچھا گاؤٹ سٹا ڈیو۔

جلاد: ہک واری ولا۔

مجرم: چیو؟

جلاد: ایہا آرداس ہک واری ولا کر۔

مجرم: یا خدا میڈے انہیں ترس کر۔ تسان میکیوں لینویں تھکالے دی مار

ڈیندے پے او۔ جیکر گاؤٹ سٹاؤنا چاہندے او تاں بسلا کرو۔ ناں تاں خدا

واسطے میکیوں کھما چھوڑ ڈیو۔

جلاد: واہ یار توں تاں کاؤڑ کر تیں اکھر نہیں۔ میں تیکوں ناراض نہاں کرن

چاہندا۔ میں تیڈا پیتا شانت کرن راہیں گاؤٹ اکھساں۔ اچھا اے گھن

سُن۔ (کھنگھورا مارتے گلا صاف کریندے تیں تان چھکیندے جینوں

گاؤں کیتے آرد اپیا ہووے)

مجرم: آنت آن۔

جلاد: (لہڑ چلتی رُک ویندے) جیکر توں نھیں پاہندا جو میں گاؤں آگھاں

تاں سدھی گالہ کر پا۔

مجرم: زاری میڈی۔ اے وت شروع تھی گئے۔

جلاد: تیڈے اندر صبر دی کتھی کائینی؟

مجرم: حالی وی کائینا ہوسی؟

جلاد: میں تیکوں کھپیندا پتیاں؟

مجرم: ناں تے پتیا؟

جلاد: کوئی گالہ نہیں، صبر کر میڈا یار صبر۔

مجرم: اے جلاد تاں منڈھو کھاندے میکیوں۔

جلاد: چو آکھی؟

مجرم: ہٹ سیدہ نہیں سگدا میں۔

جلاد: توں تاگھ نہیں لنگھا سگدا پتیا تے میڈا گاؤں سُن کیتے بے پین

ہتیں۔ میں ہتیں شروع کرینداں۔ ڈھیر بھالانا جھلویاں تیڈے کول۔

ہاں سُن میڈا گاؤں، اے ہے میڈا مدھ بھریا گاؤں۔

بادشاہ دا فیصلہ

(گھنگھوڑا مارتے کلا صفا کریندے، ہولی ہولی آواز اراج اُحدے، تے ولانے

اراج پڑھی ہولی آواز اراج گاؤں پے ویندے)

پک رات دانسریا پھل آ

وے کھلدا مسکدا پھل آ،

توں جیندارہیں شالا جیندا،

اپنے عاشقین دا سلام گھن چا،

فجر دی بانگ نال تیدے مکھڑیاں دا دیدار کریساں،

تے انہیں تے پٹیاں دے موتی و سَن ڈیساں،

میڈا گاؤں چڑاں دھم ویسی،

تاں تیکوں وی گھنگھوڑی اراج سُمٹاں پوسی،

مالی ہتھ تلوار چا تینڈو آندا پے،

پک رات دانسریا پھل آ

وے کھلدا مسکدا پھل آ،

توں جیندارہیں شالا جیندا۔

(چپ)

جلاد: توں چپ کیوں ایس؟ دادنا ڈیسیس؟ وڈا موکا عوی داد پوون داد۔

مجرم: ایہو ہے تینڈا مڈھر گاؤں، کجھت جلا آ۔

بادشاہ دا فیصلہ

جلاد: ناں، معاف کریں، میں جلا دینی۔

مجرم: تاں ول کیا ایں توں؟

جلاد: میں مالی آں۔

مجرم: مالی؟

جلاد: حا۔ مالی۔ سمجھ آئی ہے تیکوں؟ مالی حاں (نئے اچ چیکاں مارن پئے

ویندے) میں مالی حاں۔

ساہنے آ لے مکان دی موری کھدی ہے، مکان پک ناہن دا ہے، تے

پک نوکرائی جھاتی پیندی ہے

نوکرائی: کیاں رولا چھانی پئے اوٹساں؟ شریفیں دے سمن دا ویلا ہے۔

میڈی بیگم صاحبہ دے سراج پیر ہے تے او لکھ سمن دے تر لے اچ

ہن۔

جلاد: (مذاق اڈریندیں ہوئیں) 'میڈی بیگم صاحبہ' اے توں اھدی ہئی

ایں؟ (طعنے دے انداز اچ) سٹئے سیں ٹساں؟ او اھدی ہئی ہے 'میڈی

بیگم صاحبہ'۔

نوکرائی: میں اھدی ہئی آں بند کرواے شور تے رولا۔

جلاد: پیرس تھی ونج میڈی دید کول، عیاشی لوکیں دی خدمت گزار۔

بادشاہ دا فیصلہ

نوکرانی: اوے اوے، میڈی مالکن کوں پنھا سدھانا آکھیں پیا۔ او چا ہوے
 تاں تیں جھنیں اوندے پیریں دی دھوڑ چنیدے ریسہ و بجن۔
 جلاو: بکواس نا کر۔ تے دقان تھی اتھوں، غلیظ کڈا ہودی۔
 (موری اچ نوکرانی دے پھموں ناہٹی نظر دی ہے)

ناہٹی: کیا رولا ہے؟

نوکرانی: اے شرابی جلاو رولا پانی کھرے تے ساکوں مندے وی کڈھدا
 کھرے۔

ناہٹی: لیندی اے مجال؟

جلاو: (موری دو شانہ ڈے کے) گھنوسیں آہجین انہیں دی بیگم صاحبہ،
 پھوت چا کے۔

ناہٹی: تمیز نال گلہ کر مائس آ۔

جلاو: (کاوڑ نال) تمیز؟

ناہٹی: ہا، ساکوں مجبور نا کر جو تیکوں ڈسا دنا پوے ویلی زنانہیں نال کینوں
 آویندے۔

جلاو: زنانیاں (کھل پوندے) خواہین، نکلی۔ بیگت۔ کترائیں تاں سی۔
 سیس حوریں آھدے ہین، زنانیاں۔

بادشاہ دا فیصلہ

ناجٹ: (نوکرانی نال) ہیٹھ ورنج تے ایس موئے کول اچھا سبک پڑے جو دلا
تیز ناوسر س۔

نوکرانی: (جلاد نال) جوان دا پتر لیں تاں گلی راج کھڑاں حویں میڈے آندیں
تیک۔ (ناجٹ تے نوکرانی موری تول ہٹ ویندیں)

جلاد: (مجرم نال، نشہ سڑدا ویندس) اے ڈہیئہ خبر اے کیا کر یسی۔ اے کچھ
دی کر سگدی ہے۔ تول بیٹھے اوکینویں میکوں ڈراوے ڈہندی کھڑی ہی؟
نوکرانی: (مکان دے در تول نکدی ہے تے ہتھ راج کھلا ہس) اڈے
آتاں ہن۔

جلاد: کھلا کیوں چھی وہی ایں؟
نوکرانی: گھراج سب تول پرانا تے گندا کھلا ایہو ہا۔ سڈا نہیں؟ اتھوں پرانا
تے گندا کھلا نہیں لدا میکوں جیہر ایتھ پڑے کو جھے مونہہ تے ڈھکے۔

جلاد: گھنوسیں، شراب دے نشے دی جیہری کتری پچی کھڑی ہی اووی
گئی۔ تول لہندی تیز آئی زبان سٹی ہے مجرم بھراہ
مجرم: ہا

جلاد: ولا ای تمیں کچھ نہیں ایکھنیا؟
مجرم: کیوں؟ میں؟

جلاد: اوتیڈے ساہمے کھڑ میکوں لہی کر بندھی رہی ہے، منڈے گالہیں
 کڈھدی رہی ہے تے توں میڈے کیتے زبان اسی نہیں پٹلائی؟
 مجرم: توں کیا آھیں میں چکڑیاں ہن؟
 جلاد: کچھ تاں کر، کوئی گالہ کر۔
 جلاد: پر اے میڈا منڈہ نہیں۔

جلاد: ہوں ڈڑو تے کہہتے ایں۔ تیڈے ساہمے او کھلا جی کھڑی ہے، تلوار
 تے تیز دھاری پھرے دی کار تے توں وت اسی میکوں بچاؤن کیتے تولا
 نہیں پیا کریندا۔ پس ایوں اٹ سونھا بٹ تے کھڑا رہن تے سڈا رہن
 ویندیں، او میکوں ڈراوے ڈیندی تے منڈے کھڑی کڈھدی ہے۔ خدا یا،
 تیڈے لہر کھڑی مردانگی دی کائینی۔
 مجرم: جی ہا۔

نوکرانی: (کھلا الار کے) سُن او سین آں۔ لین غریب کوں لیندے حال
 تے چھوڑ ڈیے تے ہمت ہی تاں میڈے نال آلا۔ تیڈے نال بھڑن
 آئی کھڑی آں۔ توں ساڈے نال لہوڑہ کیتی ہے تے ہن تیکوں مجال
 منگٹی پوسی، نتاں قسم اے خدا دی۔۔۔۔۔
 جلاد: آرام نال آرام نال۔

نوکرانی: ڈسا نا ہن، گالہ کر، کیا کریسیں؟

بادشاہ دا فیصلہ

جلاو: آرام نال کیوں نا گالہ کر گھنوں؟

نوکرانی: ناں، پہلے تیکوں مجال منگٹی پوسی۔

جلاو: کیندے آگوں مجال منگٹی ہے؟ تیڈے آگوں؟

نوکرانی: میڈی مالکرن دے آگوں۔

جلاو: پر اوہن کتھاں؟

نامن: (مکان دے درتے ظاہر تھیندی ہے) مجال منگی اے ایس؟

نوکرانی: منگن آلا ہے۔

جلاو: جی ہا بیگم صاحبہ۔

نامن: اجھا، ٹھیک ہے، میں تیڈی مجال من گھدی ہے۔

جلاو: ہس ہک گالہ ریمہ گئی ہے، بیگم صاحبہ، ٹساں کیا اھدے اوہنکا ناہوسی

جو سب پہلے دی کار تھی دہنچے؟

نامن: محفل تاں پہلے دی کار تھیون آئی ہے۔

جلاو: میڈا مطلب ہے شراب پہلے دی کار میڈے دماغ تے اثر کیندی

راہوے۔

نامن: کیا مطلب ہے تیڈا؟

جلاد: میڈا مطلب ہے اتھاں ہک زیان تھی گئے بیٹکوں پورا کرن دی لوڑ
ہے۔ تہاڈی پتر چالاک نوکرائی شراب دانہ ہوا کر ڈتے۔ عن ایں گھانے
کوں کون پورا کر لسی؟

نامنہ: اے میڈے ذمے تھی گیا، بیٹی شراب دل آکھی مئے فروش توں
گھن گھن، پیسے میں ڈے ڈیساں۔

جلاد: کمال مہربانی، سخی دانہ۔

مئے فروش شراب خانے دے درتے کھرے تے جلاد اونکوں شانہ
ڈیندے جو ہک جام گھن آ

مجرم: (نامنہ نال) سوہٹی سرکار تھان سچا تا نہیں میکوں۔

نامنہ: اکا سچان گھدم، تیکوں تاں رات ایٹھے ای سچان گھدا ہم جہرے
تیکوں اتھاں گھن آئے عن۔ موری لہو تک کے ای سچان گئی ہم۔ ڈاڈھا
ڈکھ تھے تیکوں زنجیریں اچ ڈیکھ کے۔ کیرا اسچھا ڈوہ کر بیٹھیں توں؟

مجرم: کئی ڈساوَن جو گا ای ڈوہ کا پینی۔ تھیا اے جو میں آکھ ڈتا ہئی جو۔۔۔

جلاد: (لہن پیتی خیال آندس جو مجرم کیا اہدا پئے اتے اتھا ہوکل

مریندے) خبردار خبردار، بکواس نا کریں۔

مجرم: میں بو تھی سیتی بیٹھیاں۔

نامنہ: کئیں تاں چلیا ہو سی تیڈے انہیں؟

بادشاہ ذاقیصلہ

محرم: کایینا۔

نامی: ہا کرہ، کین ای کایینی چلیا؟

محرم: عدالت دامونہ فی ڈٹھا میں۔ سلطان سیں کون ہوسی ارداس پٹھی
ایم جو قاضی ڈو پیش تھیوں تاں حق ہے میڈا۔ میگون اسے حق ہونا و نچے۔
قاضی لیں نلک دے ایماندار لوکین لہو ہے جہرا پوتر قانون داپیر و تے قانون
دے راج دا پر چارک ہے۔ پر فجر تھیوں آلی ہے تے تون ڈی میدی
تاں ہی لیں جو جلاؤ کون حکم ہے ہی بانگ تھیوں نال ای میڈا گانا لہا
گھنے۔

نامی: (اسمان دو ڈیکھ کے) فجر فجر تاں تھیوں آلی ہے، ڈیکھ تاں ہی
اسمان دو۔

جلاؤ: (مے فرسوں دا ڈٹا ہونیا جام ہتھ اچ ہس) لیں ملزم ہوسی سزا تے
عملدراند اسمان دو ڈیکھ کے نہیں تھیوں تاں قانون محرم، لیندے آخری ویلے دا
فیصلہ منیت دے منارے تون تھسی۔ بانگے دا بجالا جھلی بیٹھاں ہس۔
نامی: تے بانگا پنہ کیتی آندا ہوسی۔ کڈاھیں کڈاھیں میں یکی رات جاگدی
آں تے سہرا یجو ویلھا ہوندے اوندے آوں دا۔
محرم: ہس پچھیں میڈا ویلھا ای آگے۔

بادشاہ دا فیصلہ

ناہن: نا، جینن ملھے تک رو لے دی پڑیوں میں تھیندی نیڈا اولھا نہیں
آندا۔

مجرم: پر اے جلا د میڈی ارداس نیہیں تک تاں نہیں سمجدا، اوین نا جلا د
صاحب؟

جلا د: میوں پس بانگ دی تانگہ ہے، ایو حکم ہے میوں۔
ناہن: کھیدا حکم؟ سلطان دا؟

جلا د: ہا تکرین۔

مجرم: (چیک کے)۔ تکرین؟ تاں میڈے کتل دا حکم سلطان نہیں ڈتا؟
جلا د: اے حکم وزیر نے جاری کیتے، انھیں دا حکم وی سلطان دے حکم دی
کار ہے۔

مجرم: ہن نمی بچدا، ہن تاں کوئی شک نہیں رہیا میوں۔

جلا د: اے تاں تھیلی تھیلی۔ یا نگے دی اواز ناں تیڈی روح وی اسان

ڈو ویسی۔ اے گلاہ میوں تیز دی کار لگدی ہے تے من میڈارت تھی

ویندے پر کم تاں کم ہوندے ناں۔

ناہن: میڈی زاری، کینجھی ڈرا کلی گلاہ ہے، بانگ ڈیوں آلا آندا پئے۔

مجرم: ون تاں آگے میں وچیز اچ۔

(بانگا ظاہر تھیندے)

بادشاہ دا فیصلہ

جلاد: جلدی کرو مولیٰ صاحب، ڈاڈھا بھالا جھلی کھرے ہیں ارج تھاڈا۔

بانگا: میڈا بھالا؟ کیوں؟

جلاد: تھاڈا بھالا ہی جو تساں آوتے سویل دی بانگ ڈیو۔

بانگا: کیوں؟ توں نماز پڑھتی ہے؟

جلاد: ناں، میں تاں بس اپٹاں کم کرٹاں چاھنداں۔

بانگا: تے تیڈے کم نال میڈا کیا واسطہ؟

جلاد: ارج تھاڈی بانگ نال ایں بندے دی روح وی اسمان دو ویسی۔

بانگا: رب نا کرے۔

جلاد: میکوں ایہو حکم ہے۔

بانگا: اچھاتے توں اہد اپین جو ایں بندے دی ہیاتی تے موت میڈی

بانگ دی محتاج ہے؟

جلاد: جی ہا۔

بانگا: اونے ربا۔

جلاد: تکھیں تھیوو مولیٰ صاحب، اپٹاکم کرو تاں جو میں وی اپٹاکم مکا نوں۔

نہٹ: پڑ جلاڈ سیس آل، ایڈی وی کھیال جلدی؟ بانگے ہو ریں دی اواز

آئیں سیالی رات دی ٹھنڈھ چھی کھرہی ہے تے اینکوں کہیں گرم شے دی

بادشاہ دا فیصلہ

لوڑھ ہے۔ آؤ مولیٰ صاحب تناکوں انجھا شربت پلانواں جو اواز کراری کر
ڈیوے تنہا ڈی۔

جلاد: تے فجردا کیا بٹسی؟

نامک: سب خیر تھیسسی، بانگے کوں طیلے دا چنگا پتہ ہے۔

جلاد: تے میڈے کم دا کیا بٹسی؟

نامک: تیڈا کم ای تھی پوسی، پس بانگا بانگ تاں ڈے ڈیوے۔

جلاد: کینوں احدے آؤ مولیٰ صاحب؟

نامک: اولہڑے کیتے میڈے مہمان تھی پوسن، ایں محلے اچ او میڈے
پرائے مہربان ہن۔

جلاد: اتے نمازیں دا کیا بٹسی؟

بانگا: مسیت اچ ڈوتاں بندے ہن۔ ہک پاندھی ہے جھرا پچھاں نکلن

کیتے آیا ودے تے ڈو جھاک لوفر ہے جھرا اسی توں پچھا مسیت اچ آ

وردے۔ ہئی ساری لوکانی پک تھئی لاتی حوسی۔ سیالے اچ فجردی

بانگ کون سڈے؟ جیکر کھیں کوں لت مار چکا آواں تاں آندن نٹاں نماز کوئی

نیئیں پڑھدا۔

نامک: محلے اچ امیر لوک رھندن تے انھیں لہو کوئی پرہ پاکہ طیلے نیئیں اٹھدا۔

جلاد: ہن گالہ انوس ہے جو سویل دی بانگ نا تھیسسی اتھاں؟

ناہق: اے گلہ نہیں۔ بانگ تھیں، پو ایڈی وی کبھاں جلدی؟ آہدن تکھا
 کم نشان دا ہوندے۔ گابھرنا، ویلھے تے بانگ ای تھی پوسی۔ ایتے تیکوں
 کھیں تڑچھا لگے کھرن؟ بانگ تیزانیں منوں صاحب داکم ہے۔ او منوں
 صاحب، کتری ساوی چاہ دے نال تھنا ڈالا ہنگاں تھی پوسی۔
 بانگا: خیر جیکر تہاں آہدے او تاں لٹھہ رے بہرے کے ساوی چاہ پی گھندے
 ہیں۔

(ناہق بانگے کوں اپنے گھر گھن ویندی ہے)
 جلاو: ڈٹھی؟ مسیت دے منارے تے چربانگ نیسی ڈتی، بیج کے پوریاں
 چڑگئے اوں رن دے گھر دیاں، اوں محترم رن دے گھر دیاں۔ اے حال
 ای اچ کل مولیں دا۔

محرم: اصولیں داپکا بندا ہے۔ اپنے اصولیں کیتے عزت کوں ای نہیں
 ڈٹھا اتے توں، تیکوں نا کھیں کچھ آکھئے تے نا کئی ڈوہ آوٹے تیزے
 آتیں۔ بہانہ تیزا تیار ہے، تے تیزا ذمہ اتی کاہینی۔ تیزے کول آپ کوں
 مشوم سابت کران دے ساہنے موت جن پے نہایت گالھوں تیکوں ڈرن
 تے بگھراون دی لوڑ کاہینی۔ حوصلا کر میڈیا رتے آپ کوں صبر دی بکار اچ
 دلھیت گھن۔ میڈی گلہ سنی، میکوں ہت سوچ آئی کھڑی ہے،
 ڈاڈھی گراڑی، اہندے نال میڈا چیتا چاہ تے آویسی تے توں نھال تھی

بادشاہ دافصلہ

کے وجد اراج آوہسین۔ توں اوسوہٹا گاؤن اہٹی۔ مٹھی اواز اراج ولا کیوں نہیں
سٹویندا؟ میڈا وعدا اے میں نجال دل نال تے ڈاڈھے دھیان نال
سٹاں۔ آتاں، سٹا گاؤن۔ میں سٹن کیتے بے چین آں۔

جلاد: ہن میڈا دل نہیں پیا آہدا۔

مجرم: کیوں نہیں آہدا؟ تیڈا موڈھ کیوں وگڑ گئے؟ میڈا گانا نہیں لھا گیا
توں؟

جلاد: ایں واسطے جو اپنا فرض نہاں پورا کر گیا۔

مجرم: تیڈا فرض ہا جو سوبیل دی بانگ لیٹھے توں میڈا گانا لھا گھنیں۔ ہن
بانگ کون ڈیسی، توں یا بانگا؟

جلاد: بانگا۔

مجرم: تے اوں ڈتی ہے بانگ؟

جلاد: کایتنا۔

مجرم: جیکر اوں ننیں ڈتی تاں اے تیڈا ڈوہ ہے؟

جلاد: ظاہر ہے، میڈا ڈوہ کایٹی۔

مجرم: تے ایسا گالہ تاں اسان آہدے پئے ہیں۔

جلاد: توں لیتوں گالہ آئی و نچانی کریندا میں۔

مجرم: میں تیکوں سچ آہد پیناں۔

بادشاہ دافیلہ

جلاد: (سرنگی دے موہری پائے کون ڈیکھ کے دھاڑ کدھدے) اے کون
آندے پھینن ونے؟ خدایا اے تاں وزیر اعظم دی سواری ہے، او آپ
آندے پھینن۔

مجرم: اچھا لہنتوں بھوڑنا تے ناکمب۔ شانت رہ ونج۔
جلاد: اے سارا کجھ میڈے سرتے نا آپوے۔ میکوں کجھ تھیمی تاں نا؟
مجرم: بھوڑنا، تیڈے کول ہزاراں جیلے ہن جھرے تیکوں کجھ ای نا تھیوں
ڈیسن۔

جلاد: او سولی ملعون اٹی کرٹی دی پار چینیسی۔

(وزیر اعظم، اپنے سپاہیاں دے گھیرے لہوں اہوں آندے۔ اول جاہ توں
ڈھیراگاں، جھیرے ویلے سپاہی چوک کوں خالی کرا ڈیندن، شہر دے لوک اسٹیج
تے انوں آندے ویندن جینوں اگیں پھمیں آندے ہن۔ انہیں لہو ڈو سٹیج
دی ہک چنڈاچ پھیری آلے داکم کرن لگ ویندن۔ تے ہک ڈو دکاندار
ہنٹیاں کھول تے ہمہ ویندن)

وزیر اعظم: عجیب گالہ ہے، اینٹکوں اہاں پھاہی نہیں لگی؟
جلاد: حضور والا اسان فخر تھیوں دا بھالا جھلی کھرے ہیں، جینوں تہاڈا حکم
ہئی۔

بادشاہ دافیصلہ

وزیر اعظم: فجر؟ پر اسات تان فجر دی نماز شامی مسیت اچ سلطان سین اتے قاضی نال پڑھی آندے ہیں۔

جلاد: سین اے میڈا ڈوہ نہیں۔ اتھو دا بانگا اہاں مسیت دے منارے تیکر کو پینی ہچا۔

وزیر اعظم: اے کینوزں تھی سگدے؟ اکا بکواس ہے، بانگا کتھ ہے؟
(بانگا نمٹن تے نوکرائی دے ہچھوں لکدا لکدا انہیں دے مکان توں باہر آندے۔ اوڈوہائیں وی اوندے نال باہر و آکے درتے کھر تھیندین۔)
جلاد: (بانگے کوں ڈیکھ کیں ہکل ڈیندے) اوودے اوودے۔

وزیر اعظم: اورھاں گھن آؤ لینکوں۔ (سپاہیں کوں) (بانگے کوں اوندے سامنے گھن آندن۔ بانگے نال) توں بانگ ڈیندا رہندیں لیں مسیت اچ؟

بانگا: جی ہا، حضور والا۔۔۔

وزیر اعظم: توں حالی تیکر بانگ کیوں نہیں ڈتی؟

بانگا: اے تھاکوں کینیں ایکھینے سین؟ بانگ تان ڈے گدھی ایم۔

وزیر اعظم: بانگ ڈے گدھی؟

بانگا: جیہا سین۔ روز آلے ہائیم تیں، جینوزں روز ڈینداں، اتھو دے لوکیں

وی سٹی حوسی۔

بادشاہ دا فیصلہ

نامتھ: سچ اہدا ہے حضور والا۔ اسان ساریس اینکوں منارے تیں بانگ
 ڈیندا ہونیا سٹیا ہئی۔

نوکرانی: جیہا حضور والا، اچ وی انوں بانگ ڈتی ایس جینوں روز ڈیندے۔
 وزیر اعظم: پر جلا دتاں اہدے جو۔۔۔

نامتھ: اے جلا دنے اچ ڈھت سٹاپینا ہئی۔

نوکرانی: ایندے خرائیں دا کوتاں آو ساڈے تیں آندی پیناھا۔ ساڈی تاں
 ندر حرام تھی گئی ہے۔

وزیر اعظم: (جلا دنال، جھرا ہکا ہکا تمہیا کھرے) توں یں پورا کریندا رہندیں
 میڈا حکم؟

جلا: میکوں خدا دی قسم ہے حضور والا، خدا دی۔۔۔۔۔

وزیر اعظم: بس ہوں تھی گئی ہے۔۔۔۔۔

مجرم: حضور والا میں ہتھ ہدھ کے ارداس کرینداں، میڈی نکلی جیڈی گلہ سن
 گھنوں۔ میں سلطان سین دے حضور یک ارداس کیتی ہے۔

جلا: (اچن چلیتی پتہ لگدس جو تمہیا کیا ہے تے زور دی ہکل ڈیندے)

حضور والا میں قسم چینداں میں اکا سچاک ہم۔

وزیر اعظم: تیکوں پہلے اسی ایکھئے می جو ہوں تھی گئی ہے۔ (مجرم دو ڈنکھ

کے) ہا سلطان سین کول پتہ ہے تے انہیں میکوں ایکھئے جو میڈا کیس

بادشاہ دافصلہ

قاضی دی عدالت اچ پٹیش کراں۔ تے اوآپ ایں کیس دی شنوائی
ڈیکھن آسن۔ اے انہیں دی اچھاتے فرمان ہے۔ سپاہیو، شہر دے چوک
کوں خالی کراؤتے سارے لوکیں کوں گھریں دو بھیجو۔ ایں کیس دی شنوائی
اکا اوڈھراج تھیلی۔

(سپاہی شہر دے چوک کوں خالی کرا گھندن)

جلاد: حضور والا، سرکار، مہربانی کرو (وزیر اعظم کوں اپنی صفائی ڈیوٹا
پاھندے، پر اوھتھ دی شاندا مال اونکوں چپ کرا ڈیندن۔ سلطان سیس
لوکیں دے پک ہنبوہ اچ آمدن تے وڈا قاضی وی مال ہے)
مجرم: (چیک مریندے) حضور، سلطان وڈی سرکار، انصاف، تہاڈے کول
انصاف پنداں، سرکار۔

سلطان: ایہو ہے مجرم؟

مجرم: حضور والا میں کوئی ڈوہ نہیں کیتا۔

سلطان: اے تاں اسان ہٹیں ڈیکھ گھنوں۔

مجرم: حالی تیکر کیس ای کا پٹنی چلیا میڈے آئیں۔

سلطان: تہیڈا کیس پورے انصاف مال چلایا ویسی، جینویں توں ارداس کیتی

ہے۔ قاضی صاحب اساڈے ساہنے ایندی شنوائی کرین۔

(سلطان وڈے قاضی کوں شاندا ڈیندے جو کیس دی شنوائی کیتی ونجے)

تے آپ ہک کرسی تے بہہ ویندن تے وزیر اعظم انہیں دے پاسے
نال کھڑا تھی ویندے)

قاضی: (آپے کیتے رکھی ہوئی کرسی تے بہہ ویندے) ملزم دیاں زنجیراں
کھول ڈتیاں و نچن۔ (ہک راکھا زنجیراں کھول ڈیندے) مائس آ، نیرے آ،
کیا ڈوہ کیتی؟

مجرم: میں کھی ڈوہ کا یعنی کیتا۔

قاضی: اتے الزام کیا لیندن تیڈے اتیں؟

مجرم: اے تاں تساں وزیر اعظم کول ای پچھو۔

قاضی: پر حالی تاں میں تیڈے کول پچھدا پتیاں۔

مجرم: میں کچھ ای نہیں کیتا، بس ہک مشوم جھنیاں شہ آکھ ڈتم جیندے نال

نال کہیں کول گھانا تھے تے ناں ڈکھ ملیے۔

وزیر اعظم: او ہک ڈراکلا تے مجرمانہ شہدا۔

قاضی: (مجرم نال) او کیا شہدہتی؟

مجرم: میں ولا نہیں آکھٹا چاہندا۔

وزیر اعظم: ہن توں نہیں آکھٹا چاہندا۔ (راج لوکین دے آگوتوں)۔۔۔

قاضی: او شہد کیا ہتی؟

بادشاہِ دافصلہ

وزیرِ اعظم: ایں ایکھیے جو ساڈے سپن، ساڈے مالک، وڈے رتے آ لے
سلطان، پک غلام ہن۔

مجرم: بندے بندے کول پتہ ہے، اے کیرٹی لکی چٹھی گالہ ہے؟
وزیرِ اعظم: وچوں ناں بول میڈے۔ اتے ایں اے وی پھوکا ماریے جو ایں
ساڈے سلطان کول وڈے سلطان سپن دے ہتھ وچنیا ہا۔ شالا جنتیں
جاہیں ہون وڈے سلطان دیاں۔

مجرم: اے سچ ہے، تساں جہڑی آکھو میں قسم چینداں۔ میڈے کیتے تال
اے وڈی پھوت دی گالہ ہے تے میں ساری عمر ایں گالہ تے
پھتیندا رہاں۔

سلطان: تے توں میکوں وڈے سلطان دے ہتھ وچنیا ہا؟
مجرم: جیہا سلطان سپن۔

سلطان: اے کڈاں دی گالہ ہے۔

مجرم: آج توں تھی ورہیاں پہلے، سلطان سپن۔ تساں جھی سال دے
گلپے زلیے ہال ہا وے تے منگولیں دے لام توں پچھال کر غزنیہ دی
پک وستی لچ کھے ریہہ گئے ہا وے۔ تساں اپٹے سن توں ڈھیر پتر چالاک
ہا وے۔ میں تہاکوں ڈیکھ نہال تھی گیا ہم تے ایں نلک دے سلطان
کول گھن آیا ہم۔ انہیں تہاڈے سو دے لچ ہک ہزار دینار ڈتا ہا میکوں۔

بادشاہ دا فیصلہ

سلطان: (کھل ہس اچ) پس ہک ہزار دینار؟

مجرم: ظاہر اے سلطان سین دائل اتھوں ڈھیر ہا پر میں لیں کم اچ ننویں
سروں وڑیا ہم تے میڈا موہری سوداھا۔ لیں سودے ہوئیو میڈے رستے
کھل گئے ہن۔

سلطان: رستے تاں میڈے ای کھول ڈتن لیں سودے۔

مجرم: خدا رستے کھولن آلا ہے۔

سلطان: تیزا میکوں اتھاں گھن آکے وچکئی ایڈا ڈوہ تاں نہیں جو لیندی سزا
موت ہووے۔ میڈے ڈیکھن اچ تاں اتھوں انعام ملٹا چاھیدے تیکوں۔

وزیر اعظم: لیندی سزا موت تھوں ہے جو اے کوریاں گالیں کریندے تے
کوئی گالہ لیندے ڈڈھ اچ نہیں کھردی۔

سلطان: میکوں تاں لیندے اچ کوئی عیب نہیں نظر دا جیکر کوئی لوکیں اچ
آکھے جو نہیں غلام ہم۔ وڈے سلطان ہوویرں آپ غلام رہ گئے ہن۔ سچ
آھد لیناں وزیر اعظم؟

وزیر اعظم: سچ تاں ہے سین پر۔۔۔

سلطان: اے سچ ہے، کینویں قاضی صاحب؟

قاضی: لینویں گالہ ہے سلطان سین۔

بادشاہ وافیصلہ

سلطان: راج نیستی دی اے ساری لودی آزاد تھئے ہوئے غلامیں دی ہے۔ سارے ملوک سلطانیں کوں پلپن راج دربار گھن آکے سکھایا گیا ہئی تاں جو اولک دے حاکم، فوجیں دے اگواں تے سلطان بن سکھن۔
 مجرم: پر ساڈے سلطان سینس سیاں گیری تے صابری راج انہیں ساریں توں ودھیک ہن۔ تہاڈا پچھانواں شالا ہمیش لیں رعایا تیں چھال کیتی زھوے۔

سلطان: پر میکوں تیڈی شکل یاد کائینی۔ میکوں تاں اون کرغیزوستی آلے اوڈیہیں وی یاد کائینی جتھاں توں آھدیں بھتی تیں میکوں ڈٹھا۔ میکوں تاں پس مرحوم سلطان دے دربار راج لنگھے اہٹی چھرکی دے ڈیہیں یاد ہن۔ انہیں میکوں اپنے پالیں دی کاروڈا کیتے۔ کیوں جو او ترک ہن۔ انھاں میکوں پالیئے، پڑھن لکھن سکھائے۔ تاں جو راج کوں موندھا ڈینواں۔ پر میکوں اے گالہ چنگی طراحاں پتہ ہے جو او میڈے پیو ناہن۔
 مجرم: تہاڈے ماہ پیو منگولیں دے لام راج ماریئے گئے ہن۔
 سلطان: کڈاہیں کہیں میڈے نال پیو ماہ و اجال ای نیس کیتا۔ میکوں پس ایہو پتہ ہے جو چھوٹیں لاہ میکوں دربار راج آندا گیا ہئی۔
 مجرم: تے تہا کوں دربار راج میں آندا ہئی۔
 سلطان: تھی سگدے۔

مجرم: تاں ول میڈا ڈوہ کیا ہے سلطان سین؟
 سلطان: میں تاں نہیں ڈسا سگدا۔ چنگا ہوسی بیکر توں انہیں کول پچھیں
 جنہیں تیکوں ڈوہی بٹالے۔

وزیر اعظم: لیندا اصل ڈوہ اے نہیں سلطان سین۔

سلطان: آپھاتے کوئی اصل ڈوہ وی ہے؟

وزیر اعظم: جیسا حضور۔ ظاہر ہے جو اے آکھن تاں کوئی ڈوہ نہیں جو پہلی
 تہاں غلام ہاوے۔ یکے ملوک سلطان پچھوں تاں غلام امی ہن۔ اے
 گلہ آکھن کوئی ڈوہ نہیں۔ پر ملوک سلطانیں دا اے اصول ہا جو شاہی تہیں
 ہسں توں پہلو او آزادی دا پروانا گھندے ہن۔

سلطان: تے ول؟

وزیر اعظم: ول اے ہے میڈے سلطان سین جو اے بندا آھدے تہا کوں
 اچ تک آزادی دا پتر کائینی ملیا تے تاں ہن وی غلام ہوں۔ ایں واسطے
 تہاڈے کول شاہی کرن تے تخت تے ہسں دا جواز کائینی۔

سلطان: (مجرم نال) توں انہجھیاں گلہیں کیتن؟

مجرم: ساریاں تاں میں نہیں کیتیاں سلطان سین۔ شردے گلہیں تے
 بزایں اچ لوک کڈھ کڈھ کوڑ مرہندن۔

سلطان: تیکوں کینوں پتہ ہے جو میکوں آزادی دا پروانا اچن توئیں نہیں ملیا؟

مجرم: میں اے گلہ کڈاہیں نہیں کیتی۔ اے لوک میڈے انہیں لیزم لئی کھڑن۔

سلطان: انہیں دیاں اے ساریاں گالھیں کوڑیاں ہن۔
مجرم: پر سیس، میڈا انہیں نال کوئی ڈہنوناں لھٹاں کوئینی۔
سلطان: توں ہونویں یا کوئی پیا، اصل گلہ اے ہے جو لوکاںی کول پتہ ہووے
جو اے سب کوڑ پلال ہے۔ کینویں قاضی صاحب؟

قاضی: سچ تاں ایہو ہے سلطان سیس۔

سلطان: اے سبھے گالھیں کوڑ ہن، بیشک کوڑ ہن۔ اے خالی گلھپ دی
کہاٹی ہے جو میکوں ازادی دا پر وانا نہیں ملیا۔ میں، فوجاں دا او اگواں ہاں
جیں منگولیں کول ہرانے، جیرا خدا بٹکے وڈے سلطان دا سچا ہتھ ہا، انہیں دا
وارث، جینکوں انہیں خاصو خاص تہوں پالیا ہا جو انہیں دے پچھو شاہی کول
مونڈھا ڈیوے؟ کیا اے گلہ سوچی وی ونج سگدی ہے جو او میکوں ازاد کرڻ
بھل ویں؟ سٹو قاضی صاحب، تہا ڈاکم اے ہے جو انجھیاں گالھیں کرڻ
آلتیں کول کھٹا کرتے سارے شہراج انھانیں کول منادی کراؤ جو اے سبھے
گالھیں کوڑ ان، تے لوکیں کول او پتر پڑھو او جیندے راہیں میڈا ازاد ہووڻ
ثابت تصیدے۔ دفترراج او پتر ہرو بھرو لا تہا ہوسی۔ تہا ڈے کول ہے پیا
تاں او پتر؟

قاضی: (انگلیں ڈاڑھی اچ پھرنندیں ہوئیں)۔ سلطان سنیں آہدے
پین۔

سلطان: توں سٹی کائینی میڈی گالہ؟

قاضی: میں سن تال گھدے پر۔

سلطان: پر توں آپٹی ڈاڑھی نال کھیڈنگا پیا ہانویں۔

قاضی: جناب والا، سلطان سنیں۔۔۔

سلطان: اے کہیں تماشہ ہے؟ سلطان تیڈے نال الولید اکھڑے، سدھی

سمجھ آون آلی بھاشا اچ، جینکوں ایٹلا سوچے بغیر وی سمجھیا ونج سگدے۔ گالہ

داندا اے ہے جو اوں پترکوں ہر و بھر و لوکا نی دے آگو گھن آونٹے۔ سمجھ

گئیں؟

قاضی: جیہا سلطان سنیں۔

سلطان: پر توں ہالی وی اپٹی ڈاڑھی نال کھیڈدا کھڑیں، اینکوں لحظہ چھوڑ

ڈے۔

وزیر اعظم: (گالہ دے ونج آکے) سلطان سنیں جیکر تہاڈی موکل

ہووے۔۔۔۔۔

سلطان: اے رولا تھیا کینویں ہے؟ توں ایٹلا ہرکا پکا کیوں تھیا کھڑیں؟

بادشاہ دا فیصلہ

قاضی: چنگا ہو سی جیکر اسال این کیس کول لہزے کیتے پھوڑ ڈیوں تے
کنلیس گالہ ماڑ کر گھنوں۔

وزیر اعظم: چنگی گالہ ہے۔

سلطان: ہُن میوں سمجھ لگدی آندی ہے۔

(وزیر اعظم شانہ ڈیندے جو اتھاں کھڑے ہوئے سارے لوک لگے و نچن
تے مجرم وی)

سلطان: ہاں ہُن کلے میں، کیا گالہ ڈساوٹی ہے تساں میوں؟ ویے یکی
کھاٹی تاں تہاڈے مومنہ تے لکھی کھڑی ہے۔

قاضی: جیسا سلطان سین، تساں اپنی سیاں گیری نال سارا رولا سمجھی کھڑے
او۔ سچی گالہ اے ہے جو میڈے دفتر اچ تہاڈی ازادی آلا پتر کائینی۔

سلطان: شنیت توں ڈٹھانا ہووے۔ کھتائیں نا کھتائیں تاں ہو سی۔ کیا
آھدیں وزیر اعظم؟

وزیر اعظم: سچ تاں اے ہے سلطان سین

سلطان: کیا؟

وزیر: سچ تاں اے ہے

سلطان: کوئی گالہ کراہی سی۔

بادشاہ دافیصلہ

وزیر: جنتی سلطان کوں اچن پھیتی دل دادورا تھیا ہئی تے او تہاڈی ازادی
دا پتر کڈھن توں اگاں مر گئے ہن۔

سلطان: کیا آہدا کھڑیں کھنٹنا؟

وزیر: میں اصلوں کجمنت ہاں سلطان سیس، میں تہاڈا مجرم آں۔ میں ایں
گالھ توں پھر بھال سگدا۔ اے سارا کم کرن میڈے لیکھے ہا پر تہاڈی ازادی
دا پتر گھنن دی سوچ ای نہیں آئی میکوں۔ اوں ویلے میڈا پھیتا پئے ڈھیر
مسلین اچ زدها ہوینا ہا۔ تے بادشاہ سیس تساں آپ وی اوں ویلھے لام
اچ ہاوے۔ جنتی سلطان نال مردے ویلھے میں کھلا ہم تے اوں ویلھے

انہیں دی حالت تے ڈکھ پریشانی اچ میکوں تہاڈی ازادی دے پتر اھیں
سوچ ای نہیں آئی۔ اوں ویلھے میں ایں سوچ اچ ہم جو مردے ہوئے
سلطان دے اگوں تہاڈی خدمت تے ہر دم تہاڈے نال وفا کرن دا
حلف چا گھناں۔ اے وعدا کر گھناں جو تہاڈی وی انویں خدمت کریاں
ہینویں انہیں دی کیتی ایم۔

سلطان: ڈاڈھی خدمت کیتی وی۔

وزیر: میکوں پتے جو میڈی سزا موت ہے۔ میڈے ڈوہ دی کوئی معافی

کانہیں۔ جنتی سلطان کوں بھے گالیں دی سوچ ناہنی آوٹی تے نا بھے

گالیں یاد آوٹیاں ہن۔ اے میڈے لیکھے ہا جو انہیں کیتے سوچاں تے یاد

رکھاں ہا، تے اہم گالھیں راہیں انہیں کوں چٹاؤٹی ڈینداریہہ ونجاں ہا۔
 اتے اے تاں اصولوں میڈا کم ہا جو پہلی ازادی دے پتر آئی گلہ انہیں کوں
 ڈسناواں ہا۔ پر شہنشاہ سین، تہاڈی ساڈے دلاں اچ جیڑی عزت ہے
 اوں نے ساکوں اے سبھے گالھیں وسار ڈتینن جو تساں محض غلام اوئے
 تہاڈے جھنیں وڈے رتے آ لے بندے کوں وی کاوڑ دے پک پتر دی
 لوڑ ہوسی۔ ایں گلہ دی سمجھ میکیوں اوں ویلے پئی جڈاں تساں تحت تے
 بہہ بگئے ہاوے۔ میں ڈر گیا ہم۔ اتے جیکر میں تہا کوں اے ترسلا نا کر اچٹا
 ہووے ہا جو ایں گلہ کوں ہن کونی نہیں چیند اتاں میڈا چیتا گردان تھی گیا
 ہووے ہا۔

سلطان: پر ہن تاں لوک چیندے پینیں ایں گلہ کوں۔

وزیر: اے وی سچ ہے بادشاہ سین، میکیوں کیا خبر ہئی جو انجھا بند اکوڑ ودا
 مریسی۔

سلطان: اتے توں ایندی بو تھی بند کراوٹ کیتے تموں اینکوں جلا دے ذہیں
 لا آیا ہا نوں؟

وزیر: جیہا سلطان سین۔

سلطان: ہا پہلی ایندی لاش دے نال اپٹا ڈوہ اسی دفنا ڈنوں۔

وزیر: (سر سٹ کے) جیہا سلطان سین۔

سلطان: پر لیندا فاندہ؟ ہُن تان یکی خلقت کوڑیاں سچیاں گالیں کریندی پئی ہے۔

وزیر: جیکر لیندا گانا لہاتاے چوک تے ٹنگ ڈتا ویندا تاں سبھے لوکیں کون چتاوٹی مل ونچے ہاتے کوئی ولا آنھی گالہ ناکرے ہا۔

سلطان: توں لینوں سمجھدیں؟

وزیر: تلوار جیکر لوکانی دی، جھ نہی ڈک سگدی تاں ول لیندا فاندہ؟

قاضی: سلطان سینس، میکوں کجھ آکھن دی موکل ہے؟
سلطان: آگہ، سٹاپیاں۔

قاضی: اے سچ ہے جو تلوار لوکانی دے موندہ تے تالے لاسگدی ہے پر ایندے نال رولے منڈھوگ ای نہیں ویندے رہندے۔

سلطان: ند کیا ہے تیڈا؟

قاضی: میڈاندا اے ہے جو تلوار دے بعد ای رولا ودار ہسی۔ ایہو جو پہلی

سلطان سینس محض ہک غلام ہن تے ازاد لوکانی تے شاہی پے

کریندن۔

وزیر: پر جیکر اے گالہ کرن دی سزا موت ہووے تاں کیرا جوان دا پتر

آکھسی؟

قاضی: اے ہی گالہ ہے۔

بادشاہ دا فیصلہ

وزیر: شاہی کیتے ضروری نہیں جو بادشاہ کول کاوردے سارے پترھوون۔
فاطمی کریندے نی ریبے انویں شاہی؟ ساکوں یاد ہے جو فاطمی خلیفے
معیزالدین باللہ دی ایں گلہ دا ایتبار کمیں کوں ناہا جو او حضور سین دی آل
اولاد لچو ہے تے ایں واسطے مصر دی شاہی دا مالک ہے۔ اول چاگدھی
ہئی تلوار تے خزانے دا مونہ کھول دتا ہس۔ اتے ایتکھیا ہس پہلی اے
لا تھے وے ترکہ تے او ہوے میڈا شجرہ۔ بس لوک اے ڈیکھ تے چپ کر
گئے ہن تے او اتے اوندی اولاد کئی پشتیں تک مصر تے شاہی دی چس
پیندے ریبے۔

سلطان: تسال چا اہدے او ایں راہیں وڈے قاضی صاحب؟
قاضی: میں اہداں اے گلہ اتھاس دے حوالے نال ٹھیک ہوسی پر۔
سلطان: پر کیا؟

قاضی: پر سلطان سین، اے ڈساؤ تسال اے رولا ایں ڈھنگ نال مکاوں
چاہندے آؤ؟

سلطان: پر کیوں نا؟

وزیر: ہا، کیوں نا۔ اتھو سوکھا بیا کیا ہوسی، لوکیں اچ اے منادی کراڈیوں ای
ڈھیر ہوسی جو جنتی سلطان ساڈے بادشاہ سین کوں ازادی دا پتر ڈے گئے

بادشاہ دا فیصلہ

عُن تے ساری رول پھروں توں بعد قاضی دے دفتر توں پتر لہہ گئے۔ تے
عُن جیکر کوئی ایں گالہ توں انکاری تھیا تاں اوندی سزا موت۔
قاضی: پر ہک بندا ہے جیہرا انکاری تھیسے۔

وزیر: کون؟

قاضی: میں۔

سلطان: توں؟

قاضی: جیہا سلطان سیس، میں ایں سازش اچ نہاں زلدا۔
وزیر: اے سازش نہیں، حالات کوں سدھارن دا ہک ترلا ہے۔
قاضی: اے اول قانون دے خلاف سازش ہے جیندا میں آپ پر چارک
ہاں۔

سلطان: قانون؟

قاضی: جیہا، سلطان سیس، قانون، قانون دی ڈکھ اچ تہاں حالی تیکر غلام
او۔ وڈے توں وڈا قانون ای غلام کوں ملخ تے جیندا توں ودھیک نہیں
گٹدا۔ اتے تہا کوں تہاڈے قانونی مالک حالی تیکر ازاد نہیں کیتا ایں واسطے
تہا کوں کہیں دی جیندا تے ملخ ای اہیکھیا ویسی تے تہاں اونکے سکے کم
ای نہو کر سگدے جیہرے ہک ازاد ماٹس کر سگدے۔

سلطان: لیئوں آہدے قانون؟

قاضی: جیسا سلطان سین۔

وزیر: ہو لیں کترا ہو لیں قاضی صاحب، اسان اتھاں رو لے دا قانونی جواز
گولڈ نے آئے کھرے، اسان تاں قانون دے ہتھوں نکلن دی وہیتر
کھرے سچیدے ہیں۔ تاں اے کم لینوں ای تھی سگدے جو اسان اے
منادی کراڈیوں ہیلی ازادی دا پتر نکل چکناھا۔ جڈاں تیں اے گالہ کہیں
ترتجھے کوں پتہ نہی لگدی اسان ترئیے لوکانی کوں پک کرائی رھوں ہیلی گالہ
ایسا پچی ہے۔

قاضی: تہاڈا ندا ہے جو ایہو کوڑ؟

وزیر: ایں نا اھو۔ تسان اکھوائیں رو لے دا حل ایسا گالہ ہے، اے مناسب
تے چنگے شدہن اے گالہ کرن کیتے۔

قاضی: مطلب ہے ہیلی کوڑناں گولیا ہینا حل۔

وزیر: پر ایندے اچ جرج کیا ہے؟

قاضی: تسان ڈوماہیں کیتے ناں ہو سی۔

قاضی: تے تسان؟

قاضی: میڈی ہی گالہ ہے۔ این واسطے جو میں تاں نہ آپٹے ناں، کوڑالا

سگداں تے ناواں قانون توں پکڑن دے راہ گول سگداں جیندا میں آپ

بادشاہ دا فیصلہ

پر چارک ہاں۔ میں تاں او حلف نئی ترور سگدا جیندے راہیں میں قانون دا
پانہہ پیلی رہن دی دروہی چاتی ہئی۔

سلطان: توں میڈے اگو دروہی چاتی ہئی۔

قاضی: تے خدا تے اپنے ضمیر دے اگو وی۔

سلطان: ہدا اے جو توں ساڈے مال نہ تھمیں۔

قاضی: این راہ تیں؟ کڈا میں نا۔

سلطان: تے ساڈا پانہہ پیلی ای نا تھمیں؟

قاضی: این منصوبے اچ کاہینا۔

سلطان: چلو ایلتاں کر جو دروٹ کنیں ہک پاسے کھرا رہہ ونج تے سچ نا

مار۔ اساں جو کروں ساکوں کرٹ ڈے۔ تیڈے ضمیر تے ای بوچھ نا ہوسی

تے دروہی تڑن توں ای سچ ویسی۔

قاضی: میکوں ہوں ڈکھ تھئے سلطان سین۔

سلطان: پر کیوں؟

قاضی: این واسطے جو قانون راہیں تساں اے کم نہو کر سگدے تے میں

تھاڈے سارے فیصلیں تے مٹی پاسگداں۔

سلطان: پر اے نہیں تھی سگدا، توں گاہا تھی گئیں۔

قاضی: معاف کرا پے پر میڈے کول پیارستہ کاہینی۔ سوائے۔

بادشاہ دا فیصلہ

سلطان: سوائے کت دے؟

قاضی: سوائے ایندے جو تساں میکوں لہا ڈیوویا میکوں شہر توں کڈھ ڈیوویا ول
گاٹا لہوا چھوڑو میڈا۔ ول میں اپنی دروہی دی پھاس توں اُنج تھی ویساں
تے تہا ڈا جو دل آکھے کرا ہے۔

سلطان: اے توں ڈراوا ڈیندا پئیں؟

قاضی: ناسیں، اے رولے داخل ہے۔

وزیر: تساں رولا ودھا ڈتے قاضی صاحب۔

قاضی: میں تاں تہا ڈی سب توں وڈی ڈگ کوں بہیندا اپیا ہم۔

سلطان: میکوں ہن ایں بندے دیسیں گالیں توں غار آندی پئی ہے۔

وزیر: اینٹوں پتہ لگا کھرے پئی اسان ایندی وٹھ اچ آگئے ہیں تے ہن

اینٹوں کچھ آکھیو سے تاں ہر کہیں کوں پتہ لگ ویسی۔

سلطان: (قاضی نال) گالہ لنڈی کر، توں ہن ساڈا پانہہ پئی نہیں تھیندا؟

قاضی: سین میڈے من دی لہچھاتاں ایسا ہے جو تہا ڈے کم آسگاں پر

ایں حساب اچ نا۔

سلطان: تاں توں ول کیا آھدیں پکروں ہن؟

قاضی: میڈی صلاح ایہو ہے جو قانون تے عمل تھیوے۔

سلطان: جیکر تیڈا قانون چلاؤں تاں میڈا تخت تے تاج ویندے۔

قاضی: خالی تخت تے تاج نا۔

سلطان: اتھوں ڈھیر ای کجھ تھی سگدے؟

قاضی: جیہا سلطان سین۔

سلطان: پیا کیا تھی سگدے؟

قاضی: قانون دی ڈکھ ایچ تساں گزریل سلطان دی ملخ ہاوے، تے تناکوں
ہن وی انہیں دی ملخ ای گڈیا ویسی۔ کیوں جو او بے وارٹے موئے ہن
ایں واسطے انہیں دا سارا مال بیت المال دو آگئے۔ ایں واسطے تناکوں وی
بیتا مال دا حصہ گڈیا ویسی۔ سرکاری خزانے دا کپاڑے۔ کیوں جو میں بیت
المال دارا کھا وی ہاں تے میں ڈسا سگداں جو کپاڑے راہیں قانون اے
ہے جو اونکوں لیلام کیتا ونچے تے جیہا وی اوندے ودھیک مل لاوے
اونکوں وچ ڈتا ونچے۔ تاں جو سرکاری خزانہ کول گھانا وی تھیوے تے
لیلامی دے مل نال غریب تے اپا پی لوکائی دا فائدہ تھیوے۔

سلطان: میں کاٹھ کپاڑے؟

قاضی: میں قانونی گالھ پیا کریندا ہم سین۔

سلطان: حالی تیکر توں رو لے دے مل دی بجائے چچ تو ای کیتی اے۔

قاضی: چچ تو، سلطان سین؟ میں سین ہوراں توں معافی منگداں۔ سلطان

سین چنگی طرمانویں چاں دن جو انہیں دانو کرآں تے انہیں دی عزت کوں

بادشاہ دا فیصلہ

اپنی عزت جاں داں۔ تہا کوں یاد ہو سی میں پہلا بندہ عم جیہرا بچ تے تہا ڈو
آیا ہاتے منادی کیتی ہس پہلی تہاں ای سلطان ہوے تے ایس بلخ
دے وارث ہوے، تہا کوں مبارک آڈتی عم تے ہوں ویلھے ای منادی
کیتی عم۔ تے ہن وی جیہرا کچھ آہد اپیاں او ایو ہے جو راج نیتی را میں گلہ
کیتی ایم۔

سلطان: ول تاں گلہ سدھی ہے جو میں ہک شے ہاں تے کہیں دی بلخ
ہاں، بندہ نہیں۔

قاضی: تہاں ٹھیک ایکھئے۔

سلطان: اتے اے شے بیت المال دی ملکیت ہے۔

قاضی: تہاں ٹھیک ایکھئے۔

سلطان: اتے پیالے جو بیت المال کاٹھ کپڑا کوں لوکانی دے بھلے کیتے
لیلام کر ڈیندار ہندے؟

قاضی: جیہا، اکا لہنویں گلہ ہے۔

سلطان: وڈے قاضی صاحب، کیا تہا کوں وی لہنویں نہیں لگدا جو اے

ساری گلہ عجیب ہے، ڈھیر ساری اوپری جھنیں گلہ ہے۔

قاضی: جیہا، بالکل، پر۔۔۔۔۔

سلطان: تے اے وی پچی گالھ ہے جو اسان این رولے راہیں ہوں اگو تیں نکل گئے میں؟

قاضی: تھی سگدے لینوں ہووے پر ہک منصف دی اکھ تاں ایہو ڈیہدی ہے جو وقوصہ کیا ہے تے قانون کیرا لگی؟

سلطان: سٹو قاضی صاحب، تہاڈے قانون اچ میکوں این مسلے دا کوئی حل نئی لداہا پر میڈی اے تلوار یکے واری اے سارا رولا مکا سٹیسی۔
قاضی: لینوں کروول۔

سلطان: میں ایہو کریساں، راج نییتی بچاؤن کیتے کتری خون وھا ڈیوٹن اچ کوئی حرج نہیں۔

قاضی: ول شروع میڈے خون توں کرنا پوسی تہاکوں۔

سلطان: راج نییتی بچاؤن کیتے جہرا کچھ کرنا پیا میں کریساں۔ تے ہکی، شروع ای تیں توں کریساں۔ میں تیکوں جیل اچ بھجیندا پیاں۔ وزیر اعظم، قاضی کوں گرفتار کر گھن۔

وزیر: پر، حضور والا، تہاں آپے سوال راہیں ایندا ولدا سٹیا نہیں۔

سلطان: کیرا سوال؟

وزیر: ایہو جو ایندے راہیں این مسلے دا کیا حل ہے؟

سلطان: اوں ولدا ڈے تاں ڈتے۔

بادشاہ دا فیصلہ

وزیر: اوں جیہرا کچھ ایسکھیے او سوال دا اولدا انہیں۔ حالی تاں پس اوں وقوعہ
ڈسائے۔

سلطان: اینہویں گلہ ہے؟

قاضی: جیہا۔

سلطان: تاں ول تہیڈے کول این مسئلے دا کوئی توڑ ہے؟

قاضی: (لہجہ وٹائے بغیر) جیہا۔

سلطان: تاں ڈس ولا۔ کیا توڑ ہے؟

قاضی: بہو ای توڑ ہے۔

سلطان: ڈسا ای ڈسے ہن، کیا ہے او توڑ؟

قاضی: قانون تے عمل۔

سلطان: وت ولا؟

قاضی: بہک وارنا، ولا ولا۔ میکیوں نظر دا ای نہیں کوئی پیا توڑ۔

سلطان: سٹ گدھی، پردھاٹ منتری؟ تیکوں ہن ای ائیند ہے جو اے

بکواسیا، گردان پھیلے آلا ہٹی بڈھا ساڈا پانہہ پیل تھیلی؟

وزیر: جیکر موکل ہووے تاں میں ایندے کنوں کچھ گالہیں پچھ سکداں؟

سلطان: جو دل اکھی کر۔

وزیر: وڈے قاضی صاحب گلہ اے ہے جو مسئلہ ہوں اہم ہے۔ ایں واسطے لازم ہے جو تہاں اپنی گلہ پوری تفصیل مال ڈساؤ۔

قاضی: میڈی گلہ ہوں سدھی سادی ہے تے میں اینکوں مناسب تے لنڈے ڈھنگ اچ ڈسا سکھاں۔ ایں ملے دے ساڈے اگوں ڈو توڑان، تلوار یا قانون۔ تلوارتاں میڈاکم نہیں۔ ایں واسطے تہاکوں صلاح پس قانون راہیں ای ڈے سکھاں تے اوہو ڈیساں۔ قانون آھدے جو غلام کوں چھڑا مالک ای ازاد کر سکھے کیوں جو مالک اوندان قانونی وارث ہوندے۔ ایں ملے اچ مالک اوترا مرگئے ایں واسطے اوندان مال سرکاری خزانے دے کھاتے اچ آگئے۔ ہن سرکاری خزانہ مجاز کابینی جو اونکوں کہیں ڈے گھن متوں محنت اچ ازادی دا پتر ڈے ڈیوے۔ ایں واسطے جو سرکاری مال تاں کہیں کوں وی محنت نہیں مل سکھا۔ پر سرکاری خزانہ اپنے مال داسودا وٹا کر سکھے۔ اتے ایتھے مال داسودا وٹا لیلای متوں نئی تھی سکھا۔ ہن جہرا وی لیلای دی ہولی جت ویسی او ایں غلام کوں چھوڑ سکھے۔ جیکر ایں کیتا ونجے تاں سرکاری خزانہ ای گھائے توں بچ پوسی، کہیں ماٹس کوں اپنی جیداد راہیں زوریں ریت کوئی فیصلہ ای نا کرنا پوسی تے سلطان سنیں کوں انہیں دی ازادی وی قانونی راہ مال مل ویسی۔

سلطان: (وزیر مال) سُن گدھی؟

وزیر: (قاضی نال) ساڈے عظیم سلطان سین ہوریں عام لیلامی اچ
 وکن؟ اے تاں پاگل پٹے دی حد توں ای باہر ہے۔
 قاضی: اے او مل ہے جیر ایں نلخ دے قانون راہیں ٹھیک ہے۔
 سلطان: (وزیر نال) ہن ویلھانا ونچا۔ ایں گستاخ تے عقولوں پیدل ماٹس
 کوں اساں ایہو آکھ سگدے ہیں جو لیندا گاٹا لہا گدھا ونچے، ول جو تھیںسی ڈٹھا
 ویسی۔ تے اے کم میں آپ کریساں (تلوار چمک گھندے)
 قاضی: اے میڈے کیتے عزت دی گلہ ہوسی جو سلطان سین دے
 ہتھوں کچ ونچاں تے سچ اتے اصولیں راہیں اپنی جانقریان کر ڈیتوان۔
 وزیر: کترمی صبر کرو سین، ایں بندے کوں ایڈا تکھیں نامارو۔ ایندے
 جھینیاں پڈھا پھہر آنجھی موت دے سوا کیا منگی؟ لوک آکھن اینکوں مار کے
 تساں قانون کوں وی مار چھوڑیے تے اے بندا سچ تے اصولیں دی نشانی
 بن ویسی۔ اینجھے لوک کڈاھیں کڈاھیں لوکاٹی دے ولیں اچ ایں وس
 ویندن جو وڈے تول وڈا بادشاہ وی تکیندا رہہ ویندے۔
 سلطان: (کاوڑنی کراہیں) لعنت پوس۔۔۔۔۔
 وزیر: سین اینکوں اے عظمت نابشکو، ایں تاں اے حالات دافاندہ چا
 گھنسی۔

سلطان: تاں وت کیا کروں؟ ایندینیاں ڈسایاں ہونیاں تاں ڈوہایسں گا لہیں اوکھیاں ان۔ ہک پاسے قانون کوں پورا کریندے ہیں تاں میڈا سارا آڈو فاڈ تے شاہی نکدی ہے، جو لوکانی کھلسی، ڈو جھی پاسوں تلوار ہے، اوچینداں تاں لوک میکیوں جانگلی آگھ کے تھو تھو کریں۔

وزیر: (قاضی نال) کوئی تھوڑی جھپیں تاں گالھ گھنو قاضی صاحب۔

حالات کوں سدھارن دا ترلا کرو۔ تساں تاں آہٹی گالھ تے منڈھو پک گئے او۔ کوئی تاں ڈھلے تھیو۔ کجھ اساں کریندے ہیں کجھ تساں کرو۔ کھتائیں تاں گالھ بٹسی۔ ساڈے نال زل کیں ایں مسلے دا توڑ کڈھو۔

قاضی: ایندا کوئی توڑ قانون دے احترام توں ہٹ کے کائینی۔

وزیر: ہن چکروں، اپنے عظیم سلطان کوں لیلامی تے چاڑ ڈیوں؟

قاضی: ہا۔

وزیر: تاں انہیں کوں گھن کیں کوئی کیا کریسی؟

وزیر: اوھوں ویلھے انہیں دی ازادی دا پتر کڈھ ڈیسی، جہڑے ویلھے انہیں

کوں وچیا ویسی، اوہیں ویلھے اے کم ای تھیا ویسی اتے ایہوتاں ساڈی شرط

ہوسی۔

وزیر: تہاڈے خیال اچ ایڈے گھائے دا سودا کون کریسی؟

قاضی: ڈھیر لوک ان جہرے سلطان دی ازادی کیتے پیہہ خرچین۔

وزیر: تاں ول تساں تے اساں زل کے اے کم آپ چاکروں؟ اساں جیو پیہہ لا سگدے ہیں تے اے عزت آپ چاکھٹیندے ہیئیں۔ کیا اہدے او چنگائیں لینوں؟

قاضی: یارا گلہ ایں نہیں۔ اے کم لک پھپ کے نہیں کیتا ونج سگدا کیوں جو قانون ایں راہیں گلہ نکل ڈتی ہے۔ قانون سدھا سدھا اہدے پیلے سرکاری جیداد عام لیلام اچ ای وپگی ونجے۔

سلطان: (وزیر نال) ایندے نال ڈھیر چیتا نا کھپا۔ اے گلہ ودھاوٹ دی نیتی بیٹھے۔

وزیر: (قاضی نال) پھیکری وار پچھدایاں قاضی صاحب، تساں ساکوں ایں پھاسٹ اپوں کدھن دا توڑ نہو سوچ سگدے؟

قاضی: توڑ، میڈے کول ایں مسلے دا توڑ پچھن دی لوڑ کایینی۔

سلطان: ظاہر ہے، اے بند انہمایں گالیں تیں ٹھہری جیہریاں ساکوں ذلیل تے بے عزتاکرن۔

قاضی: نا سلطان سین، میڈی بیٹی ہستی کون اینٹھے گمبھیر مسلے اچ ڈھیر دلچپی کایینی۔ جیکر میڈے وس ہوندا تاں تہاکوں ایں مسلے اپوانوں کدھاں ہا جینوں تساں آکھو ہا۔

سلطان: شواہ، بے وس تے مجبور ماٹس آہدا کھڑے جو اوندے وس دی گالہ
 نیس۔ تے ولا کیندے وس ہے؟
 قاضی: قانون دے وس ہے۔

سلطان: وت اوہو خیالی پر چھانوواں جیندی آراج توں میڈے اتیں اپنی
 مرضی چلاؤنا چاہندیں۔ میکوں قابو کر کنیں لوکائی دے آگوں گاہا تے مجبور
 ظاہر کرنا چاہندیں۔

قاضی: گالہ اصولوں ایندے اٹ ہے۔ میں تمہا کوں ہک عادل تے چنگا
 حاکم ظاہر کرنا چاہنداں۔

سلطان: اچھا تے اے شان و شوکت دی نشانی ہے پہلی بادشاہ کوں وکاؤ
 مال دی کار بزار اچ و پھینا ونجے؟

قاضی: بالکل۔ اے شان و شوکت وی نشانی ہے پہلی ہک بادشاہ وی
 اپنے آپ کوں انویں قانون دے ساہمے پیش کر ڈتے جینویں ہک عام
 ماٹس کریندے، تاں جو قانون ڈوہا میں نال ہو جھیناں ورتیا ونجے۔

وزیر: ایں گالہ دی چنگائی اچ شک نیس جو لوکائی دی کار بادشاہ وی قانون
 دانماز کرے۔ پر ایندے کیتے سلطان سینس کوں ہوں وڈا خطر اگھنٹا پوسی۔
 شاہی کرڻ ای ہک کلا ہے تے ایندی اپنی ہک وہیتیر ہوندی ہے۔
 تہاڈی گالہ اپنی جاہ پر لوکائی اُتے شاہی کرڻ کیتے ہے گر کھیڈٹے پوندن۔

بادشاہ دا فیصلہ

قاضی: میکیوں لوکیں تے شاہی کرٹ راہیں کہیں گالھ دا پتہ کائینی۔
 سلطان: پر ساڈا تاں کم ایہو ہے۔ ایں واسطے ساکوں آپے گرازاواں ڈیو۔
 قاضی: میں تہاڈے ہتھ تاں نہیں ہدھے سلطان سین۔ جو دل آکھے وے
 کرو۔

سلطان: اچھا۔ پتہ ہوے میں کیا کریساں؟
 وزیر: کیا کریو حضور والا؟

سلطان: توں کتر ایں ہڈھے کون ڈیکھ۔ ایندے ہتھ اچ کوئی تلوار ہے؟
 کوہنٹا۔ لیندی ایماہ جھ جو ڈھیر ہے، جیندے لہو اے شبد کڈھدے، تے ایں
 کم اچ اے ہوں تاک ہے۔ پر میڈے ہتھ اچ اے تلوار ہے (تلوار کون
 ہتھ لیندے)۔ جیہڑی ناکاٹھی دی ہے تے ناکوئی کھڈوٹا ہے اصل تلوار
 ہے تے ایند اکوئی فاندہ تاں ہو سی آخر۔ اینٹوں بٹاواں دا کوئی کارٹ تاں
 ہو سی۔ تیکوں سمجھ آئی ہے میڈی گالھ؟ ولدا ڈے، میڈی لیکھ اچ اے بار
 چاواں کیوں ہے؟ ایں تلوار دا کوئی تاں کارٹ ہو سی، اے نری پھوں پھماں
 چاواں کیتے تاں نہ ہو سی۔

وزیر: ایند اکارٹ ہے حضور والا۔۔۔۔۔

سلطان: تے توں قاضی، توں کیوں نہیں ڈیندا ولدا؟ ڈسا میکیوں، اے تلوار
 چلاواں کیتے ہے یا خالی پھوت واسطے ہے۔

قاضی: ڈوہا میں لہو کوئی ہک۔

سلطان: چو ایکھسی؟

قاضی: میں ایکھیں ڈوہا میں لہو کوئی وی کارن تھی سگدے۔

سلطان: کیا مطلب ہے تیڈا؟

قاضی: مطلب اے ہے سین جو ڈوہا میں لہو کوئی کارن اسی چن سگدے او

تساں۔ دل آکھے تاں ایں کول فاندہ گھن سگدے وے، ناتاں اینکون غالی

سٹپ کیتے رکھ سگدے او۔ میں منینداں جو تلوار اچ ڈاڈھی شکتی ہے تے

کم اسی جلدی تھی پوندے۔ پر تلوار اوندے کول چلدی ہے جیڑا ساریں

توں زور آور ہووے، تے کینکوں خبر ہے جو کل زور آور کون ہو سی؟ تھی

سگدے کوئی اینجما بندا آونجے جیڑا تہاڈے کول اسی ڈاڈھا ہووے۔ بچا قانون

تاں جیڑی شے تہاڈی ہے اوندی ساریں دے سامنے رکھشا کریندے

کیوں جو اوزور آور کول نہیں سچاں داتے پس او ہوندالماذ کریندے جیڑا اچ

تے ہووے۔ ہن تساں چن گھنو حضور والا۔ ہک پاسو تلوار ہے جیڑی

بندے دی منشا پوری کر کے اوند اڈیا گھنا ڈیندی ہے تے ڈو جھی پاسو

قانون ہے جیڑا ڈس اچ تاں تہاڈے خلاف ویندا پیا رہندے پر انت آن

تہاڈی رکھشا اسی کریندے۔

بادشاہ دا فیصلہ

سلطان: (لحظہ کھڑ سچیندیے) تلوار جیڑی منشا پوری کر کے وڈیا گھٹا ڈیندی ہے تے قانون جیڑا ڈسٹن اچ تاں خلافت ویندا پیا رہندے پر انت آن رکھشا کریندے۔

قاضی: ایسا گالہ ہے۔

سلطان: اے سارے شبد کیا ہن؟

قاضی: سدھا سادا سچ۔

سلطان: (دھیان ڈے کے سچیندیںس ہوئیں) تلوار جیڑی منشا پوری کر کے وڈیا گھٹا ڈیندی ہے تے قانون جیڑا ڈسٹن اچ تاں خلافت ویندا پیا رہندے پر انت آن رکھشا ای کریندے۔

قاضی: جیسا سلطان سین۔

سلطان: (وزیر ناں) لعنت ہووے ایس پڑھے تے، ایندے اچ کوئی

شکتی ہے جیڑی ساڈے سارے وچاریں کول کھنڈا ڈیندی ہے۔

قاضی: سین میں تاں بس تماکوں ڈوہائیں گالیں ڈسا ڈتین۔ انت فیصلہ تہاں آپ کرٹے۔

سلطان: فیصلہ؟ فیصلہ؟ توں کیا آہیں پر دھاٹ منتری؟

وزیر: اے فیصلہ تہاں تماکوں آپ کول ای کرٹا پوسی سلطان سین۔

سلطان: میں ڈیہدا پیاں تیکوں بدھ نہیں مئی پوندی پیلی کیا فیصلہ کیتا ونجے۔

بادشاہ دا فیصلہ

وزیر: سچ تاں ایہو ہے سلطان سین۔

سلطان: جو پہلی فیصلہ کرن ہوں اوکھا ہے۔

وزیر: نکلی، ہوں اوکھا ہے۔

سلطان: ہک پاسوں تلوار ہے جیہری میکیوں لوکانی تے ودھارا ڈے کے

میکیوں بیٹیاں کر ڈیسی، تے ڈوجھے پاسو قانون جیہرا میڈی مرضی دے خلاف

ورنچ کے میڈی رکھشا کریندے۔

وزیر: جیہا، سلطان سین۔

سلطان: تاں ول پچن میڈے کیتے کوئی راہ۔

وزیر: کون؟ میں؟ ما سینس، میں نہیں کر سگدا، سلطان سین۔

سلطان: تیکوں کیندا بھون ہے؟

وزیر: تھیوٹی دا، اپنے فیصلے دا، جو پہلی کڈا میں تہا کوں اے نہ لگے جو میں غلط

فیصلہ کیتا ہا۔ ایں تھیاتاں میں تباہ تھی ویساں۔

سلطان: توں اپنے لیکھے دا بار نہیں چاؤنا چاہندا۔

وزیر: میڈے اچ ایڈی شکتی کاہینی تے نہ ایڈی ہستی ہے۔

سلطان: پر سا کوں کوئی فیصلہ تاں کرنا پوسی۔

وزیر: فیصلہ خالی تہا کوں کرٹے سین تے تہا ڈے سو کوئی فیصلہ کرن دا مجاز

نہیں۔

بادشاہ دا فیصلہ

سلطان: توں ٹھیک آہد اپین۔ کوئی پیا فیصلہ کرن دا مجاز نہیں۔ میں ایں
نشاری توں بچ نہیں سگدا۔ فیصلہ میکیوں ای کرنا پوسی تے اے سارا ذمہ
چاؤنا پوسی۔

وزیر: تساں ساڈے آقا تے دھوان آو۔

سلطان: ہا، تے اے میڈے سچ دا ویلھا ہے۔ ہر حاکم کوں اپنے سچ دا ویلھا
ڈیکھنا پوندے، جیڑے ویلھے اونکوں او فیصلہ کرنا پوندے جیڑا حالات دارخ
ہمیشاں کیتے موڑ ڈیسی۔

سلطان وچاریں اچ بڈا ہوینا اسلج تے آندا ویندا کھڑے۔ ہے سارے تماش
کار آوندے ہولن دا بھالا جھلی کھڑن۔ لہذے کیتے چدھا رچپ

سلطان: (سچیدریں ہویں) تلوار یا قانون؟ قانون یا تلوار؟

وزیر: کیا میں اے آکھن دی جرأت کر سگداں جو میں تہاڈے مسئلے دی
گمبھیرتا کوں جان داں؟

سلطان: وت ای فیصلہ کرن اچ نال نہیں تھیندا میڈے۔

وزیر: میں تھی نہاں سگداں۔ ایں مسئلے راہیں فیصلہ تساں آپ ای کر
سگدے آو۔

سلطان: تاں میکیوں آپ ای کرٹے فیصلہ ول۔

وزیر: لہنویں گلہ ہے سلطان سین۔

بادشاہ دا فیصلہ

سلطان: تلوار یا قانون؟ قانون یا تلوار؟ (ہک بچہ نمب کے تنکھیں تنکھیں
سر اوتیں چیندے) ٹھیک ہے، میں فیصلہ کر گدھے۔

وزیر: حکم کرو سلطان سین؟

سلطان: میں فیصلہ کیتے، میں فیصلہ کیتے جو ڈوہائیں لچو۔۔۔۔۔

وزیر: ڈوہائیں لچوں کیرا سلطان سین؟

سلطان: (اچی اواز اچ پک کر کے) قانون۔ میں ڈوہائیں لچو قانون چٹن دا
فیصلہ کرینداں۔

ڈو جھی جھاکلی

شہر دا چوک، پہلے دی کار۔ تماشائی ہک ننویں نکور تھلے دے چدھار کتاراں
 بٹائی کھرن اتے سپاہی انہیں تے پہرا ڈتی کھرن۔ مئے فروش دی ہٹی
 بند ہے تے اووی اتھائیں موچی نال پٹاں مریندا کھڑے۔ موچی کم کریندا
 ہوینا آہٹی ہٹی دے دروازے لچوں ڈسدا پئے۔

مئے فروش: حریان آں جو تیڈی ہٹی اچ وی کھلی پئی ہے تے توں پہلے
 دی کار کم بیٹھا کریندیں۔ بیٹیاں ہٹیاں تاں لینویں بند ہن جینویں عید دا
 ڈیہیں ہووے۔

موچی: پر میں ہٹی کیوں بند کراں؟ خالی ایں واسطے جو سلطان لیلام تھیندا
 پئے؟

مئے فروش: وے کھلا، ایں واسطے جو توں آج دنیا دا ہک وکھرا کم تھیندا
 ڈیکھیں۔

موچی: پر میکوں اتھا ہو سب کچھ ڈسدا پئے تے اپٹاکم ای کریندا بیٹھاں۔
 مئے فروش: جینیزیں تیڈی دل آکھے۔ میں تاں ایں وکھرے تماشے دی
 کوئی گالھ ای نہاں چکا وٹاں چاہندا۔ ایں واسطے ہٹی بند کر ڈتی ایم۔
 موچی: بھلا ہتھیں۔ اچ دے ڈیہیں تاں گاہک لگن۔ روز روز ہٹی دے
 آو ایڈا ہنبوہ نیس لگھدا لوکیں دا۔ میکوں پورا پک ہے جو انہیں اچو کئی لوک

ترہمہ دے ماریے تیڑی شراب دے ہک گھٹ کیتے سکدے کھڑے
ہوں۔

مئے فروش: لہنوں آہیں؟

موچی: اے گلہ تال چٹے ڈیہیں دی کار ڈسدی کھڑی ہے۔ میکل ڈیکھ،
میں اپنا سب توں ودھایا مال اگو گور کھی بیٹھاں۔ (جنتیں دی جوڑی دو شانہ
کیندے جیڑی ہی دے درتے تنگی کھڑی ہے)
مئے فروش: یار جیکر اچ کوئی کئے گھنن آیا ای ودے تال تیڑیاں جتیاں کوئی
نیں گھندا۔ اچ تال سلطان دے گاہک لگے کھرن۔

موچی: پر میڈیاں جتیاں کیوں نا گھسن؟ کجھ لوکیں کول میڈیاں جتیں دی
ڈھیر لوڑ ہوسی۔

مئے فروش: وکھرا بند اڈٹھے سے۔ اچ جیڑا کجھ تھیوٹے تیکوں

اوندے اچ کوئی وڈی گلہ ای نہیں نظر دی؟ تیکوں اندازا نہیں پہلی اچ
تھید کیا پئے اتھاں۔ تیڑا خیال اے پہلی سلطان دی لیلای روز روز ڈیکھن
کول لہدی ہے؟

موچی: میڈی گلہ سٹ یار۔ میں تال سلطان کول گھنن دا پٹھیاں ای کاینا۔
میڈی جیب اچ پیسے ہوون ای ہاتاں وی نا سوچاں ہا۔
مئے فروش: توں پٹھیاں ای نا سلطان کول گھنن راہیں؟

موچی: کڈاپیں نا۔

مئے فروش: تاں ول کن کھول کے سُن گھن، توں کھلا لیں۔

موچی: نا۔ میں سیاٹا تے ہوش آلا بندہ ہاں۔ توں میکیوں ڈس لیں ہیٹی اچ سلطان کوں رکھ کے کیا ملیسی میکیوں؟ میں انہیں کوں اپٹاکم سکھا سگداں؟ یا کوئی کم گھن سگداں انہیں کول؟ کایٹنا۔ لیندا مطلب اے ہے جو سارا کم میکیوں آپ کوں کرنا پوسی تے جینٹلا کم ہُن کرینداں اتھو ڈھیر کرنا پوسی۔ انہیں کوں پالٹن کیتے۔ خدا دی کسے ایہو کجھ تھیسے۔ میں مل نال انجھا بار گھر گھن آساں جیہڑا اتھو چیل نیوا ڈیسی۔ انجھی عیاشی میں تاں نہاں کر سگدا۔ نایار، میڈے کول ایتے پیسے کایٹنی پیلی وکھریاں شین ودا گھناں۔ مئے فروش: کھلا لیں۔

موچی: تیکوں جیکر ہتھ ڈٹس تاں توں گھن گھنیں؟

مئے فروش: کوئی ڈوجھی گالہ ای کایٹنی۔

موچی: پر اونکوں گھن کے کیا کریسے؟

مئے فروش: ہوں کجھ تھی سگدے یار۔ میڈے میخانے اچ انہیں دا ہووٹ

ای سارے شہر کوں اتھاں چھک آسی۔ اے وی وڈی گالہ ہوسی جیکر او

میڈے گاہکیں کوں منگولیں نال لایں تے اپنے سفریں تے کارنا میں

بادشاہ دا فیصلہ

دیاں کھاٹیاں وی سٹاون بیٹھے۔ لیندا فائدہ تاں تھیں تھیں، چس ای
ڈاڈھی آسی۔

موچی: ہاتوں تاں وت ای انہیں کول کم گھن سگدیں میں نہاں گھن
سگدا۔

مئے فروش: توں وی گھن سگدیں۔

موچی: ڈستاں سہی آخر کینوں؟ نا انہیں کوں جتیاں گندھن آندا ہوسی تے
ناچم گھنن۔ او میڈے کھڑے کم آسن۔

مئے فروش: تیڈی ہسی اچ انہیں کوں الاوٹا نا پوسی۔
موچی: تے ولا کیا کریں؟

مئے فروش: تیڈی جاہ تے میں ہوندا تاں ڈاڈھا کم گھنیاں ہا انہیں کول۔
موچی: اچھا تے توں ڈس پا ول۔

مئے فروش: میں اونکوں ننوں نکور پزار پوا کے پہلا ڈہنواں ہاتے انہیں
دے اتیں ہک تختی لوا کھردانواں ہا پہلی "سلطان سین دے جتیں دانو کلا
مرکز۔" ول توں ڈہندا جو لوک پے پے وئجن ہا تیڈیں جتیں تیں۔

موچی: واہ، ہول سوہٹی سوچ ہے۔

مئے فروش: منیندا کیوں نہیں یار توں؟

موچی: میں تیڈی سدھ بدھ کوں من گیاں۔

مے فروش: تان ول کیا صلاح ہے؟ توں تے میں بھینوال تھی پونوں؟

ڈہیں کول تیڈے کول ہسی تے پچھاں میں گھن ویساہینس۔

موچی: خواب تان چنگاں ہے پر پھی گاہ ایہو ہے جو توں میں اپنا سارا پور ہیالا

کے انہیں دی چچی وی نے گھن سکدے۔

مے فروش: سچ ہے۔

موچی: ڈیکھ وے لوک کٹھے تھیندے پے نی۔

(تریتیں، جوانیں تے پالیں داہک ہنہوہ کھا تھی گئے تے انہیں داالا

سکیندا پے)

پہلا ماٹس: (ڈوجھے نال) سٹاوسین، اتھاییں بولی لگسی بادشاہ دی؟

ڈوجھا ماٹس: جیہا، شاہی پھرے دارنیں ڈسدے پے تیکوں؟

پہلا ماٹس: کاش اینکوں گھنن جو گے پیے ہوندے۔

ڈوجھا ماٹس: اے سوچ ای نا۔ انجھیاں شین امیریں کیتے ہوندین۔

پال: (ماکوں آھدے) اماں ایہو ہے سلطان؟

ماء: (پال کولن) نا اماں اے انہیں دارا کھا ہے۔

پال: تان ول سلطان کیڑا ہے؟

ماء: او حالی کاہینی آئے۔

پال: انہیں کنوں تلوار ہے؟

بادشاہ دا فیصلہ

ماء: ہا وڈی ساری تلوار ہے۔

پال: انہیں کون اتھائیں وچلین؟

ماء: ہا اماں۔

پال: کڈاں؟

ماء: پس ہٹیں۔

پال: کیرے ہٹیں؟

ماء: پس ہن تان کہیں ملھے وی آویسن۔

پال: اماں میکوں گھن ڈے تان۔

ماء: کیا؟

پال: میکوں سلطان گھن ڈے۔

ماء: چپ کر کھر۔ او کوئی کھڈوٹا نہیں۔

پال: توں آپ تان آیکھیا ہئی جو اونکوں اتھائیں وچلین۔ تان میڈے لو

کیوں نہیں چا گھندی؟

ماء: انویں نہیں اکھیندا ابا۔ او تیڈے جھیں کیتے نہیں۔

پال: ول وڈے لوکیں کیتے ہے؟

ماء: ہا، وڈے لوکیں کیتے۔

بادشاہ وافیصلہ

(ناچوڑ دے مکان دی موری کھلدی ہے تے نوکرائی جھات پیندی

(ہے)

نوکرائی: مئے فروش ساقی، اج میخانہ بند ہے؟

مئے فروش: اکا بندے۔ ٹھیک نیں کیتا میں؟ تیڈی مالک کتھاں ہے؟

حالے نندر ہے؟

نوکرائی: ناں ولے سین، اشنان کر گدھے نیں تے ہن جوبڑی کریندے

پین۔

مئے فروش: کیڈی چالاک ہے ہیں ناں؟ جلاد کول ڈاڈھا وٹھیس۔

نوکرائی: چپ کر او اتھائیں کھرے، ہنہوہ اج ڈسد اپیا ہی۔ اوہ اول ڈیکھ ای

گدھے ساکول۔

جلاد: (مئے فروش کول آندے) لُح دی لعنت ہووے تیڈے اتیں تیڈی

شراب تیں۔

مئے فروش: کیوں؟ میڈی شراب کہیں ڈوہ کیتے جو توں اوندے اتیں

لغنتاں کھرا ہٹھیندیں؟ اول ڈیسیں میڈی شراب تیکوں کینجھی جس چوانی

ہے، توں گاؤں پے پگھیں تے چار پدھارو تیکوں سدرتا نظر ٹا پے گئی

ہے۔

بادشاہ دا فیصلہ

جلاد: (کاوڑ نال) اوں رات جینویں توں کھتیں میڈے نال اوہوں سندر
تے پاک هئی، آہ۔

مئے فروش: ناں تے پیا۔ تیکوں کوئی شک ہے؟
جلاد: خدا دا واسطہ اسی میکوں اورات یاد نا ڈوا۔

مئے فروش: چلو ٹھیک ہے، نہاں یاد ڈویندا۔ اے ڈسا اچ تیکوں چھٹی
ہے؟

جلاد: سچی ڈساں؟ چھٹی تاں ہے۔

مئے فروش: اتے اوں ماٹس دا کیا بٹیا یا جینکوں پھاہی بولی ہا نہیں؟
جلاد: اوندی سزا معاف تھی گئی ہے۔

مئے فروش: تے توں؟ تیڈے کول تاں کہیں نا پچھا، ہوسی جو اول فجر کیا تھیا
ہسی؟

جلاد: کاینا۔

مئے فروش: مطلب ہے جو تھے چنگال تھے۔

جلاد: ہا بالکل۔ پر میکوں چنگال نہیں لگدا جیکر کوئی میکوں بھولوں بٹا تے
ٹھگال ونجے۔

نوکرانی: بھانویں ایں کم نال کہیں دی چند چ ونجے تاں وی؟

جلاد: مونہہ بند کر۔ چھنال، توں اسی تیں تیڈی مالکڑ وی۔

بادشاہ دافصلہ

نوکرانی: توں وت ساڈے آتیں قصیدے کھڑا پڑھدیں؟ اووی اچ دے
ڈیسوار؟

مئے فروش: (جلاد نال) ہوش اچ آوسیں۔ پچھاں میں تہاڈو ودھائی
شراب دی بوتل پھٹیاں تے اووی تحفے اچ۔

جلاد: تحفے اچ؟ ایہو ایکھئے تاں توں ہٹیں؟

مئے فروش: جیہا میڈی پاسو تہا کول تحفہ ہوسی، پیووتے جیوو۔

جلاد: کیندے ناں تے؟

مئے فروش: (پرس توں بانگے کول آندا، ہوینا ڈیکھ کر ایس) اوں دلیر بانگے
دے ناں تیں۔

جلاد: اے حرامی کوڑا ہے۔

بانگا: کوڑا؟ کون، میں کوڑا ہاں؟

جلاد: ہا، توں بیان ڈنا ہا جو میں نندر ہم۔

بانگا: نندر تاں توں ہانوس، اتے نشے اچ وی۔

جلاد: میکیوں پک ہے جو میں اکا ہوش اچ تے سچاک ہم۔ میکیوں تاں لفظ

ای نندر نہی اتی۔

بانگا: چلو جیکر تیکوں ایٹلا ای پک ہے۔۔۔۔۔

جلاد: او تاں میکیوں ہے، میں لفظ ای نہم ستا۔

بانگا: اچھا ول ٹھیک ہے۔

جلاد: توں تاں من گینس نا؟

بانگا: ہا۔

جلاد: مطلب اے توں اوں ویلھے کوڑ ماریا ہا؟

بانگا: کایینا۔

جلاد: توں آہیں میں اوں ویلھے ندر ہم؟

بانگا: ہا۔

جلاد: توں کینوں آکھ سگدیں؟

بانگا: تاں ول سُن گھن، کایینا۔

جلاد: ہک گلہ تے کھڑ۔ تیڈا ولدا ہا اچ ہے یا نا اچ؟

بانگا: توں کیا اکھواوٹ چاھندیں ہُن؟

جلاد: میں پتہ کرنا چاہنداں جو اوں ویلھے ندر ہم یا کایینا۔

بانگا: ہُن تاں سارا مسئلہ خیر خوشی نال ٹل گئے۔ تیڈے مجرم یاردی سزا

ای معاف تھی گئی ہے تے تیکوں کہیں ڈوہ ای کایینی ڈتا۔ اتے حالی

تیکر میڈے اُگوں ای فخر دی بانگ آلی گلہ کہیں نہیں کیتی۔ اساں ساریں

ایں مسئلے کوں سوہٹا کر ندیردیے۔ ہُن گزریل گلہیں کوں پھلورن دا کیا فائدہ؟

جلاد: سچ اھدیں پر اے ساری گالھ اوں ویلھے توں میکیوں زراش کیتی کھڑی ہے۔ میکیوں تاں حالی کمیں گالھ دی سمجھ نہیں لگی ہلی تھیندا کیا پئے۔ میکیوں سدھی سدھی گالھ ڈس پا جو میں اوں ویلھے نندر ہم یا کاینا، اتے توں بانگ ڈتی ہی یا کاینا۔ میکیوں پک ہے جو توں سب جاں دیں تے ایں واسطے ڈسا پا۔ ایٹلا تاں میں منیدراں جو اوں ویلھے کتری کتری خاری ہئی۔ بانگا: میں تیڈے ایں پونجیل دا توڑ ڈسا کے تیڈا چیتا شانت کیوں کراں؟ جیکر نکئی تیکوں ایٹلا شک تھیا ویٹھے تاں شک دی بھاج سدراریہ۔

جلاد: بانگا غبیٹ آ، شالا آپ سڑیں زکھ دی بھاج۔

بانگا: (چیکدیٹس ہویتس) ڈیکھو ڈیکھو سلطان دا جلوس آندا پئے۔

(جلوس آندے تے سلطان سین اگو اگو ہن تے انہیں دے پاسے نال قاضی، وزیر اعظم تے بردہ فروش ہے جیڑا پہلے سزایافت مجرم ہا۔ او تھلے تیکر آندن، سلطان سین آدھی اچ ہمہ تھیندن تے پے لوک انہیں دے چدھار لپٹی لپٹی جاہ تے ہندن۔ بردہ فروش سلطان سین دے نال کھڑے تے رخ لوکیں دوہس)

مے فروش: (جلاد نال) کمال ہے، اے بند اوہو سزائے موت آلا یار

نیں؟ اے سلطان سین دی کچھ اچ کینوں چچ گئے؟

جلاد: (خور نال اوندو تھکیندے) ٹھیک آھدیں یار، ماٹس تاں اوہو ہے۔

بانگا: ظاہر ہے، اینٹوں غلامیں دے سودے وٹے کیتے سڈیے نیں۔ ایہو
نیں شہر دا وڈا بردہ فروش؟

سے فروش: ڈیکر گدھی جلا دآ، تیڈی وٹھ لہو لیتوں بچ گئے او۔

جلاد: وکھری گالہ ہے۔ ایں سلطان سیں کوں چھوٹیں لہ اسی وچھینا ہا، ہن
ولا ایندے ہتھیں آگین۔

بانگا: چپ چپ، کچھ اکھن آلا ہے۔

بردہ فروش: (تاڑی مار کے) چپ کرو سارے چپ کرو۔ میں ہک بردہ
فروش تے سداگر ہووٹن راہیں منادی کریند اپیاں جو سرکاری خزانے میکوں
عام لیلامی دار اکھا بنا ڈتے۔ میڈے کیتے ہوں پھوت دی گالہ ہے جو
تہاکوں ارج دی کارگاری دی تفصیل ڈساوٹن لو قاضی صاحب کوں اسٹج
تے سڈیند اپیاں۔

قاضی: شہر دے لوکو، ارج تہا ڈے ساہمے ہک ہوں وکھرا سودا تھیوٹے۔

ایندیاں کچھ گالیں تاں تہاکوں پہلو پتہ ہن پیاں۔ ایں سودے دے نال

ہک پیا سودا وی سلہٹا ہونے تے او ہے ازادی دے پتر دا سودا۔ ایندا

مطلب اے تھیا جو جہڑا وی لیلامی دامال جت گھنسی او ایں مال کوں

اپنے کول نیں رکھ سگدا۔ بھل اونکوں ازادی دا پترو وی سودا تھیوٹن نال اسی

ہرو بھرو ڈیونا پوسی۔ اتے اے تاں تہاکوں یاد ڈواوٹن دی لوڑ کاہینی پیل

بادشاہ دا فیصلہ

قانون راہیں سرکار دے نوکرتے وڈے افسر سرکاری مال دے سودے وٹے اچ نہیں رل سگدے۔ ہن میں پردھاں منتری کول ارداس ڈینداں جو او ایں سودے دی قومی اہمیت راہیں گلہ مہاڑ کرن۔

ہوچی: (مئے فروش دے کن اچ آہدے) سئی؟ گاہک کول موکل کاہینی جو او گدھا ہومینا مال اپنے کول رکھے۔ اینٹوں گھنن تاں چنگاں بھلا پیسا گلن ہے۔

مئے فروش: (کن اچ ولدا ڈیندے) ہن ڈیہدے ہیں اینٹوں کیر اکلا گھندے۔

برده فروش: (چیک کے) چپ کرو چپ کرو۔

وزیر: میڈے بھراو، اچ تسال اتہاس دا ہوں اہم بلکہ وکھرا وقوعہ ڈیکھن آلے او۔ سلطان سیں اپنے پورے سمان نال ساڈے ساہمے ٹیٹھن تے آزادی گھنن لو منگولیں کول ہرا ڈیون آل شکتی شالی تے تنکھی تلوار چاواں دی بجائے عوام دے آلو آئے ٹیٹھن۔ اولہٹی آزادی تلوار نال ای چھک سگدے ہن پر ایٹے انصاف پسند ہن جو لو کانی دے ہینے توں ہیٹے مائس دی کار قانون ڈوپیش تھے ٹیٹھن۔ ہن اولہٹی آزادی قانونی وہیتیر نال گھندے ہین۔ جیرا ہندا ای اپنے سوہنے سلطان کیتے خراج ڈیون چا ہوے او آوے تے ایں لیلامی اچ حصہ سے۔ جیرا جیتی وڈی ہولی لینسی او اپنے

وہے تے لوکائی دی آہنی وڈی خومت کریسی۔ اوندا ناں مد تہیں یاد رکھیا
ویسی۔

(ہنبوہ واہ واہ دے نعرے لیندے)

آواز: (ہنبوہ لچوں) سلطان سیئں زندہ باد۔

ہک ہئی آواز: آئین قانون زندہ باد۔

بردہ فروش: چپ، سارے چپ کرو چپ کرو۔۔۔۔

وزیر: (گالہ اگوتے ودھیندے) سوہٹے ہیلپو۔ تساں سُن گدھے ہیلی تہاڈی

دھرتی تہاڈے توں ہک وڈے تے عظیم کم کھیتے نکلی جھیں قربانی

منگدی ہے۔ تہاڈے پیسے نال سلطان سیئں کوں ازادی ملی تے او

پیسہ قومی خزانے اچ ویسی چیز اولا غریب غریبیں تے خرچ تھیلی۔ ہُن

تہاڈے اپٹے سلطان سیئں، جتناں دی ازادی کھیتے لوک جان ای ڈے

ڈپلن، تہاڈے اگوں آسن تاں جوشاں پڑ پڑ پھولی لا کے انہیں نال عقیدت

تے انہیں دی ازادی لوانہٹی اچھا ڈکھاو۔ ہُن میں لیلیامی شروع تھیوٹ

دی منادی ڈینداں۔

(بردہ فروش دو شانہ ڈیندے تے او ہنبوہ دی داد دے نعریں اچ لیلیامی

شروع کریندے)

برده فروش: چپ کروچپ کرو۔ لیلای شروع تصندی پتی ہے۔ میں
 تہاڈے اگو براری لوکیں دی کار او گالیں ناکریاں پھریاں شیں دائل
 ودھاوٹ کیتے لوک کریندن۔ اج دا وکاو مال تعریفیں دامتہاج اکا کائینی۔
 اج دے مال کول تاں سونے دائل آکھن ای وڈی گلہ کائینی۔ پر اسان
 تہاکول ڈھیر ڈکھی وی نے کرنا چاہندے۔ ایں واسطے میں اج دی پولی ڈاہ
 ہزار تول شروع کرینداں۔

(لوکیں داشور)

موچی: (مئے فروش نال) ڈاہ ہزار پس؟ میڈے حساب اج تاں اے ہوں
 ستا سودا ہے۔ لیندی پگ اج لگا ہوینا ودھاینا پھراج ای گھٹ تول گھٹ
 پگ لکھ دینار دا ہوسی۔ قسم اے رب دی۔

مئے فروش: اے تاں کوئی مل ای کائینی۔ تے مل ای عظیم قومی مقصد
 تے لگدا پئے۔ ڈاہ ہزار دینار، اے تاں کجھ ای کائینی۔ میں سچا محب وطن
 ہاں تے میکوں سلطان دا ایڈا تھوڑا مل ٹھیک نہیں لگدا۔ (چیک کے
 آہے) یاہراں ہزار دینار۔

برده فروش: یاہراں ہزار، یاہراں ہزار۔

موچی: (مئے فروش نال) پس یاہراں ہزار۔ ایہو کجھ لیاقت ہے تیڈی؟
 تاں ول سُن (چیک کے آہے) یاہراں ہزار دینار۔

مئے فروش: (موچی نال) توں میڈی ہولی تروڑن چاہندیں؟ اچھا، تاں توں
وی سُن گھن۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ تیراں ہزار دینار۔

برده فروش: تیراں ہزار دینار تیراں ہزار۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔

(ہک اَن سُونھاں ماٹس ہنہوہ لہورستہ بٹیندا اہرن چلیتی اگوں آندے)

اَن چاٹ: (چیک کے) پندھراں ہزار دینار۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔

موچی: ربا اے بنداکون اے بھلا؟

مئے فروش: ہوسی کوئی تیڈے بھیناں بے نکاتے بد معاش۔

موچی: تیڈا مطلب ہے تیڈے بھیناں؟

برده فروش: پندھراں ہزار دینار پندھراں ہزار

موچی: (چیک کے) سولہاں ہزار۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔

برده فروش: (چیک کے) سولہاں ہزار۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔

اَن چاٹ: اٹھاراں ہزار دینار۔

موچی: (مئے فروش نال) لینتوں تھیلی کیا؟ اے ماٹس تاں حدان ٹپیا

ویندے۔

مئے فروش: (اَن چاٹ ماٹس دو تر تر ڈیہدا کھرے) میڈا خیال ہے پہلے

وی ایں ماٹس کوں کتھایس ڈٹھا ہوسم۔ بھل بھل اے تاں اُنہائیں امیر

زادیناں لہجوں بے جہڑے کڈا میں کڈا میں میڈے میخانے تو ہک ادھ جام
پیوٹ آئین تال جو ولا اول زن دو وچن۔

موچی: (تاک دو ڈہندے۔ لیلامی دی بولی تھیوٹ نال ای ناچن اتے آگئی
ہے) او ڈیکھو او جڑی بٹی تے گڈپی دی کار ہار سنگھار کلیتی کھڑی ہے
موری تیں۔ (اونکوں ہکل ڈہندے) او میڈی رائی پھٹائی، توں ای تال
نلخ قوم دی سچی خادمہ ہنویں؟

ناچن: بکواس نا کر، موچی آ۔ ہن تال تیکوں کجھ ناں آہدی۔ پر توں چپ
ناکیتی تال رب دی قسم اے شکایت کرتے بندی خانے ایج سٹوا
ڈسائیں۔

بردہ فروش: اٹھاراں ہزار دینار اٹھاراں ہزار۔

(در پار دا ہک زینس ساہمے آندے)

رینس: (چیک کے) انوی ہزار دینار

اٹ چاٹ: میں ویسی ہزار ڈہیاں۔

بردہ فروش: ویسی ہزار دینار۔ ویسی ہزار دینار ویسی

رینس: تے میں اکوی ہزار ڈہیاں۔

اٹ چاٹ: پاوی ہزار۔

(ہک پیار نیس ساہمے آندے)

بادشاہ دا فیصلہ

ڈوبھار نیس: تریوی ہزار دینار۔

برده فروش: تریوی ہزار دینار۔ تریوی ہزار دینار۔

اٹ چاٹ: پنھی ہزار

برده فروش: پنھی ہزار دینار پنھی ہزار دینار

(پک پیار نیس ساہمٹے آندے)

ترہجھار نیس: چھوی ہزار۔

برده فروش: (چیک کے) چھوی ہزار دینار

اٹ چاٹ: اٹھاوی ہزار

برده فروش: (چیک کے) اٹھاوی ہزار دینار اٹھاوی ہزار۔

ترہجھار نیس: اترنی ہزار۔

موچی: (مئے فروش دے کن ایچ) توں کیا آھدیں اے سارے محل تاں

نیں پئے کریندے؟

مئے فروش: لگداتاں نہیں۔

برده فروش: اترنی ہزار اترنی ہزار دینار اترنی

اٹ چاٹ: (چیک کے) تریوی۔ میں تریوی ہزار دینار ڈینداں۔

برده فروش: تریوی۔ تریوی ہزار۔ تریوی ہزار دینار۔

موچی: (کن راج) زرا سوچ تاں سہی، تریہی ہزار دینار لہنوں گلہپ راج تباہ
کریندا پئے۔

برده فروش: (اچی آواز راج) تریہی ہزار دینار۔ تریہی۔ کوئی ہے اتھوں
ودھیک بولی آلا؟ کوئی کاہینی؟ ساڈے وڈی شان آ لے سلطان دی قیمت
پس ایہو کجھ ہوسی؟

سلطان: (وزیر نال) لگدے قوم دے عظیم جذبات نک سنتن۔
وزیر: سیس جیڑے تہاڈی بولی لیندے کھرن اے نکے نکے وپاری ہن،
اصلوں شوم تیں پیسے دے پچھوں گالے۔ تلخ واسطے پیسہ خپٹا آونچے تاں
ساہ نکلدے انہیں دا۔

برده فروش: (چیکدیس ہوئیں) تریہی ہزار دینار، ولا آھدا پیاں، بے کوئی
پینا؟ تریہی ہزار توں ودھیک بولی آلا کوئی ہے؟ کاہینا؟ (وزیر دوڈھمدے
تے ول منادی کریندے) ویندا پئے وے ویندا پئے وے، او او گیا ترہی

ہزار دینار راج گینا ااااا

(لوکی واہ واہ کریندن)

برده فروش: (چیک کے) چپ کرو چپ کرو (اُن جاں دوڈھکے کے) ہاں
پیسے تیار ان؟

اُن جاں: ہاں تے۔ سونے دیاں تھیلیاں اتھو ڈوہلانگ تے لا تھین۔

بادشاہ دا فیصلہ

بردہ فروش: واہ واہ۔ ہٹ ڈہندے میں جو قاضی صاحب کیا صلاح ڈہیندن۔

قاضی: (لینویں آلیندے جینویں منادی ڈہندا پیا ہووے) سارا کم پورا تھی

گئے۔ قانون دا ای خیال رکھیا گئے تے رولا ای خیر نال نہ گئے۔ نیرے

تھی آشالا عزتاں ہوونی۔ توں دستخط کر گھنیں؟

اُن چاٹ: جیہا سرکار۔

قاضی: ہس ول انہیں کا وریں تے دستخط کر ڈے۔

اُن چاٹ: خوشی نال سرکار۔

قاضی: (ہک پتر اوندو کریندے)

اُن چاٹ: اے چوہے؟

قاضی: اے سودے وٹے دا پتر ہے۔

اُن چاٹ: (دستخط کر ڈہندے) اے گھنوں۔

قاضی: (ہک پیا پتر اوندو کریندے) ایندے آتیں وی دستخط کر ڈے۔

اُن چاٹ: ڈیکھن تاں ڈیوہے کیا۔

قاضی: اے آزادی دا پتر ہے۔

اُن چاٹ: (پچھاں ہندے) ناراض نا تھو اے، سرکار۔

قاضی: (حریان تھی تے) چچو اے کھنی؟

اُن چاٹ: ایس پتر تے دستخط نہاں کر سگدا۔

قاضی: اے توں کینوں آکھ سگہیں؟

اُن چاڻ: اے میڈے وس نیس۔

قاضی: کبڑی شے؟

اُن چاڻ: ایندے اتیں دستخط کرن۔

قاضی: (ہرکا پکا تھیا کھڑے) تہیڈے وس کائینی؟

اُن چاڻ: کویننا محترم، میں اے کم نہاں کر سگدا۔ اے گلاہ میڈے وس کائینی۔

قاضی: کیا مطلب ہے ایں گلاہ وا؟ کیا آکھ کھڑیں؟ کھلا لگہیں توں۔ آزادی دے پتریں دستخط کرن دا پدھل ایں توں۔ ایسوتاں ایں ساری لیلامی دی وڈی شرط ہئی۔

اُن چاڻ: ارمان دی گلاہ ہے پر میکوں ایں کم دی موکل کائینی۔ میڈے وس توں پاہر ہے۔

وزیر: چوہا ہدا کھڑے اے ماٹس؟

قاضی: میکوں تاں کتھے دی سمجھ نیس پئی آندی۔

وزیر: (اُن چاڻ نال) توں آزادی دے پترے دستخط کرن توں کیوں انکاری ایں۔

اُن چاڻ: ایں واسطے جو میکوں موکل کائینی۔

وزیر: موکل کا بیٹنی؟

اٹ جاٹ: (اپنی گالہ کوں ورجا کے آھدینس ھویسں) میکوں موکل کا بیٹنی سینس۔ میکوں جیہڑا مختیار نامہ ڈتا گئے اوندے راہیں خالی ہولی لاوٹتے سودا کرٹ دی موکل ڈتی گئی ہے۔ بیا کہیں شے دی موکل کا بیٹنی میکوں۔ قاضی: تیکوں مختیار نامہ کیں ڈتے؟

اٹ جاٹ: میڈے موکل ڈتے۔

قاضی: توں کہیں پے کیتے سودا کرٹ آیا ہانویں؟

اٹ جاٹ: جی ہا سینس۔

قاضی: او بند اکون ہے؟

اٹ جاٹ: میں لیندا ولد انیس ڈے سگدا۔

قاضی: ولد اڈیونا پوسی تیکوں۔

اٹ جاٹ: کاینا سینس، میں نیس ڈے سگدا۔

وزیر: ایندے سوا کوئی حل کا بیٹنی۔ تیکوں ڈسٹا پوسی نبھتی کیں تیکوں مختیار

بٹالے ایس سودے دا؟

اٹ جاٹ: میں اے ناں ظاھر نیس کر سگدا۔

وزیر: بھلا کیوں؟

اٹ جاٹ: میں دروہی چاتی ہے جو اچھے موع کل داناں کاینا ڈسیساں۔

بادشاہ دا فیصلہ

وزیر: تے تیڈا موع کل اپٹاناں کیوں لکا وٹا چاہندے؟

اٹ چاٹ: میکوں نیں پتر۔

وزیر: تیڈا موع کل بہوں امیر ہوسی جہڑا ایڈے پیسے لیندا پئے۔

اٹ چاٹ: اے تریہی ہزار دینار میڈے موع کل داساری زندگی دا پورھنیا

ہے۔

وزیر: تے وت ای اول تیکوں موکل ڈے ڈتی ہے ایں پورھنیے کول لٹا وٹ

دی؟

اٹ چاٹ: جیہا۔

وزیر: اے تاں سخاوت بلکہ نیکی دا آنت ہے۔ پر او اپٹاناں لکیندا کیوں

پئے؟ کتھانیس اے گلہ تاں نیس جو او اہٹی نیکی لوکیں توں لکیندا اپیا

ہووے؟

اٹ چاٹ: شینت۔

قاضی: پر جیکر اے گلہ ہووے ہاتاں او مختیار نامے ارج ازادی دے پتر تیں

دستخط کرن دی موکل ای ڈے ڈیوے ہا۔ ایں گلہ توں تاں لگدے نیت

ارج وُل ہس۔

وزیر: نکلی۔

سلطان: (کترسی طنز کریندیں ہوویں) لگدے معاملہ بہوں او بڑا تھی گئے۔

قاضی: کوئینا نکلی جھیں گلہ ہے سلطان سین۔۔۔

وزیر: اے بندا الویندے ٹھیک ناتاں زوریں ریت مونہ کھلویساں لیندا۔

قاضی: آرام نال، وزیر اعظم صاحب، آرام نال۔ اے آپ اویسی ای سی

تے سکون نال میڈے سوالیں دا جواب ای ڈیسی۔ سُن بھلا ماٹس آ،

میوں کوئی گلہ ڈس تاں سی اوندے راہیں جیں تیکوں اے مختیار نامہ

ڈتے۔ اوکیا کریندے؟

اٹ چاٹ: کجھ نا۔

قاضی: تیڈا موع کل کوئی کم ای کائینی کریندا؟

اٹ چاٹ: لوک آہن جو اوند اپیشہ ہے۔ پر آنجھی کوئی گلہ کائینی۔

قاضی: ایکنھیا ویندے جو اوند اپیشہ ہے پر او کم کائینی کریندا۔

اٹ چاٹ: لیتویں گلہ ہے۔

قاضی: دل تاں سرکاری نوکر ہوسی۔

اٹ چاٹ: نا۔

قاضی: ہوں امیر ہے؟

اٹ چاٹ: یک حد تیں۔

قاضی: توں اوند کاردار ایس؟

اٹ چاٹ: لیتویں چا اکھو۔

قاضی: او شہر دے رئیسیں لہو ہے؟

اٹل جاج: انہیں کول چنگے۔

قاضی: او کیتوں؟

اٹل جاج: شہر دے رئیس ساڈوٹڑ کے آندون پر میڈے موء کل کول انہیں دو
وَنجی دی لوڑ کائینی۔

قاضی: ول تاں او وزیر ہے۔

اٹل جاج: کائینا۔

قاضی: کیا ہوں پہنچ آلا بندا ہے؟

اٹل جاج: ہا، اپنے ملن آکھیں اچ۔

قاضی: اونکوں ملن آ لے ہوں ان؟

اٹل جاج: ہا، سے ان۔

قاضی: (چپ تھی سچیداپے۔ تے ڈازھی اچ انگلیں نال کنگھی ای

کریندا پے)۔ اچھا۔ اے گلہ ہے۔ اے گلہ ہے۔

سلطان: ہن ڈساوا ای سہی قاضی صاحب۔ ہجھارتاں ہجھ گئے آویا ساکوں

ساریں کول ہن ہجھٹیاں پوسن؟

وزیر: (تکھا تھی کراہیں) ہن ساکوں زور لاوٹا ای پوسی، سلطان سیس۔ بیا

راہ کائینی۔ اے بندا جیندا اپٹاناں ای ساکوں پتہ کائینی ایں لیلامی اچ

لہتیں وڑائے، واقعی کوئی خطرناک سازش کریندا پیا ہوسی۔ سلطان سین
 ثناں میکیوں موکل ڈیو، میں آپے طریقے نال بزگھنساں ایندے نال۔
 (راکھیں کول ہکل ڈیندے) این بندے کول گھن ونجو کوتوالی راج تے
 بے تیکر اے آپے موع کل داناں نا ڈسے نا ولا ہے۔

اٹ چاٹ: نانا۔ خدا واسطے میکیوں کوتوالی نا پٹھو۔ میں آرداس کرینداں
 تہاڈے آگول خدا واسطے میں تہاڈے آگول لیکے کدھداں، کوتوالی نا بھجو۔
 وزیر: تے ڈس ولا۔

اٹ چاٹ: پر میں دروسی چاتی بیٹھاں۔
 وزیر: (راکھیں نال) گھن ونجس۔ (راکھے اٹ چاٹ دے چدھار گھیرا
 پاگھندن)

اٹ چاٹ: (چیکدے) اڑے نیں نیں نیں۔۔۔۔۔
 (ماہن دے گھر دادر کھلے تے باہر آندی ہے، اول تھلے دو جتھاں
 سارے کھرن۔ اوندے پچھوں نوکرائی ہے تے اوندے پچھوں ڈوکینیزاں
 سونے دے بھرے تھیلے چنی، آندیان)

ماہن: چھوڑ ڈیو چھوڑ ڈیو اینکوں۔ مختیار نامہ اینکوں میں لکھ ڈتا ہا۔ اے پتی
 ہے تہاڈی رقم، سونے دے انہیں تھیلیں راج۔ نقد ترمی ہزار دینار
 ہن۔

بادشاہ دا فیصلہ

(کٹھ اراج نعرے تے بلو بازی)

برده فروش: چپ کرو چپ کرو۔۔۔۔

وزیر: کون ہے اے مانی؟

کٹھ: نامہٹن جیہری ساہمے آلے گھر اراج رہندی ہے۔

وزیر: نامہٹن؟

کٹھ: ہا، تے سارے علاقے اراج مشہور ہے۔

سلطان: خوب ہے، خوب ہے۔ کمانٹی لیں ٹرہتی ہے۔

وزیر: کیا توں اینٹکوں۔۔۔۔

نامہٹن: ہا، میں اینٹکوں لیلیامی دی ہولی تے پھنیا ہا۔ (اٹ جاٹن دو ڈیکھ کے)

لینویں گالہ ہے؟

اٹ جاٹن: اکا لینویں ہے۔

وزیر: تیڈی اے ہمت، جو توں سلطان سین کون مل گھنیں؟

نامہٹن: کیوں نا؟ میں لیں نلک دی شہری نہیں؟ پیسے کا پینسی ڈتے؟ ول

میکیوں ڈو جھنیاں جیتلا حق کیوں نا ملے؟

قاضی: ہا بالکل۔ تیڈے وی او ہے حقوق ان۔ قانون سب کیتے ہو

جھیاں ہے۔ پرتیکوں لیں سودے دیس شرطیں داتاں پتہ ہو سی۔

نامہٹن: ظاہر ہے۔ میکیوں پتہ ہے جو اے سودا ہے۔

قاضی: ہک خاص ونک دا سودا۔

نماہن: ہا، عام لیلامی دا سودا ہے۔

قاضی: ہا، بالکل۔ پر

وزیر: سب توں ودھ اے جو اے کم وطن نال محبت کیتے ہے اتے ہک

شہری دی حیثیت نال تیکوں تلخ دامفاد سب توں ڈھیر پیارا ہوسی۔

نماہن: بیشک۔

وزیر: تاں ول کر دستخط ایں لکھت میں۔

نماہن: ایں لکھت ایچ کیا ہے؟

وزیر: اے ازادی دا پتر ہے۔

نماہن: او کیا ہوندے؟

وزیر: تیکوں ازادی دے پتر دا پترے کاٹینی؟

نماہن: کیا ایندا مطلب اے ہے جو میں اپنی شے چھوڑ پٹینواں؟

وزیر: ہا۔

نماہن: او مال چھوڑ پٹینواں جیرا میں لیلامی ایچ گدھے؟

وزیر: لیتوڑیں گاٹہ ہے۔

نماہن: نہاں، میں تاں نیس چھوڑ سگدی۔

سلطان: سوہٹا سوہٹا۔

وزیر: اومانی، تیکوں چھوڑنا ای پوسی۔

نہج: نا، کڈاہیں نا چھوڑاں۔

وزیر: میکوں زور ازمائی تیں مجبور نا کر۔ توں پاٹ دیں میں تیکوں مجبور کر

سگہاں۔

نہج: او کیئوں؟

وزیر: (تلوار دو شانہ ڈے کے) ایندے نال۔

سلطان: ہن تلوار دو اردے پے او۔ ہن تاں دیر نہیں تھی گئی؟

وزیر: پریں تریمت کوں ساڈے اگو جھکنا پوسی۔

نہج: میں صرف قانون دے اگوں جھک سگدی آل وزیر اعظم صاحب۔

کیا اے قانونی گلہ نہیں جو میں تے راجیتی آپت اچ ہک سودا کیئے؟ قانون

دا لحاظ کیتا ویسی یا کایینا؟

سلطان: جواب ڈیو او نکول قاضی صاحب۔

قاضی: ہامانی۔ توں سودے وٹے تیں دستخط کیتن پر ایندے اچ ہک شرط

وی ہئی۔

نہج: کیا مطلب؟

قاضی: ایندا مطلب اے ہے جو سودا نا تھیںسی بے تیکر ہک شرط پوری

نہیں تھیندی۔

نامی: کبھی شرط؟

قاضی: ازادی دے پتر دی شرط۔ ماتاں اے سوداوی نشٹ تھی ویسی۔

نامی: لیندا مطلب اے تھیا جو سودا کرئی کیئے۔ میکوں ازادی دے پتر تیں

دستخط کرٹے پوسن

قاضی: ہا۔

نامی: اتے اے وی مطلب ہے جو خریداری کول نشا بر کرن لودی ازادی

دے پتر تیں دستخط کرٹے پوسن؟

قاضی: بالکل۔

نامی: پر اے تاں ڈسو جو خریداری ہوندی کیا ہے؟ کہیں شے داخل ڈے

کیں اوند مالک بنن خریداری ہوندی ہے تاں؟

قاضی: سچ ہے۔

نامی: تیں ازادی دا پتر کیا ہے؟ اے اکا ملکیت والٹ نہیں؟ لیندا

مطلب ایہو نہیں جو بند اپنی کہیں شے توں ہتھ چا گھنے؟

قاضی: ہا۔

نامی: تاں حضور والا جہڑے ویلھے تہاں ازادی دے پتر کول ملکیت دی

شرط بنیئندے او تاں تہاں اصل ایچ اے آھدے پے او جو گدھے ہونے

مال دی ملکیت کیئے گھنن آلا آپنے مال توں ہتھ چا گھنے۔

بادشاہ دافیصلہ

قاضی: کیا آہدی پتی ایں؟ کیا آہدی پتی ایں؟

ناجی: تہاڈی گالہ دامطلب اے بے پئی گدھے ہونے مال دامالک
تھیون لو اوں مال کون چھوڑنا پوسی۔

قاضی: توں کینویں آگہ سگدی ایں جو مالک تھیون کیتے مال چھوڑنا پوسی؟
ناجی: چلو تہاڈی خوشی کیتے ایں چا آہدے میں جو ملکیت حاصل کرکے لو
ملکیت چھوڑنی پوسی۔

قاضی: کیا بکواس کریندی پتیں؟

ناجی: ایہا تاں تہاڈی شرط ہے جو گھنہ کیتے چھوڑنا پوسی۔ پئی مالک ہٹن
لو میکوں مال چھوڑنا پوسی۔ تہاڈے خیال ارج اے عقل دی گالہ ہے؟
سلطان: اے ٹھیک اہدی پتی ہے، تیڈی گالہ عقل تے منطق ارج نہیں
آندی۔

قاضی: اومانی، تیکوں کنیں پڑھین اے گالہیں؟ لازم کوئی قابل تے
چکویا ہوینا مفتی ہوسی جیہں تیکوں لینویں الاون تے اکسائے۔

سلطان: ایندے نال کیا فرق پوندے؟ اے گالہیں صورتحال کوں ونا تاں
نپس سگدیاں۔ اے ہے تہاڈا قانون قاضی صاحب۔ ہن سمجھ لگی ہے
تہا کوں جو قانون ارج ہر دلیل دے خلاف کوئی دلیل مل پوندی ہے تے
سارییں دلیلیں دے پچھوں منطق تیں عقل لازم ہوندین؟

بادشاہ دا فیصلہ

قاضی: پر اے دغا ہے۔ چالاکي ہے، عیاری ہے۔ اے تریمت جو آہدی
کھڑی ہے، عیاری ہے۔

سلطان: توں آپ دغے ارج کھڑیں تھیا۔ ویکٹن ویکٹن ہوندے۔ ایں گالہ
کوں کہیں دلیل دی لوڑ نہیں۔ پینا جو کجھ ہے اونکوں جھلیا نہیں وُج سگدا
ہُن۔

قاضی: ٹھیک اہدے او سلطان سین۔ پر ایں تریمت کوں پتہ ہسی جو لیلام
دا مقصد تے ساڈی شرط کیا ہے۔ ایں واسطے اے جیہرا کجھ کھڑی آکھے
سب کوڑ پلال ہے۔

سلطان: ہُن توں اینکوں سچ دے سبگ پڑھاؤنا چاہندیں تاں تیڈی مرضی۔
باقی قانون تیڈا پرکار ثابت تھے۔ ایندیاں تعریفاں کرن چھوڑ ڈے۔

قاضی: پر سلطان سین اے تاں میڈا فرض ہے نا؟ جو قانون کوں انہیں
لوکیں توں بچاواں جیہڑے اوندے نال کھلواڑ کرن تے اونکوں مذاق بٹا
چھوڑن۔

نامن: میں محترم قاضی صاحب کوں ارداس کریندی آل جو میڈی توہین نا
کرن۔

قاضی: تیکوں ذری وی شرم نہیں آندی؟ جیہرا کجھ توں کیتے تیکوں لجی نہیں
کریندا؟

نامہ: میں کیڑی گلہ تے شرمانواں؟ حکومت جیڑی شے وچیندی ہی ہئی
 اونکوں گھنن تیں؟ میں شے دائل ای ڈھیر بھرے، اینکوں لیٹن توں
 بچائیم، تہوں شرمانواں؟ اے سونے دے تھیلے چو، رقم پگھوتے وصول کرو۔
 قاضی: میں تیڈے پیسے نہاں گھنہاں واسطے اے سودا منسوخ ہے۔
 نامہ: کیڑی بنیاد تیں؟

قاضی: ایں واسطے جو توں بد کردار تیں ندنام تہمت ایں۔ تیڈی اے
 دولت گناہ دی کمانی ہے۔ ایں واسطے اے سرکاری خزانے آتے
 حکومتی ادائیگی تھیے کینوں گھن گدھی ونجے؟

نامہ: پر حکومت پہلے تاں میڈے پیسےں لہوں چنگی محصول گھندی رہی
 ہے۔ تے چنگی محصول سرکاری خزانے تے حکومت کوں ادائیگی نہیں
 ہوندا؟ جیکر تہاڈی اے صلاح ہے تاں میں اگوتیں محصول کایتنا ڈیساں۔
 سلطان: ایندے پیسے گھنوپا قاضی صاحب۔ ایہو عمل اے ہن۔

قاضی: تیں توں ہن سودے تیں کی کھڑی ایں؟
 نامہ: ظاہر ہے۔ میں سونے دے تھیلیں مال مذاق تاں نہاں ہی
 کریندی۔ میں خریداری مکمل کرن لو پیسے ڈیندی ہی آں۔ تے خریداری
 ملکیت واسطے کریندی ہی آں۔ تے قانون میکوں اے حق ڈیندے۔ وچرٹ

بادشاہ وافیصلہ

دامطلب ہوندے ویکٹ تے ملکیت توں مراد صرف ملکیت ای تھی
 سگدی ہے۔ تمہوں تساں اوچو جیرا تہا ڈا ہے تیں میڈا میکوں ڈیوہو۔
 وزیر: آخر توں کینویں آگھ سگدی ایں پھلی ایں نلک داسلطان تیکوں ڈے
 ڈیوہوں؟

ناتھن: ایٹلا پیارا ہا وے تاں لیلام تیں کیوں چڑھاینا ہا وے؟
 سلطان: ڈاڈھی سیانٹی گلہ کھدی کریندی ہے تربت۔

ناتھن: (وزیر نال) میں تیکوں ولد اڈیندی آں۔ گلہ ہے سدھی۔ تساں
 انہیں کوں تمہوں لیلام کیتے جو کوئی گھن گھنے۔ ہن میں گھن گھدے۔ ایں
 لیلام ایچ پولی لگی ہے میڈے نال دی۔ ساری لوکانی دے ساہمے۔
 تے اے لاتھی ہے رقم۔ ہن تساں پس اے کرو جو گدھا ہونیا مال میڈے
 حوالے کرو۔

سلطان: مال؟

ناتھن: ہا، میڈا مطالبہ ہے، ایں مال کوں میڈے گھر تیکر پچاینا ونجے۔
 سلطان: کیرا گھر؟

ناتھن: میڈا، بیا کیندا؟ او ساہمے آلا مکان۔

سلطان: (قاضی نال) سُن گدھی؟

وزیر: میڈی گلہ تاں سٹو سلطان سین۔

سلطان: تلوار رکھ ڈے نیام ارج۔ اسال ایسو طریقہ تجویز کیتا ہنی تے ہُن
اینگوں جاری رکھٹا چاہیدے۔

وزیر: سلطان سین، قاضی زور لا کے ڈیکھ گدھے پر ناکام تھے۔ ہُن ساکوں
اپنے اصلی طریقے تیں آونچھا چاہیدے۔

سلطان: نا، ہُن میں کنڈنا ڈکھیاں۔

وزیر: تلوار نال ہر کم سوکھاتیں تکھیں تھی پوندے۔

سلطان: کایتا۔ میں قانون چٹنیا ہاتیں ہُن لیندے آئیں ای ٹرساں،
بھانویں راہ ارج جیتے تھڈے ای لگن۔

وزیر: قانون؟

سلطان: ہا۔ توں آپ لکھ پہلے ایٹے سوہے لفظیں ارج آہا کھرا ہانویں
پہلی سلطان نے قانون دا لحاظ کرن پسند کیتے، جینویں لوکائی داھیٹے توں ہیٹا
بند اکریندے۔ انہیں لفظیں کول پورا کرن لووڈی، توں ووڈی محنت ای نکلی
بھیس گلہ نیس بن ویندی؟

وزیر: سلطان سین تہاڈا خیال ہے لوکائی داھیٹے توں ہیٹا بند ای اپنے

نال لیتویں تھیون ڈلسی جیویں تہاڈے نال تھیدا پے؟ عوام ساہمے

کھرن۔ میں انہیں کول پچھ گھنداں۔ تہاڈی موکل ہے حضور والا؟

سلطان: پچھ گھن۔ میکوں ای پچھ کے ڈکھا۔

وزیر: (جئے کول پچھدے) نیک لوکو، تْساں اپٹیں اکھیں نال ڈیکھ گدھے

اے گستاخ تیریت تہاڈے مُترَم سلطان دا کیا حشر کیتی کھدی ہے۔ کیا

تْساں ایندی کرئی کول چگا آہدے او؟

مجا: (چیک کے) کاینتا۔

وزیر: تْساں اپٹے مُترَم سلطان دی سوچی سمجھی توہین کول ٹھیک سمجھدے

او؟

مجا: کاینتا۔

وزیر: کیا تہاڈے خیال اِچ ایں تیریت کول سزا ملٹی پاھیدی ہے؟

مجا: (چیک کے) ہا۔۔۔۔۔

وزیر: تہاڈے خیال اِچ ایندی سزا کیا ہووے؟

مجا: (چیک کے) موت۔۔۔۔۔

وزیر: (سلطان دو ڈیکھ کے) ہُن ڈیکھ گدھے وے سلطان سین؟ تہاڈی

رعایا فیصلہ سٹیندی کھدی ہے۔

نماہٹی: (جئے نال خطاب کریندیں ہوئیں) موت دی سزا میڈے کیتے؟

بھلے ماٹو، میکوں کیوں موت دی سزا سٹیندے پے او؟ میں کیہرا ڈوہ کیتے؟

خریداری کرن، بادشاہ دی توہین تے جرم ہے؟ سوڈے اِچ چہڑے پیسے

ڈٹم اوچوری دے ہن؟ اے میڈی حیاتی دا سارا پورہیا ہے۔ میں چور آں؟
 جیڑی شے ٹل نال وکدی ہئی ہئی او میں چوری کیتی ہے؟ میں اے سودا
 عام لیلامی ارج تہاڈے ساہمے کیتے۔ تاں ول ایندے ارج میڈا ڈوہ کیا
 اے؟ میکوں ڈساو میں کیڑی خطا کیتی ہے جو تہاں سودے ارج کوئی شے
 گھنن تیں ہک تریمت دا خون کھدے منگدے او۔
 مجھے لہو اوازاں: ناہجئ کیتے سزائے موت۔۔۔۔۔
 مجھے لہو مزید اوازاں: نا، اینکوں نیئیں مارنا۔۔۔۔۔
 سلطان: (وزیر نال) ڈیہدا ہیئیں؟

وزیر: (مُجھے نال) بھلے لوکو، تہاڈے خیال ارج ایں تریمت کوں پھانسی پلٹی
 چاہیدی ہے؟

اوازاں: (چیکدیئیں ہوئیں) ہا۔۔۔۔۔

ودھیک اوازاں: (چیکدیئیں ہوئیں) کوینتا۔۔۔۔۔

سلطان: لوک ونڈیئے کھرن وزیر۔۔۔۔۔

وزیر: پر ایندی موت منگن آ لے ڈھیران، سلطان سیئیں۔۔۔۔۔

سلطان: میڈی صلاح ارج اے گلہ ایں تریمت کوں مار گھنن لو کافی نیئیں۔

توں تلوار چلاوئ دے قانونی جیلے گلیندا کھریں۔۔۔۔۔

وزیر: اسان جیہڑی پچاس اِنچ پھنتے کھدے ہیں اوں توں نکلن کیتے ایں
 تریمت دی موت ضروری ہے۔

سلطان: اچھا، تے ساکوں بچاؤن کیتے لاش دی لوڑ پئے گئی ہے؟
 وزیر: جی ہا حضور والا۔

سلطان: میکوں ہک واری ولا رستہ مٹٹے۔ ہک پاسوں ذلالت دی چکر ہے
 تیں ڈوجھے پاسوں خون تیں قتل۔

وزیر: ساڈے کول ہن ہس تلوار بچ گئی ہے جو لیندی مدد مال ایں گورکھ
 دھندھے توں نکلن دا ترلا کروں۔

سلطان: جیہڑا سدھی لکیر تیں ٹردار ہسی او ہا بہر داراہ ای لہہ گھنسی۔

وزیر: سلطان سیس تہا ڈا مطلب کیا ہے؟

سلطان: میڈا مطلب اے ہے جو ہن پچھاں ہن ممکن کا بنی۔ سمجھ آگئی
 وی؟

وزیر: جی ہا حضور والا، سلطان سیس قانون دا لحاظ قائم رکھٹاں چا ہندون۔

سلطان: بالکل، اسان وہل نہیں ونچٹا، تے اپنے فیصلے توں پچھاں نہیں
 ہٹٹاں۔

وزیر: پر اسان قانون دا لحاظ کینویں رکھوں، جیہڑے قاضی اپنی ناکامی من
 گھدی ہے؟

سلطان: اوکرے وداہٹی ناکامی دا اعلان، اسان اہٹی ناکامی دی منادی
کاپینا کریوں۔ پچھتیں اسی ماہٹوں بلکہ ایں رستے تیں آخری ساہ تیں
ٹردے رھوں۔

وزیر: پر اے ترمیت ساڈا رستہ ڈکی کھڑی ہے۔

سلطان: اینٹوں میڈے تیں پھوڑڈے۔ (ناہٹن دو ڈیکھ کے) اومانی،
اتھاں آ، نیرے آڈرا۔ اے اے اتھاں آمیڈے ساہٹے۔ میں تیڈے
کول کچھ پچھٹا چاھنداں، موکل ہے میکیوں؟

ناہٹن: میں حاضر آں سلطان سیئں۔

سلطان: پہلو تاں اے ڈس میں کون آں؟

ناہٹن: تہاں کون آو؟ سلطان سیئں؟

سلطان: ہا، ڈس تاں میں کون آں۔

ناہٹن: تہاں سلطان ہو۔

سلطان: تاں توں منیندی ایں جو میں سلطان آں؟

ناہٹن: ظاہر ہے۔

سلطان: اچھا تاں دل سلطان دا کیا کم ہوندے؟

ناہٹن: اوند اکم ہے راج کرٹ۔

سلطان: تاں توں منیندی ایں جو اوراج کریندے؟

نامتھ: ایندے راج کوئی شک نہیں۔

سلطان: جیکر توں اے سب منیدی ایں تاں ول توں کینویں آکھ سگدی
ایں جو سلطان کوں تیڈے حوالے کر ڈتا ونجے؟

نامتھ: ایں واسطے جو امیڈی قانونی ملکیت بن گئے ہن۔

سلطان: میں تیڈے ملکیت دے حق تیں اعتراض نہاں پیا کریندا۔ میں
تاں اے سچیندا پیاں جو اینکوں پورا کینویں کروں۔ چہرے ویلے تیکر میں ہک
راج کرک آلا سلطان ہاں، جیندا کم تیڈے راہیں حکومت کرک ہے، جیکر
میکوں تیڈے حوالے کر ڈتا گیا تاں میں اپنا کم کینویں کر سگیاں؟

نامتھ: ایں توں سدھی تیں سوکھی گالہ ای کوئی نہیں۔ تہاں ڈہیں کوں
سلطان ہوسو، تے میں تہا کوں حکومت دے حوالے کر ڈیاں، تیں رات
کوں تہاں میڈے کول آویو۔

سلطان: توں میڈے کم کوں سمجھدی نہیں۔ سلطان کوئی دکاندار نہیں

ہوندا جیندی ہئی ڈہیں کوں کھلدی ہے تیں سنجہ نال بند تھی ویندی
ہے۔ اونکو ہٹھے ویلے حکومتی کم کیتے حاضر رہٹا ہوندے۔ کہیں ویلے تاں ادھ

رات کوں وی اونکوں سرکاری کارندین نال گالہ مہاڑ کرنی پوندی ہے۔

نامتھ: اے وی کوئی مسئلہ نہیں۔ میڈے گھر راج ہوں چنگا تے نو لیکلا کوٹھا
ہے جتھاں تہاں سرکاری کارندین نال آرام نال کم کر سگدے او۔

ملک: (کچھ دی چپ دے بعد) میکوں تہاڈی اے گلہ بہوں بھاندی
 بے حضور والا جوٹساں وڈی توں وڈی اڑیل اچ ای ٹھڈے ریسہ ویندے
 اوہ متھے تیں ویکڑی ای نینں آندی۔

سلطان: (سرچا کے اوند وڈیہدے) تاں توں منیندی ایں جو اساں اڑیل
 اچ ہیں؟

ملک: اے تاں ظاہر ہے۔ ولا تہاڈے جھینں سلطان نال اے کواہ
 تھیندی ہی ہووے۔

سلطان: میڈے نال کواہ کرن اکی توں ایں، کوئی بیانیں۔
 ملک: ظاہر ہے۔ پر میڈے کیتے ایڈے عظیم رتے آ لے سلطان دے
 مونہواے گلہ سٹن کپڈے ڈماک تیں پھوت دی گلہ ہے۔ اے آنجھی
 خوشی ہے جیندے کیتے ساری دنیا دا سونا ڈتا ورنج سگدے۔ اچ توں بعد شہر
 دا کوئی بندامیکوں تھو تھوٹا کر سگسی۔ ہن میں آل جہری سلطانیں کوں
 نہال کھندی۔

وزیر: (کاوڑ نال) بس، بہوں تھی گئے او تریمت۔ بس میں آھداں پیاں۔
 اے سب نے سبہ سگدے ہن اساں۔ اے گستاخ تے زبان دراز
 تریمت تاں حد توں ودھ گئی ہے۔ ہن لیندا گاٹا لٹاٹا ای پوسی۔
 سلطان: زرا آرام کر کے کھڑتوں۔۔۔۔۔

بادشاہ دافصلہ

نہج: ہا، زرا آرام نال وزیر سین۔ ٹساں اپنے کم نال کم رکھو۔
وزیر: کیا اے سب برداشت کیتا ونج سگدے؟ خدایا میکوں صبر ڈے،
خداوند صبر۔

نہج: ہا، تہاکوں صبر کرن ائی پوسی وزیر صاحب تیں ساکوں اپنے ملے تیں
گالہ کرن ڈیو۔ میکوں تیں سلطان سین کوں۔ اے معاملہ اساں ڈوہائیں
دا ہے۔

سلطان: سچ آھدی ہئی ہے۔

نہج: اچھا، تیں اساں کیا آھدے پے ہا سے سلطان سین؟

سلطان: میکوں یاد کائینی، ٹوں ائی کوئی گالہ کریندی ہئی ہانوں۔

نہج: ہا، یاد آگئے۔ میں آھدی ہئی ہم جو میڈے کیتے اے ہوں پھوت
دی گالہ ہے۔

سلطان: میڈے نال کواہ کرن؟

نہج: تہاڈے نال کواہ کرن نا، بھل تہاڈے نال لیتوں گالہ کرن۔ سچ تاں

اے ہے سلطان سین، جو میں پہلی واری تہاکوں لیتا نیرے توں ڈٹھے۔

لوک کئی واری تہاڈا ذکر کریندے ہن پر میکوں پتہ کائینا ہئی جو ٹساں ایڈے

سوئے ہا۔

سلطان: مہربانی۔

بادشاہ دا فیصلہ

نماہن: اینوں لگدے اساں ہوں پرائے یارہیں۔
 سلطان: تاں تہڈا ایود ستور اے پہلی پرائے یاریں کون ذلیل خوار کرے؟
 نماہن: نا حضور والا، ایندے بالکل اٹ۔

سلطان: تیں ولاتوں میڈے نال اہنجا سلوک کیوں کیتے؟
 نماہن: ایہیں گلہ تے تاں دل ڈکھدے ہن۔ میڈا کیتلا جی آہدا کھڑے جو
 تہاڈی روح خوشیاں نال بھر ڈہنواں تے تہاڈی جتنی عزت ہے میڈے
 دل ایچ اوند اجموت ڈہنواں۔ پر میں کینوں اے سب کراں؟ کینوں؟
 سلطان: ایندا طریقہ ہوں سوکھا ہے۔

نماہن: ناں، میں تہاکوں چھوڑن نہاں چاہندی۔ میں تہاکوں کہیں پے
 دے والے نہاں کرنا چاہندی۔ تہاں میڈے ہوں، میڈی ملکیت ہوں۔
 میڈے۔

سلطان: میں تہڈا تے سارے لوکیں داہاں، میں عوام دی ملکیت ہاں۔
 نماہن: پر میں چاہندی آں تہاں اکا میڈے تھی وہنجو۔
 سلطان: تے میڈے عوام دا کیا تھیلیسی؟

نماہن: تہاڈے عوام تہاکوں حاصل کرن لوکیرا سونا لٹائی کھرن؟
 سلطان: اے تاں سچ ہے۔ پر اے گلہ سن گھن جو کڈ پاہیں وی ایں نہیں
 تھی گہدا جو میں تہڈا اسی تھی و نہاں تیں سلطان اسی بنیا رھواں۔ میں ہک

بادشاہ دا فیصلہ

میلے ہک پائے ای تھی سگداں۔ تیڈا میں ہک طریقے نال ای تھی
سگداں۔

ناہن: او کیا ہے؟

سلطان: او اے ہے جو ول سلطان نال رہواں، تخت تے حکومت کول
ہتھ پا گھناں۔

ناہن: نانا، میں اے نہاں چا ہندی۔ میڈا دل ہے تہاں سلطان ای ریسہ
وہجو۔

سلطان: دل تاں قربانی ڈیوٹی پوسی۔

ناہن: میڈی طرفوں؟

سلطان: یا ول میڈی طرفوں۔

ناہن: مطلب آنت تہا کول چھوڑنا ای پوسی؟

سلطان: یا ول میکوں تخت چھوڑنا پوسی۔

ناہن: تے لیندا آخری فیصلہ میں کراں؟

سلطان: پیا کیا؟ فیصلہ توں ای کر۔ اے سارا معاملہ ہن تینڈے ہتھ اچ

ہے۔

ناہن: کیا میں ایڈی اہم تھی گئی آن؟

سلطان: ایں میلے تاں توں اہم ہیں۔

بادشاہ دا فیصلہ

نماہن: کیڑی چوہی گلہ ہے۔

سلطان: ہا، واقعی ہے۔

نماہن: ہن میڈے ہتھ ہے پورا معاملہ۔

سلطان: بالکل۔

نماہن: سلطان میڈی مرضی دا پدہل ہے؟

سلطان: ہا۔

نماہن: تے میڈے آکھئے ہونے ہک لفظ نال او تخت چھوڑ سکدے؟

سلطان: بالکل۔

نماہن: مکی، چس آگنی اے۔

سلطان: ایندے ارج کوئی شک نیس۔

نماہن: میکیوں ایڈی طاقت کینویں مل گئی ہے؟ پیسینس نال؟

سلطان: نا، قانون تیکوں طاقت ڈتی ہے۔

نماہن: میڈا ایکھنیا ہونیا ہک لفظ تھاڈی قسمت ونا سکدے تے تھاڈی

جیاتی کون غلامی یا ازادی تیں حکمرانی ڈو موڑ سکدے۔

سلطان: تیں ایندا فیصلہ توں کرے جو ڈوہائیں لہو کیا تھیں۔

بادشاہ دا فیصلہ

نماہن: (سچینی ہے) یا تاں غلامی جہڑی تہا کوں میڈے حوالے کر ڈیسی،
یا ازادی جیدے نال تہاں تخت تاج تیں رعیت دے انویں مالک
رہو۔

سلطان: ہا، پر چٹا تیکوں ہے۔

نماہن: فیصلہ کرن مشکل ہے۔

سلطان: میکوں پتہ ہے۔

نماہن: تہا کوں چھوڑ ڈیو اے ای ہوں ڈکھ دی گالہ ہے۔ تہا کوں ہمیش کھتے
موکل ڈے ڈیو اے۔ پر اے وی ہوں ڈکھ دی گالہ ہے جو میڈے پاروں
تہا ڈا تخت تے تاج کھچ ونجے۔ ساڈے بلج کوں ولا اے اعزاز نصیب نا
تھیسے جو تہا ڈے جھیناں بہادر تے انصاف پسند حکمران لیندا حاکم بنے۔ نا،
تہاں تخت تے تاج نا چھوڑو، حکومت تول ہتھ نا چاو۔ میں چاہندی آل
تہاں سلطان ای رہہ ونگو۔

سلطان: تے ول؟

نماہن: میں ایں پتر تیں دستخط کر ڈیساں۔

سلطان: دست برداری دے پتر تیں؟

نماہن: ہا۔

قاضی: (تکھیں تکھیں آزادی دا پتر اوندے سامھے رکھ ڈیندے) اے ہے او پتر۔

ماہٹ: میڈی ہک آخری ارداس ہے۔

سلطان: او کیا ہے؟

ماہٹ: او اے ہے جو سلطان سین اچ دی رات میکوں بٹک ڈینون۔ اچ ساری رات کیتے میڈے مہمان بٹ وچن۔ جینویں منارے توں بانگا سویل دی بانگ ڈیسی، میں ایں پتر تیں دستخط کر ڈیساں تے سلطان سین ازاد تھی ویس۔

قاضی: جینویں بانگا سویل دی بانگ ڈیسی؟

ماہٹ: جی ہا۔ کیا اے کوئی وڈی گلہ ہے؟ سونے دینس انہیں ساریسں تھیلیس دے بدلے سلطان دی ہک رات داسودا کرٹ، اورات جہرے سلطان سین میڈے مہمان بٹ تیں رہن۔

سلطان: میکوں منظور ہے۔

وزیر: پر حضور والا ایں گلہ دی کیا ضمانت ہے جو آٹھی تریمت اپنا وعدا پورا کر لسی؟ لیندا کیا اعتبار؟

سلطان: ضمانت میں آپ ڈینداں۔ میکوں لیندا اعتبار ہے۔

قاضی: جہڑا کجھ توں آپکھنئے توں اوندی قسم چیندی ایس؟

ناہچ: چیندی آل۔ میں قسم چیندی آل جیڑے ویلے بانگا منارے توں فجر
 دی اذان ڈہسی، میں ازادی دے پترتیں دستخط کر ڈیساں۔
 قاضی: خدا لیندی گواہی ڈے، اساں سارے ایندے گواہ ہیں۔
 سلطان: میں قسم بن وی لیندی گلہ دا اعتبار کرینداں۔
 ناہچ: تاں ہن سلطان سین میڈے غریب خانے کوں اپنے جلوے نال
 آباد کریں؟

سلطان: اے میڈے کیتے خوشی دی گلہ ہے۔
 (سلطان اٹھی تیں ناہچ دے نال اوندے گھر دوڑ پوندے۔ گاؤں دی
 آواز)

۲۰

ترجی جھاک

شہر دا اوہو چوک۔ مسیت دا ہک پاسا تے منارا ڈسدے کھرن۔ ہن ناہچ
 دے مکان دا کچھ آندری حصہ ای نظر دا پئے، جیندے اچ ہک کوٹھاتے
 شہر دے چوک دی پاسوں کھلن آلی ہک موری ہے۔ رات دا ویلہ۔

وزیر: (چوک ارج سپاہیں کوں دڑ کے کھڑا پیندے) اے سارے لوک ادھی رات کوں کیندا بھالا جھلی کھڑن اتھاں؟ ہٹاوانہیں کوں اتھو۔ چلو سارے اپنے اپنے گھریں ونجھو۔ سمو۔

سپاہی: (مجھے کوں دڑ کے ڈے کے بھجیندے پن) چلو سارے اپنے اپنے گھریں ونجھو۔ گھر ونجھو۔

مجا: (کاوڑ نال) کیوں ونجھوں؟ اساں نہیں ویندے۔

موچی: (چیکدے) میں اتھائیں ہونا چاہنداں۔

مے فروش: تیں میں وی۔ میں ہلساں ای کاینا اتھو۔

وزیر: (راکھیں نال) کیا آھدے پینن اے لوک؟

سپاہی: اے لوک آھن اساں اتھوں نہیں ویندے۔

وزیر: نہیں ویندے؟ کیا بکواس ہے۔ انہیں کوں ہٹاوا اتھو۔

سپاہی: (زوریں ریت) چلو سارے ونجھو اپنے اپنے گھریں دو۔ گھر ونجھو۔

موچی: میڈاتاں گھر اتھائیں ہے۔ اے میڈی ہٹی ہے۔

مے فروش: تیں او کھڑی ہے میڈی ہٹی۔ او ساہمے۔

سپاہی: ساڈی گالہ نہو منیندے؟ اپھاتیں ول اے گھنو۔

(دھکیں نال لوکیں کوں ہٹاوا لگ ویندن)

موچی: دھکے ڈیوٹ دی کوئی لوڑ نیہن۔ میں آرداس کرینداں سین۔

مے فروش: دھکے نال ڈہنؤ۔

وزیر: (راکھیں نال) انہیں ڈوہائیں کول اتھاں گھن او۔

(محافظ موچی تیں مے فروش کول گرفتار کر کے وزیر ڈوہائیں کریندن)

موچی: حضور والا میں کجھ نہیں کیتا، خدا دی قسم ہے میں کجھ نہیں کیتا۔

وزیر: توں گھر کیوں نہیں ویندا؟

موچی: میں گھر وچ تیں سُمٹا نہیں چاہندا۔ میں اتھائیں رہٹا چاہندا

حضور والا، تاں جو ڈیکھ سگاں۔

وزیر: کیا ڈیکھ سگیں؟

موچی: سلطان سین کول ایں مکان توں کھدا ہویا۔

مے فروش: میں وی حضور والا، میں وی ڈیکھٹا چاہندا، میکوں ای ڈیکھن

ڈہنؤ۔

وزیر: تہا ڈی اے ہمت، اچکل بیٹکوں ڈیکھو گستاخی تیں بد تمیزی تیں جڑیا

کھڑے۔ تہاں ڈوہائیں دی اے مجال جو میڈے نال ایں طریقے نال گالھ

کر سگو۔

مے فروش: اے بد تمیزی نہیں حضور والا، اے اُرداس ہے۔

وزیر: اُرداس؟

موچی: جیسا حضور والا، اسناں تہا کوں ارداس ڈیندے ہیئیں سا کوں ڈیکھن
ڈیو۔

وزیر: کیا بد تمیزی ہے، تہا ڈا کیا ہے ایں مسئلے نال؟
موچی: کیا اسناں شہری نے حضور والا؟ سلطان دی قسمت دا جہڑا وی فیصلہ
تھیوے سا کوں اوندے نال تاں سروکار ہے۔

وزیر: پر ایندا اے مطلب تاں نیئیں جو تہاں سرکاری حکم نامو۔
موچی: اسناں حکم منن توں انکاری نے حضور والا۔ اسناں تہا ڈے اگوں
ارداس کریندے پئے ہیئیں۔ بھلا اسناں کینوں گھرونج کے سُم تھیووں
جہڑے ویلے سا ڈے سلطان دے سر تیں تلوار لوکدی کھردی ہووے۔
وزیر: کیا مطلب ہے تیڈا؟

موچی: میڈا مطلب ہے کہیں کوں پتہ کائینی۔ کجھ وی تھی سگدے۔

وزیر: توں کینوں آگہ سگدیں؟

موچی: آنجھی تیریت نال کوئی وی گالہ تھی سگدی ہے۔

مئے فروش: اسناں شرط لئی بیٹھے ہیئیں۔ اے آھدے تیریت وعدا پورا نا
کر لسی، میں آھداں ضرور کر لسی۔

وزیر: خوب ہے، ایڈے وڈے رو لے کوں جوئے دا کھیڈ بٹا گدھے تہاں؟

بادشاہ دا فیصلہ

مئے فروش: کھلے اساں نہیں کیتا حضور والا، اتھاں جتے لوک کھرن اکڑا شرط
لائی کھرن۔ بانگاتیں جلا دای شرط لائی ودن۔

وزیر: کیا ایکھنی؟ جلا دای؟ کتھاں ہے او؟

مئے فروش: (شانہ ڈیندے) او کھرے حضور والا مجھے دے پچھوں لکدا
کھرے۔

وزیر: (سپاہیں کول) اڈے گھن اولینکول۔

(سپاہی جلا دکول وزیر دے سامھے گھن آدن)

جلا د: (بھوڑ کے) میڈی غلطی ناہنی حضور، بانگے دی غلطی ہنی۔ سارا
قصور اوند اہنی، اول سویل دی بانگ نہیں ڈتی۔

وزیر: سویل دی بانگ؟ کبھڑی سویل؟ اساں اول ویلھے دی گلہ نے

کریندے پئے اولے کودن آل۔ (موچی تے مئے فروش کھل پوندن)

تھاڈی اے ہمت، جو تساں میڈے اگو کھلے؟ لکل ونجوتیں ولا شکل نا

ڈکھائے میکیوں۔ (موچی تے مئے فروش اتھوں تنکھیں تنکھیں بھج

ویندن) اچھاتے ہن ڈساو جلا د صاحب تساں تاں ماء دیاں شرطاں لاوٹ

اچ مصروف ہو سو؟

جلا د: شرط حضور والا؟ تھا کول کیں ایکھئے؟

وزیر: سدھی سدھی گلہ ڈس میکیوں۔

بادشاہ دا فیصلہ

جلاد: پر حضور والا

وزیر: بھوڑنا، ڈس میکوں۔

جلاد: پر اے شرط حضور والا اے ہے۔۔۔۔۔

وزیر: میکوں سب پتہ ہے تے میں تیکوں کوئی سزا نہاں پیا ڈیندا۔ ہن

میکوں سدھی گالہ ڈسا۔ تیڈے خیال ارج او ترمیت اپٹا وعدا پورا کر لسی یا

کایتنا؟

جلاد: پر حضور والا۔۔۔

وزیر: میں تیکوں آگہ ڈتے، ڈرنا۔ میں تیڈے کول تیڈا خیال پچھدا پیاں تیں

تیکوں میڈے ایں حکم تیں چیں چاں کیتے بغیر عمل کرنا پوسی۔

جلاد: چنگا حضور والا۔ سچ تاں اے ہے جو میکوں اول ترمیت تے اعتبار

کاینتی۔

وزیر: کیوں کاینتی؟

جلاد: ایں واسطے جو او کوڑی تیں ٹھگ باز ہے۔

وزیر: توں اونکوں سُجائ دیں؟

جلاد: میں ایندے مکرے کول ہوں ملھے جاں گیا ہم جہر لے بردہ فروش

دی پھانسی کیتے بانگ دے بھالے ارج کھرا ہم۔

وزیر: کوڑی تیں ٹھگ باز؟

بادشاہ دا فیصلہ

جلاد: جیہا۔

وزیر: آہنجی تریمت نال کیا کیتا ونچے؟

جلاد: ظاہر ہے اینٹکوں سزا ملٹی چاہیدی ہے۔

وزیر: تیڈے خیال ارج جیکر اوساڈے سلطان سین نال دغا کرے تاں

اونکوں کیا سزا ڈیونی چاہیدی ہے؟

جلاد: ول تاں اونکوں بیشک سزائے موت ملٹی چاہیدی ہے۔

وزیر: پس ٹھیک ہے، ول توں سویلے ایں سزاتیں علدرا مد کیتے تیار تھی

ونج۔

جلاد: (اپنے آپ نال) وت سویل دے بیٹھے؟

وزیر: کیا ایکھئے تون؟

جلاد: میں ایکھئے حضور والا میں سویلے حکم دی تعمیل کیتے تیار ہوساں۔

وزیر: ٹھیک ہے۔ جیکر بانگے دی بانگ تیکر سلطان سین ایں مکان لہو

ازاد تیں خود مختیار تھی کی ناکتھے۔

جلاد: تاں ول میں اول نالائق دا گانا لہا گھنساں۔

وزیر: اے ہوسی سزا انہیں دے کر توتیں دی۔

جلاد: کوڑتیں ٹھگ بازی دی۔

وزیر: ناں۔

بادشاہِ دانیصلہ

جلاد: (سمجھ نہی آندی) ہں، حضور والا؟

وزیر: (اپنے آپ نال) ناں اے جرم کافی نا ہوسی۔ ایں جرم دی سزا موت جو نا ہوسی۔ تے ولا او تریمت ایٹھی حرکت دے حق راج قانونی تیں منطقی، ووڈیاں ووڈیاں گالھیں گولن دی شینہ ہے۔ ناں، کوئی پیا جرم ہووٹا چاھیدے۔ کوئی ایٹھا کالا جرم جیندی معافی نا ہووے تے جیہڑا لوکیں دی کاوڑیاں تریمت دو موڑ ڈیوے۔ مثال طور اساں اے آگھ سگدے ہیں جو او جاسوس ہے۔

جلاد: جاسوس؟

وزیر: جاسوس جیہڑی منگولیں کیتے کم کریندی ہئی ہے۔ لوک ایندے اتیں تھو تھو کرین تیں چیک چیک کے آکھن پیلی لیندا گا نا لمایا ونجے۔
جلاد: جیہا۔ ہوں مناسب سزا ہے۔

وزیر: تیزا ایہو خیال ہے؟

جلاد: میں اچی اواز راج چیک کے آکھساں، خداں، جاسوس زن کون موت دی سزا ڈیوے۔

وزیر: خالی تیڈی اواز نال کم نہیں چلٹا۔ پیاں وی ڈھیر ساریناں اوازاں ہوون تے چیک چیک کے ایہا گالہ آکھن۔

جلاد: پیاں اوازاں ای ہون۔

بادشاہ دا فیصلہ

وزیر: تیکوں پتہ ہے ناں، خواہجھیاں او ازاں کتھوں لبھدینن؟

جلاد: اے کیرا کوئی مسئلہ ہے؟

وزیر: واہ واہ۔ تے ایندے کیتے گواہ وی پاہیدے ہون۔

جلاد: اے وی کوئی اوکھا کم نہیں۔

وزیر: میڈے خیال راج اے حربہ کامیاب تھی سگدے۔ جیکر رولا پے گیا

تاں میکوں تیڈی لوڑھ تھیسی۔

جلاد: میں تہا ڈاچھوئا جھنیاں نوکر آں حضور والا۔

(ناچن دے مکان دے یک پاسو ڈیوا پلدے)

وزیر: چپ، موری راج ڈیوا ہل گئے۔ اسان کترا پچھوتیں تھی کھر دے

ہیں۔

(چوک راج اندھارا ودھ گئے۔ کوٹھے راج سو جھلا ودھ ویندے۔ اول کوٹھے راج

ناچن تے سلطان نظر دن۔ ڈوہائیں چوکی دو آندن۔)

سلطان: (پیہ ویندے) تیڈا گھر ہوں چنگا ہے۔ تے اینکوں ٹھمانی وی

ہئی ایں توں۔

ناچن: (انہیں دے پیریں راج پیہ ویندی ہے) مہربانی۔ جیہا، میں تہا کوں

ڈساینا ہا جو میڈا گھر آلا ہوں امیر وپاری ہا۔ ہوں اعلیٰ ذوق آلا ہا۔ شاعری

تے گاؤن دے پچھو گالما ہا۔

سلطان: توں اوندی کنیز ہانویں؟

نامہن: ہا۔ میں سولہاں ورہیں دی ہم جہرے اول میکوں مل گدھا ہا۔
 دل اول میکوں ازاد کر ڈتا تیں مرٹ توں کچھ ورہیاں پہلے میڈے نال نکاح
 کر گھدا ہس۔

سلطان: تیڈے نصیب میں کنوں ہوں چنگے ہن۔ تیڈا مالک تیکوں
 ٹھیک ویلھے تیں ازاد کرک نہیں بھلیا۔

نامہن: میڈی اصل خوش نصیبی تاں اے ہے، جواج ٹساں میڈے غریب
 خانے تیں مہمان آتھے آو۔

سلطان: ہن میں تیڈے کول اگیاں تاں توں کیا کرک چاھندی ایں میڈے
 نال؟

نامہن: کچھ وی بنا، سوائے ایندے جو لکھ تہاڈا دل وندلا نواں۔

سلطان: پس؟

نامہن: بالکل۔ میں تہاکوں پہلے وی ایکھنیا ہا جو میڈے گھر اراج تہاڈے

محل کنوں ای ڈھیر خوشیاں ان۔ میڈے کول ہک توں ہک سوھنیاں

کنیزاں ان جہیریاں پنٹی، گاؤں تیں ونکوونک دے واچے وگاؤں اراج تاک

ان۔ یقین کرو اراج رات ٹساں بورنا تھیدیو۔

سلطان: سویل تیکر؟

بادشاہ دا فیصلہ

نماٹن: حالی سویل داسو چو ای نا۔ حالی ہوں دیر ہے۔

سلطان: سویل تک جو توں آکھیں میں اوندے کیتے حاضر آں۔

نماٹن: میڈی بس ایسا آرداس ہے جو میڈے نال پٹاں مارو کٹھے کھاوی پوتے
گاؤن نال دل وندلاو۔

سلطان: بیا کجھ ای نا؟

نماٹن: پٹاں کیا چاہندے او میں کیرہی شے دی آرداس کراں؟

سلطان: اے میکوں نیس پتہ، تیکوں پتہ ہوونا چاہیدے۔

نماٹن: پٹیں کول شروع کریندے ہیں۔ میکوں اپنے راہیں کجھ ڈساو۔

سلطان: اپنے راہیں؟

نماٹن: جیہا، ابھی کھتا، میکوں ابھی کھتا سٹاو۔

سلطان: توں چاہندیں میں تیکوں کھتایں سٹینداریمہ ونچاں؟

نماٹن: جیہا، تہاڈے کول کمال دیناں کھٹایاں ہوسن۔

سلطان: کھٹایاں وی میکوں سٹاوٹیاں پوسن؟

نماٹن: کیوں ناں؟

سلطان: ہا، کیوں ناں۔ لہنویں تھیونٹا چاہیدے۔ میڈی حالت ایں ویلھے اوہا

ہے جیہڑی شہزاد دی ہئی۔ اوکوں ای ساری رات کھٹایاں سٹاوٹیاں

پونڈیاں ہن تے اوں سویل دا بھلا کرنا پوندا ہتی جیہیں ویلھے اوندی لیکھ
کھیجی ہائی۔

نماہن: (کھل کے) لیندا مطلب ہے میں او ڈرا کلا قاتل شہزادہ شہریار
ہاں؟

سلطان: ہا۔ دکھری گلہ ہے ناں؟ اج سب شے ہنٹی تھی گئی ہے۔
نماہن: جی نا۔ تہاں اسی ہمیش سلطان رھو۔ تے میں تاں تہاڈے پیریں
دی دھوڑاں، جیویں شہزاد ہتی۔

سلطان: تہاڈا مطلب ہے آہنجی شہزاد بیدے ڈوہا میں ہتھ شہریار دے
گلے تیں ہن تیں او ناہن جی سگدے تیں نامر سگدے۔

نماہن: نانا۔ میں او شہزادہاں جہڑی شہریار دا دل محبت تیں خوشی نال بھر
ڈیندی ہے۔ تہاں آپ ڈیکھ گھنسو میں تہاڈی پریشانی کینوں مکا ڈیساں۔

(تاری مریدی ہے۔ کوٹھے دے پک پردے پھولوں گاؤں دی اواز
آندی ہے)

سلطان: (کچھ دیر سٹن دے بعد) کیڈا سوہٹا گاؤں ہے۔

نماہن: تے ہن میں تہا کوں رقص ڈکھیاں۔

(نچدی ہے)

سلطان: (رقص ڈیکھ کیں) واہ وا، سبحان اللہ۔ توں ہر رات لہنویں محفل
بجیندی ایں کیا؟

ناہج: نا سلطان سیئیں۔ ارج دی رات خاص ہے۔ اے سارا انتظام
تہاڑے کیتے ہے۔ جڈاں دی میکوں ازادی ملی ہے تیں میڈی شادی
تھئی ہے، میں ارج نچی آں۔ نتاں روزرات کول اے کنیزاں نچدین
گاندین۔

سلطان: تیڈے گاہکیں دا دل وندلاوٹ کیتے؟

ناہج: میڈے مہانیں دا دل وندلاوٹ لو۔

سلطان: جینویں تیڈا دل آکھے۔ پلو مہان ای سی۔ تیڈے مہان آہنجی
محفل ارج آون دے چنگے بھلے پیسے ڈیندے ہوسن۔ ہُن سمجھ آئی ہے جو
توں ایڈی امیر کینویں ایں۔

ناہج: اے پیسہ میکوں اے ٹے ٹس کنیں وراثت ارج ملینے۔ کڈاھیں تاں میں
انہیں محفلیں اتے ایڈا خرچ کر ڈیندی آں جو پلے کجھ ای نہیں رہندا۔

سلطان: تاں توں اے سب کیوں کریندی ایں؟ خدا ترسی ارج؟

ناہج: ناں۔ فن کیتے۔ میں فن دی عاشق آں۔

سلطان: (چڑھکا مرہند پیس ہویس) ایں تاں کلی فن دی سیوا تھیندی

ہوسی۔

نماز: تمہا کوں میڈی گلہ دا اعتبار کائینی؟ تہاں میڈی گلہ کوں کھل پٹ
 اچ نالٹن چاھندے او۔ خیر کوئی گلہ نہیں۔ اکھو اکھو میکوں برا اکھو۔ میڈی
 عادت کائینی جو نہیں دے مندے وچاریں کیتے لہٹی صفائی ڈیندی ودی
 رہاں۔ لوکیں دے اگو میں بری تریمت آں۔ اپے من دے سکون کیتے
 میں امنیں دافیسلمہ قبول کر گھدے۔ ہن میکوں اے وھم نہیں رہیا جو
 اپے راھیں لوکیں دے وچار ٹھیک کریندی پھراں۔ جہر لے بندا برائی
 دیاں حدال پار کر ویندے پچھیں ازاد تھی ویندے۔ تہوں میکوں لہٹی اے
 ازادی ہوں وڈی ہے۔

سلطان: تیکوں وی؟

نماز: جیہا، تاں جو جینویں دل آکھے انویں جی سرگاں۔

سلطان: تے تیڈی پسند کیا ہے؟

نماز: میکوں ٹسیں دی یاری پسند ہے۔

سلطان: اے تاں میں سمجھ گیاں۔

نماز: ناں، میڈا خیال ہے تمہا کوں سمجھ نہیں آئی۔ گلہ اوں نہیں جینویں

تہاں سمجھدے پے او۔

سلطان: تاں دل کینویں ہے؟

نماز: تہاں مکی سٹٹا چاھندے او؟

سلطان: ظاہر ہے۔

نامتھن: پر تہماکوں سچ دا اعتبار کایینی۔ ڈسٹ دا فائدہ؟ جہڑے سچ کول لوک نا
مٹن او کہیں کم دانئیں۔

سلطان: ول وی ڈس تاں سہی۔

نامتھن: ڈسیدی آں، تہاڈا دل وندلاوٹ لوای سہی۔ ٹسیں دی یاری انہیں
وے جسم ناں، بھل انہیں دی روح کارٹ میکول وندی ہے۔ سمجھے او
میڈی گلہ؟

سلطان: نا، میں پوری گلہ نیس سمجھ گیا۔

نامتھن: اچھا، میں لمبن کر کے سمجھیدی آں۔ جڈاں میں انہیں چھوہریں
دی عمرہ دی کنیز ہم، تاں میڈے مالک میکول نچن گاوٹ سکھانیا۔ او
میکول اپٹیں دعوتیں اچ گھن ویندے ہن تے مہانیں نال ملویندے ہن
جہڑے شاعر، لیکھک، گو تے، گیانی تے ہوں سیاٹے لوک ہوندے ہن۔
اساں سویل تھیون تیں بیٹھے رھندے ہاے، شعر پڑھدے ہاے، گاوٹ
سندے ہاے، کھل مذاق تے ہٹ کواک لگدی ہئی۔ اتے یکے جس چا
چاٹھکارے مریندے ہن۔ او شاماں ہوں سوہٹیاں ہن تے میڈا اعتبار
کرا ہے، پاک تے مشوم وی ہن۔ میڈا مالک ہوں نیک ماٹس ہا۔ انہیں
دا شغل ہس ایسے شاماں ہوندیاں ہن تے او انہیں اچ کمینیاں تیں پاپی

گالیں منہ کرک ڈیندے۔ انہیں میگوں میں طریقے نال نکھائیا پڑھائیا
تے جڈاں ساڈی شادی تھئی تاں او میگوں میں خوشی وانجا منہ رکھٹا
پاھندے۔ میں ابھیہیں مٹھیں دی شوقین جو ہم۔ میں واسطے انہیں
میگوں مٹھیں اچ ہن دی موکل ڈتی پر میں شرط نال جو میں ریشمی پردے
پچھوں رھاں۔ اے بے میڈی کھائی۔

سلطان: انہیں دے مرک دے پچھوں کیا تھنیا؟

ناتھ: میں مٹھیں آلی عادت چھوڑ نہم سگدی۔ میں واسطے اپنے مٹس
دے ممانیں کول سڈیندی رہی۔ پہلو تاں میں پردے دے پچھوں ہندی
ہم۔ پر میں مٹھے محلے دائیں کھلی تریمت دے گھر مٹس ممان آندے
ویندے ڈٹھے تاں میڈے راہیں کوز گھر مٹس پے گئے۔ ول میں ایکھنے
ہن پردے پچھوں ہن دی لوڑ کاٹینی۔ میں آپ کول ایکھنے جیکر لوک
میگوں پانی ہی سمجھن تاں چنگا لہنوں ہے جو اپنی کرٹی کول آپ جانچاں۔
سلطان: وکھری گالہ ہے۔ تیزا ظاہر تیں اندر ایڈے وکھو وکھ ہن۔ تیڈی
دوکان تے اول نال دابور ڈنگا کھڑے جیہڑا اتھاں وکھ ای کاٹینی۔

ناتھ: تہاڈی مرضی ہے میڈی گالہ دا اعتبار کرو یا نا کرو۔

سلطان: میں اعتبار کرن کول آڈر ڈینداں۔ اے اعتبار ودھیک تر سلا ڈیندا

پے۔

نامتھن: بس میں ابھی جاتی تے انگ رنگ بدلن تیں راضی کاہنہسی۔ جیکر
میڈارستہ چکرو چکرو ہے تاں کوئی شکتی میکیوں ایس چکرو تھیون توں ڈک نہیں
سگدی۔

سلطان: چکرو۔ میڈا اعتبار کریں سنار دے ہر رستے تیں تیکوں چکرو لہسی۔
نامتھن: ٹساں میکیوں یاد ڈوا ڈتے۔ لوکیں دے سامنے میں تہاڈے نال
جیہری کواہ کھیتی ہے۔

سلطان: سچ ہے۔ تیں میڈے مومنہ تیں چکرو بل ڈتی ہے۔

نامتھن: میں جاں بھجھ کے تہاڈے نال لچر پٹا کیتے، گنوار گالہیں تے بے
ہودگیاں کیتین۔ کیوں بھلا؟ میکیوں اے لگا جو ٹساں جھنجھے نظر دے آوانوں
نا ہوسو۔ میکیوں لگا ٹساں کوئی پھتیل تیں سر پھریے سلطان ہوسو۔ تہاڈے
راج شاہی دی ہوا بھری ہونی ہوسی تیں ٹساں طاقت دے نشے اراج ہیٹے
لوکیں کون کھندے نا ہوسو، جینویں اکثر حاکم کریندن۔ میں سمجھدی ہم لامان
جت کے تہاڈے پیر بھویں تیں نانکدے ہوسن۔ لوک ہٹھے میلے آہدن جو
تہاڈی پگ اراج جیڑے نیلم تے پھراج لگے کھرن انجھے جگ تیں نہیں
لہدے۔ لوک آہدن ٹساں ابھی تلوار نال منگول سردار دی لہیٹی ٹوپی ڈو
ٹوٹے کر سٹی ہے۔ تہاڈے ایڈے کارناماں سن کے میڈے پھیتے اراج
تہاڈی شکل پک ظالم، پھتیل تے کراڑے بندے آلی ہئی ہے۔ جیہر لے

ٹساں میڈے نال ایڈی کولتا نال تے مٹ کے آلانے میں حریان تھی
گہنی آل۔

سلطان: پرتوں ایندے کول دھوکا نا کھانویں۔ میں ہٹھے میٹھے ایڈی کولتا
تیں حاجری ای کائینی ڈکھیندا رھندا۔ اتجھے میٹھے وی آندن جیر لے میں
کہیں شمشاہ یا سلطان توں ڈھیر کراڑا تے ظالم تھی سگھداں۔
ناہڑی: میں نہناں مندی۔

سلطان: شینت توں اوں میٹھے دے اثر توں نہیں نکھتھی حالی۔
ناہڑی: ٹساں اے آھدے پے او جو خاص میڈے نال ٹساں مومنہ دے
کولے او؟ میں ایں گالھ تے ودھیک پھوت چا سگدی آل حضور والا پر گالھ
اے ہے، میڈے خیال ایچ ٹساں میڈی گالھ نہیں گھدی۔ ٹساں کیوں
میڈے نال مومنہ دے کولے تھیندے پے او؟ کیا میڈے ایچ کوئی اتجھی
گالھ ہے یا میں سویل دی بانگ توں پہلو جیرا فیصلہ کرٹے اوں کارن؟
سلطان: میں تیڈے نال کولا تھی الیندا پنیاں تاں جو تیڈی ہرددی گھن
سگاں۔ ایہا گالھ آھدی ہئی ایں نا؟

ناہڑی: ہا۔ تے جینویں تناکوں ازادی ملیسی ٹساں اپے اصل انگ رنگ
ایچ آویو تے او جو ظالم سلطان بٹ ویو تے ایں تریمت کول بدلا گھنوو جینیں
تھاڈی بے عزتی کیتی ہے۔ تے ول میڈی موت دا ویلھا آویسی۔

بادشاہ وافیصلہ

سلطان: دل تاں سہپ کرتیں میکوں آپے چال ارج پھسانی ریمہ ورنج۔
 نامہن: ٹساں وی لیئوں آہدے اونا؟
 سلطان: عقل تاں لیئوں آہدی ہے، اتے تیکوں شک وی تھیوں پونگے
 ہن۔

نامہن: کیا میڈا شک کوڑا ہے؟
 سلطان: ٹوں ایندے ارج حق تیں لیں۔ ایں واسطے نچاں میڈیں گالیں
 تیڈے دل ارج شک پاڈتے۔
 نامہن: (اونوں تارکے ڈٹھس) نہاں۔
 سلطان: نا؟ تے دل کیا؟

نامہن: میں تریئتیں آلی چھینوں جس تے ابار کریدی آں تیں اوں میکوں
 کڈاھیں دغا نہیں ڈتا۔

سلطان: تے او تریئتیں آلی چھینوں جس کیاہی آہدی ہے؟
 نامہن: او اے آہدی ہے جو ٹساں ایتھے بندے نموے، ٹساں ہوں دکھ او
 تے لیند اپتہ میکوں اوں ویلے اسی لگ و نچٹا پاھیدا ہا جیئیں ملے ٹساں تلوار
 ناچاؤن دافیصلہ کیتے۔

سلطان: کاش تیکوں پتہ ہوندا جیکر میں تلوار چاگھندا تاں اے سب کیتا سوکھا
 تھی ونچے ہا۔

نماہنی: خُش تہا کوں چھتتا وا تھیندا پئے؟

سلطان: میں خالی سوکھ دا آھدا پتیاں۔ "استاد دی استادی، گنڈھ دا مہتا
 بھجے۔" توار نال گنڈھ کپ سٹن ارج کیر ہی فتح ہے۔ اصل فتح تاں ہتھ نال
 گنڈھ کھولن ارج ہے؟

نماہنی: تاں کیا خُش تہاں ایہو کریندے پئے او؟ گنڈھ ہتھیں نال پئے
 کھلیندے او؟

سلطان: بالکل، میکوں پگ ہے جو لیندا انت کیا نکلی۔

نماہنی: فرض کرو لیندا انت برا نکل پیتا تاں ول چکریو؟

سلطان: میں تیکوں پہلے ای ڈی بیٹھاں۔

نماہنی: جو پہلی تہاں تخت چھوڑ ڈیو؟

سلطان: ہا۔

نماہنی: نا، میڈا نہیں خیال جو تہاں لہنوں کریو۔ میں ایڈی گالی نہاں جو
 آتھی گلہ من گھناں۔ تہاں لہنوں کرنا ای چاہوتاں ای تہا کوں کوئی نا کرن
 ڈیسی۔ تہا کوں ولا سوکھا انگ ورتا پوسی تہیں سوکھا انگ اوہو ہے جینکوں
 تہاں ہتھیں سوکھا آھدے بیٹھے ہاوے۔

سلطان: میں کڈاھیں کوئی قدم پا کے پچھاں نہاں ہتھینا۔ لام ارج ای اے

کم نہیں کیتا کڈاھیں۔ میں منینداں جو لام ارج لہنوں کرن ہوں وڈی خطا

بڑے سگدے کیوں جو کڈاھیں کڈاھیں پچھاں ہٹن ہوں ضروری تھی
 ویندے۔ پر میں کڈاھیں نہیں ہٹنیا۔ تے شیدت سیت ای نال تھیندا
 ریمہ گئے میڈے۔ بہر حال، میڈا ایہو انگ ہے۔
 نامکھن: تہاں تاں کمال دے بندے او۔
 سلطان: اکا کایتنا۔ گلہ اے ہے جو میڈے بھیتر گونہاں ڈیکھن دی شکنتی
 کابنئی۔

نامکھن: تہاڈے بھیتر؟

سلطان: تے لیندا اجوت اے ہے جو میں جیکر کترا ای ڈیکھ سگاں ہا جو لیں
 راہ تے ٹرن نال کیا کیا ڈیکھٹا پوسی تاں ہک واری حریان تھی کے تھانہر
 ونچاں ہا۔

نامکھن: تہا کوں کوئی گلہ حریان نہیں کر سگدی۔ تہاں ہوں ٹھڈے مٹھے
 مزاج دے تیں پر اعتماد او۔ اپنے آپ تے پورا قلوب رکھدے او۔ تے
 جہیزی سچیندے وے اونکوں کر ڈکھیندے او۔ تہاں ناڈھلے او تیں نادغا
 باز۔ تہاں کھلے دل دے، چھے تیں زبھد بندے او۔ تہاں اصولیں دے
 پدھل او تیں انہیں کوں چھے جذبے نال نبھیندے او۔ اصل گلہ تاں اے
 ہے۔

سلطان: تُوں میگوں مکھن لاونٹا چا ہندی ایں؟ ایں ویلے ساڈے لچو کون
کیننگوں مکھن لاونٹا دامتھاج ہے؟ ہک واری ول سب پٹھا تھی گئے۔

نماہن: تَساں میگوں موکل ڈیو حضور والا؟

سلطان: کپڑی گالھ دی؟

نماہن: تہاڈے کول ہک ذاتی سوال کرن دی۔

سلطان: ذاتی؟ تُوں لہنوں آہدی پئی ایں جیوتیں ہن تیکر اسال جیہڑیاں
گالیں کیتین او ذاتی من۔

نماہن: میں تہاڈے کول ول دی گالھ پچھٹا چا ہندی آں۔ محبت راہیں۔

سلطان: محبت؟ کپڑی محبت؟

نماہن: تریمت دی محبت۔

سلطان: تیڈا خیال ہے میڈے کول تہیتم ہے انہیں کھپیر نہیں کیتے؟

نماہن: دکھری گالھ ہے تہاڈے من اچ کڈاہیں کہیں تریمت دی محبت

نیس جاگی؟

سلطان: تُوں ایڈی حریان کیوں تھیندی پھیں؟ اکھ تاز کے کیا پئی

ڈیسر؟ محبت کرن ایڈا ضروری ہے کیا؟

نماہن: پرتھا ڈاتاں ڈھیر تریمتیں نال ماکردا تھینا ہوسی؟

سلطان: لا محالہ۔ سپاہی دی حیاتی ہوندی ایہو جھنیں ہے۔ تیکوں پتہ ہے
 پتیا جو لشکر دے سالار کول ہر رات کوئی قیدی ترمیت یا کنیز پڑتی ویندی
 ہے۔ بازے سوہنٹیاں ای ہوندین۔ بس ایہا کجھ گالہ ہے۔
 ماتھن: انہیں لہو کوئی ترمیت آنجھی وی ہئی جیڑی انھیں کول بھاگتی
 ہووے؟

سلطان: میڈیٹس انھیں ارج؟ توں لیں چا سمجھ جو سارے ڈبہیں دے کم کار
 نیر جیٹس ملے میں اپنے خیمے ارج وڑداں تاں انھیں ارج لام دے میدان
 دی دھوڑ ہوندی ہے۔

ماتھن: تے ول اگلے ڈبہیں کیا تھیندے؟ انہیں لہو کوئی ترمیت کڈاھیں
 یاد نہیں رہی؟

سلطان: اس توں اگلے ڈبہیں میں گھوڑے کول لت ولا اپٹا دھیان کمیں
 ہئے پاسے لا گھنداں۔

ماتھن: پر ہن تاں تہاں سلطان او۔ ہن تاں محبت کرن دا ماتسم ہو سی؟
 سلطان: اے توں بیٹھی آھدی لیں۔

ماتھن: ہن تہاں کیریشے ڈک سگدی ہے؟

سلطان: حکومت دے مسلے، بیٹنوں یک مسئلہ تاں ایو جہڑا نردا پئے۔
 اے مسئلہ تاں اسما نلتے تیں میکوں کھپا کے رکھ ڈتس۔ تیڈا کیا خیال ہے
 جیندے سر تیں اے مسئلہ کھڑا ہووے او محبت کر سگھدے؟
 لکھن: (کھلدی ہے) سچ آھدے او۔
 سلطان: توں کھلدی پئیں۔

لکھن: یک سوال ہنیا۔ اکا آخری سوال۔ میڈا اعتبار کرا ہے۔ ہن اے
 سوال ہوں سنجیدگی نال ہئی کریندی آن کیوں جو اے سوال میڈے راھیں
 ہے۔

سلطان: تیڈے راھیں؟
 لکھن: جیسا۔ فرض کرو تہا کوں سویلے ازاد کر ڈتا ونجے تاں تہاں تاں سیدھے
 اپے محل راج ویو؟

سلطان: ظاہر ہے، میڈے ڈھیر سارے کم ہئین تھے۔
 لکھن: تاں میڈا کیا ہئسی؟
 سلطان: تیڈا کیا ہئسی؟

لکھن: تہاں ول میکوں کڈاھیں یاد کریو؟
 سلطان: میکوں سمجھ نہیں آئی۔

لکھن: تہا ڈی سمجھ راج نہیں آندا پتیا میڈا سوال؟

سلطان: تیکوں پتہ۔ تریہتیں دیناں گالیں میکوں ہوں اوکھیاں تیں
شاندریں نال بھرنیاں لگھین۔

سلطان: تساں سب سمجھیندے پئے او۔ ایڈے سیاٹے تیں چلاک جو ہو۔
تساں ہوں حساس وی ہو۔ پر ڈکھاؤنا نہو چاھندے۔ کھپی ڈکھیندے او تیں
بھی مریندے او۔ ول وی تہاکوں سمجھیندی آل جہڑے اشارے عن میڈی
گالہ اچ۔ میں اے چاڑی چاھندی آل جو تہاں بھل تاں نا ویو اتے ایں گھر
توں باہر نکل کے میڈی یاد اپنے پھیتے توں لہا تاں نا گھتو۔

سلطان: میڈے خیال اچ اے نیس تھی سگدا جو تیڈی یاد کوں اکا پھیتے توں
لہا تاں۔

ناہٹ: تاں ول تہاڈے پھیتے اچ چنگنیاں یاداں ریسہ ویں تاں؟

سلطان: بیشک

ناہٹ: پس ایہو کجھ؟ تیں ول سب مکا ویسی؟

سلطان: کیا اسان ولا او ہو جھیرا بھرنیندے پئے ہیں جہڑا اس توں پہلاں؟
ناہٹ: نا نا۔ میں تاں پس اے پھٹھا چاھندی ہم جو اے کھتائیں ساڈا آخری
میل تاں نیس؟

سلطان ایندا ولدا ڈیوں اوکھا ہے۔

ناہٹ: حالی ایں ولدے دی لوڑا می کا پئی۔

(نوکرانی اندر آندی ہے)

نوکرانی: نگر پائی تیار ہے۔

نماہنگ: (اٹھدیں ہوئیں) سلطان سیس میکوں اے عزت بھیکین؟

سلطان: (اٹھدیں ہوئیں) ٹساں بہوں مہربان تیں مہمان نواز آو۔

نماہنگ: مہربانی تاں تہاڈے آہیں نک گئی ہے سلطان سیس۔

(گاون دی اواز اراج او انہیں کوں کوٹھے دے باہروں نیندی ہے۔ کوٹھے

داسو جھلا منٹا تھی ویندے۔ فیڈان دے بعد شہر دا چوک)

موچی: (چوک دے ہک چند اراج مئے فروش نال) ڈٹھی ڈیوا وسم گئے۔

مئے فروش: توری دو ڈیہدے) چنگی نشانی ہے۔

موچی: کیا مطلب اے تیڈا؟

مئے فروش: ڈیوا وسمانوں دا مطلب ہے بسترے اراج سمن۔

موچی: تے ول؟

مئے فروش: ول اے جوا وراضی تھی گین۔

موچی: کیرھی گالہ راہیں؟

مئے فروش: ہر گالہ راہیں۔

موچی: تیڈا مطلب ہے او انہیں کوں سویلے چھوڑ ڈیسی؟

مئے فروش: ہا۔

موچی: دل تاں توں جت گئیں شرط۔

مئے فروش: بیشک۔

موچی: توں کجھ ڈھیر ای آساں لئی کھڑیں یارا۔ تیڈا خیال اے آہنجی ترمیت

لینوں اپنے پیئے لٹا ڈیسی؟

مئے فروش: کینٹکوں پتہ۔ میں آھداں اولینوں کر یسی۔

موچی: تے میں آھداں اونا کر یسی۔

مئے فروش: سوبل تیں بھالا چا کریندے ہیں۔

موچی: کبڑا ویلھا ہے ہُن؟

مئے فروش: (اسمان دو ڈیہدے) تاریں کنوں تاں لگدے ادھ رات تھی

گئی ہے۔

موچی: سوبل کوں ہوں دیر ہے۔ میکوں تاں نندر آئی کھڑی ہے۔

مئے فروش: تے وچ۔ سُم۔

موچی: کون، میں؟ اے تھی نیں سگدا۔ سارا شہر جاگدا پئے میں کینوں سُم

ونچاں؟ تے میکوں تاں انوں ای جاگتا چاھیدے تاں جو سوبلے تیکوں شرط

ہر داھوینا تاں ڈیکھاں۔

مئے فروش: میں ہر ویساں؟

موچی: بیٹا کیا۔

مئے فروش: ڈیہدے ہیں کون ہر دے۔

موچی: (چوک دی چند اچ ڈیہدے) او ڈیکھ

مئے فروش: کیا تھے؟

موچی: (حولیں حولیں) وزیر میں جلا د کول ڈیکھ، جینویں کوئی حربہ کھیڈدے

پے ہونون۔

مئے فروش: شش

(وزیر جلا د کیں کجھ پنچھدا کھرے تیں لہوی تھنی کھڑی ایس، اڈے اڈے

آندا ویندا کھرے)

وزیر: توں سپاھیں کول کیا آھدیں ہوئیں سئے؟

جلا د: حضور والا، او آھدے پے ہن اچ رات لوکیں کول گھر نیں بھیجیا ونج

سگدا، لوک کجھ کیتی گلہیں تیں بزاریں اچ وون، تے ہر کوئی حولیں حولیں

گالیں ودا کر بندے۔

وزیر: گالیں؟

جلا د: جیہا، حضور والا۔

وزیر: کیاں گالیں؟

جلا د: ظاہر ہے سلطان سیش دے راہیں، ایہو جو پہلی اولیں مکان اچ

رات کینویں گزر رہین۔

بادشاہ دافصلہ

جلاد: تے تیڈے خیال اراج اورات کینویں گزرین؟

جلاد: میڈے کول کیا پچھدے او، حضور والا۔

وزیر: میں تیڈے کول وی تاں پچھ سگداں۔ توں وی تاں لوکیں لہو ہمیں۔

ہمیں یا کایتنا؟ تیڈے وچار لوکیں دے وچاریں دی دکھالی ہن۔ ولد اڈے

میڈی گلہ دا۔ تیڈے خیال اراج سلطان سین اتھاں کیا کریندے پین۔

جلاد: او اتھاں نماز تاں نہیں پڑھدے پے۔

وزیر: توں مذاق پینا کریندیں؟ تیڈی اے ہمت۔

جلاد: میں معافی منگداں حضور والا۔ میں تاں بس اے آکھٹا چا ہندا ہم جو

اومکان کوئی چگلی جاہ نہیں۔

وزیر: تاں شہر اراج لوک ایسے گالہیں ودے کریندن۔ او اے آھدے ودن جو

سلطان سین اتھاں رات گزارن گینن؟

جلاد: چکلے اراج۔

وزیر: کیا ایتکھی؟

جلاد: ایہوتاں لوک ودے آھدن، حضور والا۔ میں تاں اُنہائیں دی گلہ

ورجیندا کھڑاں۔

وزیر: تاں لوک اے ودے آھدن ایڈے گمبھیر مالے راہیں۔ او بھل گین

جو ایندا اصل مقصد ہوں اچا ہا۔ ایندے پچھو کیڈی اعلیٰ سوچ کھڑی ہئی۔

بادشاہ دافیصلہ

اے امید ہنی جو لیندا آنت لوکیں دے دلین اچ نلک نال محبت
ودھیلی۔ میں تاں ڈیسدا پیناں توں وی اے سب بھلیا کھریں۔
جلاد: نا حضور والا، میں کجھ نہاں بھلیا۔

وزیر: اے تاں ہئیں پتہ لگ پوسی۔ اے ڈس سلطان سین لیں گھراچ
و نچن کیوں قبول کیتے؟

جلاد: او تہوں گپین، تہوں گپین، جو، ناچن کوں خوش کرن لو۔
وزیر: تیکوں پس ایو کجھ نظر دے؟ کیڈی لچر گالہ ہے۔

جلاد: حضور والا میں امتحان شروع کول کھدا عم، تیں سب کجھ اکھیں نال
ڈٹھم۔

وزیر: تے تیکوں لیں سارے مالے دی ہک نکی تیں بیودہ گالہ سمجھ آتی
ہے۔ لیں مجھے اچ تیڈے جھنیں وچاریں آلے پے وی ہن؟
جلاد: او سارے ای میڈی کار سب ڈٹھی کھریں۔

وزیر: ول تاں اووی اتنا ہی سمجھے ہوسن جیتلا توں سمجھی کھریں۔ او سلطان
سین دے اعلیٰ وچاریں تیں وڈے مقصد دی گالہ ای نہیں کریندے۔ او
وی لینویں کھڑے آھدے ہوسن جینویں توں آھدا کھریں ویلی سلطان سین
ناچن دے گھرات گزاری ہے۔ کیڈے ارمان دی گالہ ہے۔ تباہی
ہے، بربادی ہے۔

(قاضی آندے)

قاضی: میں ساری رات نماں سُم سگنیا۔

وزیر: تُوں وی؟

قاضی: کیا مطلب ہے تیڈا، تُوں وی؟

وزیر: سارے شہراج کھیں کوں نندر نیئں آئی۔

قاضی: میکیوں پتہ ہے۔

وزیر: تے اے لوک چُپ چُپ تیں گالیں ودے کریندن۔

قاضی: میکیوں اے وی پتہ ہے۔

وزیر: تیکوں پتے اوکیا آہدے ودن؟

قاضی: بکارترین گالیں۔ انہیں کوں ایں سارے مالے ارج بس ہکا گالہ

نظر دی ہے۔

وزیر: ارمان دی گالہ ہے۔

قاضی: اے سب میڈا ڈوہ ہے۔

وزیر: تے میڈا وی۔ میکیوں اپٹے وپارن دے حق ارج ڈھیر دلیلاں تیں

ارادے دی پک ڈکھاوٹی پاھیدی ہئی۔

قاضی: پر ساکوں کیا پتہ ہا جو اتنھے مالے ارج آنجھی ترمیت آوڑی۔

وزیر: ساکوں ساری تھیوٹی پہلو سوچ گھنٹی پاھیدی ہئی۔

قاضی: توں ٹھیک آھدیں۔

وزیر: ھن تال سب نک گئے۔ اسان ھن کچھ نہان کر سگدے۔

قاضی: پر اسان سلطان سینس کون این مکان لہوتال کدھ سگدے ھیں۔

وزیر: لیندے کیتے سویل دا بھالا کرنا پوسی۔

قاضی: نا، اسان ھٹیں وی کر سگدے ھیں۔ این سکلے ارج۔

وزیر: پر فجر کوں حالی ہوں دیر ہے۔

قاضی: ول ساکوں ھٹیں سویل کراوٹی پوسی۔

وزیر: کیا آھدا کھڑیں؟

قاضی: فجر۔

وزیر: میکوں سمجھ نہیں لگی۔

قاضی: توں لہزے تک سمجھ ویسیں۔ بانگا کتھال ہے؟

وزیر: (جلاد دوڑیکھ کے) بانگے دا جلاد کوں پتہ ھوسی۔

جلاد: او کھڑے کدھ ارج۔

قاضی: ونج گھن آئینکوں۔

(جلاد اوندا حکم پورا کرن کیتے دھرکدے)

وزیر: (قاضی نال) تیڈے کول کوئی حربہ ہے؟

قاضی: ھا۔ ہے۔

وزیر: میکوں ڈسیندیں؟

قاضی: ہولیں ہولیں سب ڈیکھ گھنیں۔

(بانگا دھرکدا بھجدا آویندے)

بانگا: میں آگیاں سرکار۔

قاضی: نیرے آ۔ میں تیڈے نال سویل راہیں کوئی گالہ کرنی ہے۔

بانگا: سویل راہیں، حضور والا؟ میں سچ آھداں میں کجھ نہیں کیتا۔ اے جلا د

کوڑے الزام لیندا کھرے میڈے اتیں۔

قاضی: میڈی گالہ ہاں دے کنیں نال سُن۔

بانگا: میکوں قسم ہے حضور والا اول ڈہیں۔

قاضی: اے بکواس بند نہیں کر سگدا؟ میں ایکھئے میڈی گالہ دھیان نال

سُن۔ میں چاھنداں جینویں میں آگھاں تون انوں کریں۔

بانگا: جیہا حضور والا۔

قاضی: تاں ول ورنج، منارے تیں چوکے سویل دی بانگ ڈے۔

بانگا: کیرے میٹھے حضور والا؟

قاضی: ہٹیں ہٹیں۔

بانگا: ہٹی، حضور والا؟

قاضی: ہا، ہٹیں ہٹیں۔

بانگا: فخر دی بانگ؟

قاضی: ہا: سویل دی بانگ۔ ونج، تے سویل دی بانگ ڈے۔ میڈی

گالہ سمجھی وی یا کاینتا؟

بانگا: سمجھ گیاں، حضور والا، پر حالی تاں ادھ رات دا ویلہا ہے۔

قاضی: کجھ نہیں تھیندا۔

بانگا: ادھی رات کوں سویل دی بانگ؟

قاضی: ہا۔ ہا۔ اتے نیکھا تھی۔

بانگا: پر اے نامہ توں تھوڑا پہلونا ہوسی؟

قاضی: میں آہداں نا ہوسی۔

بانگا: (بگھے لفظیں ارج اپنے آپ کوں آہدے) اے فخر تاں نک تیں لو

گئی ہے۔ کہیں وہیلے کوئی آہدے اینکوں پچھاں گھن ونج، کوئی آہدے آگو

تیں گھن آ۔

قاضی: کیا آہدا کھڑیں؟

بانگا: کجھ نا حضور والا، میں سداہا ونج تیں انویں کریساں جو تساں ایکھئے۔

قاضی: تے سُن۔ دھیان رکھیں۔ تیڈے مومنہ لہو پک لفظ ناں لکے جو

قاضی دے آکھن تیں لیتہیں کریندا بیس۔

بانگا: حضور والا دا مطلب اے ہے جو میں

بادشاہ دا فیصلہ

قاضی: ہا۔ ٹوں جو کریندا پھینس ایہٹی مرضی نال کریندا پھینس۔

بانگا: ایہٹی مرضی نال؟ منارے تیں ادھ رات بیٹھے چڑکے فجر دی بانگا
ڈیندا پھیاں؟ کوئی کو دن تے عقلموں پیدل ای لہنتوں کر سگدے۔

قاضی: ہائسم آون تیں میں آپ تیدی ایں حرکت دا جواز ڈیساں۔ اے ٹوں
میڈے اتیں چھوڑ ڈے۔

بانگا: پر حضور والا، جیکر میں اے کم کیتا تاں شہر آئیں دی کاور جھلٹی پوسی۔
اواکھمن میکیوں سزا ڈتی ونجے۔

قاضی: پر سزا کیتے تیدیا کیں تاں میڈی عدالت ارج آسی نا۔

بانگا: پر جیکر ٹساں میکیوں ایں پھاسن ارج کھلا چھوڑ ڈتا تاں ول؟
قاضی: ڈرنا۔ ایں تھیبسی۔

بانگا: میں کینوں من گھناں؟

قاضی: میں تیکوں زبان ڈینداں۔ تیکوں میڈا اعتبار کائینی؟

بانگا: ارج دی رات وڈے وعدے تھیدے پھین تے کہیں کوں کہیں دا
اعتبار نہیں رہا۔

قاضی: چچوا یکھیلیں؟

بانگا: کجھ نہیں حضور والا، میں تاں ایڈے وڈے کھوہ ارج پ ڈیون دے
کارن تیں سچید اپتیا ہم۔

قاضی: اے خزمت توں اپنے وطن کیتے کرینداہیں۔

بانگا: (حریان تھی کراہیں) وطن کیتے؟

قاضی: ہا۔ اچھا سُن۔ تیکوں ڈسا ڈینداں تاں جو تیرا ڈر لوے۔ سُن جیکر توں
فجر دی بانگ ہن ڈے ڈتی تاں سلطان سین لیں مکان لچوں باہر آویں،
تے ازاد تھی ویں۔ موٹی گلاہ اے ہے۔ ہن کجھیں؟
بانگا: اے کم تاں وطن دی خزمت ہو سی۔

قاضی: اکا سچ ہے۔ کیا آھیں ول؟

بانگا: میں ہٹیں ونج ڈینداں تے ساری زندگی لیندے آہیں پھٹیندا
رہساں۔ میکوں موکل ڈیو حضور والا جو تھا کوں ڈسا ڈینواں میں ہک واری
پہلے وی ایہو جھنیں حرکت کیتی ہی، ہک بندے دی جہد بچاؤن کیتے۔
ول ہن اپنے سوئے سلطان سین دی ازادی کیتے لیں کیوں نہاں کر
سگدا؟

قاضی: سچ آھیں۔ پر میں تیکوں ڈسا ڈینواں۔ کہیں کوں پتہ نا لگے۔ ڈھیر
الاؤن تیں زبان چلاؤن توں بس کر ڈے۔ اپنے اے پھو کے اپنے کول
رکھ۔ جیہرا کجھ توں کرینداہیں لیندے راہیں ونج پھو کے ماریو نہیں تاں سارا
حربہ چٹ تھیا ویسی۔ جیکر کامیاب رہٹا چاھنیں تاں اپٹا مونہ گھٹ کے
بند کر گھن۔

بانگا: میں اپنا مومنہ بند رکھساں۔

قاضی: سوہٹا۔ ہن ورنج، تنکھیں تھی۔

بانگا: تساں ڈیکھوتاں سہی میں ہٹیں ہوا تھی ونچاں کہ۔

(بانگا بچ کے لگا ویندے)

قاضی: (وزیر نال) کیا آھیں ول؟

وزیر: تیڈا خیال اے ایں حربے نال معاملہ سدھر ویسی؟

قاضی: بالکل۔ اتے ایں طریقے نال بہترین آنت نکلی۔ ساری رات

میں ایں مسلے تیں سچیدار یہاں۔ ہر پاسو ڈیکھ بھال کے ولا ولا سوچیم۔ کجھ

تیرتاں حالی وی میڈی ترکش ایج ودن، یا ایں آگھ قانون دی ترکش ایج

ودن۔

وزیر: خدا کرے تیڈا حربہ کامیاب تھیوے۔ تیڈی پگ دا سوال ہے۔

قاضی: ڈیکھ گھندے ہیں۔

بانگا: (دوروں اواز آندی ہے) اللہ اکبر۔ اللہ اکبر۔ حی علی الصلوٰۃ حی علی

الصلوٰۃ حی علی الفلاح حی علی الفلاح

(مجاہدیان پریشان تھی کے کاوڑ نال ہکلاں مارن لگ ویندے)

جمّا: فجر؟ ھٹیں نال؟ حالی تاں رات ہے۔ ادھی رات ہے۔ لیں بانگے دا
چھینتا جواب ڈے گئے۔ پاگل ہے اوئے۔ پکڑو اینٹکوں، تلے لماو، منارے
ٹوں تلے لماو، تلے لماو۔

وزیر: لوک لیں جمّا گے دیناں تاں پوٹیاں پٹ گھنیں۔
وزیر: اپنے سپاہیہیں کوں حکم ڈے چوک کوں لوکیں ٹوں خالی کراون۔ چوک
اچ کوئی ناھوے۔

(سپاہی لوکیں دے مئے کوں ہٹا کے چوک خالی کرا گھنیں۔ بانگا بانگ ڈتی
رکھدے۔ ماتھی دے کوٹھے اچ بتی پلدی ہے تے او موری تیں آکھردی
ہے، سلطان اوندے پچھو کھرے)

ماتھی: نکلی سویل تھی گئی ہے؟

قاضی: فجر دی بانگ تھیندی ہی ہے۔ ٹوں تکھیں تھی تلے آ۔

ماتھی: تھی نیس سگدا۔ ایڈی تکھیں فجر نیس تھیندی۔ حالی تاں اسمان
تیں تارے کھرے جھمکدن۔

سلطان: (اسمان دو ڈیہدے) ٹھکے۔ آہ۔
کیچھی دکھری گالھ

ہے۔

قاضی: تریمت، تیکوں آہ اپیاں تلے آ۔

سلطان: (ناچٹن نال) چل، اسان ڈوہیں تے چل ڈیہدے ہینں جو چکر کیا ہے؟

ناچٹن: آو سلطان سینں۔

(ناچٹن تیں سلطان کوٹھے توں پاہر آویندن۔ کوٹھے اچ اندھارا۔ ناچٹن تیں

سلطان مکان دے درتیں نظردن تے پاہر آویندن۔)

سلطان: فجر؟ تیں ایں ملھے؟

وزیر: جیہا سلطان سینں۔

سلطان: وکھری گالہ ہے۔ توں کیا آھدیں قاضی القضاة؟

قاضی: نا سلطان سینں۔ حالی فجر نہیں تھئی۔

وزیر: (حریان تھی کے) ہینں؟

قاضی: حالی رات ہے۔ اے تال ظاہر ہے۔

وزیر: (حریان تھی کے قاضی کول پچھدے) پر

قاضی: پر اسان ساریں ایں بانگے کول فجر دی بانگ ڈیندینں ہوہیں

سٹینے۔ توں اسی سٹینے ترمیت؟

ناچٹن: ہا، میں وی سٹینے۔

قاضی: توں منیندی ایوں جو تیں بانگے کول سویل دی بانگ ڈیندینں

ہوہیں سٹینے؟

نامٹ: ہا، میں منیندی آل، پر اے۔۔۔۔

قاضی: ہن پھس گئی این توں، جیکر توں منیندی این جو بانگ سُن گھدی
تاں اپٹا وعدا نبھا۔ اے ہے ازادی دا پتر۔ تیکوں دستخط کرٹے پوسن ایندے
اتہیں۔ (پتر اوندے ساہمٹے رکھ ڈیندے)۔

نامٹ: میں فجر ایٹھے لیندے تیں دستخط کرن دا وعدا کیتا ہا قاضی صاحب۔
تساں آپ منیندے آو جو آہاں رات کھڑی ہے۔

قاضی: کتر کھرتاں سی مائی۔ تیڈا وعدا میڈے پھیتے تیں ان مٹ طریقے
نال نقش ہے۔ توں اکا ایے لفظ ایکھئے ہن۔ "جیہیں ویٹھے میں بانگے کوں
فجر دی بانگ ڈیندا سٹساں"۔ ہن گلاہ اے ہے جو توں بانگے کوں سویل
دی بانگ ڈیندا ہویتا سٹے یا کاتینا؟

نامٹ: سٹنیاتاں ہے پر سویل حالی پریں ہے۔

قاضی: سویل تھیون دا این گلاہ نال کوئی تعلق نہیں۔ تیڈا وعدا بانگے دی
بانگ سُن گھنن تیں ہا۔ جیکر بانگے اپٹا فرض نبھاوٹن راج کوئی لڑو چو کیتی ہے
تاں ایندے نال ساڈا کیا؟ سمجھ اتی وی؟

نامٹ: میں سمجھ گئی آل۔ اے تنہا ڈا حربہ ہے۔

قاضی: بانگے دی این غلطی تیں اوندے اتہیں تاں کیس چلی چلی پر
لیندے نال ساڈی وعدے آلی گلاہ تیں کوئی فرق نہیں پوندا۔ کیوں جو اسان

سارے منارے توں بانگے دی بانگ سٹی کھرے ہین۔ ایں گاہوں دستخط کرڻ دے قانونی تقاضے پورے تھی گئین۔ لہذا تیکھیں تھی تیں پتر تیں دستخط کر۔

ناہٹ: تاں تساں ایں انگ نال میڈی شرط پوری پئے کریندے او۔
قاضی: ہا۔ جینویں توں ساڈی شرط نال کیتا ہا۔

وزیر: توں ہن قانون دی پکڑھیٹھ آگئی ایں۔ ہاری من گھن تیں دستخط کر پا۔
ناہٹ: پر اے بینانی ہے۔ دغا ہے۔

وزیر: ہک دغے دے جواب ارج ڈوبھا دغا۔ اے کم شروع تاں توں آپ کیتا ہئی۔ ہن پینیدی کیوں ایں؟

سلطان: (چیک کیں) شرم دی گالھ ہے، ذلابت ہے، ہوں تھی گئی ہے، ہوں تھی گئی ہے۔ بس کرو چا ہن ایں واہیات تماشے کولو۔ میں ایں حساب ارج اینکوں دستخط ناکرڻ ڈیساں۔ قاضی صاحب، تہاکوں شرم آوٹی چاھیدی ہے قانون نال کھلوا کریندیں ہوین۔
قاضی: سلطان سین۔

سلطان: تساں ہوں زراش کیتے میکوں، قاضی صاحب۔ تساں قانون کوں ہمانے، ربے تیں ون پونینیاں ترکیباں گولن ارج چلاکی داناں ڈیندے او؟
ایہو کجھ سمجھدے او قانون کوں؟

قاضی: حضور والا میں تال بس اے چاھندا ہم جو سلطان: جو میکوں بچا گھنیں، ایہو چاھنداں ہانویں توں؟ میں پاٹ داں۔ پر تینڈا کیا خیال ہے میکوں چنگا لگسی ایں طریقے نال اپٹے آپ کوں بچاؤں؟ قاضی: پر حضور والا، آتھی تربیت نال تال اسال کر سگدے ہیں۔

سلطان: بالکل کاہنا۔ تیکوں ایں کرٹ اکا نہیں ٹھاھندی۔ اینکوں تال آہاں ای ٹھاھندی ہے جیکر اے آتھی چلاکی کرے تیں کوئی لیندے انہیں چلاکیاں کرٹ دالیزم ای لا سگدے۔ تے اینکوں لیندی سیاٹ گیری دے کارٹ معاف ای کیتا وچ سگدے۔ پر قاضی القضاة، نلک دے عدل دا میر، قانون دی پوترتا دارا کھا، شریعت دا پہلی تیں نوکر، اوندے انہیں تال فرض ہے جو قانون دے پوتر، سترے تیں اعلیٰ کردار کوں ہر حال اٹم رکھے۔ توں تال ایں مسئلے دے شروع ایج میکوں قانون دے خاصے ڈسائے ہن تے اے گلہ سمجھائی ہادی جو لیندا لحاظ کرٹ ضروری ہے۔

توں اینکھنیاں جا جو قانون او حاکم ہے جیندے ہر ہر اکھر ش اگوں نلک دا سلطان ای سر نیوا ڈیوے۔ تے میں لینویں کیتے۔ آخر تمیں قانون دے ساہمے نوڑینا رہہ گیان۔ پر اے میں کڈاھیں نہا سوچینا جو تیکوں قانون راھیں اینجھاکم کریندیں عویس ڈیکھساں جو توں اوندی پوترتا انہیں با برکت

بادشاہ دافیصلہ

خصوصیات کوں ادھر وڈ کے ولا رکھیں اتے قانون کوں اکھریں دی پگھڑی
بٹا کے محض چلاکی تے سیاں گیری دا کھیڈ بٹا ڈیسیں۔

قاضی: میکوں اپنی گلہ سمھاوڻ دی موکل ڈیو، سلطان سیں۔

سلطان: اکا کابینا، کجھ نا سمھا میکوں تے ججے تھی ونج اتھوں۔ چنگا لینویں

ہوسی توں گھر ونج کے سبیل تیں سُم پو۔ میں اوں شرط دا آڈر کریساں

جیڑی لیں محترم خاٹون رکھی ہئی۔ تے آڈرای انویں کریساں جینویں او شرط

ہئی سے جینویں اساں ساریں کوں سمجھ آئی ہئی۔ آو خاٹون محترم، تہاڈے

گھر چلے ہمیں۔ میں تہاڈے آگوا حاضر آں۔

ناہچ: نا، سلطان سیں۔

سلطان: ناں؟

ناہچ: نا۔ تہاڈے قاضی صاحب تہا کوں بچاوڻ دا تڑاپے کریندے ہن

تے میں نہاں چا ہندی جو آوندے کول گھٹ تہاڈی وفادار نظراں۔ ہن

تہاں ازاد او سلطان سیں۔

سلطان: ازاد؟

ناہچ: جیہا، سلطان سیں۔ قاضی صاحب پتر اور تیں کرو میں دستخط کراں۔

قاضی: توں لیندے تیں دستخط کرنا چا ہندی لیں؟

ناہچ: ہٹیں ہٹیں۔

بادشاہ دا فیصلہ

قاضی: (پتر اوندے اگورکھ ڈیندے) خدا کرے اے ترمیت پچی لکے۔
 ماتھن: (دستخط کریندی ہے) ہن تان میڈا اعتبار چا کرو۔ اے ہن میڈے
 دستخط۔

قاضی: (دستخط کول جانچ کے ڈیہدیہیں ہوئیں) ساریتاں گالیں آہٹی جاہ۔
 ترمیت بری نہیں توں۔

سلطان: ایس توں چنگی وی کوئی مائی ہو سی؟ سارا شہر لیندا آڈر کرے
 وزیر اعظم۔ اے میڈا فرمان ہے۔
 وزیر: ٹھیک ہے سلطان سیں۔

قاضی: (پتر کول ولہیٹ گھنڈے) سلطان سیں اے مسئلہ تان خیر نشی
 نال بھہ گنیا۔

سلطان: تے خون دی پک پھینگ نہیں وڑھی۔ اصل گالہ اے ہے۔
 وزیر: اے سب تہاڈی ہمت تیں جرات دے کارن تھے، سلطان
 سیں۔ بھلا کینکوں خبر ہئی جو قانون دی راہ تیں ٹرن لو تووار چاواں توں ودھ
 حوصلہ چاھیدا ہو سی۔

قاضی: سچ ہے۔

سلطان: ہن اسان ایس محترم خاٹون دا شکریہ ادا کریندے ہیں۔ میکوں
 موکل ڈیو خاٹون محترم جو تہاڈا شکریہ ادا کراں تیں تہاڈے اگواے ادا اس

بادشاہ دا فیصلہ

کراں جو ٹساں آہٹی رقم ولا وصول کر گھنوں۔ ہن ایں گلہ دی لوڑ کا پیننی جو ٹساں ساری عمرہ دا پورھنیا لٹا ڈیو۔ اے تپڈے ذمیں تھی گیا وزیر اعظم، ایں مانی جتنی رقم خرچی ہے اتنی میڈی آہٹی وراثت لچو اینٹوں ادا کیتی ونجے۔

ناہن: نانا، سلطان سیں۔ میوں ایڈے پورھینے دے بعد ملٹی آئی عزت نا چھو۔ میڈے پکتے ذمیا دی ساری دولت انہیں لکھنیں دائل نہیں تھی سگدی۔ تیں میں انہیں لکھنیں دی یاد اراج ساری عمرہ گزار ڈیساں۔ میلی میں وی اتناں دے لیں وڈے موڑتیں شامل ہم تیں او وی ایڈے سے تل مال۔

سلطان: واہ واہ۔ تیکوں یادیں دی ایڈی قدر ہے تاں اے یادگار دے طور تیں رکھ گھن۔

(آہٹی پگ دا پکھراج لہا کے اونکوں ڈے ڈیندے)

وزیر: (ہولیں بھنیں) ایں پکھراج داسارے جگ اراج بدل کا پیننی۔

سلطان: ایں خاٹون دے نوہین اگواے کجھ ای نہیں۔

(پکھراج ناہن دو کریندے)

ناہن: نانا، میڈا سیں، میں لیں قابل نہاں، میں لیندے قابل نہاں۔

سلطان: (ونجی لوتیار ہے) الوداع، اے خاٹون محترم۔

ناہن: (اکھیں اراج ہنوں آویندے نس) الوداع، سلطان سیں۔

بادشاہ دا فیصلہ

سلطان: (اوندے ہنوں دیکھ گھنڈے) اوئے، توں روندی کھڑی ایس؟
نامن: اے تاں فشی دیناں ہنوں ان۔

سلطان: میں کڈاھیں ناوسر ساں جو پک رات کیتے تیڈا غلام، تیڈا نوکر ہم۔
نامن: تساں میڈی خدمت نہیں کیتی، تساں اصول تیں قانون دے خادم
ہاوے۔

(اوسر سٹ کھڑی ہے پیلی ہنوں نا ڈھن۔ گاؤن دی آواز۔۔۔۔۔)
سلطان دا جلوس روانہ تھی پوندے)

شاہ عیسیٰ پلوٹ دے مقامات

اشوال

پہلا مقام

ڈوٹھیروان

ڈوبندے ان

ہک کراڑ۔ ڈوبجا کراڑی

ہک ڈوبجھے دو موندہ کر کے

آج وی بھر دے کھران

کراڑی

"آگھ ظہور زمانی"

دل دا جانی

سنگ تراش مناندے

سدھ نہیں کنتے لڈ پگین

گول پُجالے، گدرے کالے

پتھرای پتھرو جھے پئے ہن

روہ دے نال چودھاروں

دل دی جاہ وی

دُڈھ دی جاہ وی

آکھیں دی جاہ وی

پتھر ای پتھر

روہ دے نال چودھاروں

کراڑ

سُن اللہ دی بندی

مکال ہتھوں،

حُب الوطنیاں ہتھوں،

ٹوپیاں ہتھوں،

ٹاپاں ہتھوں،

لوبھان ہتھوں،

لابھان ہتھوں،

مذہباں ہتھوں،

بے مذہبیاں ہتھوں،

سنگ تراش مناندرے

سندھ نہیں کتے لڈ پگین

کتھاں آہنتا

کتھاں الورا

کون ڈساوے

(جوگ پر پھ لہوں)

سندھ ساگر نال ہمیشاں۔ درشن II

اللہ سنیں سوہٹاں کوئی معجزہ کر

اشوال

اللہ سنیں سوہٹاں کوئی معجزہ کر

دنیا بھر دے پاہگل

بندوخ سٹ ڈیون

اللہ سنیں سوہٹاں کوئی معجزہ کر

ہک آنجھی دنیا آباد ہووے

جھٹاں آباد کاری حرام ہووے

اپنی وستی، اپنا وطن چھوڑن

جرم ہووے

اللہ سنیں سوہٹاں کوئی معجزہ کر

"نامتاس" اتے "لوگوش" بی بی

ساڈے دل دا نعمہ ہون

اللہ سنیں سوہٹاں کوئی معجزہ کر

ایسے لاوڈ سپیکر بند تھی و پن

(آگے مکھیاں ہرنی پین)

اللہ سین سوہٹاں کوئی معجزہ کر

"حافظ شیرازی" کول

اصلی شراب ہر جاہ تے

بلدی ہووے

اللہ سنیں دی عبادت

اشوال

گاں دے ذبح تھیوں پچھوں

یتیم و جھی کوں کون پکیندے

ولا کوہڑی تئیں

اساں کہیں دعا پچھوں،

کہیں صدقے پچھوں،

کہیں دم پچھوں، کہیں دیا پچھوں،

کہیں دان پچھوں،

نک نہیں سگدے

وت وی بے پراں دا

خیال رکھیں

جیرے اڈ نہیں سگدے

وت وی انہاں آن پڑھاں دا

خیال رکھیں

جیرے پڑھ نہیں سگدے

بے شک توں سہ توں ودھ
خیال رکھن آلا ہویں

ٹرسبجڑی

اشوال

کئی دفعہ سوچیںداں
دل بھل وینداں
بھلیاں لہجوں بھلی ہک بے ہوشی
میکوں یاد ڈویندی اے
گوتم نے لوکاں نال کھیتا
دل لوکاں نے گوتم نال
کیا کھیتی
اے ہک حیران کن المیہ ہے

اوتنیں وسم سگدا

اشوال

ساکوں و سداوٹ چاہندے اوتاں
دل تے و سدا سگدے او
ساکوں و سداوٹ چاہندے اوتاں
ڈھولک دی تھاپ تے و سدا سگدے او
ساکوں تان
"بسم اللہ خان دی شرنا و سدا سگدی اے،
روی شکر داستار و سدا سگدے،
رقص و سدا سگدی اے،
دریس و سدا سگدی اے،
جینکوں تسان بندوخ دی گولی نال
و سداوٹ چاہندے او
اوتنیں وسم سگدا
جنت دے پاٹیاں نال وی تنیں

رحم دلی

اشوال

جیون ہک

بے رحم جیون اے

جکیوں رحم سکھاون سانگے

نولکھ ست سیاٹے،

رشی منی،

پیر پیغمبر تاریخ دا حصہ ہن

پر رحم دلی

تاریخ دا حصہ نہیں

نظم

اظہر کلیائی

سندھو تپڑے آٹھے دج
ساہ ساہ جھن کیں
اکھ پچھوں رو کیں
دل پچھوں کون کیں
چار گز لٹھے دے
عید اتے پاتے نہیں
چاندی رنگی پھٹی کوں
سانگی توں چن کیں

نظم

اظہر کلیائی

اکھ پیار کرن دا موسم ہا
تیڈی جمال ملی
سک چڑی ہئی ہئی اندرتائیں
تیڈی شال ملی
ان لکھی نظم نیشاں کوں
سگھر بیج ہئی
روح لہٹی جگ دے میل دھوں
پکڑ بیج گئی
کوئی رمز جیتی ازلیں توں
ڈس ڈیندی گئی
چا عشق کھنڈا پائی دا
تس ڈیندی گئی

نظم

اظہر کلیائی

فجریں نال پتھاریں اہیں
کانویں نال ہن جھیرے
کہیں دی ٹور سُچاپوں کاسنی
راہویں نال ہن جھیرے
کوئی وی شام اکھیں دے اندرو
کچلے وانگ نئیں گھلدی
جیوٹ وی کوئی چیرھی گنڈھ ہے
ساہویں نال نئیں کھلدی

نظم

اظہر کلیائی

کھنکھ عشق دے رنگے ہن
کھنکھ عشق دے کھوویں نہ
اے دنیا کہیں دنی نہیں
اینہے پیریں پوویں نی

من مونجھ دی مستک ہے
ڈکھ توڑ دی دستک ہے
کھل پوویں روویں نہ
چھک تان پرودی ہے
جگ رتوں روہ دی ہے
اینکوں اکھ وچ لوویں نہ

پندھ پیر دی چاڑھی ہے
بجھ نال ڈیہماڑی ہے
دھپ ساری ڈھویں نہ

چڈاں آپ کون وس پوسیں
ہر جاہ تے ڈس پوسیں
تختہ ہوویں، ہوویں نہ

نظم

اظہر کلیائی

ہک کھیلا تس دے آٹھیے وچ
پر سال جتھاں ہوں سر می ہسی
ہوں ما کھیال ہن جیندی پیر اتہیں
جیندے پیر اتہیں ہوں سر کلیاں ہن
آپے روہ دو مہنہ کر کوکدا پنے
جڈاں لسک پودی متھے کھمن کوئی
میکوں چولا ساوارنگ ڈیویں
میکوں بو جھن پیلارنگ ڈیویں

چل وے ڈاند آچل

جلیل حیدر لاشاری

چل وے ڈاند آچل
توں چلین تاں کھوہ گھریسی
کھوہ گھریسی، پائی آسی
پائی آسی، فصل کوں ڈیوں
فصل جو تھیں، پیسے ملن
پیسے ملن، کھٹے، کھٹے کریوں
ٹوایل لیوں، ٹریکٹر گھنوں، کنگ، کپاہ، کما دریسوں
ونگو ونک دے بوٹے لیوں
شاہ دے میلے جھمراں پیوں
تے

آندی قربانی دی عید دے اتے تیکوں گھوں
چل وے ڈاند آچل

بند پنجرے دی قیدی پکھی

جلل حیدر لاشاری

اساں بند پنجرے دے قیدی پکھی

ساکوں پلایاں روز ڈراون

خون سکاون

ول وی اساں جیندے پئے ہنیں

پھٹ پرائے سیندے پئے ہنیں

ڈیکھو!

کے تیں پھٹ پرائے سیوں

کے تیں آزاں جیوں

سڈے پئے ہنیں

پچھلی رات دا ڈیریا طوطا

اج فجر کوں مر گئے

پنجرہ خالی کر گئے

قطعہ

جلیل حیدر لاشاری

کچی سڑک دے پاسے کھڑی، دھوڑ اچ ائی پال
رب سینیں تو بارش منگے، منگے سارا سال
بارش دی جاہ گھلے اندھاری، کالی، رتی لال
پال شودی دی قسمت کھٹاں، پاوے دھوتی شال

قطعہ

جلیل حیدر لاشاری

اچ تاں تیکوں کر کے یاد
ایوں اے دل، پاگل رووے
رٹھی چھل کوں بیویں ہاڑ اچ
بیٹ دا سکدا جنگل رووے

آزادی

جلیل حیدر لاشاری

رادھے تے اٹن رادھے

بیج دیاں فصلاں

وہج کے اساں

رکھی روٹی کھادی

واہ صدقے تیڈے آزادی

میٹھے بچے

سعید پریار

کراڑ ڈاڈے یار ہوندے ہن
 ابا سڈاوے مولی
 اماں ڈیوے لولی
 انگریزی اباے کوں سرو نہیں آندی
 اردو اماں کوں
 سرانیکی سا کوں
 بھین پرنی اے چھوٹے گودے کوں
 آپ ڈاکٹر ائی اے
 ننانا نمانی اے
 جھگے ماری ہے ورھی ورھیں کوں
 اے ڈیکھ تڑدی
 سانجھ لوکیں دی
 ہر کوئی اپنے اپنے گھر ہووے
 شور گھر بھانویں ہر گھر ہووے

ریتِ ننوین نکلور آہگئی آے
آہدین جو لوک گھرو وی نکھتن
ہی پتانتیں کیا لور آہگئی ہے؟

غزل

سعید پریار

دل دی دوا ہے تیں کنوں
یکوں پلا ہے تیں کنوں
تے نا لا دیرے نا دس
زل پگئیں دی جاہ ہے تیں کنوں
پیار تھے دی جان وی
مٹھ کھول پا ہے تیں کنوں
عاشق جوانی چھوڑ کیں
مگدے وفا ہے تیں کنوں
خلقت کول جنیدی گول ہے
مگدی مگا ہے تیں کنوں
پریار کہیں جا نہیں بلیا
میڈا خدا ہے تیں کنوں

کافی

سلیمان سہو

تیر آئے تلواراں آئیاں، توپاں بارود و سایا
 اساں اہٹی نال نمائتا، جگ کوں جی ڈکھلایا
 پرکھاں دے قلام دے پچھوں، وین وکھوہے کیتے
 اساں ساری مونجھ اہٹی کوں اوڑک تہڈ بٹایا
 سن سنتالی آئی بھتوالی مانی پچرا نہ ملیا
 اوپریاں دے ول ویزہ اچ آیا تل وطنی مادا چایا
 کہیں رنجیت دی توپ دے اگوں اساں مول نہ بھکے
 ما دھرتی قربانی منگی سارا پیر کُمایا
 حاکم دے کارندیاں ساڈے پیر نہ تھاہرن ڈتے
 اساں ول وی کھٹے تھے ہنیں، قصہ ہمہ سنوایا
 اساں ہتھ بندوق نہ چاتی، پڑ پڑ جھمر پاتی
 سلا ساڈی جھمر کولوں سام ہوں گھبرایا

غزل

طاہر شیرازی

ہک مکھ ڈیکھٹا ہک راہ بھاٹا
میں ہک جھگڑی میں ہک آٹا
پیر دے مزارتے ڈکھ دے سواد نال
سکھ دی امید وچ ڈیوا ونج پالٹا
جھا جوڑ رکھٹا اکھ وچ پنج دی
مونیجھ تے ملال کول ساہ ڈے پالٹا
عشق والی واٹ تے سرت وسار کے
جندزی کول روٹا عمراں کول گالٹا
سانجھے ویلے کندھیاں انج ہے اسارنا
وہے دی پنج وچ انج تھی ڈکھاٹا
آپ سین تھیوٹا آپ سر تھیوٹا
آپا دے قبراں آپے سنبھاٹا

غزل

گالہ بھلی تاں نہیں
راند ملی تاں نہیں
کہیں کون پھلی وی ہے
ساکوں پھلی تاں نہیں
جیوں تصویر ہے
اویں تلی تاں نہیں
ساڈے سجدے تاں ہن
اوندی گلی تاں نہیں
توں جو چپ کر پگھیں
چپ تسلی تاں نہیں
رات چگی تاں ہی
رات ولی تاں نہیں

مونجھ میں وی تاں ہاں
توں ہکلی تاں نہیں

نظم

انظر لاشاری

ایہو چلنا ہے، ایسا چلے ہے
 یا ڈھڈھ اوترے دی بھل ہے
 ایہیں چلے آتے، ایہیں بھل آتے
 تھئی خلقت کٹھی کل ہے
 ایہیں چلے آتوں، ایہیں بھل آتوں
 جینہ ڈٹھا کھڑا چیرا
 پنڈھ اوندہ ہوں لمبیرا
 کہیں پھل سانگے، کہیں کھل سانگے
 جہاں پیت دے پنڈھ ہن پالوے
 اکھ تہاں دے غاب سلامت
 پیراں چھمبے چھالوے

نظم

اظہر لاشاری

اٹھاں نال، اٹھوالاں نال
 پُئینہ، مہینیاں، سالان نال
 نال دے رُدے پُے تے
 نقشِ ہوادے

چیتراں نال، وساغاں نال
 رت چھوڑ دے شانیاں نال
 نال دے نچدے میلے تے
 بخشِ ہوادے

چیتھاں نال، ہاڑھاں نال
 انولگب، آوی، بھاہاں نال
 نال بگیندے گاہ آتے
 ورتِ ہوادے

ساوٹاں نال، بدریاں نال
میدناں پسدے وستیاں نال
نال ہسردے ساہواں دے
اکرس ہوا دے

اسوں نال، ہر کتینہ نال
جوڑا جوئدے پھیں نال
نال دے واہندے ہل آتے
دس ہوا دے

منگھراں نال، ایویں پوہاں نال
تھکل دو ڈیدے روہاں نال
نال دیاں پوندے لکراں وچ
پس ہوا دے

مانہاں نال، پھگٹاں نال
داٹھ پن دیاں پٹاں نال
نال دے مکدے پے تے
آدرش ہوا دے

کھاویاں آٹوں، سراں آٹوں

نیل کھٹھ دیاں پراں آٹوں

اُچ اُڈر دے بدلاں نال

رقصِ ہوادے

چھیکری ڳالھ

اے اُزلی تے، ساڙی عمر اہ دے دریا دی من اُتے وسدے لوک
جاڻ سڳدن جو پوہ دی رات کھوہ دی ڳاڙھی اُتے بہہ، دُھسا پائیں رڙھ
راہی کیویں کیتی ویندی ہی؟ آواندھے کیویں ولانے ویندے ہن؟
بھرچل، ڈھینڈھا، کانجن، چکلی، چکل اُتے ٲھاکن چا ہوندی ہی؟ اُتے
اُوں ویلھے تیڙے کھوہ تے آئیاں دا کیا تاثر ہوندا ہی؟

اوں وقت دیاں ورتارے دیاں اپنیاں شہیں ہن۔ اُوں ویلھے
دیاں اپنیاں کہاڻیاں اُتے لوک ڳاڻ ہن۔ آج اوشیں نہیں رہیاں۔
وقت لفظیں وچ قید تھی کے گزریں زمانیں دے اُیرے ڈکھلیندے۔ لفظ
لکھت پڙھت وچ آکے باقی رہندن۔ سراہیکی وچ لکھت پڙھت
گھٹ ہووڻ دا نتیجہ اے تھیندا پئے جو ساڙا سارا ماضی ایں طراخ ختم
تھیندا پئے جو ایندا کوئی اُیرا، کوئی نشان باقی نہیں پیا بچدا۔

(فدا حسین گاڙی، سراہیکی کلچر)